Episcop CALINIC BOTOŞĂNEANUL

BIBLIA ÎN FILOCALIE

Antologie de texte biblice tâlcuite în Filocalia românească

- vol. I -

Carte tipărită cu binecuvântarea
I.P.S. DANIEL
Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei

Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei

CUVÂNT ÎNAINTE

Întreaga spiritualitate ortodoxă este inspirată, țesută și modelată după cuvintele Sfintei Scripturi. Așa cum Dumnezeu-Cuvântul cel Unul este tainic prezent și dinamic lucrător în cuvintele multiple și diverse ale Bibliei, tot așa Taina iubirii veșnice a Sfintei Treimi - descoperită ***în*** *și* ***prin*** *Hristos - este prezentă și lucrătoare în toate scrierile multiple și diverse ale Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe. Prin lucrarea Sfântului Duh în Biserică, Ortodoxia cunoaște că Hristos se dăruiește nouă nu numai prin cuvintele Sfintei Evanghelii, sau prin Sfânta Euharistie și celelalte Taine, ci și prin smerita experiență a sfinților nevoitori, care purtând pe buze și în inimi numele lui Hristos și împlinind în viața lor poruncile Lui, au devenit purtători de Hristos și dascăli ai Filocaliei, adică ai frumuseții netrecătoare pe care o dobândește sufletul în starea de rugăciune neîntreruptă.*

Iată de ce, trăirea filocalică nu este o spiritualitate individualistă, ci una profund eclesială, o confirmare a ceea ce Sfânta Scriptură arată despre taina inimii omului în care locuiește Dumnezeu, iubitorul de oameni. Ucenici și dascăli ai trăirii prezenței Cuvântului lui Dumnezeu în inimi, Părinții Filocaliei din

toate veacurile ne arată adesea în tâlcuirile lor inima sau miezul haric al cuvintelor Scripturii, Filonul de Duh Sfânt pătrunde diversitatea stilurilor literare şi a etapelor istorice ale scrierilor biblice, şi face ca Împărăţia iubirii veşnice a lui Dumnezeu să pătrundă în lume prin inimi şi ca lumea să intre în Împărăţia lui Dumnezeu. Astfel putem spune că Biblia şi Filocalia nu sunt una lângă alta, ci una în cealaltă. Biblia, cartea Împărăţiei iubirii lui Dumnezeu, este inima vie a Filocaliei, iar Filocalia este trăirea Bibliei în adâncul inimii.

***

Lucrarea ***Biblia în Filocalie****, scrisă de Prea Sfinţitul Episcop-vicar Calinic Botoşăneanul, deşi nu este un studiu propriu-zis asupra acestei teme a raportului dintre Biblie şi Filocalie, oferă totuşi un bogat material care confirmă la tot pasul ceea ce am enunţat noi mai sus. În acest sens, lucrarea de faţă constituie un sprijin real pentru orice credincios doritor să studieze relaţia Scriptură - Filocalie, pentru a se convinge şi mai mult că actualitatea permanentă a Filocaliei pentru viaţa spirituală, ca şi tinereţea veşnică a spiritualităţii ortodoxe în general, se explică tocmai prin faptul că ele au un conţinut spiritual identic cu cel al Sfintei Scripturi.*

Desigur, atunci când tâlcuiesc texte din Sfânta Scriptură, Părinţii Filocaliei nu au ca scop principal de a oferi ucenicilor sau cititorilor tâlcuiri sistematice, organizate ale vreunei cărţi sau capitol din Scriptură, ci tâlcuirea lor la unele texte biblice este argumentare, sfătuire şi îndrumare în cadrul teologiei şi practicii rugăciunii şi a sfinţeniei vieţii despre care ne vorbeşte şi la care ne cheamă Cuvântul lui Dumnezeu.

Cu toate că aceste tâlcuiri se prezintă sub formă de fragmente extrase din contextul lor organic, acela al unei teologii şi spiritualităţi filocalice, totuşi ele pot fi de un real folos preoţilor

şi studenţilor, monahilor şi profesorilor de religie, care doresc să vadă un sens duhovnicesc şi existenţial al unor versete sau pasaje din Biblie, pe care le folosesc în lucrarea lor pastorală şi misionară.

Pentru aceste motive, publicăm în Editura TRINITAS antologia ***Biblia în Filocalie*** *compusă de Prea Sfinţitul Episcop Calinic Botoşăneanul, dorind totodată să încurajăm prin aceasta modul în care Prea Sfinţia Sa doreşte să îmbine simţul practic-pastoral cu lectura spirituală filocalică, spre folosul sufletesc al credincioşilor din Eparhia noastră.*

Felicităm pe autor şi binecuvântăm pe cititori, rugând pe Dumnezeu-Cuvântul să le dăruiască necontenit bucuria descoperirii frumuseţilor spirituale pe care ni le oferă Sfintele Scripturi şi Scrierile Sfinţilor.

† DANIEL
Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei

Mănăstirea Bucium - Iaşi
La Praznicul Pogorârii Sfântului Duh
11 iunie 1995

PREFAŢĂ

Atunci când Prea Sfinţitul Calinic Botoşăneanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor - în acea vreme cuvios ieromonah şi vestit ghid la Sfânta Mănăstire Putna-, spre sfârşitul studiilor sale universitare la Sibiu, mi-a solicitat să-i sugerez un subiect pentru teza de licenţă pe care dorea să o prezinte la catedra de Studiul Noului Testament, printre titlurile pe care i le-am propus a fost şi acesta: *Exegeze neotestamentare în Filocalia românească*. Prea Sfinţia Sa a preferat atunci să aleagă un alt subiect din lista propusă[1], realizând o frumoasă traducere a cunoscutei cărţi a lui Joachim Jeremias despre ***Parabolele lui Iisus***[2]. Alegerea a fost determinată mai ales de necesitatea de a se pune în mâna studenţilor noştri teologi - în copii dactilografiate, căci altfel nu era cu putinţă pe atunci -, o carte fundamentală despre parabolele evanghelice. Şi într-adevăr, lucrarea s-a dovedit de mare utilitate; spre deosebire de cele mai multe teze de licenţă care rămân îngropate în depozitul cel mai puţin cercetat al bibliotecii, traducerea cărţii lui J. Jeremias a fost intens citită şi folosită de generaţiile de studenţi teologi care s-au succedat de atunci încoace.

Prea Sfinţitul Calinic a pus însă la inimă şi celălalt subiect menţionat, ca unul care, monah fiind, se hrănea zilnic din **Filocalie** şi care, luându-şi licenţa la Studiul Noului Testament, putea să-şi dea seama cât de valoroase sunt tâlcuirile biblice ale Părinţilor filocalici. De aceea, a şi început să culeagă citatele cuprinzând

[1] Tema ***Exegeze neotestamentare în Filocalia românească*** a fost ulterior realizată şi prezentată ca teză de licenţă la Facultatea de Teologie "Andrei Şaguna" din Sibiu de P.C. Protos. Laurenţiu Popa, stareţul Sf. Mănăstiri Stânişoara (jud. Vâlcea).

[2] Această lucrare, în traducerea românească a P.S. Episcop-vicar Calinic Botoşăneanul, va apare în curând la Editura "Anastasia".

aceste tâlcuiri, şi anume nu numai pe cele asupra textelor Noului Testament, ci şi pe cele ale textelor Vechiului Testament. Ordonarea acestor citate n-a mai fost decât o simplă rutină. Aşa s-a născut lucrarea de faţă.

Cât de utilă este o asemenea lucrare nu numai pentru teologi, ci şi pentru oricine doreşte să pătrundă înţelesul textelor Sfintei Scripturi, nici nu mai e nevoie s-o spunem. Oricine îşi face o sfântă deprindere din a citi cuvântul Sf. Scripturi va întâlni adeseori locuri pe care nu le înţelege şi ar dori să aibă un ghid la care să apeleze cu cea mai mare uşurinţă. Un astfel de ghid vine să ne ofere lucrarea de faţă. Bineînţeles că nu poate fi vorba de un ghid complet, pentru toate versetele biblice. Căci în Filocalia românească, la care s-a restrâns explorarea autorului, nu există tâlcuiri directe decât la o parte dintre textele sfinte. Valoarea unică a acestui ghid rezidă însă în altceva: anume, în faptul că tâlcuirile biblice oferite ne vin de la oameni sfinţi.

Comentarii biblice au existat în toate timpurile, mai ales în ultimele două veacuri a apărut un număr impresionant de comentarii ştiinţifice la diferitele cărţi ale Sfintei Scripturi sau serii de comentarii care acoperă - uneori în mai multe zeci de volume - întreaga Biblie. Astfel de comentarii au apărut în număr mare mai ales în lumea apuseană, protestantă şi catolică. Realizate pe baza unei informaţii din ce în ce mai bogate şi cu metode tot mai sofisticate - pe care ştiinţa biblică nu încetează a le elabora şi perfecţiona - aceste comentarii îşi au, desigur, valoarea lor, mai ales dacă nu sunt puse în slujba unui confesionalism îngust. Aş putea însă spune că, în general, acestor comentarii moderne le lipseşte ceva esenţial: autorii lor nu mai sunt oameni de adâncă credinţă creştină şi de serioasă şi responsabilă angajare în lucrarea de zidire a Bisericii cum au fost tâlcuitorii patristici ai Sf. Scripturi. Ei privesc Scriptura, de foarte multe ori, ca pe o simplă colecţie de texte venerabile prin vechimea lor, dar nu ca pe Cuvântul cel viu şi lucrător al lui Dumnezeu. Ei nu mai abordează Biblia cu adânca evlavie pe care se cuvine s-o avem în faţa acestei Cărţi Sfinte şi nici nu le trece prin minte că, dincolo de mijloacele ştiinţifice,

pentru înţelegerea Scripturii e nevoie de o viaţă în rugăciune şi de permanentă înălţare a minţii spre Dumnezeu[3]. Iar ceea ce aceşti savanţi - cu mare renume uneori - reuşesc să elaboreze mai bun în domeniul comentariilor biblice se reduce cel mai adesea la exhaustive analize filologic-literare şi istorice. Ceea ce ne oferă aproape totdeauna voluminoasele comentarii biblice moderne nu mai este **teologia** care hrăneşte credinţa şi viaţa Bisericii, ci o simplă ştiinţă umană.

Cu totul alta este concepţia Sfinţilor Părinţi despre Sf. Scriptură şi despre modul pătrunderii în înţelesurile ei. Chiar cunoaşterea cea mai elementară a Scripturii pretinde, în viziunea lor, nu o simplă asimilare raţională, ci o trăire concretă a poruncilor lui Dumnezeu cuprinse în ea. Iată cum se exprimă în această privinţă Sf. Grigorie Sinaitul, care discerne trei trepte în cunoaşterea lui Dumnezeu: *"Cărturar este cel ce a învăţat cele ale Împărăţiei lui Dumnezeu, adică tot cel ce prin faptă se îndeletniceşte cu vederea (contemplarea) lui Dumnezeu şi stăruieşte în linişte (isihie). Acesta scoate din vistieria inimii sale noi şi vechi (Matei 13, 52), adică învăţături evanghelice şi prooroceşti, sau din Noul şi Vechiul Testament [...]. Cărturar este tot cel ce se îndeletniceşte cu lucrarea, cel ce se ocupă încă trupeşte cu faptele, iar cuvântător dumnezeiesc e tot cel ce se îndeletniceşte cu cunoaşterea firii, care stă în mijlocul cunoştinţelor şi al raţiunilor lucrurilor şi dovedeşte toate în Duh prin puterea deosebitoare a raţiunii. În sfârşit, filozof*

---

[3]Iată un exemplu cum nu se poate mai grăitor despre felul în care mulţi autori apuseni înţeleg să facă "teologie": Într-o lucrare biografică în limba germană a cunoscutului dogmatist reformat Karl Barth este dată şi o fotografie în care acesta este înfăţişat la biroul său, având în faţă Sf. Scriptură deschisă precum şi alte câteva cărţi. Ca ortodox, însă, îţi sare în ochi faptul că Barth are şi pipa în gură. Ne putem da seama ce fel de "teologie" se poate scrie în acest fel. De altfel Barth însuşi, autorul, printre altele, al unei *"Dogmatici bisericeşti"* (*Kirchliche Dogmatick*) în 14 volume, este conştient că ceea ce scrie reprezintă mai degrabă ideile proprii despre Dumnezeu decât ceea ce Dumnezeu Însuşi descoperă despre Sine în Cuvântul Său. Glumind, teologul elveţian spunea cândva că Dumnezeu e şi El curios să vadă ce mai spune Barth despre El.

adevărat este cel ce are în sine nemijlocit şi întru cunoştinţă unirea cea mai presus de fire cu Dumnezeu".[4]

Că există o astfel de gradaţie în ce priveşte pătrunderea tainelor Scripturii o arată întreaga Tradiţie patristică şi în special lucrările filocalice. *"Cuvântul lui Dumnezeu* - zice Sf. Maxim Mărturisitorul - *se face fiecăruia după măsura puterii lui".*[5] Sunt unii, spune în alt loc acelaşi Sfânt Părinte, care *"privesc creaţiunea văzută numai cu simţurile şi se ţin numai de litera Sfintei Scripturi, ca unii ce nu pot străbate spre duhul cel nou al harului, pentru nebunia lor"*; iar alţii, *"privesc duhovniceşte făpturile lui Dumnezeu şi ascultă duhovniceşte cuvintele Lui".*[6] Căci există o înţelegere *"după trup"* -adică *"după literă"* - a Scripturii şi o înţelegere a ei *"după duh"*. Prima e caracteristică *"începutului uceniciei oamenilor în evlavie". "Dar înaintând pe încetul în duh şi răzuind grosimea cuvintelor prin vederile (contemplaţiile) mai subţiri ajungem în chip curat în Hristos Cel curat pe cât e cu putinţă oamenilor. [...] Astfel am înaintat de la cunoaşterea Cuvântului după trup, la slava Lui ca a Unuia născut din Tatăl".*[7]

Scriptura nu arată tuturor aceeaşi *"faţă"* şi numai cel înaintat pe calea cunoaşterii duhovniceşti află *"tot binele"* ascuns în Scriptură, adică discerne integral sensurile ei, cum se exprimă Cuviosul Petru Damaschin: *"Cel ce a primit darul luării aminte la dumnezeieştile Scripturi [...], află tot binele ascuns în toate Scripturile. [...] Sau în liniştea cea după Dumnezeu şi în citirea dumnezeieştilor Scripturi ştie că altă faţă arată Scriptura celorlalţi oameni, chiar dacă par că o cunosc, şi altă faţă celui ce s-a*

---

[4]Sf. Grigore Sinaitul, *Capete folositoare*, în **Filocalia** 7, p. 148-149.

[5]Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capetele teologice (gnostice)*, suta a doua, 27, în **Filocalia** 2, p. 176.

[6]Ibid., 43, p. 183.

[7]Ibid., 61, p. 189.

închinat pe sine rugăciunii neîncetate, sau are gândul tot timpul la Dumnezeu, încât să-L aibă în loc de răsuflare în toate, chiar dacă pentru lume este simplu şi neînvăţat în ştiinţele omeneşti...".[8]

Mijlocul principal pentru pătrunderea Scripturilor nu este, deci, ştiinţa omenească, ci rugăciunea curată şi neîncetata cugetare la Dumnezeu. Cuv. Petru Damaschin insistă asupra acestui adevăr şi face, în continuarea citatului de mai sus, o clară distincţie între *"ştiinţa cuvântului"* ca învăţătură omenească - şi nu putem să nu ne gândim că aici se încadrează toate *"metodele"* exegezei ştiinţifice contemporane - şi *"cunoştinţa duhovnicească"*, dar dumnezeiesc de care se învrednicesc cei smeriţi. Iată cuvintele sale: *"Dumnezeu se arată mai degrabă simplităţii şi smereniei [...] şi nu ostenelilor şi înţelepciunii ajunsă fără folos. Mai degrabă o leapădă Dumnezeu pe aceasta, dacă nu are smerenie. Căci mai bun e cel simplu la cuvânt şi nu la cunoştinţă, după Apostol (II Corinteni 11, 6). Fiindcă cunoştinţa duhovnicească este un dar, iar ştiinţa cuvântului este o învăţătură omenească ca celelalte învăţături ale lumii acesteia şi nu ajută la mântuirea sufletului"*.[9]

Cel ce rămâne la literă, nu poate spune că a înţeles cu adevărat Biblia, că a îmbrăţişat cum se cuvine Cuvântului lui Dumnezeu. Sf. Maxim Mărturisitorul zice: *"Până ce vedem pe Cuvântul lui Dumnezeu întrupat în litera Sfintei Scripturi, în chip felurit prin ghicituri, încă n-am văzut spiritual pe Tatăl Cel netrupesc, simplu, unul şi singur, cum se află în Fiul Cel netrupesc, simplu, unul şi singur [...]. E nevoie aşadar de multă ştiinţă ca, înlăturând mai întâi cu grijă vălurile literelor care acopăr Cuvântul, să putem privi cu mintea dezvăluită pe Cuvântul Însuşi, stând de Sine şi arătând în Sine limpede pe Tatăl, atâta cât e cu putinţă oamenilor. De aceea, e de trebuinţă ca cel ce caută cu evlavie pe Dumnezeu să nu fie reţinut de nici o literă, ca nu cumva*

---

[8]Cuv. Petru Damaschin, *Învăţături duhovniceşti*, în **Filocalia** 5, pag. 125.

[9]Ibidem.

să primească în locul lui Dumnezeu cele din jurul lui Dumnezeu, adică să îmbrățișeze în chip greșit, fără să-și dea seama, în locul Cuvântului, literele Scripturii".[10]

Temelia și principalul mijloc al acestei înaintări este credința. *"Mama Cuvântului e credința adevărată și neîntinată"*, zice tot Sf. Maxim.[11] Simpla cunoaștere rațională nu numai că nu ajută credința; ea chiar i se opune. *"Cunoașterea este potrivnică credinței"*, proclamă Sf. Isaac Sirul.[12] Și explică: *"Cunoștința nu poate fi adunată fără cercetare și fără folosirea metodelor. Și de aceea ne îndoim de adevărul ei. Iar credința cere un cuget curat și simplu, care e străin de orice meșteșugire și de căutare prin metode. Vezi cum se împotrivesc una alteia?"*[13] Cunoașterea rațională se încrede în propriile-i puteri, pe când credința zice: *"De nu va zidi Domnul casa și de nu va păzi El cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește și în deșert s-ar osteni ziditorul"* (Psalm 126, 1).[14]

De fapt, credința, abandonându-se lucrării lui Dumnezeu, nu rămâne niciodată singură, ci este însoțită de celelalte două virtuți teologice, nădejdea și dragostea. Și toate trei, împreună, fac ca Cuvântul Însuși să se sălășluiască în cei care le-au agonisit: *"Celor ce au sporit în credință ca Petru, au ajuns la nădejde ca Iacov și s-au desăvârșit în iubire ca Ioan, Domnul li se schimbă la față, urcându-se pe muntele înalt al cunoștinței de Dumnezeu (al teologiei). [...] Și Cuvântul se arată în aceștia stând în mijlocul*

---

[10]Sf. Maxim Mărturisitorul, *op. cit.*, suta a doua, 73, p. 194-195.

[11]Idem, *Despre diferite locuri grele din dumnezeiasca Scriptură (Răspunsuri către Talasie)*, 40, în **Filocalia** 3, p. 140-141.

[12]Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, LXII, în **Filocalia** 10, p. 320.

[13]Ibidem, p. 321.

[14]Ibidem, p. 324.

legii şi al proorociei, unele legiuindu-le şi învăţându-le, iar altele descoperindu-le din vistieriile adânci şi ascunse ale înţelepciunii...".[15]

Am dat aceste câteva citate din scrierile filocalice pentru a ne da seama ce înseamnă cu adevărat pentru Sfinţii Părinţi a citi cu folos şi a înţelege Sfânta Scriptură şi cât de mult se îndepărtează de principiile expuse de ei ştiinţa biblică modernă. Şi mă gândesc nu numai la comentariile apusene, ci şi la ale noastre, ortodoxe, care şi ele, în general, sunt prea mult tributare Apusului şi prea puţin pe linia Tradiţiei Părinţilor, prea pline de erudiţie stearpă şi prea puţin duhovniceşti. Cine face teologie nu trebuie să uite că nimeni nu poate vorbi despre Dumnezeu stând în afară de Dumnezeu, cum spun Sfinţii Părinţi. Şi că teologia se face din credinţă şi pentru credinţă. Căci toate în Biserică trebuie să se facă pentru zidirea Bisericii (cf. I Corinteni 14, 12, 26).

Marele dascăl al teologiei româneşti care a fost Părintele Dumitru Stăniloae ne-a dat **Filocalia**. Avem acum şi un număr destul de mare de scrieri patristice apărute în colecţia "Părinţi şi scriitori bisericeşti", unele dintre ele traduse şi adnotate tot de Părintele Dumitru Stăniloae, pe altele datorându-le altora dintre teologii noştri de frunte. Acest tezaur patristic în româneşte - care, nădăjduim, se va îmbogăţi tot mai mult - trebuie folosit din plin, în primul rând de cei ce fac teologie, dar şi de toţi credincioşii Bisericii noastre.

Nădăjduim că această lucrare a Prea Sfinţitului Calinic Botoşăneanul va deschide multora calea către opera Părinţilor filocalici şi, prin ei, către o înţelegere adevărată, înaltă şi mântuitoare a Cuvântului lui Dumnezeu.

Pr.prof.dr. Vasile MIHOC

---

[15]Cuviosul Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştinţă*, în **Filocalia** 6, pag. 329.

Res ipsa loqvitur
(lucrul vorbeşte de la sine)

Exegezele Vechi Testamentare şi Nou Testamentare explorate din **Filocalia** în 12 volume a distinsului Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae - trecut la Domnul - sunt rezultatul experienţelor reieşite din laboratoarele "universităţii" sihăstreşti ai căror experţi erau dumnezeieştii părinţi, care îşi coroborau minţile în nemărginire, descifrând planul Treimic.

Adevărate focare care te dinamizează în lupta cosmică cu veliarul timpului, învăţăturile Sfinţilor Părinţi devin taumaturgice, vindecându-ne toate traumele psihice, fizice şi morale, exoriaţiile şi peteşiile sufleteşti cauzate de forţele aberante şi ne proiectează pe axa existenţialismului duhovnicesc ce culminează în Iisus Hristos.

Numai o minte sabatizată, izbăvită de patimi şi crucificată zilnic va putea pătrunde în spaţiile inaccesibile. Părinţii duhovniceşti au căutat să depăşească jaloanele epistemologice, pătrunzând în adâncul de nepătruns al înţelesurilor tainelor împărăţiei lui Dumnezeu.

Aceste sfinte învăţături patristice au ca scop sfinţenia şi mântuirea. Interpretări sacre, reieşite din preaplinul experimentaţilor, cu misiunea de a te exonera de păcat şi de a te proiecta în ordinea spirituală ca *"fiu al lui Dumnezeu după har"*.

***

Lucrarea ***Biblia în Filocalie***, a cărei plinire datorează evlavioşilor colaboratori de la sectorul cultural - Pr. consilier cultural Nicolae Dascălu, inf. Daniela Ifrim şi ing. Rema Zugravu - şi prof. Tătaru Culeana, vine în slujba iubitorilor de exegeză care doresc fertilizarea ţarinei sufletului flămânzit şi însetat de Cuvânt sabatizat în cristelniţa Cincizecimii.

Mulţumesc din adâncul fiinţei mele I.P.S. Părinte Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei pentru binecuvântarea dată de a se tipări această lucrare la Editura TRINITAS, editură al cărui ctitor este, pentru cuvântul înainte şi, mai ales, că m-a învăţat să fiu *"un veşnic student"*.

Mulţumesc P.C. Profesor Dr. Vasile Mihoc, de la catedra de Noul Testament din cadrul Universităţii Teologice - Sibiu, pentru tot ce a investit ziditor în perioada studenţiei mele, învăţându-mă că *"răsplata unei datorii îndeplinite este o datorie de îndeplinit"*.

† *Calinic Botoşăneanul*

25 martie 1995
la Sărbătoarea **Bunei Vestiri**

"La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul".

Facere I, 1

Cel ce voieşte să cunoască deosebirea dintre cele ale noastre şi ale iudeilor, să se gândească la propovăduirea legii vechi şi a celei noi. Cea dintâi vorbeşte despre făpturi şi anume despre acestea văzute că au fost făcute la început de Dumnezeu. Propovăduirea legii noi nu vorbeşte numai despre cele supuse simţurilor, ci şi despre cele cunoscute cu mintea dintre făpturi, mai bine zis şi despre cele necreate cunoscute cu mintea, de pildă: *"La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul"* (Ioan I, 1). Legea iudeilor spune: *"A zis Dumnezeu: să facem om după chipul şi după asemănarea Noastră"* (Facere I, 26). Iar a noastră spune: *"Şi Cuvântul s-a făcut trup şi s-a sălăşluit întru noi"* (Ioan I, 14). Aceea spune: *"Să stăpânească peste peştii mării şi peste păsările cerului şi peste dobitoace şi peste tot pământul"* (Facere I, 26). Aceasta însă zice: *"Şi din plinirea Lui noi toţi am luat"* (Ioan I, 16). În aceea spune: *"A zis Dumnezeu: să se facă lumină"* (Facere I, 3); în aceasta: *"Dumnezeu care a zis: să lumineze lumina din întuneric, a luminat în inimile noastre"* (II Corinteni IV, 6).

Deci, cel ce ia aminte la toate cele spuse şi anume la amândouă propovăduirile, va înţelege limpede cât de mult întrec şi covârşesc bunătăţile noastre pe cele ale legii vechi şi va spune că acelea sunt umbră şi chip faţă de adevărul nostru sau al lui Hristos. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 354).

"La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul. Iar pământul era netocmit şi gol".

Facere I, 1-2

Dumnezeu nu a dat la început primilor oameni zidiţi numai raiul cum socotesc unii, nici nu l-a făcut numai pe om nestricăcios,

ci cu mult mai mult şi înaintea lui, tot pământul acesta pe care îl locuim şi toate cele de pe pământ ca şi cerul şi cele din el, aducându-le la fiinţă în cinci zile. În a şasea zi a zidit apoi pe Adam şi l-a aşezat pe el domn şi împărat al întregii lumi văzute. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 121).

"Şi a văzut Dumnezeu că este bună lumina şi a despărţit Dumnezeu lumina de întuneric".

Facere I, 4

Duhul ne-a învăţat că numai Dumnezeu este Cel ce este cu adevărat şi este pururea şi este neschimbat, neprimindu-şi existenţa din cele ce nu sunt şi nemergând spre nefiinţă; că este în trei ipostasuri şi atotputernic; că El a adus în şase zile cu cuvântul la existenţă cele ce sunt din cele ce nu sunt, mai bine zis, le-a dat fiinţă deodată tuturor - cum zice Moise. Căci îl auzim pe acesta zicând: *"La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul"* (Facere I, 4) nu ca pe un gol, desigur, nici fără cele dintre ele. Căci pământul era amestecat cu apă şi fiecare dintre ele purta în sine ca o sarcină aerul şi dobitoacele şi plantele după felul lor. Iar cerul cuprindea feluritele lumini şi luminători în care subzista totul. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 434).

"Să facem om după chipul şi asemănarea noastră".

Facere I, 26

Când Sf. Scriptură vorbeşte de Dumnezeu la plural, adresându-se în chip evlavios celor evlavioşi, o face pentru a indica cele trei ipostasuri: ea înfăţişează adică în chip tainic modul existenţei Treimii atotsfinte, fără de început şi de o fiinţă, dat fiind că atotslăvita închinata şi atotlăudata Treime a ipostasurilor este cea

mai deplină unitate după ființă. Căci Dumnezeul nostru este unitate în Treime şi Treime în unitate. Când însă vorbeşte despre Dumnezeu la plural către cei necredincioşi, osândeşte falsa idee despre dumnezeire a acestora, căci aceştia socotesc că deosebirea caracteristicilor personale este ființială, nu ipostatică. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 109).

"Să facem pe om după chipul şi după asemănarea noastră".

Facere I, 26

Precum am scos virtuțile şi am sădit patimile contrare lor, aşa trebuie să ne ostenim nu numai să scoatem patimile, ci şi să sădim virtuțile şi să le aşezăm la locul lor propriu. Căci virtuțile ne sunt date de la Dumnezeu prin fire. Pentru că îndată ce a făcut Dumnezeu pe om, a semănat în el virtuțile.

A zis *"după chipul"*, pentru că Dumnezeu a făcut sufletul nestricăcios şi liber; şi a mai zis *"după asemănare"*, adică *"după virtute"*. Căci zice: *"Fiți milostivi, precum şi Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este"* (Matei VI, 36) şi *"Fiți sfinți, că Eu sfânt sunt"* (Levitic XI, 44; I Petru I, 16). Şi iarăşi zice Apostolul: *"Fiți buni unii cu alții"* (Efeseni IV, 32). Aceasta este *"după asemănare"*. Deci, Dumnezeu ne-a dat în chip firesc virtuțile. Dar patimile nu le avem în chip firesc. Căci nici nu au vreo ființă, sau vreun ipostas; ci sunt ca întunericul care nu există după ființă, ci sunt ca o boală (o patimă) a văzduhului, cum zice Sfântul Vasile, care se iveşte după aceea, din lipsa luminii. Abătându-se de la virtuți din iubirea de plăcere, sufletul a dat naştere patimilor şi le-a întărit pe acestea împotriva sa. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 605-606).

"Iată vă dau toată iarba ce face sământă de pe toată fața pământului şi tot pomul ce are rod cu sământa în el. Acestea vor fi hrana voastră".

Facere I, 29

Vieţuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeaşi nouă şi dobitoacelor de către Făcător. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obşte, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi nesocotiţi mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiţi, cu raţiune, am ieşit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meşteşuguri ale plăcintarilor şi bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pântece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarbă şi îndestulându-se cu ce se nimereşte şi folosindu-se de apa râurilor, dar şi de aceasta destul de rar?

De aceea le sunt puţine şi plăcerile de sub pântece, pentru că nu-şi aprind dorinţele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu ştiu totdeauna de deosebirea între bărbătuş şi femeiuşcă. Căci un singur timp al anului le stârneşte această simţire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însămânţarea aceleiaşi specii, spre păstrarea neamului, în cealaltă vreme aşa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorinţă. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 267).

"Şi a privit Dumnezeu toate câte a făcut şi iată erau bune foarte".

Facere I, 31

Cel ce nu rămâne de dragul simţirii la figurile lucrurilor văzute, ci caută cu mintea raţiunile lor, ca tipuri ale realităţilor inteligibile sau contemplă raţiunile făpturilor sensibile, învaţă că nimic din cele văzute nu este necurat. Căci toate sunt bune foarte prin fire. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 106).

"Şi a sfârşit Dumnezeu în ziua a şasea lucrarea Sa, pe care a făcut-o; iar în ziua a şaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut".

Facere II, 2

Duminica este taina cunoaşterii adevărului care nu se primeşte împreună cu trupul şi cu sângele, căci e mai presus de cugetare. În veacul acesta nu avem ziua a opta, nici Sâmbăta adevărată. Căci cel ce a spus că Dumnezeu S-a odihnit în ziua a şaptea a arătat oprirea drumului vieţii acesteia. Căci mormântul este pentru trup şi este din lume.

Şase zile s-au dat pentru plugăria vieţii şi ele se desăvârşesc prin păzirea poruncilor. A şaptea le întregeşte în mormânt. Şi a opta prin ieşirea din el.

Precum cei ce s-au învrednicit primesc aici tainele Duminicii în chipul pildei, dar nu ziua însăşi în chip trupesc, aşa şi cei ce nevoiesc primesc aici tainele sâmbetei în chipul pildei, dar nu însăşi sâmbăta întru adevăr, care este încetarea a tot ce întristează şi odihna de toate cele ce tulbură. Căci Dumnezeu ne-a dat taina, dar nu lucrarea adevărată în vieţuirea de aici.

Sâmbăta adevărată şi neasemănată este mormântul, care arată ce înseamnă desăvârşita încetare a necazurilor şi patimilor şi a plugăriei ce se împotriveşte acestora. În el se odihneşte (sabatizează) toată firea omenească, adică sufletul şi trupul.

Dumnezeu a orânduit în şase zile fiinţa lumii acesteia şi a alcătuit stihiile şi a dat existenţă mişcării lor necontenite spre slujire. Şi ele nu se vor opri din drumul lor înainte de desfacere. Şi din puterea acestora, adică din stihiile cele dintâi făcute, s-au alcătuit trupurile noastre. Dar nici acelora nu le-a dat oprire din mişcarea lor, nici trupurilor noastre făcute din ele nu le-a dat să se oprească din lucrarea pământului (din plugăria lor).

Iar ca hotar al încetării ei în noi a pus clipa în care se va înfăptui înrudirea stării lor din urmă cu starea dintâi, care este desfacerea vieţii. Aşa s-a spus lui Adam: *"Întru sudoarea feţei tale vei mânca pâinea ta"*. Şi până când? *"Până ce te vei întoarce în*

pământul din care ai fost luat, care îţi va odrăsli ţie spini şi mărăcini", care sunt tainele plugăriei acestei vieţi, până ce durează.

Dar din acea noapte, în care omul a asudat, Domnul a schimbat sudoarea care producea spini si mărăcini, în sudoarea rugăciunii şi în plugăria dreptăţii.

Mai mult de cinci mii şi cinci sute de ani l-a lăsat pe Adam să trudească în ea. Pentru că până atunci nu era descoperită calea sfinţilor precum a zis dumnezeiescul apostol (Efeseni III, 1). Dar în zilele de pe urmă a venit şi a poruncit libertăţii să schimbe sudoarea cu sudoare.

Deci, n-a poruncit oprirea deplină, ci schimbarea. Căci a arătat iubirea de oameni faţă de noi, pentru răbdarea grelei noastre pătimiri legată de pământ. Deci de ne vom opri să asudăm în rugăciune, vom secera neapărat spini. Pentru că lipsa rugăciunii aduce plugăria pământului prin trup, care face să odrăslească din fire spini. Căci patimile sunt cu adevărat spini ce odrăslesc în noi din sămânţa aflată în trup.

Cât timp purtăm chipul lui Adam, neapărat purtăm şi patimile lui. Căci e cu neputinţă ca pământul să înceteze să dea o odraslă potrivit firii lui. Iar aceasta este nepotul firii, ca pământul ieşit din trupurile noastre, după mărturia lui Dumnezeu: *"Pământul din care ai fost luat"* (Facere III, 9).

[...] Sâmbăta noastră este ziua înmormântării. Atunci se odihneşte (sabatizează) cu adevărat firea noastră. Deci ni se impune ca un lucru de trebuinţă să smulgem din ea spinii cât stă pământul în ea.(Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 375-378).

"Şi a sfârşit Dumnezeu în ziua a şasea lucrarea Sa pe care a făcut-o; iar în ziua a şaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le-a făcut. Şi a binecuvântat Dumnezeu ziua a şaptea şi a sfinţit-o, pentru că într-însa S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut şi le-a pus în rânduială".

Facere II, 2-3

Binele cel mai înalt şi, aşa zicând, cel mai din vârf în toate cele ce sunt şi în toate cele gândite, este Dumnezeu. Iar în toate cele văzute, cel mai înalt şi neasemănat mai bun după fire, este omul. Ba, prin har, e cu adevărat mai sus şi decât îngerii.

Deci mintea văzătorului, apropiindu-se prin cele foarte multe ce se află între Dumnezeu şi oameni, de Cel mai presus de înţelegere, se umple de spaimă dacă n-a făcut încă din belşug experienţa harului luminător. Dar dacă a gustat din puterea duhovnicească, ce lucrează în inimă, se înalţă la cel mai înalt bine, la Dumnezeu, şi intră în El, printr-un dar mai dumnezeiesc şi priveşte în chip unitar şi se umple de uimire, sălăşluindu-se în tăcere în adâncul cel mai presus de minte.

Iar aceasta este cu adevărat chezăşia primei odihne, al cărei model este odihna lui Dumnezeu de la creaţie.

Iar de a doua odihnă, mai înaltă şi mai luminată, al cărei chip este odihna rânduită pe seama poporului lui Dumnezeu (Evrei IV, 9), mintea se bucură întorcându-se de la Dumnezeu la sine însăşi şi cunoscându-se pe sine ca chip al prototipului (modelului) şi pe toate cele dintre Dumnezeu şi om, aşa cum sunt.

Căci atunci nu numai că străbate la cele mai presus de minte şi de înţelegere, într-un chip corespunzător şi în uimire minunată, ci se umple şi de bucurie, nu de oarecare, ci de cea duhovnicească, veselindu-se în tăcere de razele arătătoare de Dumnezeu şi de lucrările îndumnezeitoare ce vin peste ea, şi unindu-se cu Unitatea cea mai presus de fire a dumnezeirii, în Hristos Iisus. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 478-479).

"Dumnezeu s-a odihnit de toate lucrurile pe care a început să le facă"

Facere II, 3

Dar aceasta numai după împlinirea celor făcute în Cuvânt şi Duh. Tot aşa şi mintea cea după chipul lui Dumnezeu se odihneşte

de toate lucrurile ei, pe care a început să le facă spre întregirea lumii gândite (inteligibile) a virtuţii; dar numai după ce a cercetat şi a desăvârşit statornic în Cuvântul lui Dumnezeu şi în Duhul de viaţă făcător toată lumea şi înţelesurile din ea, şi după ce s-a urcat de la acestea iarăşi, în Cuvântul şi Duhul, la cele numite de unii după cele naturale şi s-a înălţat la vederile tainice, simple şi desfăcute de toate, ale cunoştinţei de Dumnezeu.

Căci ajungând atunci în odihnă, gustă multă odihnă şi pace, cunoscând adevărul înţelegerii, şi se îndumnezeieşte prin lumina cunoştinţei şi prin împărtăşirea Duhului de viaţă făcător în Iisus Hristos, Domnul nostru. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 484).

"Atunci luând Domnul Dumnezeu ţărână din pământ, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă, şi s-a făcut omul fiinţă vie".

Facere II, 7

Cele ce le face Dumnezeu în Adam cel întâi zidit şi cele mai înalte, le face pe urmă în noi. Suflă în Adam ca suflare de viaţă, harul Duhului de viaţă făcător şi aşa s-a făcut Adam om desăvârşit; căci s-a făcut *"spre suflet viu"* şi nu spre suflet simplu. Căci nu e suflet al omului Duhul lui Dumnezeu, ci spre suflet care viază duhovniceşte. Pentru că Duhul Sfânt al lui Dumnezeu se face cu adevărat suflet sufletului, care vieţuieşte cum trebuie să vieţuiască sufletul cuvântător (raţional) şi de chip dumnezeiesc.

Dar nerămânând Duhul lui Dumnezeu împreună cu sufletul sau din nefericire depărtându-se, s-a pierdut şi chipul dumnezeiesc al vieţii, demn de sufletul raţional şi s-a introdus din nenorocire cel al dobitocului sau al fiarei. Căci fără Dumnezeu nu putem face nimic din cele cuvenite, deci, fără a fi în Duh şi în Hristos, cum a spus Hristos (Ioan XV, 5).

De aceea, s-a făcut Adam om fără lipsuri, adică întreg, întrucât nu s-a făcut simplu *"spre suflet"*, ci *"spre suflet viu"*, când a suflat

Dumnezeu în el *"suflare"* ca să fie *"viață"* în sufletele cuvântătoare.

Drept aceea, această suflare a lui Dumnezeu, suflată în Adam, până ce a fost în el, nu puțină slavă și strălucire de chip dumnezeiesc pricinuia celui părtaș de ea. Ca urmare, el se purta față de lucruri cu putere străvăzătoare și prooorocească și era împreună creator cu Dumnezeu, sau un al doilea dumnezeu după har.

Iar prin aceasta îi făcea plăcere și lui Dumnezeu, Făcătorului mai presus de înțelepciune al tuturor, cu vederile și proorociile prea strălucite ale lui. Dar, pentru că și-a plecat genunchiul și a căzut, prin greșeală, sub neasculatarea cea atotrea, Sfântul Duh, Cel de viață făcător depărtându-se, iar el nemaiînțelegând să păzească mărimea unei vrednicii așa de mari, s-a apropiat cu adevărat de dobitoacele neînțelegătoare, și s-a făcut asemenea lor (Psalmul XLVIII, 12).

Astfel s-a depărtat în chip inconștient și jalnic de scopul dumnezeiesc, consimțind cu întunericul prea înfricoșător și nemaiavând, din pricina golirii vădite, nimic din darul mai presus de fire al acelei suflări insuflate lui de Dumnezeu. (Calist Patriahul, Filocalia 8, pag. 240-242).

"Apoi Domnul Dumnezeu a sădit rai în Eden, spre răsărit, și a pus acolo pe omul, pe care-l zidise".

Facere II, 8

Precum cele arătate sunt chipuri ale celor nearătate ale omului, așa și raiul preafrumos sădit de Dumnezeu cu înțelepciune la răsărit în Eden, este chip al omului dinlăuntru. Acesta are ca pământ inima sa, ca pomi pe care are să-i sădească cu voia, mintea lui zidită după chipul lui Dumnezeu, vederile și înțelesurile dumnezeiești cu privire la Dumnezeu și lucrările vrednice de Dumnezeu, care sunt multe și felurite și au și o înfățișare felurită și o mireasmă duhovnicească, ba dau și o hrană, o desfătare și o plăcere.

Astfel, inima hrănește Edenul acesta în chip firesc și are în sine

spre plăcere şi bucurie vădită cele dumnezeieşti.

Edenul văzut e sădit la răsăritul soarelui văzut, pentru că soarele văzut e chipul soarelui cugetat. Deci, inima e sădită spre luminile cunoştinţei soarelui cugetat. Căci inima lipsită de lumina cunoştinţei, nu poate produce înţelesuri şi gânduri dumnezeieşti şi lucrări vrednice de Dumnezeu şi nu se poate umple deplin de vederi dumnezeieşti, mai simple şi mai desăvârşite, ca să fie un rai nou şi mai presus de lume. Dar nici fără ape nu e rai şi nu poate produce pomi frumos împodobiţi şi roditori, precum se cuvine.

De aceea, în raiul din Eden se vede ţâşnind, din mijlocul lui, un izvor care se împarte precum se scrie în patru începuturi (de râuri) şi adapă faţa pământului (Facere II, 6), iar în om, ca izvor de apă vie se află mişcarea de viaţă făcătoare a Sfântului Duh, despre care Domnul a zis: *"Apa pe care Eu voi da-o lui, se va face lui izvor de apă"* (Ioan IV, 14) vie în inimă, ţâşnind în chip minunat ca dintr-un Eden şi împărţindu-se în: înţelepciune, cumpătare, dreptate, bărbăţie, ca cele patru începuturi, din care se naşte toată virtutea în chip dumnezeiesc. De aceea s-a şi spus că prin acest râu se adapă toată faţa pământului, sau a inimii, cu lucrarea spre creşterea, spre odrăslirea şi spre producerea rodurilor alese ale virtuţilor dumnezeieşti. [...] Izvorul nu este din firea pomilor sau a pământului. Pentru că, în acest caz, el nu ar fi ajuns să adape toţi pomii atât de numeroşi şi să-i îngroaşe şi să-i crească nu puţin; căci el era unul singur, iar pomii erau mulţi şi atât de deosebiţi între ei, că unii dintre ei aveau însuşiri potrivnice, unii fiind mai uscaţi, alţii mai umezi, unii mai fierbinţi, alţii mai răcoroşi. Spre toţi aceştia, atât de deosebiţi între ei, se mişcă acel izvor unic şi de un singur fel, lucrând cât se poate de mult împreună cu toţi. Iar împărţindu-se în patru începuturi, pricinuieşte în fiecare om cele ce ţin de el. Căci acesta s-a dăruit după har credincioşilor, dar ţâşneşte continuu din lăuntrul inimii, fiind în mod minunat un singur izvor, dar împărţit în chip vădit în patru începuturi, sau virtuţi egale; şi acestora şi celor ce urmează din ele le ajută cât mai mult apa cea una.

Căci întrucât e Duh, conlucrează cu înţelepciunea; întrucât e

cunoştinţă, ajută celui ce se împărtăşeşte de dreptate; se numeşte iarăşi cumpătare şi putere ca Unul ce este acestea şi se arată de departe astfel şi se face împreună lucrător spre cumpătare şi bărbăţie. Iar Sfântul Pavel şi proorocul Isaia sunt martori foarte tari despre Duhul ca împreună lucrător spre iubire şi înţelepciune. Cel dintâi spune că iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre prin Duhul Sfânt dat nouă (Romani V, 5), iar Isaia numără între cele şapte lucrări ale Duhului, duhul înţelepciunii (Isaia XI, 2).

Dar Duhul e nu numai împreună lucrător cu iubirea, ci se face şi duh al râvnei, ce pare într-un mod oarecare opus iubirii. Căci iubirea acoperă mulţime de păcate (I Petru IV, 8). Dar râvna ajunge şi la mustrări şi uneori şi la ucideri. Iar aceasta ar putea-o spune şi marele prooroc Ilie, prieten al lui Dumnezeu, care a trecut prin sabie pe atâţia preoţi ai ruşinii (III Regi XVIII, 48); şi mai înainte, Fineas, care a spintecat pe Madianita împreună cu israelitul (Numeri XXV, 8); iar înainte de aceştia, însuşi Marele Moise, dătător al legii vechi, care adeseori din râvnă a predat morţii pe mulţi şi încă chiar pe unii dintre bărbaţii din neamul său. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 233-237).

Dumnezeu a sădit raiul la răsărit după aducerea la existenţă a întregii creaţii pentru că El cunoscând de mai înainte toate, a creat lumea într-o ordine şi într-o stare bine orânduită şi cele şapte zile le-a stabilit ca chip al celor şapte perioade (veacuri) ce aveau să se desfăşoare pe urmă, iar raiul l-a sădit după acestea, ca pe unul ce avea să însemne veacul viitor. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 124).

"Şi a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pământ tot soiul de pomi, plăcuţi la vedere şi cu roade bune de mâncat; iar în mijlocul raiului era pomul vieţii şi pomul cunoştinţei binelui şi răului".

Facere II, 9

Din acest pământ a făcut Dumnezeu să răsară pomul frumos la vedere şi bun la mâncare, având roade de tot felul, care nu se stricau şi nu lipseau niciodată, ci erau totdeauna proaspete şi dulci şi procurau dulceaţă şi desfătare primilor oameni creaţi. Căci trebuia să se procure trupurilor lor nestricăcioase şi o hrană nestricăcioasă. De aceea viaţa şi petrecerea lor în mijlocul raiului era şi ea lipsită de osteneli şi de frământări. Acest rai l-a înconjurat Făcătorul lui cu ziduri, aşezând o intrare prin care ei intrau şi ieşeau. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 125).

"Iar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mâncaţi, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreşit!"

Facere II, 17

Privirea trupului nostru şi contemplarea alcătuirii lui duce în mod natural pe cel nedesăvârşit la cunoştinţa dulceţii plăcerii, chiar fără să vrea. Ba nu numai la aceasta, ci şi la mişcări şi la gânduri necuviincioase, motiv pentru care ni se spune totdeauna cuvântul dumnezeiesc *"Uşile, uşile, să luăm aminte!"*. Prin repetare, cuvântul porunceşte pentru cei nevrednici, păzirea porţilor simţitoare şi înţelegătoare, adică a simţurilor, prin care obişnuieşte să intre moartea în sufletul omului.

Căci cel ce stăruie, fără deprinderea în bine şi fără luare-aminte, în privirea alcătuirii firii noastre, e înduplecat de cugetarea lui, ca de o Evă amăgită de şarpele cel vechi, să se gândească la dulceaţa plăcerii ca Adam şi să se împărtăşească de ea ca bună; şi astfel se va vedea pe sine, întocmai ca acela, gol de harul lui Dumnezeu; se va afla şezând afară de raiul acesta şi plângând, ca unul ce nu mai are mintea acoperită decât de frunze de smochin. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 363).

"Adame, unde eşti?"
"Am auzit glasul Tău şi cunoscând goliciunea mea, m-am temut şi m-am ascuns".

Facere III, 9, 10

Văzându-se pe sine gol, Adam s-a ascuns şi s-a încins cu frunze de smochin cusute, încercând să-şi acopere ruşinea. Chemându-l la pocăinţă, Dumnezeu îi zice: *"Cine ţi-a spus că eşti gol? Nu cumva ai mâncat din pomul, din care ţi-am poruncit ca numai din el să nu mănânci?"* (Facere III, 11). Acela însă n-a voit să spună că a păcătuit, dimpotrivă, a dat vina pe Dumnezeu, Care le-a făcut toate foarte bine, zicând: *"Femeia, pe care mi-ai dat-o, ea mi-a dat şi am mâncat"* (Facere III, 12), iar aceea, la rândul ei, a pus vina pe şarpe. Deci nevoind ei să se pocăiască şi să cadă înaintea Stăpânului, sau să ceară iertare, Dumnezeu îi alungă şi-i scoate din rai, ca dintr-un palat împărătesc ca să vieţuiască pe acest pământ ca nişte exilaţi şi scoşi peste graniţă. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 126-127).

"Duşmănie voi pune între tine şi între femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei; aceasta îţi va zdrobi capul, iar tu îi vei înţepa călcâiul".

Facere III, 15

Legiuitorul, oprind simbolic pătrunderea plăcerii, a poruncit să fie păzit capul şarpelui, deoarece şi acela pândeşte călcâiul. Căci scopul aceluia este să împingă pe om la făptuire, la care, dacă nu ajunge, nu poate uşor să amestece veninul prin muşcătură. Dar silinţa noastră este să frângem însăşi prima răsărire a plăcerii, căci aceasta fiind zdrobită, lucrarea va fi slabă. Poate nici Samson n-ar fi aprins semănăturile celor de alt neam, dacă n-ar fi legat cozile vulpilor, întorcându-le capetele de laolaltă (Judecători XV, 4). Căci cel ce poate înţelege cursa plănuită de gândurile viclene de la

răsărirea lor, trecând peste începuturi, va vădi din compararea sfârşiturilor (cozilor) întreolaltă ticăloşia gândurilor. Aceasta înseamnă că, legând coadă de coadă, pune între ele, ca o făclie, judecata care le dă pe faţă. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 236).

Vrăjmaşul nostru obişnuieşte să tulbure mintea noastră şi să mănânce pământ şi să ne poftească împreună cu acela. El doreşte ca chipul lui Dumnezeu să se târască pe pântece. Din pricina aceasta trebuie să respirăm pururea pe Dumnezeu, ca prin aceasta să trecem peste fiecare zi nerăniţi de săgeţile cele aprinse ale diavolului. (Filotie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 115).

"Iar lui Adam i-a zis: «Pentru că ai ascultat vorba femeii tale şi ai mâncat din pomul din care ţi-am poruncit: «Să nu mănânci», blestemat va fi pământul pentru tine! Cu osteneală să te hrăneşti din el în toate zilele vieţii tale!»".

Facere III, 17

Ce este pământul blestemat de Dumnezeu în faptele lui Adam şi ce înseamnă a se hrăni omul din el întru necazuri? Ce înseamnă apoi a-i aduce acela omului spini şi mărăcini, iar omul a mânca iarba câmpului? Ce înseamnă a mânca omul pâinea întru sudoarea feţei lui? Căci niciodată nu s-a văzut vreun om să mănânce nici pământ, nici iarbă. Nici cei ce mănâncă pâinea nu o mănâncă cu sudoarea feţei lor, cum se spune în acea povestire.

Pământul blestemat în faptele lui Adam este trupul lui Adam, necontenit blestemat prin faptele lui, adică prin patimile minţii lipită de pământ, la nerodirea virtuţilor, care sunt fapte ale lui Dumnezeu. Din trupul său se hrăneşte omul cu durere şi cu întristare multă bucurându-se doar cu puţina dulceaţă ce i-o dă el. Din trup îi răsar omului, pe deasupra plăcerii stricăcioase, grijile şi gândurile, ca nişte spini, şi marile ispite şi primejdii, ca nişte mărăcini. Iar

acestea îl împung din toate părţile prin raţiune, prin poftă şi prin mânie, încât de-abia poate să-şi îngrijească şi să-şi mănânce, adică să-şi întreţină sănătatea şi bunăstarea trupului, ca pe o iarbă ce se veştejeşte. Dar şi aceasta printr-o lungă repetare de dureri *"în sudoarea feţei"*, adică întru osteneala şi robotirea simţurilor, care se silesc să exploreze pline de curiozitate lucrurile sensibile. Iar strădania de a-şi susţine viaţa de aici, fie prin vreun meşteşug, fie prin altă metodă iscusită, îi este omului ca o pâine.

Sau poate şi mai bine, pământul este inima lui Adam, care a fost blestemată pentru încălcarea poruncii, cu pierderea bunurilor cereşti. Acest pământ (inima) şi-l mănâncă omul întru necazuri multe prin înţelepciunea lucrătoare, curăţându-l de blestemul cunoştinţei pentru faptele de necinste. Totodată el curăţă cu raţiunea gândurile cu privire la naşterea trupurilor ce răsar din inimă ca nişte mărăcini, precum şi gândurile încruntate cu privire la purtarea de grijă şi la judecata sufletelor, care de asemenea răsar din inimă ca nişte mărăcini, în vreme ce contemplaţia duhovnicească şi-o seceră întocmai ca pe o iarbă naturală. Şi astfel ca printr-o sudoare a feţei mănâncă prin osteneala cercetătoare a cugetării, când ajunge la înţelegere, pâinea nestricăcioasă a cunoaşterii lui Dumnezeu, care e singura pâine a vieţii şi singura care susţine întru nestricăciune făptura celor ce o mănâncă.

Aşadar pământul mâncat în înţeles bun este inima curăţită prin fapte; iar iarba este ştiinţa lucrurilor provenită din contemplaţia naturală. În sfârşit pâinea este cunoştinţa tainică şi adevărată a lucrurilor dumnezeieşti. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 30).

"Iată Adam s-a făcut ca unul dintre noi".

Facere III, 22

Spunând aceasta, Dumnezeu îl înfăţişează pe Adam după călcarea poruncii, căci adaugă imediat *"cunoscând binele şi răul"*.

Deodată, adică, cu îndemnul ce i l-a dat, diavolul l-a învăţat pe om şi politeismul, spunându-i: *"În ziua în care veţi mânca din pom, vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca nişte dumnezei, cunoscând binele şi răul"*. De aceea Dumnezeu întrebuinţează în chip ironic şi osânditor pluralul: *"S-a făcut ca unul din noi"*, care corespunde cu ideea despre Dumnezeu, sădită în Adam de amăgirea şarpelui, ca să mustre pe omul care a ascultat de diavolul. Şi ca să nu-şi închipuie cineva că felul de vorbire ironică e străin obiceiului Scripturii, să asculte cum vorbeşte Scriptura în numele lui Dumnezeu către Israel: *"Dacă veţi umbla împotriva mea cu viclenie şi eu voi umbla împotriva voastră cu viclenie"* (Levitic XXVI, 27-28). Întru nimic nu se deosebeşte însă viclenia de ironie (vezi şi III Regi XXII, 15). Scriptura urmăreşte aşadar să-l amăgească pe Adam când înfăţişează pe Dumnezeu zicând despre el că *"s-a făcut ca unul din noi"*. Ea Îl arată pe Dumnezeu ca şi când şi-ar însuşi pătimirea lui Adam, sau mustră pe Adam, fiindcă a ascultat de sfatul şarpelui, făcându-i să-şi dea seama de nebunia politeistă, sădită în el prin amăgirea Satanei. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 152).

"Şi îndată a pus o sabie de foc ca să păzească intrarea la pomul vieţii".

Facere III, 24

Aceasta nu înseamnă că ei vor fi readuşi iarăşi, după refacerea lor, în acelaşi rai supus simţurilor şi material. Nu în acest scop a fost păstrat el până acum; nu pentru aceasta nu l-a blestemat pe el Dumnezeu. Ci pentru că e tipul vieţii viitoare şi chipul veşnicei Împărăţii a cerurilor. Căci dacă n-ar avea acest rol, de tip, ar fi trebuit să fie blestemat, ca unul în care s-a săvârşit neascultarea lui Adam. Dar n-o face aceasta. O face însă cu tot pământul celălalt, fiindcă era nestricăcios ca şi raiul şi producea de la sine toate. De aceea, pentru ca Adam cel ieşit de acolo să nu ducă mai departe o

viaţă liberă de greutăţi, de osteneli şi de sudori, blestemă pământul acesta zicând: *"Blestemat să fie pământul în lucrurile tale. În necazuri să te hrăneşti din el în toate zilele vieţii tale. Spini şi mărăcini să-ţi răsară ţie şi să mănânci iarba câmpului, rânduită fiarelor şi dobitoacelor necuvântătoare. În sudoarea feţei tale să-ţi mănânci pâinea ta, până ce te vei întoarce în pământul din care ai fost luat; că pământ eşti şi în pământ te vei întoarce"* (Facere III, 17-19). (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 127).

"Iar după un timp, Cain a adus jertfă lui Dumnezeu din roadele pământului. Şi a adus şi Abel din cele întâi născute ale oilor sale şi din grăsimea lor. Şi a căutat Domnul spre Abel şi spre darurile lui. Iar spre Cain şi spre darurile lui nu a căutat. Şi s-a întristat Cain tare şi faţa lui era posomorâtă".

Facere IV, 3-5

După ce Dumnezeu a rânduit acestea într-un chip înţelept, Adam alungat din rai a avut copii, şi-a isprăvit viaţa şi a murit. La fel şi cei născuţi din el. Oamenii de atunci având proaspătă amintirea căderii, deoarece aflaseră de ea de la Adam şi Eva, cinsteau pe Dumnezeu ca pe un Stăpân şi se închinau Lui. De aceea Abel şi Cain îi aduceau jertfe din avuţiile lor. Şi Dumnezeu a luat aminte la aducerea şi la jertfa lui Abel, dar nu şi la cea a lui Cain. Cain cunoscând aceasta, s-a supărat până la moarte şi aceasta l-a dus la pizmuirea şi la uciderea fratelui său (Facere IV, 3-5). Dar după aceea Enoh a plăcut lui Dumnezeu şi a fost mutat de aici la El (Facere V, 24), iar Ilie a fost înălţat în car de foc (II Regi II, 11). Astfel după hotărârea dată contra lui Adam şi a seminţiei lui şi după alungarea lui, pe fiii lui Adam care au plăcut Lui i-a cinstit cu mutarea şi cu prelungirea vieţii şi i-a eliberat de stricăciune; adică de întoarcerea în pământ şi de coborârea la iad. Prin aceasta a arătat că dacă a făcut aşa cu cei ce trebuiau să moară, sau, mai drept vorbind, să se preschimbe, de câtă slavă şi cinste şi milă nu

l-ar fi învrednicit pe Adam, lăsându-l să petreacă în rai, dacă n-ar fi călcat porunca, sau, dacă după ce a călcat-o s-ar fi pocăit. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 129-130).

"Gemând și tremurând vei rătăci pe pământ".

Facere IV, 12

Cuvântul spus de Făcătorul, lui Cain, la arătare, este un chip și o icoană a tuturor păcătoșilor întru ascuns. Căci neamul lui Adam căzând din poruncă și făcându-se vinovat de păcate, e zbuciumat de gânduri nestatornice și e plin de frică și de tulburare, însuși vrăjmașul învăluind tot sufletul care nu s-a născut din Dumnezeu, în pofte și plăceri felurite și învârtindu-l ca pe grâu cu o lopățică. Dar și Domnul însuși îi arată pe cei ce ascultă de voile celui rău, ca păstrând chipul lui Cain. Căci mustrându-i pe aceia zice: *"Voi vreți să faceți poftele tatălui vostru, omorâtorul de oameni. Căci acela de la început a fost omorâtor de oameni și întru adevăr n-a stătut"* (Ioan VIII, 44). (Sf. Simeon Metafrastul, Filocalia 5, pag. 324).

"Și a zis Lameh către femeile sale".

Facere IV, 23

Zic unii dintre învățați în cele dumnezeiești că în vremea lui Lameh, fiind tulburare și neorânduială, cel puternic stăpânea asupra celui slab. Deci acest Lameh, întâlnind un bărbat cu soție, l-a ucis și i-a luat femeia.

Întâlnind iarăși un frate cu o soră, l-a ucis și pe acela și a luat pe sora lui. Pe cel dintâi l-a numit *"bărbat"*; și pe al doilea *"tânăr"*. Acestea după istorie. Dar după înțelesul mai adânc, Lameh înseamnă lucrarea păcatului. De aceea aceasta a ucis în noi pe

bărbat, sau legea naturală, şi pe tânăr, sau legea duhovnicească, şi a luat de la ele litera, ca amestecându-se cu ea semănătorul răului să facă să nască păcatul. De aceea *"răzbunarea pentru Lameh va fi de şaptezeci de ori câte şapte"* prin ceea ce se înţelege că vor fi iertate pedepsele ce vin de pe urma consimţirii şi săvârşirii păcatului. Pentru aceea când Petru întreabă: *"De câte ori voi ierta fratelui meu de-mi va greşi; până la şapte ori?"*; Domnul îi răpsunde: *"Nu numai până la şapte ori, ci până la şaptezeci de ori câte şapte"* (Matei XVIII, 21-22). Adică celui ce ţi se pocăieşte să-i ierţi nu numai cele mici săvârşite prin consimţirea cugetului, ci şi faptele. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 216).

"Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de şapte ori, apoi pentru Lameh de şaptezeci de ori câte şapte!".

Facere IV, 24

Să ia aminte cu toată sârguinţa la numitul şarpe din inima lor şi să-l izgonească, omorându-l cu multa smerită-cugetare. De vor face aceasta, înstrăinându-se de el, vor putea să se dezbrace şi ei poate cândva de veşmintele de piele şi să cânte Domnului, ca odinioară tinerii neprihăniţi, cântarea de biruinţă, dacă, dezbrăcându-se de ele nu se vor afla goi de nevinovăţia acelora şi de smerenia firească. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 244).

"Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceştia, pentru că sunt numai trup".

Facere VI, 3

În faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor care vieţuiesc după Hristos, e un rău tot aşa de mare a petrece cineva pătimaş în fapte de desfrânare şi a se mândri în duhul părerii de sine. Căci precum

cele făcute în ascuns ale celui dintâi e ruşinos a le şi grăi, aşa şi înălţările inimii celui de-al doilea sunt urâte înaintea lui Dumnezeu. Şi precum pe cel dintâi îl leapădă Dumnezeu de la odihnă, pentru că e numai trup, aşa şi cel din urmă e necurat înaintea Domnului, pentru că se mândreşte. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 226-227).

Cei ce vieţuiesc trupeşte şi au în ei cugetul trupesc, fiind cu totul trupuri, nu pot plăcea lui Dumnezeu. Căci sunt întunecaţi în cugetări şi nepărtaşi de razele luminii dumnezeieşti. Având norii patimilor aşezaţi ca nişte ziduri înalte în faţa razelor Duhului, ei rămân neluminaţi; iar simţurile sufletului fiindu-le tocite, nu pot căuta spre frumuseţile cunoscute cu mintea ale lui Dumnezeu şi nu pot vedea lumina adevărată a vieţii şi nu se pot ridica deasupra micimii celor văzute. Ci căutând la cele de jos şi fiind reduşi numai la simţirea celor văzute, leagă demnitatea raţiunii de lucrurile supuse simţurilor şi omeneşti, şi toată lupta le este pentru cele văzute şi stricăcioase, războindu-se întreolaltă pentru ele. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 256-257).

Ceea ce trece de la sufletul ce se bucură duhovniceşte la trup, chiar dacă se întâmplă să lucreze în trup, e duhovnicesc. Căci plăcerea trecând de la trup la minte, o face pe aceasta cu chip trupesc, neîmbunătăţindu-se prin împărtăşirea de ceea ce e mai bun, ci transmiţându-i mai vârtos aceleia ceea ce e mai rău, încât omul întreg e numit din pricina ei "trup", potrivit cu ceea ce s-a zis despre cei înecaţi prin mânia lui Dumnezeu, *"că nu va rămâne Duhul Meu în oamenii aceştia, pentru că sunt trupuri"*. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 233).

"Veniţi să Ne pogorâm şi să amestecăm limbile lor"".

Facere XI, 7

Sfânta Scriptură închipuieşte pe Dumnezeu după dispoziţia aflătoare în cei cărora le poartă de grijă. Astfel e numit şi leu şi urs şi pardos şi panteră şi om şi bou şi oaie şi soare şi stea şi foc şi duh şi alte lucruri nenumărate, Dumnezeu nefiind nici una din acestea, dar fiind cugetat potrivit cu forţa şi cu însuşirea pe care o reprezintă fiecare din acestea.

Arătându-se de pildă lui Avraam, care era desăvârşit în cunoştinţă, Dumnezeu l-a învăţat că în raţiunea unităţii se cuprinde raţiunea imaterială a Treimii. Aceasta pentru faptul că Avraam ieşise cu mintea total din materie şi din formele ei. De aceea, i s-a arătat ca trei şi i-a vorbit ca unul. Iar lui Lot, care nu-şi curăţise încă mintea de compoziţia corpurilor alcătuite din materie şi formă şi credea că Dumnezeu, este numai Făcătorul lumii văzute, i s-a descoperit în chip de doime, nu de treime, indicând prin formele în care s-a îmbrăcat, că mintea pe care voieşte să o înveţe încă n-a ieşit din materie şi formă.

Cei ce zideau turnul, porniseră mai înainte din ţara de la răsărit a luminii, adică de la cunoştinţa unică şi adevărată despre Dumnezeu, şi veniseră în pământul Senaar, care se tălmăceşte *"dinţii blestemaţi"*, căzând în tot felul de păreri despre dumnezeire. Aici adunând toate părerile, ca pe nişte cărămizi, se apucaseră să zidească, asemenea unui turn, necredinţa politeistă. Din această pricină pe drept cuvânt Dumnezeu, care risipeşte unitatea conglăsuirii păcătoase a oamenilor rătăciţi, se numeşte aici pe Sine plural după dispoziţia lor, care era împărţită şi împrăştiată în nesfârşite păreri. Prin aceasta arată că, fiind unul, în ei s-a împărţit în mulţi, cum este în cazul lui Adam, zicând: *"Iată Adam s-a făcut ca unul din Noi"* (Facere III, 22). Aşadar, potrivit cu starea de fiecare dată a omului, Dumnezeu e înfăţişat de Scriptură sau la plural sau ca unitate. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 107).

"După aceea a zis Domnul către Avraam: «Ieşi din pământul tău, din neamul tău şi din casa tatălui tău şi vino în pământul pe care ţi-l voi arăta Eu»".

Facere XII, 1

Zis-a Dumnezeu lui Avraam, adică omului străbătător acestea, dar zice şi acum, într-un înţeles mai înalt, minţii care s-a făcut trecătoare şi a străbătut de la cele ce se cunosc cu simţurile, la cele ce se gândesc cu mintea: *"Ieşi din simţirea ta şi deci şi din cele supuse simţurilor şi din toată lumea văzută şi vino în pământul pe care ţi-l voi arăta"*. Aceasta se aseamănă cu ceea ce s-a spus de Domnul: *"Vinde-ţi averile tale şi le dă săracilor şi ia crucea ta, adică răstigneşte-te faţă de simţire şi faţă de cele supuse simţurilor şi faţă de toată lumea, şi venind urmează-Mi Mie"* (Marcu X, 21).

Acolo se spune: *"A zis Domnul către Avraam"*, adică a zis Tatăl prin Cuvântul, sau prin Fiul. Şi continuând, a zis: *"Şi vino în pământul pe care ţi-l voi arăta"*. Dar arătarea se face prin deget. Iar degetul lui Dumnezeu s-a spus că e Duhul lui Dumnezeu, după cuvântul: *"Iar dacă Eu, cu degetul lui Dumnezeu scot dracii"* (Luca XI, 20). Iar aceasta o tâlcuieşte altădată spunând: *"Prin Duhul lui Dumnezeu"* (Matei XII, 28). Aşa au spus şi înţelepţii egiptenilor: *"Acesta-i degetul lui Dumnezeu"* (Ieşirea VIII, 19), numind aşa lucrarea Duhului.[...]

"În pământul pe care ţi-l voi arăta", este ca şi când ar zice: *"În pământul, în care te voi călăuzi prin Cuvântul şi prin Duhul"*. *"În pământul în care curge lapte şi miere"*, adică la înţelegerea lui Dumnezeu însuşi şi la cunoaşterea a ceea ce este El. La această cunoaştere, la care trebuie să ajungă, mintea nu poate ajunge altfel, decât călăuzită şi luminată prin iluminarea Duhului de viaţă făcător, care vine la arătare prin Fiul. Iubitorul de oameni Dumnezeu atrage mintea obişnuită ca să străbată mai sus de înrâurirea fiinţelor gândite create (îngerii), ca pe un alt Avraam de la cele supuse simţurilor la cele cugetate şi dincolo de ele, unde este privirea şi contemplarea unitară a dumnezeirii în trei ipostasuri.

Căci însuşi Dumnezeu şi Tatăl este, în înţelesul principal,

pământul făgăduinţei, pe care avem făgăduinţa că-l vor moşteni cei blânzi (Matei V, 5) şi cei drepţi la inimă, care se vor sili prin Duhul să se facă moştenitori ai Lui.

El este pământul din care curge lapte şi miere, luminile de dimineaţă, razele gemene, viaţa şi desfătarea şi curăţia a toată lumea. Miere poate fi numit Cel născut din Tatăl, Cel ce este Fiul lui nedespărţit, prin întruparea Lui ca într-un fagure de miere, din care se îndulceşte şi se veseleşte tot ce este omenesc, cu învăţăturile şi cu harurile mai presus de fire şi cu alte zeci de mii de bunătăţi şi frumuseţi. Lapte e Duhul Sfânt, Cel unitar, care nu e născut, ci purces şi alb ca lumina, Cel ce cu hrana Lui creşte spre Dumnezeu fiinţele cuvântătoare, ajunse asemenea pruncilor, care vor intra în Împărăţia cerurilor, cum a zis Domnul.

Aşadar, pământul şi laptele şi mierea ce curg din el, trebuie văzute ca Tatăl şi Fiul şi Duhul Sfânt. În acest pământ e mutată cu totul mintea, ajunsă străbătătoare, prin călăuzirea şi puterea şi lucrarea dumnezeirii, celei în trei ipostasuri. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 263-265).

"Şi răspunzând Avraam, a zis: «Iată, cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere şi cenuşă»".

Facere XVIII, 27

Cel ce se teme de Domnul are pururea ca tovarăşă smerenia, şi prin gândurile acesteia vine la dragostea şi la mulţumirea către Dumnezeu. Căci îşi aminteşte de purtarea lumească de mai înainte şi de feluritele greşeli, ca şi de ispitele ce i s-au întâmplat din tinereţe, şi cum din toate acestea l-a izbăvit pe el Domnul şi l-a strămutat de la viaţa pătimaşă la viaţa după Dumnezeu. În felul acesta dobândeşte pe lângă temere şi dragostea, mulţumind pururea cu smerenie multă Făcătorului de bine şi Cârmuitorului vieţii noastre. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 42).

Cel mişcat prin Duhul Sfânt cu o mişcare veşnică s-a făcut numai sfânt. Căci sălăşluindu-se Duhul în el, omul are în sine vrednicia proorocului, a apostolului, a îngerului, a lui Dumnezeu, câtă vreme înainte era pământ şi cenuşă. Căci sufletul nu dăruieşte altuia viaţa, dar Duhul nu vieţuieşte numai, ci procură şi altora aceasta. Astfel apostolii au înviat şi morţi. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 388-389).

"Femeia lui Lot însă s-a uitat înapoi şi s-a prefăcut în stâlp de sare".

Facere XIX, 26

Să ne sârguim să urmăm nu pilda soţiei lui Lot, ci pe a lui Lot însuşi. Căci sufletul, întorcându-se de unde a ieşit, se va strica asemenea sării şi va rămâne nemişcat (nelucrător). Sufletul nemişcat sau nelucrător, e sufletul mort, împietrit, ca şi soţia lui Lot, incapabil de viaţă, incapabil să se preschimbe spre mai bine, incapabil să înainteze spre trepte mai înalte.

Sarea, în care s-a prefăcut soţia lui Lot, n-avea nici măcar puterea să dea gust bucatelor, devenind stâlp cu totul neroditor şi încremenit. Numai dacă merge înainte, ca Lot, sufletul se mişcă cu adevărat şi se desăvârşeşte. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 70).

"A zis Dumnezeu lui Avraam: Înmulţind voi înmulţi sămânţa ta ca stelele cerului şi ca nisipul de pe ţărmul mării şi va stăpâni neamul tău cetăţile duşmanilor săi".

Facere XXII, 17

Amintind de cuvântul *"În sămânţa ta se vor binecuvânta toate neamurile"*, Sfântul Pavel adaugă că prin sămânţă se înţelege Iisus (Galateni III, 18). Şi de fapt e cât se poate de cuvenit să înţelegem

prin sămânţa înmulţită a lui Avraam pe Domnul Iisus. Căci El singur e supraplin datorită unirii dumnezeirii şi a lucrării; şi e nesfârşit pentru mărimea Sa şi de nepătruns pentru mulţimea Sa, şi a înmulţit în adevăr, în calitate de Dumnezeu al harurilor, ca stelele cerului şi ca nisipul de pe ţărmul mării; El este totodată din neamul lui Avraam, ca Cel ce se pogoară din acela. Şi nu s-a spus acelaşi lucru de Dumnezeu despre Ismael, căci acesta nu era fiul celei libere (Facere XVI, 1 şi următ.). Ci *"în Isaac se va chema ţie fiu"* (Evrei XI, 18). Dar nu s-a spus aceasta nici despre Israel. Căci acesta n-a ajuns la o mulţime atât de mare, precum nici toţi oamenii de pe pământ, ca Domnul Hristos, care a fost luat (după omenitate) de către Dumnezeu Cuvântul din sămânţa lui Avraam şi s-a făcut o singură persoană Om şi Dumnezeu.

Nici pacea nu are hotar în El (Isaia IX, 7); iar judecăţile Lui sunt un adânc fără fund (Psalmul XXXV, 6); şi nestrăbătute sunt căile Lui (Romani XI, 33); şi puterea şi înţelepciunea şi toate cele dumnezeieşti în jurul Lui sunt de nesfârşite ori în chip nesfârşit nesfârşite. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Capete gnostice, Filocalia II, pag. 140).

Întru El neamuri nevăzute au dobândit, în chip minunat, binecuvântarea şi o mulţime aşa de mare şi-a găsit în chip strălucit, sfârşitul desăvârşirii ce le sta în faţă.

Dar nu era potrivit cu Dumnezeu şi nici necesar să făgăduiască Patriarhului că-i va dărui harul înmulţirii poporului din sămânţă trupească. Căci bucuria de asemenea lucruri e păgânească şi grosolană. Iar unui bărbat care cugeta cele prea bune, cum era Avraam, cel atât de iubitor de oameni, cum era Patriarhul acela, îi era propriu să iubească din tot sufletul pe Dumnezeu şi să se bucure de cunoştinţa şi de vederea mult dorită a Lui şi prin aceasta să primească prisosinţa de înţelesuri şi de vederi şi de iluminări şi să se înmulţească pe măsura lor în chip vrednic de Dumnezeu.

Aşa se face Moise rugător vrednic de luat în seamă, ca să vadă pe Dumnezeu arătându-i-se întru cunoştinţă (Ieşire XXXIII, 13 şi următoarele). Şi pe cât vedea, după cât era socotit vrednic să vadă, pe atâta se înmulţea (atâta se făcea de mult); şi-i venea o aşa de

mare mulţime de cunoştinţă, cât nu putea să spună.

Iar lui Solomon i s-a dat de la Dumnezeu revărsare şi mulţime de înţelepciune şi de cunoaştere a făpturilor, ca nisipul de pe ţărmurile mării (III Împăraţi II, 35), încât era mai înmulţit decât toţi cei de atunci. Dacă va cugeta cineva, va şti foarte uşor, în ce fel înmulţeşte Dumnezeu pe om, sau sământa omului care a fost dăruit cu har de Dumnezeu.

Căci Dumnezeu se bucură prea puţin de simpla înmulţire a poporului. El se bucură de înţelepciunea şi de puterea de cunoaştere duhovnicească a sufletului şi de celelalte virtuţi dumnezeieşti, multe la număr. Pe toate acestea le-a avut cu prisosinţă Domnul Iisus, sământa lui Avraam, în care a locuit toată plinătatea dumnezeirii trupeşte (Coloseni II, 9), care întrece cuprinsul oricărei mulţimi, în măsură nesfârşită şi din care e tot ce este şi toată mulţimea. În această plinătate se află şi *"visteriile cunoştinţei şi ale înţelepciunii ascunse în Hristos"* (Coloseni II, 3). Această mulţime e cu adevărat un dar vrednic de Dumnezeu şi cu totul deosebit, făgăduit de Dumnezeu, după cuviinţă, prietenului deosebit al Său.

Deci în Hristos Iisus este mulţimea adevărată şi nemărginită din cele cinci raţiuni.

Mai întâi din slava din jurul Lui se străvăd măririle firii dumnezeieşti, proprii lui ca Dumnezeu adevărat; ele sunt socotite de Părinţi nemărginite pentru mărirea lor şi nepătrunse pentru mulţimea lor. Apoi cele ale relaţiei Lui ca Fiu cu Tatăl şi cele care arată adevărata Lui deofiinţime cu Tatăl; cele ale unirii cu Duhul şi revărsarea darurilor de care se împărtăşesc milioane de oameni, ba poate toată lumea, fără să se micşoreze. Apoi cele ale iconomiei în trup şi câte au fost până atunci şi după aceea, negrăite şi mai presus de număr, care toate pornesc din slava Lui. Apoi pe cele ale iubirii şi harului, ale păcii şi odihnei noastre.

De le va privi cineva pe toate, va afla că Iisus Hristos, sământa lui Avraam, e înmulţit întru ascuns mai mult decât mulţimea stelelor cerului şi decât nisipul ţărmurilor mării. Şi va lăuda, precum se cuvine, preamărind această atât de mare făgăduinţă, mai presus de toate, minunată şi tainică a lui Dumnezeu, vrednică de

Dumnezeu singur, izvorul harurilor, dată prietenului atotcredincios, ales dintre toţi şi împlinită spre fericirea obştească covârşitoare a neamului omenesc şi mai ales a credincioşilor. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 287).

"Noi avem şi paie şi nutreţ pentru asinii noştri; de asemenea pâine şi vin pentru mine şi pentru roaba ta şi pentru sluga aceasta a robilor tăi; n-avem nevoie de nimic".

Facere XXIV, 32; vezi şi Judecători XIX, 19

Cuvântul lui Dumnezeu le este celor a căror grijă se învârteşte mai mult în jurul virtuţilor trupeşti, paie şi fân, nutrind partea pătimitoare a sufletului lor spre lucrarea virtuţilor. Dar celor ce s-au ridicat prin contemplaţie adevărată la înţelegerea celor duhovniceşti le este pâine care le nutreşte partea mintală a sufletului spre desăvârşirea după chipul lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 191).

Deci luând toiagul lui şi vasul cu untdelemn a venit la locul numit Betel şi a dormit acolo şi a văzut într-o descoperire în vremea nopţii un chip de scară coborând din cer pe pământ şi îngeri ai lui Dumnezeu coborându-se pe ea, *"iar Domnul se rezema pe ea"* (Facere XXVIII, 11-13).[...] Apoi a venit în Mesopotamia să-şi ia femeie din locul acela. Şi când a văzut pe Rahila, fiica fratelui mamei sale, a iubit-o pe ea şi a slujit pentru ea 7 ani, dar nu i se va da ea lui până nu va lua mai întâi pe Lia. [...]

Mesopotamia se numeşte aşa, fiindcă este la mijlocul a două râuri. Numele celui dintâi este Tigrul, numele celui de-al doilea este Eufrat. Întâiul porneşte împotriva Asirienilor, al doilea nu porneşte împotriva vreunuia (nu are duşman), ci se socoteşte pornind la larg. Tigrul se tălmăceşte discernământ, al doilea smerenie. Lia se cugetă precum chip al ostenelilor trupeşti - Rahila e chipul vederii

(contemplării) adevărate. Acestea se petrec cu omul care se află în Mesopotamia, ca prin discernământ să împlinească ostenelile trupeşti, fiindcă ele se opun vrăjmăşiei Asirienilor spre a trece la smerita cugetare în contemplaţia adevărată.

Dar n-a născut lui Iacob fii până ce n-a născut Lia copiii ei. Şi a împlinit slujirea pentru Rahila alţi şapte ani. Căci de nu va împlini omul toată făptuirea, nu i se dăruieşte adevărata contemplare. Amândouă i s-au făcut femei, dar a iubit mai mult pe Rahila decât pe Lia, pentru că aceasta avea ochii slabi, iar Rahila era foarte frumoasă. Întâia lui femeie avea ochii slabi, adică omul până este cu ochii lui trupeşti, nu vede încă slava contemplaţiei adevărate. Căci se amestecă încă duşmănia plăcerii omeneşti în lucrarea lui.

Şi când încetează să nască Lia, îşi aduce Dumnezeu aminte de Rahila, adică de dobândirea ostenelilor trupeşti, şi simţirea se eliberează de patimi, vederea adevărată descoperă minţii slavele adevărate. Deşi fiii Liei erau spre ajutor lui Iacob, el iubea pe Iosif mai mult decât pe toţi, adică deşi ostenelile trupeşti păzesc pe om de vrăjmaş, numai adevărata contemplare îl uneşte pe el cu Dumnezeu. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 62-63).

"Iar ea a zis către tatăl său: «Să nu se mânie domnul meu că nu mă pot scula înaintea ta, pentru că tocmai acum am necazul obişnuit al femeilor»".

Facere XXXI, 35

Fiindcă obişnuinţa trage pe om la sine cu putere şi nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuţii. Pentru că din obişnuinţă se naşte deprinderea, iar din deprinere se face firea. Chiar dacă e clintită puţin cu sila, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obişnuinţă, pe care a părăsit-o. Priveşte

la sufletul care se ţine lipit de obişnuinţe, cum şade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, şi nu vrea să se ridice şi să se apropie de raţiunea care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte. Căci sufletul care se odihneşte de mulţi ani în lucrurile vieţii, şade lângă idoli, care pe ei sunt fără formă, dar primesc forme de la meşteşugul omenesc. Astfel acest suflet s-a lipit de lucrurile de aici, ca de nişte idoli, şi slujeşte de aici înainte obiceiului şi nu mai slujeşte adevărului; ba nici nu mai poate să se mai ridice la adevăr, ci prin obişnuinţe întinează firea lucrurilor, ca prin necurăţia de fiecare lună. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 251-252).

"Nu se va mai chema numele tău Iacob, ci Israel".

Facere XXXII, 28

S-a numit Iacob, pentru că a călcat în picioare vrăjmăşia (patimilor) până ce s-a învrednicit de binecuvântare şi şi-a dobândit simţurile lui, care erau în stăpânirea vrăjmaşului. Iar când s-au eliberat acelea, s-a numit Israel, adică mintea care vede pe Dumnezeu.

A venit în Salem şi şi-a cumpărat acolo ţarină şi a clădit altar Domnului care l-a ascultat pe el în ziua necazului. Numele Salem înseamnă pace, adică va trece omul peste războiul în care îl apără Dumnezeu, ajunge la pace şi clădeşte altar din douăsprezece pietre. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 63-64).

"Iar ei au dat lui Iacov toţi dumnezeii cei străini, care erau în mâinile lor, şi cerceii ce-i aveau în urechile lor; şi Iacov i-a îngropat lângă stejarul de la Sichem şi i-a lăsat necunoscuţi până în ziua de astăzi".

Facere XXXV, 4

Ştiind marele Iacob că acestea, atunci când sunt cugetate şi contemplate neîncetat, vatămă şi mai mult cugetarea, întipărind chipurile cele mai limpezi şi mai vădite ale nălucirilor urâte, ascunde pe zeii străini în Sichem. Căci osteneala împotriva patimilor le ascunde şi le pierde pe acestea, nu pentru o scurtă vreme, ci *"până în ziua de azi"*, adică pentru tot timpul, întrucât *"azi"* se prelungeşte cu tot timpul, însemnând totdeauna timpul de faţă. Iar Sichem înseamnă luptă, ceea ce arată osteneala împotriva patimilor. De aceea Iacob îi dă Sichemul lui Iosif, ca celui care dintre fraţii săi luptă cu cea mai mare osteneală împotriva patimilor. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 234).

"Eu sunt Dumnezeul cel Atotputernic. Sporeşte şi te înmulţeşte".

Facere XXXV, 11

Cel ce şi-a făcut inima curată cunoaşte nu numai raţiunile celor inferioare şi de după Dumnezeu, ci priveşte întrucâtva şi în Dumnezeu însuşi, după ce a trecut peste toate; iar acesta este capătul cel mai de pe urmă al bunătăţilor. În această inimă venind Dumnezeu, binevoieşte să-şi sape în ea prin duh trăsăturile proprii, ca în nişte table ale lui Moise. Şi aceasta în măsura în care acea inimă a sporit prin făptuire şi contemplaţie după cuvântul care porunceşte tainic *"Sporeşte!"*. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 199).

"Iată ţi-am dat o parte mai mare decât fraţilor tăi; e cea pe care am luat-o cu sabia şi cu arcul meu de la Amorei".

Facere XLVIII, 22

Precum un artist zugrăveşte apa pe pereţi, dar nu-şi poate alina

setea cu apa aceea, şi precum un om vede visuri frumoase, aşa face şi cuvântul nefăptuitor. Cel ce grăieşte din cercarea lucrului său despre virtute, împărtăşeşte din ea şi celui ce ascultă, precum împărtăşeşte cineva din banii câştigaţi de el.

Şi cel ce seamănă învăţătura, din cele dobândite de el, în urechile celor ce-l ascultă, deschide gura cu îndrăzneală către fiii săi duhovniceşti, precum bătrânul Iacov i-a spus lui Iosif. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 32).

"La un popas de noapte pe cale, însă l-a întâmpinat îngerul Domnului şi a încercat să-l omoare".

Ieşire IV, 24

Pustiul din care e trimis Moise în Egipt spre a scoate din el pe fiii lui Israel este sau firea omenească, sau lumea aceasta, sau deprinderea lipsită de patimi. În una din acestea aflându-se mintea după ce a dobândit cunoştinţa lucrurilor prin contemplaţie, primeşte din adâncul inimii de la Dumnezeu îndemnul ascuns şi tainic să scoată din Egipt, adică din trup şi din simţire, ca pe nişte israeliteni, înţelesurile dumnezeieşti ale lucrurilor, ca să nu se mai ostenească acestea prosteşte în frământarea lutului, adică a patimilor trupului.

Încredinţată cu această slujbă dumnezeiască, mintea porneşte, împreună cu înţelepciunea, care este unită cu ea, prin cunoştinţă, întocmai ca o soţie, şi cu chipul purtărilor alese sau cu gândul de bun neam, născut din ea, pe calea virtuţilor. Calea aceasta nu îngăduie nici o oprire celor ce merg pe ea, ci aceştia trebuie să înainteze necontenit şi întins spre ţinta sufletului, adică spre cununa chemării de sus.

Căci oprirea pe calea virtuţii este începutul păcatului, deoarece mintea se ocupă atunci pătimaş cu vreunul din lucrurile materiale, care stau pe amândouă părţile drumului şi face chipul şi gândul curat şi tăiat împrejur al purtării evlavioase, netăiat împrejur şi întinat. Când deci se opreşte, vede îndată prin conştiinţă, raţiunea

mustrătoare ca pe un înger, amenințând-o cu moartea și mărturisind că pricina amenințării este oprirea pe calea virtuții, oprire care face gândul netăiat împrejur. Nu la începutul, nici la mijlocul, nici la sfârșitul drumului, ci *"la un popas"* l-a întâmpinat Îngerul și l-a amenințat cu moartea pentru greșeala săvârșită în cuget din nebăgare de seamă. Deci, dacă nu s-ar fi oprit din drum și n-ar fi întrerupt călătoria, n-ar fi fost mustrat, primind prin Înger amenințarea pentru netăierea împrejur a copilului. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 53).

"Pe Dumnezeul tău nu-l știu și pe Israel nu-l voi lăsa să plece".

Ieșire V, 2

Bunul smereniei e greu de câștigat. Aceasta fiindcă e aducător de înălțare și iubit lui Dumnezeu și pierzător aproape al tuturor relelor urâte de Dumnezeu și aflătoare în noi. Vei afla ușor într-un om lucrările parțiale ale altor multe virtuți. Dar căutând în el mireasma smereniei, anevoie o vei găsi. De aceea trebuie multă trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice că diavolul este necurat, fiindcă a lepădat de la început acest bun al smeritei cugetări și a iubit mândria. De aceea e și numit duh necurat în toate Scripturile. Căci ce necurăție trupească poate să-și adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neașezat într-un loc, ca să i se zică, din această latură, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din Înger curat și luminos, s-a arătat pe urmă spurcat. Căci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalță cu inima. Fiindcă primul păcat este mândria. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 57-58).

"Sunteți leneși, nu lucrați, de aceea ziceți: vrem să plecăm să slujim Domnului Dumnezeului nostru".

Ieșire V, 17

Când fiii lui Israel erau în Egipt şi robeau lui Faraon, făceau cărămizi. Iar cei ce lucrează la cărămizi, sunt todeauna jos, privind cu ochii la pământ. Aşa şi sufletul când e stăpânit de diavol şi săvârşeşte păcatul cu fapta, acesta calcă cugetarea lui şi o face să nu gândească nimic duhovnicesc, ci totdeauna să gândească şi să facă cele pământeşti.

Apoi i-au clădit lui din cărămizile ce le-au pregătit, trei cetăţi întărite: Pitho, Ramses şi On, care este Iliopolis. Iar acestea sunt: iubirea de plăcere, iubirea de slavă şi iubirea de arginţi, din care constă orice păcat.

Iar când a trimis Dumnezeu pe Moise să-i scoată pe ei din Egipt şi din robia lui Faraon, acesta îngreuiază lucrările lor şi le zice: *"Sunteţi leneşi, nu lucraţi..."* (Facere V, 17). La fel şi diavolul, când a binevoit Dumnezeu să miluiască sufletul şi să-l uşureze pe el din patimi prin cuvântul Său, sau pe careva dintre slujitorii Lui, îngreuiază şi el mai tare patimile împotriva lui şi-l războieşte cu şi mai multă putere.

Iar când s-a îngreuiat mâna lui Dumnezeu peste Faraon şi peste dregătorii lui şi au voit să trimită pe fiii lui Israel, acesta spuse lui Moise: *"Plecaţi să slujiţi Domnului Dumnezeului vostru, dar lăsaţi oile şi boii voştri"* (Ieşirea X, 24).

Acestea sunt gândurile din cuget peste care Faraon a voit să rămână stăpân, nădăjduind ca prin ele să atragă iarăşi pe fiii lui Israel la sine.

Iar când i-a scos Moise pe fiii lui Israel din Egipt şi i-a trecut pe ei Marea Roşie, dorind să-i ducă la cei şaptezeci de trunchi de finici şi la cele douăsprezece izvoare de apă, întâi i-a dus la Mera şi s-a necăjit poporul, neaflând ce să bea, pentru că apa era amară. Şi prin Mera i-a dus pe ei la locul celor şaptezeci de finici şi al celor douăsprezece izvoare de apă. Aşa şi sufletul, când se opreşte de la păcatul cu fapta şi trece marea cea gândită (a gândurilor, a duhurilor rele), întâi se va osteni luptând şi necăjindu-se mult şi apoi va intra prin necazuri la sfânta odihnă. *"Că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăţia cerurilor"* (Fapte XIV, 21). (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 616-617).

"Grăieşte pe ascuns în urechile poporului Meu şi să ceară fiecare om de la vecinul său şi femeia de la vecina sa vase de argint şi de aur şi îmbrăcăminte şi să le puneţi pe umerii copiilor voştri şi veţi prăda pe Egipteni".

Ieşire XI, 2

Deci ziceau că aceasta o spun bătrânii, pentru că vasele de argint şi de aur şi îmbrăcămintea sunt simţurile, care slujesc vrăjmăşia. Iar aceasta este un semn că, dacă omul nu se desparte de vrăjmăşie ca să rodească lui Dumnezeu, acoperământul odihnei lui Dumnezeu nu vine asupra lui. Căci n-a umbrit nourul un cort până ce îi lipsea ceva, ci cortul împlinit. Aşa şi peste templul clădit, n-a umbrit nourul până ce îi lipsea ceva, ci când a fost împlinit şi s-au introdus în el sângele şi grăsimile arderilor de tot şi Dumnezeu a primit mirosul bunei miresme, atunci a umbrit nourul casa. Adică, de nu va iubi omul pe Dumnezeu cu toată mintea şi de nu se va lipi de El cu toată inima, nu vine peste el acoperământul odihnei lui Dumnezeu. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 93-94).

"Să fie mijloacele voastre încinse şi sfeşnicele voastre aprinse", zise Domnul.

Ieşire XII, 11

Brâul cel bun al mijlocului, prin care ne putem face sprinteni şi uşori, este înfrânarea, împreună cu smerenia inimii; înţelegând prin înfrânare: depărtarea de la toate patimile. Iar lumina sfeşnicului duhovnicesc este rugăciunea curată şi dragostea desăvârşită. (Teodor al Edesei, Filocalia 4, pag. 232-233).

"Tot ce e dospit să nu mâncaţi, ci în toate aşezările voastre să mâncaţi azimă".

Ieşire XII, 20

Marele Moise n-a putut elibera pe ascultători de faraon, măcar că-l urmau cu supunere, până ce nu au mâncat azima cu ierburi amare. Azima e sufletul care nu are ca punct de plecare voia sa. Căci aceasta îl poate umfla şi înălţa. Dar azima e pururea smerită. Iar prin ierburi amare să înţelegem când amărăciunea care vine din poruncă, când strâmtorarea ce se naşte din amărăciunea postului. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 456).

"Aceasta este legea privitoare la Pască. Nici unul de neam străin nu va mânca din ea. Nici unul cumpărat cu argint să nu mănânce din ea. Dar vei tăia împrejur pe tot cel cumpărat cu arginţi, şi acesta va mânca din ea. Aceasta să o mâncaţi într-o casă, având mijloacele voastre încinse şi având încălţămintele în picioarele voastre, iar în mâini având toiegele voastre".

Ieşire XII, 43-48 şi 11

Nu se putea mânca Pasca decât în azime şi cu mielul fript în foc cu ierburi amare (Ibidem 9). Nu a spus să fiţi încinşi peste mijloacele voastre ca să nu spună cineva că vorbeşte despre brâu, ci *"având mijloacele încinse"*, vorbind de curăţia liberă de orice patimă, care se află sub stăpânirea împerecherii întru necurăţie. Iar de încălţăminte vorbeşte înţelegând pregătirea şi fuga de orice înţepare care vatămă conştiinţa şi împiedică mintea să vadă curăţia sa. Iar toiagul este nădejdea bărbăţiei în mersul lipsit de frică pe drum, spre a intra în pământul făgăduinţei. Iar aceştia sunt cei ce ajung la odihna Sâmbetei. Sângele este semnul sângelui Domnului nostru Iisus Hristos, când a venit ca prezenţă ca să aducă cu Sine pe fiii lui Israel în moştenirea Lui. Ei se arată pregătiţi de drum şi fiind unşi cu semnul Lui în sufletele lor, în mod arătat. Iar mănunchiul de isop primit este suferirea răului.

Căci spune: *"Mâncaţi-le acestea cu ierburi amare"*. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 170-171).

"Domnul va lupta pentru voi şi voi veţi tăcea".

Ieşire XIV, 14

Cei ce încă se tem de războiul cu patimile şi de năvala vrăjmaşilor nevăzuţi trebuie să tacă, adică să nu ia asupra lor însărcinarea de-a răspunde pentru virtute, ci să lase lui Dumnezeu, prin rugăciune, grija pentru ei. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 132).

"Ce strigă către Mine? Porunceşte fiilor lui Israel să se pregătească pe ei înşişi; iar tu ia toiagul tău în mâna ta şi tinde-l spre apa mării şi se va seca".

Ieşire XIV, 15-16

Credincios este Dumnezeu să dea şi azi mâna lui Moise ca să scape pe Israel cel de acum din mâna Egiptenilor, care sunt voile minţii pe care le-am împlinit, ca şi noi să ne învrednicim să-I cântăm Lui cântare nouă, zicând: *"Să cântăm Domnului, căci cu slavă s-a proslăvit"*. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 224).

"Să cântăm Domnului, căci cu slavă s-a proslăvit. Pe cal şi pe călăreţ i-a aruncat în mare".

Ieşire XV, 1

Când mintea va mântui simţirile sufletului de voile trupului şi stâlpul văzut de ea le va trece (peste ele) şi va despărţi sufletul de voile trupului, văzând Dumnezeu neruşinarea patimilor pornindu-se asupra sufletului, voind să-i ţină simţirile în păcat, dar mintea gândindu-se pe ascuns neîncetat la Dumnezeu, El va trimite ajutorul Său şi va pierde deodată pe toţi vrăjmaşii Lui. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 223-224).

"Domnul împărăţeşte în veac şi după aceea".

Ieşire XV, 18

Ştim că, după Scriptură, este ceva mai presus de veacuri. Că este aceasta, a spus-o Scriptura. Dar ce este aceasta nu a arătat. Deci este ceva mai presus de veacuri: Împărăţia adevărată a lui Dumnezeu. Căci nu e îngăduit a spune că Împărăţia lui Dumnezeu a început, sau că ea cade sub veacuri şi timpuri. Iar aceasta credem că este moştenirea celor ce se mântuiesc, lăcaşul şi locul lor, precum ne învaţă cuvântul cel adevărat; ea e ţinta celor ce sunt mişcaţi de dorinţa spre ultimul lucru dorit şi la care ajungând, primesc încetarea oricărei mişcări, întrucât nu mai este vreun timp sau vreun veac pe care trebuie să-l străbată. Căci ei au ajuns după toate la Dumnezeu care este înainte de toate veacurile [...]. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 201).

"Atunci a luat Mariam proorociţa, sora lui Aaron, timpanul în mâna sa şi au ieşit după dânsa toate femeile cu timpane şi dănţuind".

Ieşire XV, 20

Odinioară Mariam, sora lui Moise, privind căderea duşmanilor, ridicându-şi chimvalul a condus cântarea de biruinţă a cântăreţelor. Iar acum cea mai mare dintre virtuţi, dragostea, ridicându-se ca să laude sufletul care a biruit patimile, se foloseşte de contemplaţie ca de o chitară, şi nu încetează să laude pe Dumnezeu, veselindu-se împreună cu cele din jurul său. (Ilie Eclidul, Filocalia 4, pag. 311).

"Iată Eu voi sta înaintea ta acolo, la stânca din Horeb, iar tu vei lovi în stâncă şi va curge din ea apă şi va bea poporul". Şi a făcut Moise aşa înaintea bătrânilor lui Israel.

Ieşire XVII, 6

Piatra care a fost lovită de toiagul legiuitorului Moise şi a izvorât mai presus de fire râuri de apă, este inima împietrită din pricina învârtoşării. Din aceasta, când Dumnezeu o loveşte, rănind-o şi străpungând-o, în loc de toiag, cu cuvinte, puterea Duhului scoate, mişcând-o în chip fericit, pâraie de viaţă făcătoare, ajutând-o astfel spre toate faptele mari şi potrivite, făcând vii, o singură apă după fire, pe cei mulţi şi nesfârşiţi care se împărtăşec din ea. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 238).

"Dar obosind mâinile lui Moise, au luat o piatră şi au pus-o lângă el, şi a şezut Moise pe piatră; iar Aaron şi Or îi sprijineau mâinile...".

Ieşire XVII, 12

Când mintea, fugind prin mijlocul apelor, de faraon cel gândit cu mintea, străbate noaptea sa în lumină de foc şi ziua sub acoperământ de nor (Ieşire XIII, 21), e vreme de tăcere binecuvântată şi de linişte. Căci atunci începe cu adevărat curăţirea sufletului. Iar când îi vine împotrivă cumplitul Amalec cel gândit cu mintea şi neamurile ce-i urmează, împiedicându-i trecerea spre pământul făgăduinţei, atunci e vreme potrivită de a grăi; dar mintea trebuie să fie susţinută în aţintirea ei spre Dumnezeu de făptuirea înţelegătoare şi de contemplarea cuvenită, ca odinioară mâinile lui Moise de Aaron şi de Or. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 472).

"Şase zile vei lucra, iar ziua a şaptea este Sâmbăta odihnei Domnului".

Ieşire XX, 9-10

"Sufletul celui ce va lucra în ziua Sâmbetei, se va pierde".

Ieşire XXXI, 14

Sâmbăta este a acelora care s-au învrednicit de adevărata tăiere împrejur şi au mâncat sfântul paşte şi s-au eliberat de Egipteni şi s-au odihnit (s-au sabatizat) de amara robie a lor. Iar Domnul nostru Iisus Hristos s-a odihnit El Însuşi în Sâmbăta adevărată şi a învăţat pe ai Săi cum trebuie să se odihnească, după ce s-a urcat Vinerea (pe cruce) şi a făcut toată pregătirea Sa înainte de-a se urca pe ea, adică a suportat toate ocările pentru noi şi le-a răbdat, lăsându-Se pironit pe cruce, nedesprinzându-Se şi nici desfăcându-Se de ea, până mai răsufla, ci strigând: *"Mi-e sete"*, când aducându-i *"un burete muiat în oţet"* şi gustându-l, a zis: *"Toate s-au săvârşit şi plecându-şi capul, şi-a dat duhul"* (Ioan XIX, 28-30).

Atunci L-au coborât, nemaimişcându-se şi sabatizând cu adevărat (ţinând Sâmbăta adevărată). Deci s-a odihnit Domnul Iisus în ziua a şaptea, şi a binecuvântat-o pe aceasta, fiindcă în adevăr s-a odihnit de toate lucrările prin care a desfiinţat patimile omeneşti. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 171-172).

"Ca să se odihnească boul tău de jug şi sluga ta".

Ieşire XXIII, 12

Amândoi aceştia arată prin ghicituri, trupul. Căci trupul este vita de jug a minţii lucrătoare, fiind nevoit să poarte de silă povara virtuţilor prin fapte. Tot el este şi sluga minţii contemplative, întrucât slujeşte în chip raţional poruncilor minţii, care a ajuns la cunoştinţă, ca unul ce s-a pătruns şi el de raţiune prin contemplaţiile minţii. Sâmbăta este sfârşitul amândurora, hărăzind fiecăruia odihna cuvenită de bunurile cărora le slujesc prin făptuire şi contemplaţie.

Cel ce lucrează virtutea cu cuvenita cunoştinţă are ca bou de jug trupul, pe care îl mână la împlinirea datoriilor cu raţiunea, iar ca slugă modul de înfăptuire a virtuţii pe care îl cumpără cu judecăţile dreptei socoteli, care ţin loc de bani. Iar Sâmbăta este

starea de pace şi de nepătimire întru virtute a sufletului şi a trupului, sau deprinderea neschimbăcioasă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 190).

"Loc al lui Dumnezeu [...] văzut de bătrâni pe Muntele Sinai".
Ieşire XXIV, 10

Când mintea s-a dezbrăcat de omul cel vechi şi s-a îmbrăcat în omul harului, vede şi starea sa în vremea rugăciunii, semănând cu safirul sau cu azurul cerului. (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 89).

"Să faci sfeşnic din aur curat. Sfeşnicul să-l faci bătut din ciocan. [...] De aceea vasul de spălat din templu îl ţin boii".
Ieşire XXV, 31 ş.u.

Sfeşnicul arată că cel ce vrea să lumineze pe alţii trebuie să fie solid din toate părţile şi să nu aibă nimic uşor sau gol; şi să fie ciocănite afară toate cele de prisos, care nu pot folosi ca pildă a unei vieţi fără prihană celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de spălat arată că cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebuie să lepede nimic din cele ce vin asupra lui, ci să poarte şi poverile şi întinăciunile celor mai mici, până ce este neprimejdios de a le purta. Căci dacă vrea să facă curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuinţă să primească şi el oarecare întinăciune, de vreme ce şi vasul de spălat, curăţind mâinile celui ce spală, primeşte însuşi întinăciunea aceluia. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 225).

"Să tai apoi berbecul în bucăţi, să speli cu apă măruntaiele şi picioarele şi să le pui pe bucăţi lângă căpăţâna lui".
Ieşire XXIX, 17

A umbla pe pântece este semnul cel mai adevărat al plăcerii. Căci, de obicei, pântecele este pricina plăcerilor. Când stomacul e plin, se aprind şi dorinţele după alte plăceri; iar când se află în lipsă, rămân şi acestea liniştite şi mai potolite. Dar este o deosebire între cel ce se află în curs de înaintare şi cel desăvârşit. Moise, lepădând cu desăvârşire plăcerea mâncărurilor, a spălat pântecele şi picioarele cu apă, însemnând prin pântece plăcerea, iar prin picioare, umbletele şi intrările. Dar cel în curs de înaintare spală numai cele din pântece, nu tot pântecele. Iar între cuvintele "a spălat" şi "vor spăla" e mare deosebire. Primul lucru e de bunăvoie, al doilea se face din poruncă. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 254).

Iar Aron le-a zis: "Scoateţi cerceii de aur din urechile femeilor voastre, ale feciorilor voştri şi ale fetelor voastre şi-i aduceţi la Mine".

Ieşire XXXII, 2

Cerceii sunt raţiunile cu privire la Dumnezeu, care răsar în chip firesc în minte din înţelegerea cucernică a lucrurilor; iar salbele sunt opiniile drepte despre lucruri în temeiul contemplaţiei precum brăţările sunt lucrarea virtuţilor cu fapta.

Sau iarăşi: cerceii sunt raţiunea înnăscută, căci urechea este simbolul raţiunii. Salba este facultatea mâniei, căci grumazul este chipul înălţării şi al tiraniei. Brăţările sunt pofta arătată prin fapta dornică de plăcere. Toate acestea, după înţelesul dat fiecăreia, aprinzându-le mintea în focul patimilor, dau naştere deprinderii nesocotite şi nebuneşti a neştiinţei, care e maica tuturor păcatelor. Pe aceasta o subţiază mintea atunci când, scrutând prin cugetare grosimea patimii îndreptată prin simţire spre suprafaţa lucrurilor, desface amestecarea pătimaşă a elementelor care o constituie readucând pe fiecare la propriul său principiu. În felul acesta risipeşte sub apă, adică aduce sub cunoştinţa adevărului, elementele separate şi slobozite din reaua (pătimire) împletire şi amestecare întreolaltă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 50).

"Luându-i din mâinile lor, i-a turnat în tipar şi a făcut din ei un viţel turnat şi l-a cioplit cu dalta. Iar ei au zis: «Iată Israele aceştia sunt dumnezeii tăi»".

Ieşire XXXII, 4

(Ce înseamnă *"viţelul turnat"*, de ce i se spune la singular, apoi imediat la plural *"aceştia sunt dumnezeii tăi Israele"*?).

Mintea ieşită, asemenea lui Israel din Egiptul păcatului având în sine închipuirea care a ieşit împreună cu ea din rătăcirea păcatului, ca pe nişte întipăriri lăsate de răutate în cugetare, îndată ce e părăsită puţin, din negrija ei, de discernământul raţiunii, ca odinioară Israel de Moise, dă fiinţă, ca un viţel, deprinderii nesocotite, care e maica tuturor patimilor.

Adunând anume ca pe nişte cercei raţiunile cu privire la Dumnezeu, desprinse în chip natural din înţelegerea cucernică a lucrurilor, şi ca nişte salbe opiniile cuvenite despre lucruri care s-au născut în ea din contemplarea naturală, şi ca pe nişte brăţări de mâini lucrările naturale ale virtuţilor, le topeşte în cuptor, adică în fierberea aprinsă a mâniei şi a dispoziţiei pătimaşe a poftei. Apoi folosind închipuirea şi forma păcatului rămasă de mai înainte în cugetare, dă fiinţă deprinderii celei nesocotite.

Viţelul turnat este amestecarea şi confuzia puterilor naturale întreolaltă, sau mai bine zis împreunarea lor pătimaşă şi nesocotită, care dă naştere lucrării nesocotite a patimilor contrare firii. Viţelul este unul, pentru că una este deprinderea răutăţii celei împrăştiate în multe chipuri ale păcatului. Şi este *"viţel"* pentru robusteţea şi rezistenţa la lucru, pentru caracterul ei grosolan şi pentru uşurinţa de a digera şi născoci, întrucât îşi rumegă afecţiunea păcătoasă faţă de patimi. Turnat este deoarece deprinderea patimilor şi făptuirea lor se modelează după chipul nălucirii păcătoase rămasă de mai înainte în cugetare. Pluralul *"aceştia sunt dumnezeii tăi"* e folosit din pricină că păcatul este împrăştiat şi nestatornic, atotfelurit şi împărţit. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 50).

"Iar Moise luându-şi cortul, l-a întins afară din tabără, departe de ea, şi-l numi cortul adunării".

Ieşire XXXIII, 7

Între cele multe domneşte diversitate, neasemănare şi deosebire. Dar în Dumnezeu, care este cu adevărat unul şi singur, este numai identitate şi simplitate. Deci nu este lucru cuminte să ne apropiem de contemplarea lui Dumnezeu, înainte de a ieşi din cele multe. Căci este primejdios a încerca să exprimi pe cel negrăit prin cuvântul rostit. Pentru că orice cuvânt rostit este o dualitate sau şi mai mult. Iar a contempla pe cel ce este, fără grai, numai cu sufletul, e tot ce e mai bun. Arhiereul, căruia i s-a rânduit să intre abia o dată pe an în Sfânta Sfintelor, înăuntru catapetesmei, arată şi el că numai acela trebuie să se apropie, cu mintea dezbrăcată şi golită de închipuirile referitoare la Dumnezeu, care a trecut prin curte şi prin Sfânta şi a ajuns la Sfânta Sfintelor, adică acela care a lăsat în urmă toată firea celor sensibile şi inteligibile şi s-a făcut curat de tot ce este propriu lucrurilor care se nasc şi pier.

Marele Moise, înfigând afară de tabără cortul său, adică fixând afară de cele vazute voinţa şi cugetarea sa, începe să se închine lui Dumnezeu. Apoi intrând în întuneric, adică în locul lipsit de formă şi de materie al cunoştinţei, rămâne acolo iniţiindu-se în sfintele rânduieli. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 158).

"Căci voi chema cu numele Tău, pe Domnul înaintea mea".

Ieşire XXXIII, 19

Fugi de simţuri şi ai oprit plăcerea pentru cele supuse simţurilor. Fugi de nălucirile celor plăcute din cugetare şi ai oprit gândurile împătimite de plăcere. Iar mintea, rămânând fără năluciri, ca una ce nu primeşte nici întiparirile diferitelor feluri de plăceri, nici gândurile poftei, se află în simplitate. Şi ajungând deasupra

tuturor celor simţite şi a celor gândite, îşi urcă înţelegerea la Dumnezeu, nemaifăcând altceva decât să strige din adânc numele Domnului prin pomenire neîncetată ca un prunc pe Tatăl său. (Teolipt al Filadelfiei, Filocalia 7, pag. 68-69).

"Iar tu stai aici cu Mine".

Ieşire XXXIII, 21

Cel ce doreşte cunoştinţă şi-a aşezat temeliile sufletului neclintite lângă Domnul. Dar trebuie să se ştie că şi între cei ce stau lângă Domnul există deosebiri. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 170).

"Iar tu stai aici cu Mine".

Ieşire XXXIII, 21

"Comori ascunse şi nevăzute îţi voi deschide ţie în chip ascuns".

Isaia XLV, 3

Nu uita de făptuire, şi ţi se va lumina mintea ta. (Talasie Libianul, Filocalia 4, pag. 7).

"Grăsimea să o ardă preotul pe jertfelnic, iar pieptul va fi al lui Aaron şi al fiilor lui. Şi spata dreaptă din jertfele de izbăvire ce aduceţi să o daţi preotului".

Levitic VII, 31-32

Prin piept se înţelege contemplaţia înaltă, iar prin braţ activitatea, adică deprinderea cugetării şi lucrarea, sau cunoştinţa şi virtutea. Căci cunoştinţa aduce mintea în chip nemijlocit lui

Dumnezeu, iar virtutea o desface prin fapte în toată devenirea lucrurilor.

Acestea le-a lăsat Dumnezeu, Scriptura, pe seama preoţilor, care au primit ca moştenire numai pe Dumnezeu şi nimic din cele ale pământului.

Alt înţeles: Cei ce prin cunoştinţă şi virtute sunt străbătuţi de Duhul, au să facă prin cuvântul învăţăturii inimile altora capabile de evlavie şi de credinţă, iar aptitudinea şi puterea lor făptuitoare trebuie să le despartă de străduinţele după firea cea stricăcioasă şi să le mute spre agonisirea bunurilor nestricăcioase şi mai presus de fire. De aceea, pe drept cuvânt a poruncit Scriptura, ca de la cele aduse spre jertfă lui Dumnezeu, pieptul legănat, adică inima celor ce se dedică lui Dumnezeu, şi braţul, adică activitatea lor, să fie date în seama preoţilor. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 155).

Din ce pricină cel ce era numai în parte lepros era în faţa Legii necurat, iar cel lepros în întregime era curat ?

vezi Levitic XIII, 1-12

Cel lepros în vreo parte are moartă partea în care e lepra. Căci retrăgându-se sângele ce întreţine viaţa, se goleşte locul. Şi când prin atingerea preotului se adânceşte locul leprei, îl spurcă pe cel lepros. Tot aşa şi cel lepros în vreo parte a sufletului, golindu-i-se sufletul, adică adâncindu-se prin retragerea puterii vitale a virtuţii, se face necurat. Dar cel lepros în întregime e drept că are culoarea leprei, însă sângele vieţii avându-l împrăştiat prin tot trupul, îl are semănat şi la suprafaţă. Aceasta înseamnă că cel ce a ajuns la ultimul capăt al răutăţii, dar pe urmă s-a căit, redobândeşte puterea vitală a virtuţii. Numai conştiinţa o are colorată de urmele cugetărilor dinainte. Căci nu poate să nu cugete la cele ce le-a făcut, ca şi când nu le-ar fi făcut. De aceea îl declară Legea pe unul ca acesta curat. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 249).

"Când seceraţi secerişul vostru".

Levitic XIII, 10

În lege şi Prooroci se vorbeşte de Sâmbăta, de Sâmbete şi de Sâmbetele Sâmbetelor, de tăierea împrejur şi de tăierea tăierii împrejur.

Ieşire XXXI, 13-15

"Sâmbăta" este sfârşitul filozofiei active, naturale şi teologice. *"Sâmbetele"* sunt sfârşitul facerii (al devenirii) şi al raţiunilor ei. Iar *"Sâmbetele Sâmbetelor"* intrarea la raţiunile mai duhovniceşti cu simţirea şi cu mintea, şi gustarea fericită a lor. Iar aceasta se petrece în chip întreit cu fiecare din cele spuse, ca să cunoască cel ce se îndeletniceşte cu cunoştinţa, raţiunile pentru care Moise, murind, se odihneşte (sabatizează) afară de pământul sfânt.

Sâmbăta este nepătimirea sufletului raţional, care prin făptuire a lepădat cu totul semnele păcatului.

Sâmbetele înseamnă slobozenia sufletului raţional care a lepădat chiar şi lucrarea după fire a simţurilor, prin contemplaţia naturală în duh.

Sâmbetele sâmbetelor înseamnă odihna duhovnicească a sufletului raţional care-şi retrage mintea chiar şi de la raţiunile mai dumnezeieşti din lucruri şi şi-o leagă cu totul numai de Dumnezeu în extazul iubirii, şi prin teologia mistică o face cu desăvârşire neclintită de la Dumnezeu.

Tăierea împrejur este lepădarea afecţiunii pătimaşe a sufletului pentru cele ce se nasc şi pier. [...]

Tăierea împrejur a tăierii împrejur este lepădarea şi tăierea desăvârşită chiar şi a pornirilor fireşti ale sufletului spre cele ce se nasc şi pier.

Secerişul sufletului raţional este culegerea şi cunoaşterea pricepută a raţiunilor mai duhovniceşti, fie ale virtuţii, fie ale naturii. Secerişul secerişului este înţelegerea total inaccesibilă a lui Dumnezeu, ce se iveşte în minte în chip necunoscut, după contemplarea tainică a celor inteligibile. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 135-136).

"Să nu urăşti pe fratele tău în cugetul tău; cu mustrare vei mustra pe fratele tău şi nu vei lua pentru el păcat".

Levitic XIX, 17

Lauda obişnuită pe care o aduci fratelui să nu o pătezi, în întâlnirea cu ceilalţi fraţi, din pricina supărării ascunse pe care o ai împotriva lui, amestecând pe neobservate defăimarea în cuvintele tale, ci foloseşte în întâlniri lauda curată şi roagă-te sincer pentru el ca pentru tine. În chipul acesta te vei izbăvi repede de ura pierzătoare. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 103).

"Să nu faceţi nedreptate la judecată, la măsură, la cântărit şi la măsurătoare".

Levitic XIX, 35

Scăpând mintea în chip înţelegător (inteligibil), prin har, de faraon şi din Egipt şi din ostenelile şi necazurile de acolo, adică din vieţuirea trupească ce ridică valurile pătimaşe ale răutăţii amare şi sărate, şi ajungând în pustie, adică la o vieţuire izbăvită de egiptenii înţeleşi cu mintea şi pătimind în chip înţelegător toate cele ce au venit atunci asupra evreilor în chip văzut, şi izbăvindu-se de ele, mănâncă printr-o simţire sigură a sufletului, o mană înţeleasă cu mintea (inteligibilă) al cărei chip îl mânca atunci Israel în mod simţit. Iar după începutul acestei vieţuiri se întâmplă că, aşa cum pofteau aceia cărnurile văzute, să poftească şi ea, datorită amintirii, jertfele înţelese cu mintea ale egiptenilor într-un chip primejdios şi nu mai puţin greşit. Aceasta o face să cunoască o întoarcere a lui Dumnezeu de la sine, până ce prin rugăciunea căinţei îl face pe Dumnezeu iarăşi milostiv.

Şi aşa, dacă se hrăneşte cu mana în linişte, înaintând vremea şi harul sporindu-şi înrâurirea şi puterea asupra ei, mintea îşi vede limpede trupul cel cugetat cu mintea (inteligibil) prefăcut în firea manei. O astfel de minte ce mănâncă mană are o cumpănă

duhovnicească şi nişte talere, de care folosindu-se la cântărirea manei, nu adună mai multă decât îi este de trebuinţă pentru hrană în fiecare zi, ca nu cumva, întrecând măsura, să se putrezească toată şi să se piardă, şi deodată cu ea să se piardă din lipsă de hrană şi mintea care nu ţine măsura.

Iar mintea care mănâncă mană se cunoaşte prin aceea că, nemâncând nimic altceva, duce vădit o viaţă mai frumoasă decât tot cel ce mănâncă altceva, se înţelege, în chip înţelegător (inteligibil). Şi aceasta, pentru că s-a preschimbat şi ea oarecum, prin obişnuinţa mâncării în calitatea manei. Iar semnul acestui fapt este lipsa oricărei pofte de celelalte mâncări, pe care le poftea înainte, precum şi aceea că pretutindeni vrea să mănânce numai mană şi că s-a făcut prunc şi s-a lipit de cinstirea lui Dumnezeu. De altfel, nu e de mirare că cineva se preface în ceea ce mănâncă neîncetat şi poartă în sine vreme îndelungată. Deci nici prefacerea minţii prin obişnuinţă în însuşirea manei nu este ceva nefiresc. Căci e foarte firesc ca o hrană necontenită şi neschimbată să prefacă în sine pe cel ce-l hrăneşte.

Astfel, mintea nu numai că dobândeşte treapta de înger, ci se face şi părtaşă de înfierea dumnezeiască, mutându-se cu dreptate de la slavă duhovnicească la altă slavă şi nu numai privind la Unul, ci ea însăşi făcându-se Unul şi vieţuind şi împărtăşindu-se mai presus de lume de El. Căci împărtăşindu-se de taine negrăite în chip dumnezeiesc şi cu iubire de Dumnezeu întru Duhul Sfânt, se face în chip desăvârşit ca cele văzute şi preamărite, încât se vede şi pe sine, ca *prefăcută prin deprindere în însuşirea manei*.

Această treaptă este cu mult mai înaltă şi mai cinstită decât a celui ce se ştie pe sine că mănâncă mana, dar nu s-a preschimbat pe sine însuşi, prin deprindere, într-o însuşire a manei.

Prima stare o pătimeşte mintea la început, când se adună în ea însăşi într-o unitate gândită cu mintea.

Iar a doua este arătarea lămurită a unei uniri mai vădite, a descoperirii unor taine ale cunoaşterii şi ale desfacerii desăvârşite de toate şi a înţelegerii mai presus de simplitate. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 514-516).

"Aşa să spui lui Aaron: să nu aduci pe altarul Meu din animale vreunul ce are vreo pată, ca să nu mori".

Levitic XXII, 18-20

Aaron este chip al minţii. Fiindcă duşmănia amestecă răutatea ei cu pretenţia dreptăţii, a poruncit ca să se cerceteze înainte de-a se aduce ceva lui Dumnezeu, ca să nu moară. Iar a muri înseamnă a coborî de la vedere (contemplare) şi a se învoi cu cei ce voiesc să întineze simţurile ei. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 217).

"De vrei să le ierţi păcatul, iartă-le; dacă nu, şterge-mă şi pe mine din Cartea vieţii în care m-ai scris".

Numeri XI, 15

"Căci aş fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru fraţii mei, cei de un neam cu mine, după trup".

Romani IX, 3

Dacă nu suntem în stare să renunţăm la viaţa vremelnică, sau poate şi la cea viitoare, ca Moise şi Apostolul, cum zicem că iubim pe aproapele? Căci el (Apostolul) se ruga să se întâmple pierzarea lui, ca alţii să se mântuiască, şi anume cei ce căutau să-l ucidă pe el, adică iudeii. Sufletele ca acestea sunt cele ale sfinţilor, care iubesc pe vrăjmaşi mai mult ca pe ei înşişi, încât pun mai presus în veacul de acum şi în cel viitor în toate pe aproapele, chiar dacă le este duşman, dintr-o voinţă rea. Ei nu cer nimic în schimb de la cei iubiţi de ei, ci se bucură dând toate ale lor altora, ca şi când ar lua, ca să placă Făcătorului de bine şi să se facă următori, după putinţă, iubirii Lui de oameni, Care este bun cu cei nemulţumitori şi păcătoşi.

Căci a răbda nedreptăţile cu bucurie şi a face bine, fără ţinerea de minte a răului, duşmanilor, şi a-şi pune sufletul său pentru aproapele şi celelalte daruri asemănătoare, sunt de la Dumnezeu,

dăruite celor ce vor să le primească de la El, prin sârguinţa de a lucra şi a păzi, cum s-a zis către Adam, ca să rămână darurile, prin recunoştinţă, în preajma Făcătorului de bine. Fiindcă nici un bine propriu nu dobândim vreodată, ci toate bunătăţile ne vin de la Dumnezeu, după har, ca şi existenţa din nimic. *"Căci ce ai,ce n-ai luat în dar de la Dumnezeu?"*; *"Iar dacă ai luat, ce te lauzi, ca şi când n-ai luat?"*, ci ca şi când ai face prin tine? (I Corinteni IV, 7). Căci aceasta este cu neputinţă, odată ce Domnul a spus: *"Fără de Mine nu puteţi face nimic"* (Ioan XV, 5). (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 150-151).

"Grăbindu-se oarecare s-au suit în munte şi a ieşit Amoreul cel ce locuia în muntele acela şi i-a zdrobit pe ei".

Numeri XIV, 40

Cei ce caută cunoştinţa cu osteneală şi nu reuşesc, nu izbutesc sau din pricina necredinţei, sau poate pentru că plănuiesc să se ridice prosteşte cu ceartă împotriva celor ce cunosc, ca norodul de odinioară împotriva lui Moise. Căci e sigur că cei ce se îmbracă în chipul virtuţii ca să se fălească, nu numai că nu vor reuşi în vicleşugul lor împotriva evlaviei, ci vor fi zdrobiţi de conştiinţă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 130).

Să privim spre şarpele de aramă, pe care l-a făcut Moise, după cuvântul Domnului. Căci l-a pus pe el pe vârful muntelui, ca tot cel muşcat de vreun şarpe, privind la el, să se vindece.

Numeri XXI, 8-9

Domnul nostru Iisus Hristos s-a asemănat cu şarpele de aramă. Căci fiind şarpele duşman, auzindu-l Adam, s-a făcut şi el duşmanul lui Dumnezeu. Dar Domnul nostru Iisus Hristos s-a făcut

om desăvârşit în toate, afară de păcat (Evrei IV, 15), după asemănarea lui Adam, pentru noi. Dar şarpele de aramă este asemenea celui ce s-a făcut duşman al lui Dumnezeu, dar nu are gând rău, nici venin, nici răutate, nici nu se înconvoaie, nici nu suflă, nici nu are suflarea vrăjmaşului.

Chipul acesta l-a dat Sieşi Iisus Hristos, până ce va stinge veninul, pe care l-a primit Adam din gura şarpelui şi se va întoarce firea, devenită contrară firii, la starea cea după fire. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 209-210).

"Dar Domnul a deschis gura asinei şi aceasta a zis către Valaam: «Ce ţi-am făcut eu, de mă baţi acum pentru a treia oară?»"

Numeri XXII, 28

Cel cu mintea smerită se fereşte de voia sa ca de o amăgitoare şi în cererile lui către Domnul învaţă şi ascultă cu credinţă neşovăitoare. El nu ia aminte la vieţuirea învăţătorilor, ci predă grija de sine lui Dumnezeu, Care a învăţat pe Valaam cele de trebuinţă şi prin asină. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 312).

"Din pustiul Chedemot am trimis soli la Sihon, regele Heşbonului, cu cuvinte de pace".

Deuteronom II, 26

Conducătorul norodului lui Israel, nu poate vedea pământul făgăduinţei, care este nepătimirea, după fuga din Egipt, care este păcatul cu lucru, nici după trecerea mării, adică a robiei prin poftă şi afecţiune, ci numai după petrecerea în pustie, aşezată între faptele şi mişcările păcatului, trimiţând înainte puterea sa văzătoare şi cercetătoare. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 300).

"Ia aminte la tine însuţi şi îţi fereşte cu îngrijire sufletul tău, ca să nu uiţi acele lucruri, pe care le-au văzut ochii tăi, şi să nu-ţi iasă ele de la inimă în toate zilele vieţii tale".

Deuteronom IV, 9

Legea, ca nedesăvârşită, zice *"ia aminte la tine însuţi"*. Iar Domnul, ca mai presus de desăvârşire, a poruncit să îndreptăm şi pe fratele nostru zicând: *"De-ţi va greşi fratele tău..."* (Matei XVIII, 15). Dacă mustrarea ta, mai bine zis, aducerea aminte îndreptată spre el, e curată şi smerită, să nu ocoleşti să împlineşti porunca Domnului. Dacă nu ai ajuns la această stare, împlineşte încă slujirea legii.

Slujirea legii constă în a lua aminte cineva la sine însuşi, adică a căuta de ale sale. Iar slujirea Domnului constă în a privi şi la aproapele şi a-l îndrepta. Sau: Legea e umbra Evangheliei, iar Evanghelia îndeamnă la faptele cele bune. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 353).

"Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău"

Deuteronom V, 6

Cuvântul lui Dumnezeu, zice Sfântul Maxim, nu este vorbă multă, ci când grăim toţi oamenii multe, nu împlinim un singur cuvânt al lui Dumnezeu. De pildă: Dumnezeu a zis: *"Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău"*. Cu toate acestea încă n-am împlinit acest unic cuvânt. Căci a-L iubi din tot sufletul, înseamnă a nu mai iubi nimic afară de Dumnezeu. Fiindcă dacă cineva îşi iubeşte sufletul său, nu iubeşte din tot sufletul pe Dumnezeu, ci numai din jumătate. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 150).

"Voi pedepsi păcatele părinţilor în copii, până la al treilea şi al patrulea neam, în cei ce mă urăsc".

Deuteronom V, 9

Primul neam este sămânţa răului, adică atacul sau momeala. Al doilea e pofta. Al treilea deprinderea răului, adică consimţirea. Al patrulea, lucrarea, adică fapta. Deci se pedepseşte până la al treilea şi al patrulea neam. Căci atacul şi pofta sunt nevinovate, întrucât răul n-a răzbit până la capăt. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 223).

"Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn".

Deuteronom VI, 4

Prin aceasta, dumnezeirea Duhului are grijă să ridice mintea spre Unul cel mai presus de lume. Căci nu e îngăduit a propovădui pe Unul, iar întoarcerea şi privirea minţii spre El a nu o înfăptui. Ceea ce zice Duhul Sfânt, vrea să fie şi înţeles. Iar a înţelege ceva, presupune întoarcerea minţii spre acel ceva. Căci, dacă lipseşte întoarcerea minţii spre ceea ce e de înţeles, lipseşte şi ceea ce ar avea mintea să înţeleagă. În cazul acesta, propovăduirea Celui Unul ar fi absurdă (fără rost), precum absurdă ar fi şi credinţa în El. Iar dacă acestea ar fi absurde, atunci a nu cugeta pe Unul prin întoarcerea şi înălţarea minţii spre El, ar fi şi mai absurd. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 410).

În raport cu creaţia, fiindcă aceasta este un lucru al celor Trei, adus la fiinţă din nimic, şi pentru cei făcuţi fii prin harul comun dăruit de cei Trei, se numeşte Tată şi Treimea. *"Tatăl nostru cel din ceruri"* înfăţişează Sfânta Treime, ca un Domn şi Dumnezeu al nostru şi ca Tată al nostru, care se numeşte prin harul Său. Dar în

raport cu Fiul cel de o ființă, numai Tatălui i se zice Tată. Şi Lui i se zice şi început, în raport cu Fiul şi cu Duhul. Dar Tatăl e numit şi în raport cu zidirea început, ca Stăpân şi Creator al tuturor. Când deci Tatăl este numit început în raport cu creatia, început este şi Fiul; dar nu sunt două începuturi (principii), ci unul. Deci în sens de relaţie i se zice şi Fiului început (principiu) în raport cu creaţia, precum i se zice şi Stăpân fată de cele slujitoare. Prin urmare Tatăl şi Fiul cu Duhul sunt fată de creaţie un singur început si un singur Dumnezeu şi Tată, un singur Cârmuitor, Supraveghetor si toate celelalte. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 514).

"Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta şi din tot cugetul tău".

Deuteronom VI, 5

"Domnul Dumnezeul tău un Domn este".

Deuteronom VI, 4

Dacă dragostea îndeobşte este una şi de nedesfăcut, Unul este şi cel iubit. Căci dacă cele iubite ar fi cel puţin două, ar fi şi două iubiri, sau iubirea cea una s-ar împărţi în două şi nu s-ar mai chema una şi nedespărţită. Însă odată ce se spune că iubirea în general e una şi de nedesfăcut, trebuie să înţelegem că Unul este şi cel iubit. Dar Cel ce e iubit e mai înainte de iubirea faţă de El şi până nu are cineva ceva din Cel iubit, nu poate avea iubirea faţă de El. Iar dragostea este iubirea întinsă, pe care ne cere legea naturală şi scrisă a lui Dumnezeu s-o avem faţă de Dumnezeu. Legea naturală îndeamnă mintea iubitoare de bine să caute cel mai mare bine, care este Dumnezeu; iar legea scrisă porunceşte: *"Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău..."*.

Deci Unul este cel vrednic de iubit: este Unitatea treimică. Iar Aceasta premerge minţii în dragostea ei faţă de Ea. Deci mintea trebuie să dorească să se întindă spre Unul cel mai presus de lume, ca prin aflarea şi vederea Lui să i se aprindă dragostea faţă de El

şi omul să se poată face împlinitor al legii şi al poruncii, iubind pe Domnul Dumnezeul lui. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 422).

Daca mintea, cuvântul şi duhul aleargă şi cad înaintea lui Dumnezeu, cea dintâi prin luare aminte, cel de-al doilea prin chemare, iar cel de-al treilea prin umilinţă şi dragoste, întreg omul dinlăuntru liturghiseşte Domnului. (Teolipt al Filadelfiei, Filocalia 7, pag. 54).

"Să te temi de Domnul Dumnezeul tău, şi numai Lui să-I slujeşti".

Deuteronom VI, 13

Creaţiunea încă e adunată într-o unitate, însă compusă şi cu multe părţi şi nu fără de început, odată ce e creată. Dar, Unul care creează, nu e Unul numai ca cel ce rezultă din multe şi felurite lucruri, ca un întreg simfonic cu un singur scop, ci şi întrucât, fiind necreat, este cauza începătoare şi mai înainte de început a tuturor.

Mintea, ridicându-se spre cele dinapoi, ajunge în chip necesar la ceva care este Unul începător şi orânduitor al ordinii văzute, al facerii, al armoniei şi al convieţuirii tuturor celor ce există într-o unitate. Căci altfel ar merge înapoi la nesfârşit, ceea ce este absurd. Căci tot ce se mişca şi devine, a fost o vreme când n-a existat; şi dacă n-a existat, a început. Iar dacă a început, a fost pus în mişcare. Dar atunci trebuie căutat cine a pus în mişcare totul şi cine l-a adus la existenţă. Acesta trebuie să fie şi nemişcat. Căci, dacă nu, cine e cel ce mişca pe cel ce nu e sub o altă putere, odată ce e necreat? Iar dacă e nemişcat, e şi neschimbăcios. Şi dacă e aşa, desigur este simplu, ca nu cumva fiind compus să se schimbe Cel ce e neschimbăcios. Căci compunerea e începutul stabilităţii. Iar desfacerea e punctul din urmă al mişcării. Deci, la Acela nu e compunere, ca să nu rezulte o stabilitate mai pe urmă. Şi nu e o

astfel de stabilitate, ca să nu fie nici desfacere. Şi nu e desfacere, ca să nu fie schimbare şi mişcare la Cel neschimbat şi nemişcat. El mişcă, dar nu e mişcat, şi aduce la existenţă, dar nu e adus la existenţă şi nu devine. Deci, dacă e neschimbat şi nemişcat, numaidecât e şi necompus şi de aceea atotsimplu şi absolut Unul mai presus de lume. Iar mintea care se întinde spre El, iese din toate în tot chipul din pricina privirii spre Cel mai presus de bunătate şi a dorinţei după Cel mai presus de toate, mai bine zis după Cel din care sunt toate şi spre care tind toate în chip firesc.

Iar aceasta întâmplându-se, mintea iese afară şi din patimi. Căci mintea care s-a înălţat mai presus şi decât cele mai presus de bunătate, greu mai poate rămâne în ruşinea patimilor. De aceea, zice Legea: *"Numai Lui să-I slujeşti"*, adică celui ce e Unul. Deci, trebuie să tindem spre Unul din vârf, dacă vrem să împlinim şi legea lui Dumnezeu şi să ne aflăm şi deasupra patimilor. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 411-413).

"Ia aminte la tine, să nu cauţi să urmezi lor, după ce au fost stârpiţi de tine".

Deuteronom VII, 2

Se întâmplă celor ce nu prea au grijă să ia aminte la cugetul lor, după tăierea patimilor, că icoanele vechilor năluciri încep să răsară iarăşi ca nişte vlăstare. Dacă le va da cineva loc să pătrundă treptat în cugetare şi nu le va împiedica intrarea, se vor sălăşlui iarăşi patimile în el, silindu-l să-şi facă vieţuirea o nouă luptă, după biruinţă.

Căci se întâmplă ca unele patimi, după ce au fost îmblânzite şi învăţate să mănânce iarbă la fel cu boii, să se sălbăticească iarăşi, din negrija celui ce le paşte şi să-şi recapete cruzimea fiarelor. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 233-234).

"Acolo să aduceţi arderile de tot ale voastre şi jertfele voastre, zeciuielile voastre şi ridicarea mâinilor voastre, făgăduinţele voastre, prinoasele voastre cele de bună voie şi jertfele voastre de pace, pe întâii născuţi ai vitelor voastre mari şi ai vitelor voastre mici".

Deuteronom XII, 6

Trezindu-te şi lăudând pe Dumnezeu şi chemându-L iarăşi în ajutor, începe întâi primul lucru, adică să te rogi în inimă fără împrăştiere şi în chip curat până la un ceas. Căci în acest timp mintea se află în starea cea mai liniştită şi mai netulburată. De aceea, ni s-a poruncit să jertfim lui Dumnezeu cele întâi născute şi cele mai alese ale noastre, adică să-I înălţăm în chip neclintit cel dintâi gând, prin rugăciunea curată către Domnul nostru Iisus Hristos. Căci zice Sfântul Nil: *"Rugăciune săvârşeşte acela care aduce tot gândul lui cel dintâi lui Dumnezeu"* (Evagrie Ponticul, *"Despre rugăciune"* 126; Filocalia 1, pag. 123; Marcu Ascetul, *"Despre Botez"*, Filocalia 1, pag. 383).(Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 69).

"Să săvârşeşti arderile de tot ale tale, carnea şi sângele pe jertfelnicul Domnului Dumnezeului tău; sângele celorlalte jertfe ale tale să fie vărsat lângă jertfelnicul Domnului Dumnezeului tău, iar carnea lor s-o mănânci".

Deuteronom XII, 27

Cei ce slujeau odinioară lui Dumnezeu în umbra legii, închipuie pe începătorii în evlavie. Căci şi aceştia de abia pot să înţeleagă dispoziţiile văzute ale simbolurilor cu înţeles de tipuri.

Ca pe un chip al celor începători în evlavie, poporul vechi mânca trupurile jertfelor, iar sângele îl vărsa la temelia altarului întrucât, din pricina cugetului copilăresc, nu se putea ridica la cunoştinţa celor ce se săvârşeau tainic. Hristos însă, făcându-ni-Se

arhiereu al bunurilor viitoare (Evrei IX, 11) şi jertfindu-Se pe Sine ca jertfă tainică, îşi dă împreună cu trupul şi sângele celor ce şi-au deprins simţurile sufletului în vederea desăvârşirii, ca să poată distinge binele şi răul (Evrei V, 14).

Căci cel desăvârşit a trecut nu numai de treapta începătorilor, ci şi de a înaintaşilor, şi de aceea nu ignoră raţiunile celor săvârşite de el după poruncă, ci bându-le întâi pe acelea cu duhul, mănâncă prin fapte toată carnea virtuţilor, ridicându-şi înţelegerea celor săvârşite prin simţuri la nivelul cunoaşterii cu mintea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 124).

Ce închipuieşte junca din lege, junghiată la vale, în cazul unui omor al cărui autor n-a fost descoperit?

Deuteronom XXI, 4-6

Prin aceasta se închipuieşte gândul duhovnicesc al Scripturii că *nu numai pentru greşelile vădite trebuie să ne temem,* ca *unii* ce vom avea să suferim pedepse pentru ele, ci şi pentru cele săvârşite de noi în chip neştiut, dând mereu junca, adică trupul nostru, să fie junghiat în valea înfrânării şi a nevoinţei. De aceea se părăsea junca încă vie, ca să învăţăm că nu trebuie să omorâm trupul, ci numai să junghiem şi îmblânzim plăcerile răsculate. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 239).

"Să nu înjugi în aria ta animale de neamuri diferite împreună, ca boul şi catârul, ci vei treiera recolta înjugând animale de acelaşi neam".

Deuteronom XXII, 10

Fericitul Moise zice, lămurind prin pilde, că sufletul nu trebuie să dea urmare ambelor voiri, celei rele şi celei bune (De Inst. Christ, P.G. XLVI, 293 C), ci numai celei bune şi să nu cultive

două feluri de roade, cel bun şi cel rău, ci numai pe cel bun. Căci zice *"să nu înjugi..."*, adică să nu-şi aibă în aria inimii noastre virtutea şi păcatul lucrarea împreună, ci numai virtutea. *"Să nu ţeşi in în haină de lână, nici lână în haină de in"* (Deuteronom XXII, 11).

Să nu cultivi în ţarina ta două feluri de roduri la un loc. *"Să nu scoţi animal din neam străin la împreunare cu altul, ci să împreuni animalele de acelaşi neam"* (Levitic XIX, 19).

Prin toate acestea ne dă în chip tainic să înţelegem că nu trebuie să cultivăm în noi păcatul şi virtutea, ci să se lase spre rodire numai seminţele virtuţii; şi că sufletul să nu aibă părtăşie cu două duhuri, cu duhul lui Dumnezeu şi cu duhul lumii, ci să se lase robit numai de duhul lui Dumnezeu şi să se producă numai rodurile Duhului. Pentru aceasta zice: *"Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea nedreaptă am urât"* (Psalmul CXVIII, 128). (Sf. Simeon Metafrastul, Filocalia 5, pag. 295-296).

"Amonitul şi Moabitul să nu intre în obştea Domnului; nici al zecelea neam al lor în veci să nu intre în obştea Domnului".

Deuteronom XXIII, 3

Moabit se tălmăceşte *"intestinul tatălui"*, iar Amonit *"tatăl maicii"*. Prin acestea se spune că cel ce ia pildă de răutate de la altul a descoperit intestinul tatălui; iar cel ce naşte păcatul din Sine este tatăl maicii, adică al păcatului său propriu. Deci aceştia nu vor intra în casa Domnului până la al treilea şi al patrulea şi al zecilea neam; şi până în veac. Adică cel ce nu s-a apropiat de Dumnezeu prin dobândirea deprinderii binelui şi prin făptuirea lui (căci acestea sunt al treilea şi al patrulea neam al virtuţilor), apoi prin numele şi prin credinţa Domnului Iisus şi prin cele zece porunci ale Legii, nu va intra, prin renaşterea viitoare din veacul cel netrecător, în casa lui Dumnezeu, adică în cetatea cerească în care e locuinţa tuturor celor ce se veselesc. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 248).

"Ca ploaia să curgă învăţătura mea şi graiurile mele să se pogoare ca roua, ca bura pe verdeaţă şi ca ploaia repede pe iarbă".

Deuteronom XXXII, 2

"Izvorul înţelepciunii este cuvântul lui Dumnezeu întru cele înalte, şi căile ei sunt porunci veşnice".

Ecclesiastul I, 5

"Hrăni-l-va cu pâinea înţelegerii, şi cu apa înţelepciunii îl va adăpa".

Ecclesiastul XV, 3

Cuvântul lui Dumnezeu se numeşte şi este şi "rouă" şi "apă" şi "izvor" şi "râu", precum s-a scris, fiind şi făcându-se acestea după puterea ce se află în cei ce-L primesc. Unora le este rouă, întrucât le stinge fierbinţeala şi lucrarea patimilor, care le încinge trupul de dinafară. Celor ce sunt scuturaţi în adânc de frigurile veninului răutăţii le este apă, nu numai întrucât nimiceşte printr-o însuşire contrară ceea ce este opus, ci şi întrucât le dăruieşte putere de viaţă pentru o existenţă fericită. Iar izvor le este celor ce au în ei ca o ţâşnire necontenită deprinderea contemplaţiei, întrucât le dăruieşte înţelepciune. În sfârşit, râu le este celor ce varsă ca un râu învăţătura cucernică, dreaptă şi mântuitoare, întrucât adapă din belşug oameni, dobitoace, fiare şi plante. Şi o face aceasta ca oamenii să se îndumnezeiască, înălţându-se prin înţelesurile celor grăite; cei îndobitociţi de patimi să-şi primească din nou puterea raţiunii naturale, redobândindu-şi omenia prin arătarea sârguincioasă a chipurilor virtuţii; cei însălbăticiţi prin deprinderile şi faptele lor ticăloase să se înmoaie prin îndemnurile dulci şi line şi să revină la blândeţea firii; iar cei deveniţi nesimţitori faţă de cele bune, asemenea plantelor, subţiindu-se prin străbaterea cuvântului în adâncime, să dobândească simţirea spre aducere de roade, iar puterea cuvântului să le fie ca o sevă care-i nutreşte.(Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 191-192).

"Când Cel Preaînalt a împărţit moştenire popoarelor, când a împărţit pe fiii lui Adam, atunci a statornicit hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu".

Deuteronom XXXII, 8-9

Hotarele îngerilor, cum zice Moise în cântarea lui, le-a aşezat Dumnezeu după ce a împărţit neamurile. Iar împărţirea aceasta s-a făcut după Cain şi Set, cei din Cain numindu-se oameni, iar cei coborâtori din Set chemându-se fii ai lui Dumnezeu. Iar mie mi se pare că de atunci s-a ales numele şi s-a prevestit neamul din care avea să ia trup Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 468).

"Întinzându-şi aripile Sale i-a luat pe ei şi i-a ridicat pe umerii Săi".

Deuteronom XXXII, 11

Dumnezeu nu se aşează numai pe noi, dându-ne viaţa, încălzindu-ne, păzindu-ne şi veselindu-ne în chip minunat, cum face pasărea cu puii săi. Ci El se aşează pe Sine însuşi şi se face pe Sine ca o căruţă nouă a noastră, mai presus de înţelegere, prin prisosinţa nesfârşită a dragostei Sale, păzindu-ne în siguranţă şi purtându-ne în chip nespus la bunătăţile negrăite şi supralumeşti ale vieţii mai presus de ceruri şi pregătindu-ne astfel să ne desfătăm de cele mai presus de fire şi să ne umplem de pace şi să ne odihnim în cele de netălmăcit şi să ne bucurăm şi să gustăm în chip dumnezeiesc şi duhovnicesc şi să ne îndulcim, precum se cuvine, de ele. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 365).

"El l-a aşezat pe pământul înalt şi l-a hrănit cu roada ţarinilor. [...] A mâncat Iacov, s-a îngrăşat Israel şi s-a făcut îndărătnic

[...], a părăsit pe Dumnezeu cel ce l-a făcut şi a dispreţuit cetatea mântuirii sale"

Deuteronom XXXII, 13-15

"Nu vă îngrijiţi în sufletul vostru ce veţi mânca sau ce veţi bea sau cu ce vă veţi îmbrăca".

Matei VI, 25

Toate acestea le fac păgânii şi necredincioşii care leapădă purtarea de grijă a Stăpânului şi tăgăduiesc pe Făcătorul. Lepădând dar asemenea gânduri, să lăsăm toată grija noastră în seama Domnului, îndestulându-ne cu cele de faţă, cu îmbrăcăminte şi hrană sărăcăcioasă, ca să slăbim în fiecare zi pe părinţii slavei deşarte. Iar dacă cineva socoteşte că nu-i stă bine în haină sărăcăcioasă, să privească la Sf. Pavel cum aşteaptă în frig şi dezbrăcat, cununa dreptăţii (II Corinteni XI,27). (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 78).

După ce a isprăvit tot poporul de trecut Iordanul, a grăit Domnul către Iosua şi a zis: "Ia din popor doisprezece bărbaţi, câte un om din fiecare seminţie şi le porunceşte: «Luaţi din mijlocul Iordanului douăsprezece pietre, duceţi-le cu voi şi le puneţi în tabăra voastră...»".

Iosua Navi IV, 1-3

Prin aceasta, Iisus a lui Navi a dat să se înţeleagă că trebuie scoase la arătare gândurile adânci ale vieţuirii pătimaşe şi ţintuite ca pe un stâlp în văzul altora, spre a nu se ascunde cu pizmă cunoştinţa pe care ar putea-o lua şi alţii. În felul acesta va fi cu putinţă ca nu numai trecutul să cunoască chipul în care s-a făcut trecerea, ci şi cei ce se hotărăsc la acelaşi lucru să-şi facă trecerea uşoară, şi experienţa unora să fie spre învăţătura altora. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 221).

"Aşa că jumătate din ei se aflau pe muntele Garizim, iar cealaltă jumătate pe muntele Ebal".

Iosua Navi VIII, 33

Garizim se tălmăceşte prin *"tăiere-împrejur"*. Iar Ebal prin *"amestecătură"*. Deci în amestecătura blestemată de neamuri îşi aşează altarul Domnul nostru Iisus Hristos. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 229).

"Să stea soarele deasupra Ghibeonului".

Iosua Navi X, 12

Adică să-i fie păzită neapusă lumina cunoştinţei lui Dumnezeu pe muntele contemplaţiei mentale; şi *"luna deasupra văii"*, adică să-i rămână puterea naturală de discernământ în neputinţa trupului, neabătută de la virtute. Ghibeon este mintea înaltă, iar valea este trupul care s-a smerit prin mortificare. Soarele este Cuvântul care luminează mintea, îl hărăzeşte puterea vederilor (contemplării) şi o izbăveşte de toată neştiinţa. Iar luna este legea firii, care înduplecă trupul să se supună după lege duhului, spre a primi jugul poruncilor. Căci luna e simbolul firii, fiindcă e schimbăcioasă. Dar în sfinţi ea rămâne neschimbăcioasă, pentru deprinderea lor neclintită în virtute. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 179).

"Domnul a lăsat popoare multe şi nu le-a pierdut şi nu le-a predat pe ele în mâinile lui Iisus, fiul lui Navi, ca să ispitească prin ele pe fiii lui Israel şi să fie povăţuite minţile fiilor lui Israel şi să înveţe războiul".

Judecători III, 1-2

Şi în unele împrejurări Domnul depărtează şi alungă arşiţa vrăjmaşului de la om, în altele lasă să fie ispitit ca să i se facă această ispitire pricina de apropiere de Dumnezeu şi ca să înveţe şi să aibă cercarea ispitelor.

Căci dreptul care nu-şi cunoaşte slăbiciunea sa stă pe muchie de cuţit şi niciodată nu-i departe de cădere, nici de leul pierzător, adică de diavolul mândriei. Şi cel ce nu-şi cunoaşte slăbiciunea sa e lipsit de smerenie. Şi cel lipsit de aceasta e lipsit şi de desăvârşire. Şi cel lipsit de aceasta e pururea înfricat.

Pentru că cetatea lui nu e întemeiată pe stâlpi de fier şi nu e înconjurată cu cercuri de aramă, adică nu e întemeiată pe smerenie. Iar smerenie nu poate dobândi cineva, decât prin acele feluri ale ei, prin care se face inima smerită şi se nimicesc gândurile părerii de sine. De aceea de multe ori află vrăjmaşul pricină să abată pe om. Căci fără smerenie nu se poate desăvârşi lucrul omului. Şi nu s-a pus pe scrisoarea liberării lui pecetea Duhului, ci e mai degrabă încă rob; şi lucrul lui e făcut de frică. Căci nu îndreptează cineva lucrul lui fără smerenie şi nu învaţă decât prin încercări. Şi fără încercare nu cunoaşte smerenia. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 115).

"În timpul acesta, toţi Madianiţii, Amaleciţii şi locuitorii Răsăritului s-au adunat împreună,au trecut râul şi şi-au aşezat tabăra în valea Izreel".

Judecători VI, 33

Poate fi cineva foarte bogat în virtuţi, dar dacă din nepăsare se abate de la ceea ce se cuvine, se ridică asupra lui fii răsăriturilor rele de la Amalec şi mai ales de la Madiam, puterea cea iubitoare de curvie, împreună cu cămilele lor, adică cu amintirile pătimaşe, cărora nu este număr, şi nimicesc toate roadele pământului, adică ale făpturii şi ale deprinderii celei prea bune.

Atunci sărăceşte Israel şi se împuţinează cu sufletul şi se vede silit să strige către Domnul. (Ioan Carpatinul, Filocalia 4, pag. 132).

"Ieftae Galaaditul era un luptător viteaz. Acesta era fiul unei desfrânate, care născuse lui Galaad pe Ieftae".

Judecători XI, 1

Ieftae închipuieşte persoana Domnului. Iar fata lui, trupul preacurat al Acestuia. Căci precum Ieftae era născut dintr-o desfrânată şi a fost alungat dintre ai lui, iar ieşind a luptat şi a biruit pe duşmani, făgăduind lui Dumnezeu să aducă drept jertfă pe primul din familia sa, care-l va întâmpina la întoarcere, la fel şi Domnul, născându-Se după trup din firea noastră cea desfrânată, în chip nepăcătos, prin aceea că s-a făcut semănătorul propriului Său trup, alungat fiind de cei ce se socoteau a fi Iudei şi biruind în războiul cel pentru noi, a adus trupul Său propriu lui Dumnezeu şi Tatăl lui. Ieftae se tălmăceşte *"deschizătură a lui Dumnezeu"* (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 230).

"Nu vă lăudaţi şi cuvinte trufaşe să nu iasă din gura voastră, căci Domnul este Dumnezeul a toată cunoştinţa şi lucrurile la Dânsul sunt cântărite".

I Regi II, 3

Cel ce are cunoştinţă, află tot lucrul ca ajutător spre mântuirea sufletului şi spre slava lui Dumnezeu, pentru care s-au şi făcut de Domnul şi *"Dumnezeul cunoştinţelor"*. De aceea *"să nu se laude înţeleptul întru înţelepciune"*, *"ci întru aceasta să se laude cel ce se laudă, că înţelege şi cunoaşte pe Domnul"*, adică Îl cunoaşte pe Domnul în înţelegere multă din făpturile Lui şi Îl imită pe El, după putere, prin păzirea dumnezeieştilor Lui porunci, *"ca să poată face*

judecată şi dreptate în mijlocul pământului" (I Regi II, 10-11), ca Acela şi ca să pătimească împreună cu El, prin dobândirea virtuţilor şi să se slăvească împreună, prin nepătimire şi cunoştinţă. Atunci va avea laudă în sine, ca cel ce s-a învrednicit să se facă robul unui astfel de Stăpân şi următor al smereniei lui, nevrednici fiind. Atunci i se va face lui laudă de la Domnul când va zice celor de-a dreapta: *"Veniţi, binecuvântaţii Părintelui Meu, de moşteniţi împărăţia"* (Matei XXV, 34) (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 253).

"Pe cei ce Mă slăvesc, îi voi slăvi".

I Regi II, 30

Este o slavă ce vine de la Dumnezeu, şi este o slavă ce urmează din pregătirea diavolească *"Vai, când vor vorbi oamenii bine de voi"* (Luca VI, 26). O vei cunoaşte limpede pe cea dintâi, când socotind-o ca vătămare, o vei respinge cu toată sârguinţa şi oriunde te vei duce, îţi vei ascunde vieţuirea ta.

Şi pe a doua, când, săvârşind orice lucru, îl vei săvârşi pentru a fi văzut de oameni. Necurata aceasta ne îndeamnă să făţărim o virtute pe care nu o avem. Dar de multe ori Domnul îi aduce însă pe cei iubitori de slavă deşartă la lipsa de slavă deşartă, prin necinstirea ce li se întâmplă. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 276-277).

"Domnul a zis către Samuel: Până când te vei tângui tu pentru Saul, pe care l-am lepădat ca să nu mai fie rege peste Israel? Umple cornul tău cu mir şi du-te că te trimit la Iesei Betleemitul, căci dintre fiii lui Mi-am ales rege".

I Regi XVI, 1

Domnia lui Saul este chipul slujirii trupeşti a legii, pe care Domnul a desfiinţat-o, ca pe una ce n-a desăvârşit nimic. Iar domnia marelui David este preînchipuirea slujirii evanghelice; căci ea cuprinde în chip desăvârşit toate voile din inima lui Dumnezeu. Saul este legea naturală, care a primit la început de la Domnul să stăpânească peste fire. Dar când a călcat porunca prin neascultare, cruţând pe Agag, regele lui Amalec, adică trupul, şi a alunecat în patimi, a fost scos din domnie, ca să ia David pe Israel, adică legea duhului, care naşte pacea - adică pe Solomon - ce zideşte lui Dumnezeu templul măreţ al contemplaţiei. Samuel se tălmăceşte *"ascultare de Dumnezeu"*. Deci până ce preoţeşte în noi Cuvântul prin ascultare, chiar de va cruţa Saul pe Agag, adică cugetul trupesc, îl va ucide pe acesta cu toată râvna Cuvântul preot, şi va ruşina cu mustrări mintea iubitoare de păcat, ca pe una ce a călcat drepturile lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 186-187).

"Dar omul ca om caută la faţă; Dumnezeu însă vede în inimă".

I Regi XVI, 7

Dumnezeu nu priveşte faţa din afară a celor zise sau făcute de noi, ci stările sufletelor şi scopul pentru care facem ceva din cele văzute, sau zicem ceva din cele cugetate, precum cei ce se deosebesc de cei ce vorbesc sau fac ceva, prin înţelegerea lor, văd mai bine înţelesurile cuvintelor şi sfârşiturile lucrurilor şi-şi fac judecăţi fără greşeală despre ele. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 269).

David care cântă şi îmblânzeşte duhul rău al lui Saul.

I Regi XVI, 16

Astfel tot cel ce, asemenea fericitului David, paşte oile, adică puterea raţională a sufletului şi ucide iuţimea şi pofta, ca acela leul şi ursul, folosindu-se de cuvântul învăţăturii într-o contemplaţie înaltă, îndulceşte pe ascultător şi domoleşte patimile răutăţii din el. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 227).

"David, luând harpa, cânta şi lui Saul îi era mai uşor şi mai bine şi duhul cel rău se depărta de el".

I Regi XVI, 23

Tot cuvântul duhovnicesc, îndulcit prin vederile (contemplaţiile) cunoştinţei, odihneşte mintea muncită, slobozind-o de cunoştinţa rea care o chinuieşte. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 186).

"Atunci David a alergat şi călcând pe filistean, luă sabia lui şi, scoţând-o din teacă, îl lovi cu ea şi-i tăie capul; Filistenii, văzând că uriaşul lor a murit, au fugit".

I Regi XVII, 51

Această mişcare blestemată - închipuirea necuviincioasă - se opune foarte mult rugăciunii curate a inimii şi lucrării unitare şi neînşelătoare a minţii.[...] Sfinţii de mai înainte au socotit-o asemenea miticului Dedal ca o închipuire cu multe chipuri şi cu multe capete asemănătoare hidrei, ca pe un pod al demonilor. Căci blestemaţii ucigaşi, străbătând şi trecând prin ea, intră în comunicare cu sufletul şi se amestecă cu el, făcându-l un fel de stup de viespi şi o peşteră de gânduri sterpe şi pătimaşe. O astfel de închipuire trebuie respinsă cu totul. Iar când nu voieşti, de dragul pocăinţei şi al plânsului împreunat cu zdrobirea inimii şi cu smerita cugetare, iar înainte de aceasta şi de dragul pătrunderii şi vederii

făpturilor, ba şi din voinţa de a compara închipuirea necuviincioasă cu cea cuviincioasă şi de a o opune pe cea din urmă celei dintâi să o apropii pe cea din urmă de cea dintâi şi să o loveşti pe cea dintâi prin cea din urmă şi astfel să o alungi cu putere pe cea necuviincioasă şi neruşinată ca pe o laşă, dobândind biruinţa asupra ei. Făcând astfel, nu numai că nu-ţi va fi pricină de pagubă, ci îţi va fi mai degrabă pricină de câştig, ca unul care ţi-ai condus cele ce te privesc cu judecată, fără greşeală, ca unul care ai nimicit închipuirea necuviincioasă prin cea cuviincioasă şi ai rănit de moarte şi ucis pe vrăjmaşii tăi cu armele lor, ca odinioară dumnezeiescul David pe Goliat (I Regi XVII, 51). (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 134-136).

"În ziua aceea se afla acolo, înaintea Domnului, unul din slujitorii lui Saul, cu numele Doeg, idumeu, căpetenia păstorilor lui Saul".

I Regi XXI, 7; XII, 18

"Care se întinde pe malul râului Arnon până la muntele Sihon sau Hermon".

Deuteronom IV, 48

Havones se tălmăceşte prin *"ferestre"*. Cana prin *"agonisire"*, Galileia înseamnă *"descoperire"*. Doeg Sirianul este *"gândul îngâmfat"*. Iar Ermon se tălmăceşte prin *"alungarea fiarelor"*. Unii spun că de acolo izvorăşte Iordanul. Prin acestea se indică harul Sfântului Botez. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 229).

"Atunci Saul a zis slugilor sale: «Căutaţi-mi o femeie vrăjitoare ca să merg la ea s-o întreb...»".

I Regi XXVIII, 7

Când mintea, semeţindu-se, încetează să întrebe, prin cuvenita cercetare, pe Cuvântul dătător de învăţătură, care a uns-o împotriva patimilor, despre cele ce trebuie să facă şi să nu facă, cade în chip sigur sub puterea patimilor din pricina neştiinţei. Acestea, despărţind-o treptat de Dumnezeu o fac să se întoarcă în vreme de strâmtorare spre draci şi să-şi îndumnezeiască pântecele, vrând să primească de la acestea mângâiere în necazuri. Să te încredinţeze despre aceasta Saul, care neluând în toate pe Samuel ca sfetnic, este dus cu sila la slujirea idolilor şi întreabă de sfat pe vrăjitoarea ventrilogă, ca pe un Dumnezeu.(Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 187).

"A şezut David în casa lui şi l-a odihnit pe el Dumnezeu de toţi cei dimprejurul lui".

II Regi VII, 1

În acestea nu e vorba despre una singură dintre patimi, ci e vorba întâi despre patimile naturale, adică despre poftă şi iuţime, apoi despre patimile iubirii de slavă, şi de plăcere, care-şi închipuiesc şi nălucesc feţele şi stârnesc la poftă şi dorinţă. De asemenea, şi despre patima iubirii de arginţi, de care sufletul se împărtăşeşte în chip ascuns, chiar când nu se lasă înduplecat la faptă. Căci şi atunci ea întipăreşte în minte chipurile faptelor iubirii de arginţi, legate de strângerea de bogăţie, şi sileşte sufletul să cugete la ele şi la felul în care poate săvârşi însuşi acele fapte împreună cu altele. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 65).

"Şi s-a făcut foamete în zilele lui David trei ani, unul după altul. Şi a căutat David faţa Domnului. Şi Domnul a zis: «Peste Saul şi peste casa lui nedreptatea, fiindcă a omorât pe Ghibeoniţi». Şi a chemat David pe Ghibeoniţi şi le-a zis lor: «Ce

voi face vouă şi cu ce să vă împac ca să binecuvântaţi moştenirea Domnului». Şi au zis către rege: «Bărbatul care ne-a zdrobit pe noi şi a socotit să ne stârpească pe noi, vrem să-l prindem pe el, ca să nu mai fie în nici un hotar al lui Israil. Daţi-ne nouă şapte bărbaţi din fiii lui şi-i vom spânzura pe ei Domnului în muntele lui Saul». Şi a luat regele pe cei doi feciori ai Resfei, fiica lui Aia, ţiitoarea lui Saul, pe care l-a născut lui Ezdriel, şi i-a dat pe ei în mâna Ghibeoniţilor. Şi i-au spânzurat pe ei în munte înaintea Domnului şi au căzut acolo cei şapte împreună. Şi i-a omorât în zilele secerişului, la începutul secerişului orzului. Şi a luat Resfa, fiica lui Aia, sacul şi l-a întins seişi pe stâncă, până ce a căzut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer. Şi au împlinit toate câte a poruncit regele. Iar după aceasta s-a milostivit Dumnezeu de ţară".

II Regi XXI, 1-14

Saul înseamnă în acest loc al Sf. Scripturi legea care împărăţeşte cu litera ei prin puterea poruncii trupeşti peste Iudeii cei trupeşti, sau modul şi înţelesul trupesc al legii, care împărăţeşte peste cei ce se lasă călăuziţi numai de literă. Fiindcă Saul se tălmăceşte ca *"iadul cerut"*.

Poporul Iudeilor, alegând viaţa de plăceri în locul împărăţiei şi a vieţii trăite virtuos în Duhul lui Dumnezeu, a cerut să împărăţească peste el iadul, adică neştiinţa, în loc de cunoştinţă.

După altă tălmăcire, Saul înseamnă *"ceva dat cu dobândă"* sau *"împrumutat cu dobândă"*. Căci nu s-a dat legea scrisă celor ce au primit-o spre a le fi ca o avuţie, ci ca să-i pregătească spre făgăduinţa aşteptată. De aceea dându-i Dumnezeu lui Saul împărăţia, în legământul făcut cu el, nu i-a făgăduit împărăţia veşnică. Fiindcă tot ce se dă ca împrumut nu i se face celui ce l-a primit avuţie proprie, ci pricină de muncă şi de osteneală spre adunarea altei avuţii.

Iar Resfa, ţiitoarea lui Saul, se tălmăceşte *"drumul gurii"*. Drum al gurii este însă învăţătura legii numai prin rostirea cuvintelor, adică aducerea ei în casă în mod nelegitim.

Aceasta o face cel ce cultivă numai slujirea trupească a legii, din care nu i se naşte nici un rod bun şi evlavios. Căci cel ce se îndeletniceşte numai cu partea trupească a legii prin învăţătura cuvintelor, nu are slujirea aceasta a legii într-o împreunare legitimă cu raţiunea.

De aceea ceea ce i se naşte e vrednic de osândă şi de ocară. Căci din împreunarea nelegitimă cu Resfa se nasc Ermonti şi Memfivoste, care înseamnă *"anatema lor"* şi *"ruşinea gurii lor"*.

"Anatema lor" este stricăciunea păcatului cu gura adusă de lucrarea patimilor, iar Memfivoste este mişcarea nenaturală a minţii spre rău sau gândul născocitor de rele al minţii, care este şi se numeşte ruşinea minţii.

Sau *"anatema lor"* este locul în care e ţinută firea acum spre certare, adică lumea aceasta, care a devenit ţinutul morţii şi al stricăciunii din pricina păcatului şi în care a căzut primul om din Rai după călcarea poruncii dumnezeieşti. Această lume o naşte prin afecţiunea iubitoare de plăcere a voii, adică prin pofta lumească, din împlinirea legii numai prin rostirea cuvintelor, cel ce nu străbate cu mintea spre frumuseţea şi măreţia dumnezeiască a duhului dinlăuntru literei legii.

Iar *"ruşinea gurii lor"* este cultivarea în minte a gândurilor iubitoare de lume şi de trup. Căci îndată ce din chipul văzut al legii trupeşti sau al literei ei obişnuieşte să se nască prin afecţiunea voii lumea, adică dispoziţia iubitoare de lume, se naşte şi cultivarea cu mintea a gândurilor iubitoare de lume şi trup.

Şi iarăşi *"anatema lor"* este mişcarea urâtă, pământească şi fără formă a patimilor, iar *"ruşinea gurii lor"*, mişcarea minţii care adaugă patimilor un chip şi plăsmuieşte o frumuseţe plăcută simţurilor. Căci fără puterea născocitoare a minţii, patima nu e dusă spre plăsmuirea unei forme. Prin urmare cel ce mărgineşte înţelesul unei făgăduinţe dumnezeieşti numai la litera legii, are învăţătura legii numai ca pe o ţiitoare, nu ca pe o soţie legitimă. De aceea o astfel de învăţătură naşte anatema şi ruşinea, nu din pricina ei, ci a celui care o ia, adică se împreună cu ea în chip trupesc. Căci cel ce crede că Dumnezeu a rânduit prin lege jertfele şi sărbătorile,

Sâmbetele şi lunile nouă, pentru dezmierdarea şi odihna trupului, cu siguranţă va cădea sub puterea patimilor şi sub ruşinea murdăriei gândurilor lor spurcate; acela va fi robul lumii ce se strică şi al îndeletnicirii cu gânduri trupeşti; de asemenea al materiei şi al formei patimilor, neputând avea în cinste nimic altceva decât cele supuse stricăciunii.

De aceea poate unul ca acesta naşte în chip păcătos pe Merob, care la rândul ei naşte cinci fii lui Ezdriel. Merob se tălmăceşte *"săturarea gâtlejului"*, care nu e altceva decât lăcomia pântecelui. Acesta înţelegând porunca în chip iudaic, naşte lui Ezdriel modurile de întrebuinţare abuzivă a simţurilor. Ezdriel este partea contemplativă a sufletului, căci numele acesta se tălmăceşte *"putere dumnezeiască"*, sau *"ajutor tare"*, sau *"vedere puternică"*. Iar acestea nu sunt decât mintea cea făcută după chipul lui Dumnezeu, dar înduplecată apoi să se împreune cu lăcomia pântecelui, care este fiica legii înţeleasă trupeşte, adică a literei. Căci mintea fiind convinsă de litera legii că dezmierdarea trupului este o poruncă dumnezeiască, nu o primeşte decât pe aceasta spre convieţuire, socotind-o dumnezeiască şi cinstind-o ca pe o fiică a legii care împărăţeşte. Şi aşa face să se nască din ea modurile de întrebuinţare abuzivă a simţurilor. Căci odată ce partea contemplativă a sufletului, ascultând de litera legii, îmbrăţişează dezmierdarea trupească în vederea convieţuirii cu ea, socotind-o din pricina poruncii dumnezeieşti, începe să întrebuinţeze simţurile contrar firii, nemaiîngăduind întrebuinţarea nici unei lucrări a simţurilor conform cu firea. Din Merob (fiica lui Saul), adică din lăcomia pântecelui, dobândeşte ca nepoţi modurile întrebuinţărilor abuzive ale simţurilor. Din această pricină el obişnuieşte să omoare raţiunile şi gândurile aflătoare în firea lucrurilor, adică pe cele conforme cu firea, ca pe nişte Ghibeoniţi. Căci Ghibeoniţii se tălmăcesc *"munteni"* sau *"plutitori în văzduh"*, indicând raţiunile mai înalte ale contemplaţiei naturale sau gândurile noastre conforme cu firea. Pe acestea le ucide Saul şi oricine imită pe Saul prin dispoziţia sa lăuntrică.

Simbolurile nu sunt acelaşi lucru cu firea. Iar dacă simbolurile

nu sunt una cu firea, e limpede că cel ce se lipeşte de simbolurile legii, ca de prototipuri, nu poate nicicând să vadă ce sunt lucrurile după firea lor. De aceea respinge nebuneşte raţiunile cele după fire. El nu cugetă că trebuie ocrotiţi aceia care au fost cruţaţi de Iisus (Isus Navi IX, 3 şi urm.), şi pentru care acela a purtat şi un război înfricoşat împotriva celor cinci regi ce au năvălit împotriva lor, război în care a luptat şi cerul însuşi, prin pietre de grindină (Isus Navi X, 5 şi urm.), alăturea de Iisus împotriva celor ce s-au ridicat împotriva Ghibeoniţilor; aceia pe care Cuvântul cel întrupat, i-a pus să care lemne şi apă la cortul dumnezeiesc, adică la Sfânta Biserică, preînchipuită prin cort (Isus Navi X, 27).

Totdeauna Iisus, Cuvântul (Raţiunea) lui Dumnezeu, ocroteşte raţiunile contemplaţiei naturale, punându-le să care lemne şi apă la cortul dumnezeiesc al tainelor Sale, adică să procure materia ce se aprinde de lumina cunoştinţei dumnezeieşti şi să dea prilej pentru curăţirea de petele patimilor şi pentru creşterea vieţii în duh.

Ghibeoniţii mai înfăţişează şi soarta neamurilor ce vin la Iisus, împlinitorul făgăduinţelor dumnezeieşti, care le mântuieşte învăţându-le să care lemne şi apă, adică să poarte pe umerii virtuţilor, prin fapte, raţiunea tainică şi mântuitoare a crucii şi a renaşterii dumnezeişti prin apă; şi să procure chivotului dumnezeiesc al credinţei celei evlavioase prin făptuire, omorârea mădularelor pământeşti (Coloseni III, 5), ca pe nişte lemne, iar prin contemplaţie revărsarea cunoştinţei în duh, ca pe o apă.

Cel ce se ţine numai de litera Scripturii ca Saul, pe de o parte respinge raţiunile cele după fire, iar pe de alta, nu crede în chemarea neamurilor anunţată tainic de mai înainte, căutând în lege aşa cum o înţelege el, numai plăcerea trupului.

Iar câtă vreme stăpâneşte această dispoziţie trupească peste cei ce, înţelegând astfel legea, trăiesc numai după simţuri, nu se iveşte în ea foamea cunoştinţei duhovniceşti care întreţine sufletul.

De aceea cât trăieşte Saul, nu se iveşte foamete, pentru că nu se simţea lipsa cunoştinţei duhovniceşti, cât trăia litera legii şi împărăţea peste iudeii cei pământeşti cu înţelegerea.

Când însă începe să strălucească raza harului evanghelic şi la

David împărăţia peste cei duhovniceşti cu înţelegerea, atunci se simte foametea cunoştinţei dohuvniceşti. Şi anume o simte poporul credincios îndeobşte şi sufletul fiecăruia îndeosebi, când alege învelişul de dinafară al literei în locul contemplaţiei tainice în duh şi socoteşte sufletul Scripturii mai de necinste decât trupul ei.

Căci cu adevărat flămânzeşte poporul celor ce cred şi au cunoscut adevărul, ca şi sufletul fiecăruia, atunci când cade din contemplaţia duhovnicească prin har şi ajunge în robia formelor şi chipurilor literei, care nu hrăneşte mintea cu înţelesurile măreţe, ci umple simţirea cu năluciri pătimaşe prin figurile trupeşti ale simbolurilor Scripturii.

Din această pricină se spune că foametea de cunoştinţa lui Dumnezeu se prelungeşte *"trei ani unul după altul"*. Prin urmare *"foametea celor trei ani"* înseamnă lipsa de cunoştinţă care le vine din cele trei legi: cea naturală, cea scrisă şi cea a harului, corespunzător cu fiecare, celor ce nu caută prin contemplaţie înţelesul lor mai înalt.

Căci nu poate cultiva câtuşi de puţin ştiinţa Scripturilor acela care leapădă raţiunile naturale ale lucrurilor în contemplarea sa şi dă atenţie numai simbolurilor materiale. Pentru că atâta timp cât stăpâneşte numai latura istorică a Scripturii, încă n-a încetat stăpânirea celor trecătoare şi vremelnice asupra înţelegerii, şi chiar dacă Saul a murit, *"mai trăiesc copiii şi nepoţii lui, care sunt şapte la număr"*. Cu alte cuvinte, din slujirea trupească şi vremelnică a legii, obişnuieşte să se nască în cei iubitori de trup, o dispoziţie pătimaşă ce-şi are ca încurajare în rătăcire porunca arătată în simboluri. Din această cauză nu s-a ivit foamete în zilele lui Saul, adică nu se simţea lipsa cunoştinţei duhovniceşti în vremea slujirii după trup a legii, ci în vremea harului evanghelic. Căci abia acum - după ce a trecut împărăţia literei - flămânzim când nu înţelegem duhovniceşte toată Scriptura, pentru faptul că nu gustăm din slujirea cea tainică în duh, aşa cum se cuvine creştinilor.

Iar când ne trezim la simţire, asemenea lui David şi căutăm faţa Domnului, înţelegem limpede că harul cunoştinţei s-a luat de la noi.

"Şi a căutat David faţa Domnului. Şi a zis Domnul: «Peste casa lui Saul nedreptatea, pentru că a omorât pe Ghibeoniţi»". David este toată mintea străvăzătoare, care vieţuieşte în Hristos şi caută totdeauna faţa Domnului. Iar faţa Domnului este contemplaţia şi cunoştinţa adevărată a celor dumnezeieşti, pe care căutând-o cineva prin virtute, află pricina pentru care lipseşte (cunoştinţa) şi primeşte porunca să dea morţii pe cei doi fii ai lui Saul din ţiitoarea sa Resfa şi pe cei cinci fii ai fiicei sale Merob.

Pe aceşti doi fii al lui Saul (adică materia şi forma), şi pe cei cinci nepoţi ai lui (adică cele cinci moduri ale mişcării abuzive a simţurilor spre materie şi formă), după moartea lui Saul, (adică după trecerea slujirii trupeşti a legii) David îi predă, la porunca dumnezeiască, Ghibeoniţilor, care vieţuiesc pe înălţimea muntelui lui Saul (adică a contemplării duhovniceşti a legii), ca să-i omoare. Cu alte cuvinte legea duhovnicească sau mintea, predă afecţiunea generală a celor de sub timp faţă de partea trupească şi sensbilă a simbolurilor, raţiunilor şi gândurilor mai înalte ale contemplaţiei naturale, pentru a o stârpi şi ucide.

Căci dacă cineva nu a deosebit mai înainte în chip natural lucrurile dumnezeieşti şi spirituale din simboluri şi nu s-a născut în el dorul de a se apropia numai cu mintea de frumuseţea celor spirituale, scoţând cu totul afară simţirea de la adâncurile dumnezeieşti, nu se poate elibera de varietatea trupească a figurilor. Iar câtă vreme umblă după acestea, ţinându-se de literă, nu află alinarea foamei de cunoştinţă.

"Şi a chemat David pe Ghibeoniţi şi le-a zis lor: «Ce voi face vouă şi cu ce să vă împac, ca să binecuvântaţi moştenirea Domnului la începutul secerişului oarzelor»" (II Regi XXI, 2-9). Deci stârpeşte înţelesul cel trupesc al Scripturii, adică pe Saul din tot hotarul lui Israel cel ce omoară de fapt, prin contemplaţia naturală, ca prin nişte Ghibeoniţi, afecţiunea pofticioasă şi trupească faţă de materia nestatornică şi curgătoare, afecţiune născută în suflet din legea scrisă. Acela ucide, ca pe nişte fii şi nepoţi ai lui Saul înţelesul pogorât al legii, prin mijlocirea contemplaţiei naturale, întru înălţimea cunoştinţei ca într-un munte, şi descoperă înaintea

Domnului prin mărturisire, înţelegerea trupească a legii de mai înainte. Aşa se înţelege *"spânzurarea înaintea Domnului"* de către cei iubitori de învăţătură. Aceia scot prin cunoştinţă la lumină înţelegerea greşită ce o aveau despre lege luată după literă.

Dar tot cel ce a ucis înţelegerea trupească a legii, a ucis şi a stârpit litera legii, *"ca să nu mai stea în tot hotarul lui Israel"*, adică în toată raţiunea contemplaţiei duhovniceşti. Căci Israel se tălmăceşte *"minte văzătoare de Dumnezeu"*.

Dar latura trupească a legii nu se mai poate afla în nici un fel în contemplaţia duhovnicească a celor care au ales duhul în loc de literă. Căci *"Duh este Dumnezeu şi cei ce se închină Lui se cade să I se închine în duh şi adevăr"* (Ioan IV, 24), nu în literă. Fiindcă *"litera omoară, iar duhul face viu"* (II Corinteni III, 7). Pentru aceasta ceea ce obişnuieşte să omoare, trebuie să fie omorât prin Duhul de viaţă făcător.

Căci este cu neputinţă să existe şi să lucreze partea trupească împreună cu cea dumnezeiască a legii, adică litera şi duhul, odată ce nu poate lucra în armonie ceea ce nimiceşte viaţa cu ceea ce o hărăzeşte prin fire.

Deci acest loc este socotit ca istorie, dar înţelegându-l ca spiritual aflăm că legea scrisă, adică rânduiala trupească a slujirii în simboluri e desfiinţată total prin mijlocirea contemplaţiei naturale întru înălţimea cunoştinţei.

Sâmbăta (Sabatul) este oprirea deplină a lucrării patimilor şi încetarea totală a mişcării minţii spre cele create, precum şi desăvârşita trecere la Dumnezeu.

Cel ajuns la Dumnezeu, atât cât e cu putinţă omului, prin virtute şi cunoştinţă, nu trebuie să mai cugete, ca la niscai lemne (Numeri XV, 32), la vreo materie oarecare ce aprinde patimile, nici să mai adune raţiunile firii.

Iar începuturile lunilor zicem că sunt diferitele iluminări ce ne întâmpină pe drumul zilelor trăite în virtute şi cunoştinţă, cu ajutorul cărora privind deodată peste toate veacurile, împlinim anul primit al Domnului (Isaia LXI, 2) împodobit cu cununa bunătăţii (Isaia LXII, 2). Iar cununa bunătăţii este credinţa curată, împodobită

cu cuvintele înalte ale dogmelor şi cu cugetările duhovniceşti, precum cu nişte pietre preţioase şi încoronând mintea iubitoare de Dumnezeu, ca pe un cap.

Astfel, înţelegând în chip natural fiecare din simbolurile aflătoare în Scriptură, omorâm întru înălţimea contemplaţiei tainice ca pe un munte, pe şapte dintre fiii lui Saul, adică predania vremelnică a legii şi stârpim pe Saul, adică înţelesul trupesc legat de litera Scripturii, *"spre a nu mai sta el în tot hotarul lui Israel"*, adică în contemplaţia duhovnicească.

Căci trăind cineva acesta cu adevărat, zdrobeşte, prigoneşte şi stârpeşte raţiunile şi gândurile naturale, prin faptul că mărgineşte legea numai la trup, cinstind ca dumnezeieşti patimile de ocară. Şi îndată ce se îndeletniceşte cineva în mod raţional cu filosofia virtuţilor, şi-a mutat în chip firesc înţelegerea Scripturilor spre duh. El slujeşte acum în chip activ lui Dumnezeu întru înnoirea duhului prin vederile cele mai înalte şi nu întru vechimea literei, prin înţelegerea coborâtă trupească şi simţuală a legii, spre a hrăni patimile şi a sluji păcatului, asemenea Iudeilor.

El ucide cu fapta, prin gândurile naturale, înţelegerea pătimaşă şi trupească a legii, cum istoriseşte cuvântul Scripturii zicând: *"Şi a luat regele pe cei doi fii ai Resfei, fiica lui Aia, ţiitoarea lui Saul, pe Ermonti şi pe Memfivoste şi pe cei cinci fii ai Merobei, fiica lui Saul şi i-a dat pe ei în mâna Ghibeoniţilor"*.

Mâna Ghibeoniţilor este activitatea virtuoasă a gândurilor naturale, prin care sunt ucişi fiii Resfei, Ermonti şi Memfivoste, adică lucrarea patimilor şi mişcarea desfrânată a gândurilor născute din învăţarea trupească a legii, numai prin rostirea cuvintelor. De asemenea cei cinci fii al Merobei, adică modurile desfrânate ale celor cinci simţuri, născute din voluptate, prin întrebuinţarea contrară firii a lucrării lor, le omoară împreună ca într-un munte, pe înălţimea contemplaţiei duhovniceşti, orice minte înaltă şi sublimă în cele dumnezeieşti, la începutul secerişului oarzelor, adică la începutul activităţii virtuoase sau al contemplaţiei evlavioase conforme cu firea.

"Şi au căzut împreună cei şapte şi i-au omorât la începutul

secerişului oarzelor. Şi a luat Resfa, fiica lui Aia, sac şi l-a întins sieşi pe piatră, până a căzut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer".

Resfa înseamnă *"drumul gurii"*, care este învăţătura trupească a legii numai prin rostirea cuvântului. Aceasta, după ce sunt omorâte patimile născute din ea şi după ce se fac arătate, ca pe un munte, pe vârfurile contemplaţiei naturale, în inima celor stăpâniţi mai înainte de ea, îşi aşterne ca un sac căinţa pe piatră (adică pe credinţa în Domnul), împlinind în duh, prin pocăinţa cea după Hristos, cele orânduite. Ziua şi noaptea ea are înaintea ochilor prin amintire, ca pe nişte fii, împlinirea trupească de mai înainte a legii, până ce cade ploaia lui Dumnezeu din cer, adică până ce sunt trimise cunoştinţele dumnezeieşti ale Scripturii din înălţimea contemplaţiei duhovniceşti, ca să stingă patimile şi să restaureze virtuţile.

Căci deprinderea în ale legii, venind prin pocăinţă la Hristos, piatra cea adevărată şi tare, primeşte ploaia dumnezeiască a cunoştinţei duhovniceşti a Scripturii, după împlinirea poruncii regelui David, adică a minţii celei tari la vedere.

David este fiul lui Iese, iar Iese se tâlcuieşte *"facerea lui Dumnezeu"*. Deci Sf. Evanghelie este rodul facerii sau al lucrării proprii a lui Dumnezeu în trup. Ea primeşte împărăţia pentru veacuri nesfârşite.

Iar cel ce primeşte pe acest David spiritual deşi e pizmuit de Saul, nu e biruit. Dimpotrivă, dată fiind marea sa iubire de oameni şi nepătimirea la care a ajuns, chiar urât fiind, linişteşte prin chitara Duhului pe duşmanul chinuit de duhul cel rău şi-l domoleşte.

Căci tot cel ce urăşte din pizmă şi ponegreşte cu răutate pe cel ce e mai tare în nevoinţele virtuţilor şi mai bogat în cuvântul cunoştinţei duhovniceşti, este un Saul chinuit de duhul cel rău, întrucât nu suferă faima şi fericirea celui mai bun în virtute şi cunoştinţă şi se înfurie cu atât mai tare cu cât nu-l poate ucide pe binefăcător (I Regi XX, 30).

Adeseori acesta îl repede cu ciudă chiar şi pe prea iubitul său Ionatan, adică gândul intim al cunoştinţei, care mustră ura nedreaptă şi povesteşte cu respect de adevăr vredniciile celui urât (I Regi

XIX, 5). El se poartă întocmai ca Saul, nebunul de odinioară, către care a zis Samuil, după ce a călcat poruncile dumnezeieşti: *"Nebuneşte ai lucrat că ai călcat porunca mea, care ţi-a dat-o ţie Dumnezeu"* (I Regi XV, 19). Iar Saul este sau legea scrisă, sau naţia Iudeilor, care vieţuieşte după legea scrisă.

Căci de la amândouă acestea, care sunt împletite întreolaltă în chip pământesc, se depărtează Duhul Domnului, adică contemplaţia şi cunoştinţa duhovnicească, în locul lui venind duhul rău (adică cugetul pământesc), care le chinuieşte cu tulburările şi frământările neîntrerupte ale celor supuse facerii şi stricăciunii, ca pe unele ce sunt posedate de boala nestatorniciei gândurilor.

Căci legea privită numai după literă şi înţeleasă material, e parcă stăpânită de boala cea rea, fiind frământată de nenumărate contraziceri şi neavând nici o armonie cu ea însăşi, iar mintea iudaizantă, zăpăcită până la nebunie de învârtirea şi nestatornicia celor materiale, îşi schimbă în chip necesar şi ea mereu dispoziţia.

Dar când David, adică Domnul nostru Iisus, care e prin fire cu adevărat cântăreţ, încântă prin duhul contemplaţiei tainice legea şi pe Iudeu, pe cea dintâi o face din pământească duhovnicească, iar pe cel de-al doilea îl mută de la necredinţă la credinţă.

Deci asemenea lui Saul, atât legea cât şi naţia iudaică pot fi şi posedate şi înţelepte. Legea este posedată când e înţeleasă pământeşte, iar iudeul e posedat când vrea să slujească lui Dumnezeu pământeşte.

Şi iarăşi, legea este înţeleaptă când e înţeleasă duhovniceşte, iar iudeul este înţelept când a trecut de la slujirea trupească la cea duhovnicească a lui Dumnezeu.

Pe cei scăpaţi de Iisus, îi omoară Saul. Căci pe cei pe care îi salvează duhul, îi omoară litera. De aceea Dumnezeu care a uns pe Saul, ca să împărăţească peste Israel, se căieşte când vede legea scrisă înţeleasă trupeşte de către iudei şi dă puterea împărăţiei duhului, care este aproapele literei, însă mai bun decât ea. *"Şi voi da împărăţia aproapelui tău, care este mai bun ca tine"* (I Regi XV, 28).

Căci precum David era aproape de Saul, la fel duhul se află în

vecinătatea literei, obişnuind să se arate după moartea literei. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 420-449).

"Mânia Domnului se aprinse iarăşi asupra Israeliţilor, pentru că cineva din ei îndemnase pe David, zicând: «Mergi de numără pe Israel şi pe Iuda".

II Regi XXIV, 1

"Atunci s-a sculat Satana împotriva lui Israel şi a îndemnat pe David să facă numărătoarea israeliţilor".

I Paralipomena XXI, 1

Apostolul numeşte pe diavolul, dumnezeu al veacului acesta. Aşa trebuie înţeles cuvântul din Regi. Sau şi altfel: fiindcă afară de Providenţa lui Dumnezeu nu se întâmplă nimic, ci toate se întâmplă fie din bunăvoinţa, fie din iconomia, fie din îngăduinţa Lui, cuvântul din Regi că *"Dumnezeu a îndemnat"*, trebuie înţeles că *"Dumnezeu a îngăduit"*, iar cel din Paralipomena că diavolul a lucrat, el a fost cauza.

În înţeles mai înalt aceasta înseamnă că David e orice om care a născut, nu din aplecare lăuntrică, ci din uitare de sine, un gând de mândrie, dar pe urmă se căieşte şi se roagă lui Dumnezeu. Iar făcând aşa, mor gândurile privitoare la cele vremelnice şi trecătoare. căci numărul şaptezeci înseamnă mişcarea temporală, pentru cercul înşeptit ce se repetă. De aceea e mai bine a fi prigonit de vrăjmaşii draci, decât a suporta foamea neauzirii cuvântului lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 247).

"Toate celelalte fapte ale lui Asa şi toate ostenelile lui şi tot ceea ce el a făcut şi cetăţile pe care le-a zidit sunt scrise în cronica regilor lui Iuda, afară de faptul, că la bătrâneţea lui a fost bolnav de picioare".

III Regi XV, 23

Cuvântul lui Dumnezeu este cale celor ce străbat bine şi în chip susţinut drumul virtuţii prin fapte şi nu se abat nici la dreapta, prin slava deşartă, nici la stânga, prin aplecarea spre patimi, ci-şi îndreaptă paşii spre Dumnezeu. Acest lucru nepăzindu-l Asa, regele din Iuda, se zice că la bătrâneţe suferea de picioare, fiindcă slăbise în păşirea pe drumul lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 192).

"Şi a pus faţa lui între genunchii lui".

III Regi XVIII, 42

Dacă mintea stă cu grijă peste simţirile ei, dobândeşte nemurirea şi nemurirea o aduce spre aceste slave, pe care i le descoperă Dumnezeu. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 65).

"A zis Domnul: «Ieşi şi stai pe munte înaintea feţei Domnului! Că iată Domnul va trece, şi înaintea Lui va fi vijelie năprasnică ce va despica munţii şi va sfărâma stâncile, dar Domnul nu va fi în vijelie. După vijelie va fi cutremur, dar Domnul nu va fi în cutremur»".

III Regi XIX, 11

Începutul harului, care vine din rugăciune la cei ce se îndeletnicesc cu ea, se arată în multe feluri, ca şi împărţirea Duhului, care se face arătat şi cunoscut după voia Lui; El se arată şi în noi după pilda lui Ilie Tezviteanul. În unii vine ca duh de temere, surpând munţii patimilor, zdrobind pietrele, adică inimile învârtoşate, încât cad de frică şi trupul li se face ca mort. În alţii se arată ca un cutremur, apoi ca o veselie, pe care părinţii Bisericii au numit-o mai limpede şi săltare. În cei dintâi se arată nematerial şi fiinţial în cele dinăuntru; căci nefiinţialul şi neipostaticul nici nu

este. În alții, în sfârșit, Dumnezeu produce o adiere subțire și pașnică de lumină, mai ales în cei ce au înaintat în rugăciune. În aceștia Hristos locuiește în inimă (Efeseni III, 17) și Se arată tainic în Duh. De aceea a zis Dumnezeu către Ilie în muntele Horeb, că Domnul nu este nici în vifor, nici în cutremur, adică în lucrările din parte din cei începători, ci în adierea subțire de lumină, arătând desăvârșirea rugăciunii. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 200).

"După cutremur va fi foc, dar nici în foc nu va fi Domnul. Iar după foc va fi adiere de vânt lin, și acolo va fi Domnul".

III Regi XIX, 12

Cuvântul Sfintei Scripturi după ce s-a dezbrăcat treptat de adaosurile trupești așezate asupra lui, prin ieșirea la iveală a înțelesurilor lui mai înalte, se arată minții mai străvăzătoare ca aflându-se într-o adiere subțire. E vorba de acea minte care, părăsind total lucrările ei firești, e în stare să primească numai simțirea acelei simplități care-L anunță întrucâtva pe Cuvântul, așa cum marele Ilie s-a învrednicit în peștera din Horeb de această vedere.

Horeb se tălmăcește *"noutate"* și indică deprinderea virtuților în duhul cel nou. Iar peștera este ascunzișul înțelepciunii în minte, în care ajungând cineva, va simți tainic cunoștința cea mai presus de simțire, în care se zice că se află Dumnezeu. Deci tot cel ce caută pe Dumnezeu, ca marele Ilie, nu va fi numai în Horeb, adică în deprinderea virtuților, ca cel de pe treapta făpturii, ci și în peștera din Horeb, adică în ascunzișul înțelepciunii, aflătoare numai în deprinderea virtuților, ca un contemplativ. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 195).

"Iată, văd pe toţi Israeliţii împrăştiaţi prin munţi, ca oile ce n-au păstor".

III Regi XXII, 17

În cei ce nu sunt povăţuiţi de temere, gândurile sunt în mare împrăştiere, ca oile care n-au păstor. Dar când sunt călăuzite sau mânate din urmă de frică, gândurile se află în bună rânduială şi înlăuntrul ocolului. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 322).

"Unde este Dumnezeu Afu?"

IV Regi II, 14

Se tălmăceşte în trei feluri: Unde este Dumnezeul Tatălui meu? Sau: Unde este Dumnezeul mai marelui meu? Sau: Unde este Dumnezeul celui ce s-a ascuns? (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 211).

"De aici Elisei s-a dus la muntele Carmelului, iar de acolo s-a întors în Samaria".

IV Regi II, 25

Zic unii că copiii aceştia nu sunt israeliţii, ci din alte neamuri; şi nu sunt copii după vârstă, ci după minte. Deci aceştia auzind de Prooroc că făcea multe semne, n-au crezut, ci au râs de el. Dar erau şi unii care nu s-au împărtăşit de părerea lor deşartă.

Deci ca să nu fie vătămaţi aceştia şi blasfemia să se urce la cer, le-a venit în ajutor Dumnezeu.

Iar după înţelesul duhovnicesc, orice minte care e, ca şi Elisei, pleşuvă, adică curată de cugetări pământeşti, e luată adeseori în râs, în urcuşul cunoştinţei ei, de gândurile orientate spre lucrurile ce cad sub simţuri şi spre materie şi formă. Căci numărul patruzeci înseamnă lucrurile ce cad sub simţuri, la care adăugându-se materia

şi forma, se naşte numărul patruzeci şi doi. Deci mintea e luată în râs de asemenea gânduri, care vreau să o facă să simtă virtutea ca pe o povară. Aceste gânduri le omoară mintea prin rugăciune şi prin uşi, ardică prin plăcere şi poftă. Căci aceste patimi întrebuinţate întors, adică spre bine, ucid gândurile batjocoritoare. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 240).

"A făcut ce este drept înaintea Domnului şi L-a căutat pe Domnul în zilele lui Zaharia care îl sfătuia în frica Domnului; iar Domnul i-a făcut parte de propăşire".

II Paralipomena XXVI, 4-5

"Şi a zidit Ozia turnuri în Ierusalim şi la poarta unghiului şi peste unghiul văii şi peste unghiuri; şi le-a întărit pe ele. Şi a zidit turnuri în pustie şi a săpat fântâni multe, că avea multe turme în Sefila şi în câmpie şi lucrători la viile din munţi şi din Carmel, fiindcă era lucrător de pământ".

II Paralipomena XXVI, 9-10

Precum până la un loc Solomon a fost chipul lui Hristos Dumnezeu, aşa a fost şi Ozia până la un loc chipul Mântuitorului. Căci numele de Ozia, tălmăcit în greceşte, înseamnă *"tăria lui Dumnezeu"*. Iar tăria naturală şi puterea ipostatică a lui Dumnezeu şi Tatăl, este Domnul nostru Iisus Hristos.

Acesta a zidit *"turnurile în Ierusalim"*, adică a înălţat ca nişte întărituri *"în locul de unde se vedea pacea"* cele dintâi cuvinte (raţiuni) dumnezeieşti şi de nedărâmat ale dogmelor despre dumnezeire. Iar la *"poarta unghiului"* a înălţat cuvintele dogmelor despre întrupare. Căci poartă şi uşă Bisericii e tot El, fiindcă zice: *"Eu sunt uşa"*. Această poartă e înconjurată de turnuri, adică de întăriturile dogmelor dumnezeieşti despre întrupare, arătând că cei ce vreau să creadă drept trebuie să intre înlăuntrul unghiului, adică în Biserică, prin întăriturile acestea şi să fie apăraţi de ele. Căci cel ce e asigurat de turnurile dogmelor dumnezeieşti, ca de nişte

întărituri ale adevărului, nu se teme de gândurile şi de dracii care-l ameninţă cu pierzarea.

"Şi peste unghiul văii". Valea este trupul. Iar unghiul acestuia este unirea lui cu sufletul, prin legătura în duh. Peste această unire se zidesc turnurile, adică întăriturile poruncilor şi învăţăturile pe care le scoate dreapta socoteală din ele, ca prin acestea să se păzească nedesfăcută unirea trupului cu sufletul, ca un unghi.

"Şi a zidit turnuri peste unghiuri". Unghiuri a numit Scriptura diferitele uniri dintre făpturile despărţite, care s-au realizat prin Hristos. Căci El a unit pe om înlăturând tainic în duh, deosebirea dintre bărbat şi femeie, întrucât a eliberat în amândoi raţiunea firii de caracteristicile crescute din patimi. A unit apoi pământul, înlăturând deosebirea dintre paradisul sensibil şi pământul pe care-l locuim. A unit de asemenea pământul cu cerul, arătând astfel firea lucrurilor sensibile ca una singură ce gravitează spre ea însăşi. A unit iarăşi cele sensibile cu cele inteligibile, dovedind că şi firea celor create este una singură. În sfârşit, a unit într-un mod şi după o raţiune mai presus de fire toată firea creată cu Creatorul. Şi peste fiecare din aceste uniuni sau unghiuri, a zidit turnurile întărite ale dogmelor dumnezeieşti, care să le susţină şi să le lege strâns.

"Şi a săpat fântâni multe, că aveau multe turme în Sefila şi în câmpie şi lucrători la viile din munţi şi din Carmel, fiindcă era lucrător de pământ". Pustia fiind lumea sau firea oamenilor, în aceasta a săpat fântâni, prin aceea că a scos pământul din inimile celor vrednici, le-a curăţit de greutatea şi de cugetul pământului şi le-a lărgit ca să poată primi ploile dumnezeieşti ale înţelepciunii şi ale cunoştinţei, ca să adape turmele lui Hristos, adică pe cei ce au nevoie, pentru pruncia sufletului, de învăţătura morală.

"Turmele din Sefila". Sefila se tălcuieşte *"căldare strâmtă"*. Acestea indică pe cei ce se curăţesc prin încercările fără voie şi se spală de întinăciunile sufletului şi ale trupului. Aceştia au nevoie să bea ca pe o apă învăţătura despre răbdare.

"Lucrători la viile din munţi" sunt cei ce cultivă pe culmile contemplaţiei raţiunea dumnezeiască şi extatică a cunoştinţei care înveseleşte inima.

Iar *"lucrătorii la viile din Carmel"* sunt cei ce prin contemplaţie se exercită în chip înalt în ştiinţa desăvârşitei curăţiri, cu înlăturarea totală a celor create. Căci Carmelul se tâlcuieşte *"recunoaşterea tăierii împrejur"*. Deci cel ce cultivă via în el, cultivă ideea mistică a tăierii împrejur prin cunoaştere, tăind dimprejurul minţii tot ce e materie şi toate cele materiale, dar fără să-şi socotească în chip iudaic ruşinea drept slavă. Scriptura zice că şi aceştia au trebuinţă de apa dumnezeieştii înţelepciuni din fântânile săpate în pustie, ca, pe măsura credinţei, fiecare să primească cuvântul potrivit pentru cele crezute, adică harul prin care să înveţe pe alţii cuvântul mântuitor.

Ozia e mintea care a dobândit tăria dumnezeiască în vederea făpturii şi a contemplaţiei. Zaharia se tălmăceşte *"pomenirea lui Dumnezeu"*. Deci mintea, până are în ea vie pomenirea lui Dumnezeu, caută prin contemplaţie pe Domnul. Dar nu oricum, ci în frica Domnului, adică prin împlinirea poruncilor.

"Şi a zidit Ozia turnuri în Ierusalim". Cel ce propăşeşte în căutarea Domnului prin contemplaţie, împreunată cu frică, adică cu împlinirea poruncilor, zideşte turnuri în Ierusalim, înălţând în starea simplă şi paşnică a sufletului raţiunile despre dumnezeire.

"Şi peste poarta unghiului". Poarta unghiului, adică a credinţei bisericeşti, este viaţa evlavioasă. Căci prin aceasta intrăm la moştenirea bunurilor. Deasupra ei mintea gnostică zideşte ca nişte turnuri puternice şi nebiruite, întăriturile dogmelor despre întrupare, constătătoare din diferite învăţături, ca din tot atâtea pietre.

"Şi peste unghiul văii". Valea este trupul. Iar unghiul acestuia e unirea lui cu sufletul prin legea poruncilor. Peste această unire zideşte mintea, ca pe un turn, cunoştinţa, care supune trupul sufletului, prin legea duhului.

"Şi peste unghiuri". Multe sunt unghiurile peste care mintea cea puternic întărită în Dumnezeu a zidit turnurile. Unul din aceste unghiuri este unirea celor particulare cu cele generale de aceeaşi fire, prin aceeaşi raţiune a existenţei. Un alt fel de unghi este unirea minţii cu simţirea, a cerului cu pământul, a celor sensibile cu cele inteligibile şi a firii cu raţiunea ei. Peste toate acestea mintea

contemplativă îşi înalţă concepţiile adevărate prin ştiinţa ei, zidind cu înţelepciune turnurile spirituale peste aceste unghiuri, adică ridicând deasupra acestor uniuni dogmele care le susţin.

"Şi le-a întărit pe ele, şi a zidit turnuri în pustie şi a săpat fântâni multe". Cel ce a putut să-şi elibereze simţurile de patimi şi să-şi izbăvească sufletul din robia simţurilor, a reuşit să ridice zid în calea intrării diavolului în minte prin mijlocirea simţurilor. De aceea se spune că a înălţat în pustie, adică în contemplaţia naturală, ca pe nişte turnuri întărite, opiniile evlavioase despre lucruri, în care refugiindu-se, nu se teme de dracii care tâlhăresc în pustia aceasta, adică în firea celor văzute şi amăgesc mintea prin simţuri, trăgând-o spre întunericul neştiinţei.

"Şi a săpat fântâni multe", adică diferite deprinderi în cele bune, capabile să primească prin cunoştinţă, pentru a le împărtăşi altora, învăţăturile hărăzite de sus.

"Căci avea multe turme în Sefila şi în câmpie şi lucrători la viile din munţi şi din Carmel, fiindcă era agricultor".

Cel ce luptă după lege pentru adevăr, prin armele de-a dreapta şi de-a stânga, împrospătează puterea de răbdare a turmelor din Sefila, adică mişcările sufletului dedicate trupului, care se exercită în purtarea încercărilor fără voie, adăpându-le cu temeiuri de rezistenţă din deprinderile felurite ale virtuţii şi ale cunoştinţei, ca din nişte fântâni săpate; iar pe cele din câmpie, adică mişcările sufletului care prosperă în cele de-a dreapta sau în lărgimea virtuţilor, le adapă cu raţiuni de smerenie şi de cumpătare, ca să nu cadă nici în cele de-a stânga şi să nu fie scoase nici din cele de-a dreapta. Lucrătorii de la viile din munţi sunt gândurile evlavioase ale contemplaţiei, care zăbovesc pe înălţime şi cultivă cunoştinţa extatică şi tainică. Iar cei din Carmel sunt gândurile care cultivă ştiinţa nepătimirii şi a curăţirii desăvârşite, prin înlăturarea tuturor lucrurilor şi grijilor, ca pe un preputţ ce trebuie tăiat, întrucât învăluie puterea de rodire a sufletului.

Ozia era agricultor, aceasta pentru că toată mintea, care a dobândit tăria lui Dumnezeu în vederea contemplaţiei, este ca un agricultor adevărat, păzind curate de neghină seminţele

dumnezeieşti ale celor bune, prin silinţa şi prin îngrijirea sa, până ce are în sine pomenirea lui Dumnezeu care o susţine. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 168-176).

"Şi a văzut Ezechia că vine Sanherib cu gândul să lupte împotriva Ierusalimului. Şi s-a sfătuit cu bătrânii lui şi cu cei puternici, ca să astupe apele izvoarelor, care erau în afara cetăţii; şi ei l-au ajutat. Şi a adunat popor mult şi a astupat apele izvoarelor şi râul care trecea prin cetate".

II Paralipomena XXXII, 2-4

Ezechia este mintea care a încins filozofia lucrătoare împreunată cu cunoştinţa şi puterea de discriminare dumnezeiască împotriva puterii vrăjmaşe. Căci Ezechia înseamnă *"puterea sau stăpânirea dumnezeiască"*. De aceea împărăţeşte el peste Ierusalim, adică peste suflet, sau peste viziunea păcii. Când aceasta vede puterea vrăjmaşă pornită împotriva ei, se sfătuieşte după cuviinţă cu bătrânii şi cu cei puternici să astupe apele izvoarelor din afara cetăţii. Iar căpeteniile unei asemenea minţi sunt raţiunea credinţei, a nădejdii şi a dragostei, care stăpânesc ca nişte bătrâni peste toate înţelesurile şi gândurile dumnezeieşti din suflet.

Ele sfătuiesc cu înţelepciune mintea şi totodată o întăresc împotriva puterii vrăjmaşe şi-i arată modalităţile de nimicire a ei.

Orice minte încinsă, asemenea lui Ezechia, cu putere dumnezeiască, are alăturea de sine ca pe nişte bătrâni sau căpetenii, în primul rând, puterea raţiunii. Din aceasta se naşte credinţa cunoscătoare, care învaţă mintea în chip negrăit că Domnul e pururea de faţă şi nădejdea, datorită căreia le are pe cele viitoare de faţă ca şi pe cele prezente. În al doilea rând are puterea poftitoare, prin care ia fiinţă iubirea de Dumnezeu. Prin aceasta fixându-se mintea de bunăvoie în dorul după dumnezeirea atotsfântă, e însufleţită de dorinţa cea mai puternică după Cel iubit. În sfârşit mai are lângă sine puterea iuţimii, prin care se prinde cu tărie de

pacea dumnezeiască, îmboldind mişcarea poftei spre dorirea lui Dumnezeu. Orice minte are aceste puteri conlucrând cu ea la desfiinţarea păcatului şi la înfiinţarea şi susţinerea virtuţii, ca pe nişte bătrâni. Ele sfătuiesc mintea şi o ajută să astupe apele izvoarelor, care sunt în afară din cetate.

Având aceste trei puteri sănătoase şi neamăgite, mintea adună poporul cel mult, adică mişcările şi gândurile evlavioase, care pornesc în mod natural din ele. Iar apele din afara cetăţii, adică din afara sufletului, care formează râul ce trece prin mijlocul cetăţii, sunt cugetările ce curg în suflet, trimise prin fiecare simţ din sectorul corespunzător al lumii sensibile, în timpul contemplării naturale. Cel ce în vremea răscolirii patimilor îşi închide vitejeşte simţurile şi leapădă cu desăvârşire închipuirea şi amintirea celor sensibile şi opreşte cu totul mişcările naturale ale minţii îndreptate spre cercetarea celor din afară, acela a astupat asemenea lui Ezechia, apele izvoarelor care sunt în afara cetăţii şi a tăiat râul care trece prin mijlocul cetăţii. La aceasta l-au ajutat puterile amintite şi multul popor adunat, adică gândurile evlavioase ale fiecărei puteri.

Iar Sanherib se tălmăceşte *"ispita uscăciunii"* sau *"dinţi ascuţiţi"*. El e diavolul care, secând prin gândurile ascuţite spre rău, apa dumnezeiască a cunoştinţei ce curge în noi, prin lucrarea ce o produce în cei ce o primesc, îşi împlineşte cu adevărat slujba indicată de nume. El este şi se numeşte cu adevărat *"ispita uscăciunii"*, ca cel ce îi face lipsiţi de orice împărtăşire de viaţă în Duh pe cei ce cad în vicleniile lui.

Sau poate se spune lui Sanherib, adică diavolului, *"ispita uscăciunii"*, pentru faptul că e lipsit şi sărac, neavând nici o putere proprie când năvăleşte împotriva noastră. Şi de fapt, fără lucrurile sensibile, prin care obişnuişte să războiască sufletul, nu ar putea să ne vatăme. De aceea are nevoie pentru supunerea noastră, de izvoarele din afara cetăţii, adică de înţelesurile lucrurilor materiale, prin care obişnuieşte să pătrundă în suflet înfăţişările şi chipurile lucrurilor sensibile.

Bine şi înţelept a lucrat Ezechia, după înţelesul spiritual al

Scripturii, astupând apele izvoarelor, care erau în afara Ierusalimului, din pricina lui Sanherib, împăratul Asirienilor. Izvoarele din afara cetăţii, adică a sufletului, sunt toate cele sensibile. Iar râul, care trece prin mijlocul cetăţii, este suma de cunoştinţe adunate prin contemplaţie naturală, din înţelesurile lucrurilor sensibile. Aceasta trece prin mijlocul sufletului, aflându-se la hotarul dintre minte şi simţire. Căci cunoştinţa lucrurilor sensibile nu e cu totul străină nici de puterea minţii şi nu ţine cu totul nici de lucrarea simţurilor, ci se află la locul de întâlnire a minţii cu simţirea sau a simţirii cu mintea, făcând prin sine legătura între ele. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 179-187).

"Şi s-au rugat regele Ezechia şi Isaia Proorocul, fiul lui Amos, pentru acestea şi au strigat la cer. Şi a trimis Domnul un Înger şi a nimicit pe tot puternicul şi războinicul şi pe toată căpetenia şi pe conducătorul de oaste în tabăra regelui Asur. Şi s-a întors cu ruşinea feţei în ţara lui".

II Paralipomena XXXII, 20-21

Ezechia se tălmăceşte *"puterea lui Dumnezeu"*; Azah, tatăl lui înseamnă *"forţă"*; Isaia se tălmăceşte *"ridicarea lui Dumnezeu"*, adică *"înălţarea lui Dumnezeu"*, iar Amos, tatăl lui, înseamnă *"popor al ostenelii"*. *"Puterea lui Dumnezeu"* este virtutea care omoară patimile şi străjuieşte gândurile evlavioase şi pe care o naşte lucrarea poruncilor, care nu e decât *"forţă"*, luată în înţeles moral. Iar *"înălţimea lui Dumnezeu"* este cunoştinţa adevărului pe care o naşte *"osteneala"* contemplării făpturilor şi sudorile împreunate cu lucrarea virtuţilor, care devin părinţii acelei osteneli. Prin cunoştinţă nimicim cu totul puterea minciunii, care se împotriveşte adevărului, umilind şi surpând *"toată înălţarea duhurilor rele ce se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu"*.

"Rugăciunea" este cererea acelor lucruri, pe care obişnuieşte Dumnezeu să le dea oamenilor spre mântuire. Dacă votul este

făgăduinţa acelor bunuri (virtuţi) care se aduc lui Dumnezeu din partea oamenilor, rugăciunea va fi cererea acelor bunuri, pe care le hărăzeşte Dumnezeu oamenilor spre mântuire. [...]

Iar *"strigarea"* este stăruinţa şi sporirea în lucrarea diferitelor chipuri ale virtuţilor şi în contemplarea diferitelor vederi ale cunoştinţei, în vremea năvălirii celor răi. [...]

Prin *"Cer"* se înţelege în Sf. Scriptură adeseori însuşi Dumnezeu, precum spune undeva Ioan Înaintemergătorul, marele propovăduitor al adevărului: *"Nu poate omul să ia nimic de la sine, de nu-i va fi dat lui din cer"* (Ioan III, 2), adică de la Dumnezeu, căci *"toată darea cea bună şi tot darul cel desăvârşit de sus este pogorându-se de la Părintele luminilor"* (Iacob I, 17). În acest înţeles trebuie luat cuvântul *"cer"* din textul Scripturii. Dar Scriptura mai numeşte *"cer"* Puterile cereşti, după cuvântul: *"Cerul îmi este mie scaun"* (Isaia LXVI, 1).

Dar cuvântul *"cer"* mai are şi următoarele înţelesuri: mintea omenească curăţită de toată nălucirea materială şi împodobită cu raţiunile dumnezeieşti ale celor inteligibile, înălţimea cunoştinţei spirituale din oameni. Căci cunoştinţa adevărată se face asemenea cerului, scaun al lui Dumnezeu, primind pe Dumnezeu să se întroneze în ea; lucrarea curată a virtuţilor este numită *"aşternut picioarelor Lui"*. [...]

"Puternic" a numit Scriptura pe dracul cel viclean, care pune stăpânire peste poftă şi o aprinde spre dorinţele necuviincioase ale plăcerilor urâte. Căci nimic nu e mai puternic şi mai silnic decât pofta naturală. Iar *"războinic"* a numit pe dracul care se aşează în iuţime şi o face să se lupte necurmat pentru plăceri. *"Căpetenie"* a numit pe cel ce se ascunde în chip nevăzut în înfăţişările lucrurilor sensibile şi cheamă în chip amăgitor spre fiecare din ele dorinţele sufletului prin fiecare simţ. Şi a numit Scriptura pe aceasta *"căpetenie"*, pentru faptul că el face ca fiecare patimă să fie stăpânită de ceva corespunzător din cele sensibile. Iar *"conducător de oaste"* a numit pe dracul care abuzează de facultatea raţională a sufletului, mişcând-o spre născocirea şi aflarea tuturor căilor ce duc spre rău. În sfârşit *"faţa"* diavolului este poleiala plăcerii, prin care

se pune stăpânire peste orice suflet ce se grăbeşte să o primească şi preţuieşte mai mult lucrurile sensibile care vrăjesc simţurile decât contemplarea celor inteligibile, care îngraşă mintea. Această *"faţă"* o ruşinează cel ce a primit de la Dumnezeu, prin rugăciune, raţiunea înţelepciunii, care nimiceşte toată puterea vicleană, adică desfiinţează tirania cea rea, care tulbură sufletul.

În ţara regelui Asur, adică a diavolului viclean şi atotrău, este deprinderea învârtoşată şi dură a păcatului sau a neştiinţei, deprindere lipsită de orice căldură de viaţă pe care o dă virtutea şi de orice lumină spirituală pe care o aduce cunoştinţa.

Diavolul se întoarce singur în ea după încercarea nereuşită a atacului. Căci prin atacul său n-a putut strămuta în această deprindere a sa Ierusalimul, adică sufletul iubitor de Dumnezeu, şi cu totul nepătimaş, care are în sine, ca pe un Ezechia, raţiunea desăvârşită a fâpturii şi, ca pe un Isaia, mintea luminată de cunoştinţă, care dobândesc îndurarea lui Dumnezeu şi nimicesc prin Înger puterea cea rea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 195-202).

"Şi mulţi aduceau daruri Domnului în Ierusalim şi plocoane lui Ezechia, regele Iudeii. Şi s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor".

II Paralipomena XXXII, 23

Dacă Făcătorul celor văzute a semănat în fire în chip natural raţiuni duhovniceşti de-ale înţelepciunii şi moduri de purtare cuviincioasă, atunci urmează că orice minte încununată cu virtute şi cunoştinţă, împărăţind, asemenea marelui Ezechia peste Ierusalim, adică peste o deprindere ce nu vede decât pacea, sau peste o stare lipsită de orice patimi, are toată zidirea în stăpânirea ei prin formele care o alcătuiesc. Iar zidirea îi aduce lui Dumnezeu, prin mijlocirea minţii, raţiunile duhovniceşti ale cunoştinţei, ca pe nişte *"daruri"*, iar minţii însăşi îi oferă, ca pe nişte *"plocoane"*, modurile virtuţii

conforme cu legea naturală care există în ea.

Scriptura spune apriat că Domnului se aduc *"daruri"*, iar regelui *"plocoane"*. Căci, daruri se numesc lucrurile ce se aduc acelora care nu duc lipsă de ele, iar *"plocoane"*, lucrurile ce se dau celor ce au lipsă de ele.

Aducând deci Domnului raţiunile duhovniceşti din lucruri, I le aducem ca *"daruri"*, întrucât El prin fire nu e lipsit de nici una din acestea. Căci nu îi aducem Domnului, pe lângă altele, raţiunile lucrurilor pentru că ar fi lipsit de ele, ci ca să-L lăudăm întrucâtva, după puterea noastră, ca unii ce suntem îndatoraţi la aceasta, din făpturile Lui. Iar *"plocoane"* primeşte cel ce se îndeletniceşte plin de râvnă cu filosofia dumnezeiască, ca unul ce are lipsă prin fire atât de modurile naturii pentru virtute, cât şi de raţiunile ei pentru cunoaştere.

Dar se poate înţelege şi altfel *"darurile"*. Dacă *"darul"* este ceea ce se dă celor ce mai înainte n-au adus nimic, putem spune că mintea cunoscătoare (gnostică) primeşte ca *"daruri"* din contemplarea lucrurilor, raţiunile care alcătuiesc (susţin) credinţa fără nici o demonstraţie raţională şi care sunt aduse prin ea Domnului. Căci pentru credinţă nu aduce nimenea nimic mai înainte. Fiindcă mintea Il priveşte în chip firesc şi fără nici o meşteşugire pe Făcătorul propriu, întrucât Îl vesteşte zidirea. Pentru că ce ar putea să aducă cineva de valoare egală cu credinţa, ca să primească credinţa în Dumnezeu ca datorie şi nu ca "dar".

Iar ca *"plocoane"*, primeşte legile naturale ale lucrurilor, aducând mai înainte de dobândirea lor ostenelile căinţei. Prin acestea dezbracă întâi pe omul cel vechi şi abia după aceea iese la culesul roadelor dreptăţii, adunând diferitele moduri ale virtuţii, sădite în făpturi. Căci nu şi le-ar putea însuşi pe acestea, dacă nu ar dezbrăca mai întâi pe omul cel vechi, strâmtorându-l la culme prin osteneli şi sudori multe, aşa cum face şarpele când năpârleşte.

Astfel, mintea cunoscătoare primeşte ca *"daruri"* pentru Dumnezeu, raţiunile susţinătoare ale credinţei, culese din lucruri, neaducând şi nedând înainte de ele nimic. Şi primeşte ca *"plocoane"* legile naturale ale lucrurilor, imitându-le prin modurile

sale de vieţuire.

"Şi s-a înălţat, zice, Ezechia în ochii tuturor neamurilor" - cel ce a ajuns prin fapte şi contemplaţie, asemenea lui Ezechia, pe cel mai înalt pisc al virtuţii şi al cunoştinţei, pe drept cuvânt s-a înălţat mai sus decât toate neamurile, adică s-a ridicat prin făptuire deasupra patimilor trupeşti şi necinstite şi a corpurilor zise naturale, adică deasupra tuturor celor ce cad sub simţiri, străbătând prin contemplaţie şi cunoştinţă, toate raţiunile din ele. Căci şi acestea se numesc în Scriptură în chip figurat *"neamuri"*, fiind prin natura lor de alt neam în raport cu sufletul şi cu mintea.

Sf. Scriptură, vorbind despre *"darurile"* ce se aduceau lui Dumnezeu şi despre *"plocoanele"* ce se aduceau regelui, nu a spus simplu: *"Toţi aduceau daruri lui Dumnezeu şi plocoane regelui"*, ci mulţi, adică nu toate neamurile, ci multe neamuri. Prin aceasta se arată că există aşa zise neamuri de la care nu se aduce nimic lui Dumnezeu sau regelui. Căci pe drept cuvânt se spune că numai făpturile care alcătuiesc lumea celor create aduc pe de o parte ca *"daruri"* lui Dumnezeu raţiunile dumnezeieşti din ele, după care au fost şi create, iar pe de altă parte ca *"plocoane"* regelui legile lor naturale, ca unele ce au fost create pentru om, ca mintea acestuia, orientându-se după ele să-şi statornicească modurile susţinătoare ale virtuţii. Dar patimile din noi, adică *"neamurile"* cu existenţă mincinoasă, care n-au fost create de Dumnezeu, nu aduc nimic lui Dumnezeu, deoarece n-au fost create de El. Căci patimile de ocară îşi au originea de la noi, care am călcat porunca lui Dumnezeu, nu de la Dumnezeu, neavând nici o raţiune a înţelepciunii sau a cunoştinţei.

Deci prin cuvintele: *"Şi s-a înălţat în ochii tuturor neamurilor"*, Scriptura arată că cel ce s-a învrednicit prin ostenelile cu fapta, să locuiască în nepătimire, ca în Ierusalim, şi s-a eliberat de toată tulburarea păcatului, încât nu mai lucrează, nu mai grăieşte, nu mai ascultă şi nu mai gândeşte decât numai ceea ce e propriu păcii, după ce a primit în suflet, prin contemplarea naturii, lumea celor văzute, care îşi aduce prin el raţiunile dumnezeieşti din ea, ca pe nişte *"daruri"*, Domnului, iar legile din ea i le aduce lui *"plocoane"*,

ca unui rege, s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor, ca unul ce s-a înălţat prin făptuire mai presus de toate patimile trupeşti, iar prin contemplaţie mai presus de corpurile naturale şi de toate speciile ce cad sub simţuri, odată ce a străbătut raţiunile duhovniceşti şi modurile lor de viaţă.

Deci aduc daruri lui Dumnezeu neamurile din afară sau făpturile, dar nu neamurile din lăuntrul nostru sau patimile. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 204-211).

"Dar n-a răsplătit Ezechia după binefacerea pe care i-a făcut-o lui Dumnezeu, ci s-a înălţat inima lui. Şi s-a abătut peste el mânie şi peste Iuda şi Ierusalim. Şi s-a smerit Ezechia din înălţarea inimii şi cei ce locuiau în Ierusalim. Şi n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia".

II Paralipomena XXXII, 25-26

Multe şi felurite binefaceri i-a hărăzit Dumnezeu lui Ezechia, scăpându-l şi izbăvindu-l în diferite timpuri din toată nevoia şi strâmtoarea. El însă nu a dat lui Dumnezeu toată mulţumirea pentru mântuire, aşa cum trebuia, ci a fost atins de întinăciune omenească şi şi-a distribuit sieşi o parte din meritul izbânzilor. De aceea, se spune că nu a răsplătit Ezechia după binefacerea pe care i-a făgăduit-o lui Dumnezeu. Căci nu a măsurat recunoscător mulţumirea cu mărimea izbânzilor primite de la Dumnezeu, ci s-a înălţat inima lui, neizbutind să scape de boala părerii de sine, care se naşte aproape natural din virtute şi cunoştinţă.

"Şi s-a abătut peste el mânie şi peste Iuda şi Ierusalim". Mânia lui Dumnezeu este, după unul din înţelesuri, durerea pe care o simt cei povăţuiţi prin certare. Ea însoţeşte necazurile fără de voie ce sunt trimise asupra noastră. Prin acestea Dumnezeu călăuzeşte adeseori mintea, care se mândreşte cu virtutea şi cu înţelepciunea, spre modestie şi smerenie, dându-i putinţa să se cunoască pe sine însăşi şi să-şi mărturiească propria slăbiciune. Căci simţindu-şi

mintea slăbiciunea, leapădă închipuirea deşartă a inimii. De aceea se spune şi despre Ezechia, după ce a venit asupra lui mânia: *"Şi s-a smerit Ezechia din înălţarea inimii lui şi cei ce locuiau în Ierusalim. Şi a nu mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia"*.

După alt înţeles, mânia Domnului este întreruperea revărsării darurilor dumnezeieşti. Acest lucru se întâmplă cu folos oricărei minţi, care se înalţă pentru bunurile date ei de Dumnezeu şi se laudă cu ele ca şi când ar fi niscai isprăvi proprii.

Trebuie să aflăm şi să vedem ce înseamnă faptul că nu numai peste Ezechia, care s-a înălţat cu inima, s-a abătut mânia, ci şi peste Iuda şi peste Ierusalim.

"Şi s-a înălţat inima lui Ezechia", dar nu a adăugat: şi inima locuitorilor din Ierusalim şi Iuda. Toată mintea cunoscătoare şi iubitoare de înţelepciune are cu sine şi Iuda şi Ierusalimul.

Iuda în înţeles duhovnicesc înseamnă *"vieţuirea ca mărturisire"* sau deprinderea căinţei, care creşte prin fapte împreună cu gândurile ce o susţin, pe măsură ce înaintează mintea în urcuşul ei. Căci Iuda se tălmăceşte *"mărturisire"*. Iar Ierusalim în înţeles alegoric, este deprinderea paşnică cu adevărul şi cu vederile dumnezeieşti care îl alcătuiesc.

Deci pe Iuda îl are mintea ca filozofia lucrătoare, iar Ierusalimul ca iniţiere tainică în contemplaţie. Aşadar, când mintea înţelepţită prin harul dumnezeiesc a respins prin filosofia lucrătoare şi contemplativă toată puterea ce s-a ridicat împotriva virtuţii şi cunoştinţei şi a dobândit o victorie deplină asupra duhurilor răutăţii, dar acest fapt nu o determină să aducă cuvenita mulţumire lui Dumnezeu, autorul biruinţei, ci se înalţă cu inima, socotindu-se pe sine cauza întregii isprăvi, atunci pentru pricina că nu i-a răsplătit lui Dumnezeu, după binefacerea de care s-a împărtăşit, suportă nu numai ea mânia părăsirii ce vine asupra ei, ci şi Iuda şi Ierusalim, adică deprinderea activităţii şi a contemplaţiei. Căci îndată se răscoală, cu îngăduinţa lui Dumnezeu, patimile de ocară împotriva activităţii morale şi întinează conştiinţa care a fost până acum curată, iar părerile mincinoase se amestecă în contemplarea

lucrurilor şi strâmbă conştiinţa care a fost mai înainte dreaptă.

Cel care-şi închipuie că a ajuns la capătul din urmă al virtuţii, nu va mai întreba de cauza din care izvorăsc virtuţile, ci va circumscrie puterea dorinţei lor numai în sine, păgubindu-se însuşi de condiţia mântuirii sale, adică de Dumnezeu. Dar cel ce-şi simte sărăcia sa naturală în ceea ce priveşte virtuţile, nu va înceta să alerge cu grabă spre Cel ce poate împlini lipsa sa.

Cu dreptate vine deci pedeapsa peste mintea care se înalţă în cugetările sale. Iar această pedeapsă constă în părăsirea ei, sau în îngăduinţa ce o dă Dumnezeu de a fi tulburată de draci în activitatea ei, adică în Iudeea, şi în contemplaţia ei, adică în Ierusalim, ca să câştige conştiinţa neputinţei sale naturale şi conştiinţa puterii şi a harului dumnezeiesc, care o apără şi îi dăruieşte toate bunurile. Prin aceasta se va smeri, alungând de la sine cu totul trufia străină şi potrivnică firii. Drept urmare nu va mai veni asupra ei cealaltă mânie, cea a retragerii darurilor hărăzite, cum n-a mai venit cealaltă mânie, cea a retragerii peste Ezechia, care îndată ce a venit peste el prima mânie, sau părăsire, s-a smerit şi a ajuns la cunoştinţa Celui ce i-a dăruit bunurile.

Căci după cuvintele: *"Şi s-a abătut mânie peste el şi peste Iuda şi Ierusalim"* se spune: *"Şi n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia"*. Adică n-a mai venit cealaltă mânie, cea a retragerii darurilor, fiindcă prima părăsire l-a învăţat să fie recunoscător. Căci cel ce nu se cuminţeşte prin primul fel de mânie sau părăsire, ca să vină la smerenie, are de suportat cealaltă mânie, care îl despoaie de lucrarea darurilor şi-l lipseşte de puterea care-l păzea mai înainte. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 216).

Iarăşi zice despre Ezechia: "Şi l-au îngropat pe el pe înălţimea mormintelor fiilor lui David. Şi slavă şi cinste i-au dat lui tot Iuda şi cei ce locuiesc în Ierusalim".

II Paralipomena XXXII, 33

David, luat în înţeles spiritual, este Domnul nostru Iisus Hristos, piatra pe care au aruncat-o cu dispreţ ziditorii, adică preoţii şi căpeteniile Iudeilor, şi care a ajuns în capul unghiului, adică al Bisericii (Psalm CXVII, 22). Căci unghiul este Biserica, după Scriptură. Fiindcă precum unghiul se face unirea a două ziduri, pe care le împreună într-o legătură indisolubilă, aşa şi Biserica s-a făcut unirea a două popoare, împreunând la un loc pe cei dintre neamuri şi pe cei din Iudei într-o singură învăţătură de credinţă şi strângându-i într-un singur cuget. Iar piatra din capul acestui unghi este Hristos, ca cel ce e Cap al întregului trup (Coloseni I, 18). Căci numele lui David tălmăcit înseamnă *"dispreţuire"*. Iar acesta nu este decât Cuvântul şi Fiul lui Dumnezeu, Cel ce pentru mine a îmbrăcat chip de rob (Filipeni II, 7) şi s-a lăsat ocărât de oamenii care n-au crezut adevărului şi dispreţuit de poporul plin de păcate (Psalm XXI, 7). Este păstorul cel bun, care şi-a pus sufletul Său pentru oi (Ioan X, 11) şi a omorât leul şi ursul (I Regi XVII, 36), adică a smuls din fire mânia şi pofta, care sfâşiau forma chipului dumnezeiesc ce se afla în noi prin raţiune. Este tânărul îmbujorat pentru patima morţii, împodobit cu ochi frumoşi (I Regi XVI, 12; XVII, 42), adică cu slava raţiunilor mai înalte ale Providenţei şi Judecăţii prin care, chiar când pătimeşte pentru noi, supraveghează toate. Este omorâtorul lui Goliat cel spiritual şi îngâmfat, adică al diavolului care are statura de cinci coţi (I Regi XVII, 51; I Regi XVII, 4), din pricina patimii ce lucrează prin cele cinci simţuri ale noastre; căci statura diavolului se înalţă atâta cât se întinde lucrarea simţurilor noastre în chip pătimaş spre cele sensibile. Este Împăratul lui Israel cel adevărat şi văzător de Dumnezeu, chiar dacă Saul, adică poporul vechi după lege se înfurie, chinuit de pizmă din pricina necredinţei, întrucât nu se poate lipsi de slava cea trecătoare. Prigonit de acela, David, Împăratul meu, îi ia suliţa şi vasul de apă (I Regi XXVI, 12), adică ia poporului vechi puterea virtuţii cu fapta şi harul contemplaţiei cunoscătoare, pe care le dă iarăşi celor ce vin la el cu credinţă, adică acelora dintre Iudei care vor moşteni mântuirea, primind vestea Împărăţiei Sale.

De asemenea îi taie aceluia aripa vestmântului, pe când şade în

peşteră ca să lepede prisosul stomacului, adică ia de la poporul cel vechi înalta cuviinţă a filosofiei morale sau înălţimea înţelesurilor din învelişul simbolurilor şi ghiciturilor legii. El socoteşte că nu se cuvine şi nu e drept ca poporul Iudeilor, adică al oamenilor pământeşti şi iubitori de trup, care şade în veacul acesta sau în litera legii ca într-o peşteră, închizând făgăduinţele dumnezeieşti ale bunurilor nestricăcioase în stricăciunea celor trecătoare, să aibă podoaba cea spirituală a poruncilor legii, ca pe o aripă a vestmântului pe care să o ducă prin abuz la stricăciune.

Acesta este David cel spiritual, adevăratul păstor şi Împărat, care surpă puterile vrăjmaşului. Este păstor pentru cei ce se îndeletnicesc cu filosofia lucrătoare şi pasc ca pe o iarbă contemplaţia naturală; Împărat, pentru cei ce şi-au reînnoit frumuseţea chipului dat lor, făcându-l asemenea modelului, prin legile şi raţiunile duhovniceşti. [...]

Fiii acestui David sunt toţi Sfinţii din veac ca unii ce s-au născut din El în duh. Şi mormintele acestor fii sunt amintirile vieţuirii lor pământeşti după Dumnezeu. Iar ridicătura pe care sunt aşezate aceste morminte este înălţimea cunoştinţei şi a iubirii lor de Dumnezeu. Acolo înmormântează mintea, aşezând-o în locaşul meritat al fericirii, tot Iuda şi cei ce locuiesc în Ierusalim, adică modurile activităţii şi raţiunile cunoştinţei cuprinse în adevărata contemplaţie. Dar numai mintea ce a murit, în sens lăudabil, tuturor lucrurilor şi anume celor sensibile prin lepădarea lucrării simţurilor, iar celor inteligibile prin oprirea mişcării mintale.

Deci, Ezechia însemnând puterea lui Dumnezeu, adică mintea puternică în activitate şi prealuminată în cunoştinţă, prin înmormântarea lui, înţelegem înmormântarea minţii atunci când aceasta moare, adică atunci când se desface cu voia de toate cele create şi se ridică la cele necreate. Înmormântarea ei o face tot Iuda şi cei ce locuiesc în Ierusalim, adică activitatea virtuoasă a ei şi contemplaţia adevărată întru cunoştinţă. Şi ea are loc *"pe înălţimea mormintelor fiilor lui David"*, adică e ridicată la înălţimea amintirii Sfinţilor din veac. *"Şi i-au dat minţii slavă şi cinste"* - slavă, ca uneia ce a ajuns prin cunoştinţa spirituală deasupra tuturor raţiunilor

din lucruri, iar cinste ca uneia care s-a curăţit de toate patimile şi şi-a făcut mişcarea simţurilor nesupusă legilor naturale din lucruri. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 225-229).

"Şi auzind duşmanii lui Iuda şi ai lui Veniamin că cei ce s-au întors din robie zidesc templu Domnului Dumnezeului lui Israel, au venit la Zorobabel şi la Iosua şi la capii familiilor lui Israel şi au zis către ei: «Să clădim împreună cu voi, pentru că şi noi, ca şi voi, ascultăm de Domnul vostru şi jertfim Lui din zilele lui Asarhadon, regele Asirienilor, care ne-au strămutat aici». Iar Zorobabel, Iosua şi capii familiilor lui Israel, le-a zis: «Nu putem zidi împreună casa Domnului Dumnezeului nostru. Noi vom zidi singuri Domnului Dumnezeului lui Israel»".

I Ezdra IV, 1-3

Iuda înseamnă *"mărturisire"*. Iar înţelesul mărturisirii este îndoit. Şi anume, există o mărturisire de mulţumire pentru bunurile primite în dar şi există una pricinuită de mustrarea şi de certarea pentru relele săvârşite. Căci mărturisire se numeşte şi înşirarea cu mulţumire a binefacerilor dumnezeieşti de către cei vinovaţi. Şi amândouă produc smerenia, căci atât cel ce mulţumeşte pentru cele bune, cât şi cel ce se cercetează pentru fărădelegi se umileşte.[...] Veniamin se tâlcuieşte la Evrei *"plânsul sau suspinarea mamei"* sau *"îndrumarea mamei"*, sau *"fiul dreptei"*, sau *"zidirea poporului"*.

Tot cel ce mărturiseşte într-unul din cele două chipuri arătate, este din seminţia lui Iuda. Şi tot cel ce plânge pentru virtute, sau are dreptate ca o mamă, care îi îndrumă cu pricepere viaţa şi raţiunea, sau este multora cale şi zidire spre mântuire pentru bogăţia virtuţii şi revărsarea învăţăturii sale în cuvânt, face parte din seminţia lui Veniamin.[...]

"Casă" numeşte mintea zidită din diferite virtuţi şi raţiuni prin făptuire şi contemplaţie, spre a fi locuinţa lui Dumnezeu în duh. Iar duşmanii sunt cele patru neamuri mutate în pământul lui Israel de

către Asarhadon, regele Asur. Căci acesta a fost primul care a adus în pământul lui Israil: Babilonieni, Hutei, Ematei şi Evei. (IV Regi XVII, 24).[...]

Babilonienii închipuiesc mândria, tălmăcindu-se prin *"fire confuză (zăpăcită)"*. Huteii închipuiesc slava deşartă întrucât îşi mută cugetarea de la virtute la stearpa părere de sine. Căci numele lor tălmăcit înseamnă *"ieşire din acestea"*.

Emateii închipuiesc voinţa de a plăcea oamenilor. Căci *"emat"* se tălmăceşte *"vederea celor de dinafară"*. Prin aceasta se împart darurile cele mai bogate acelora care cultivă virtutea în chip mincinos, pentru văzul oamenilor.

Eveii închipuiesc înşelăciunea făţărniciei. Căci se tălmăcesc *"şerpuitori"*. Ei scot din virtute pe cei ce-i ascultă, prin înşelăciune şi făţărnicie prietenoasă, aşa cum a făcut şarpele dintâi cu Adam.

Iar Azvacafat, care i-a strămutat pe aceştia în pământul lui Israel, se tălmăceşte *"cel ce robeşte de la spate"*, adică în chip ascuns şi neobservat; sau *"cel ce robeşte în lanţuri"*. E vădit că acesta este diavolul, care toate le face pe ascuns spre surparea firii omeneşti şi pe fiecare îl strânge în lanţurile propriilor păcate. Acesta a adus în pământul lui Israel, adică în deprinderea cunoştinţei şi a virtuţii, mândria, slava deşartă, voinţa de a plăcea oamenilor şi făţărnicia, împreunându-le cu cei ce se îndeletnicesc cu virtutea şi cunoaşterea, ca să fure ostenelile celor ce se trudesc după bine, abătându-le cu viclenie spre alte lucruri decât spre cauza supremă, scopul activităţii lor.[...]

"Şi au venit la Zorobabel şi la Iosua şi la capii familiilor şi le-au zis lor: «Să clădim împreună cu voi, căci la fel cu voi ascultăm de Domnul vostru şi-i jertfim Lui» ". Zorobabel este mintea activă; Iosua mintea contemplativă, iar capii familiilor sunt puterile sufletului din care răsar modurile virtuţii şi raţiunile cunoştinţei. De acestea se apropie dracii necuraţi ai mândriei, ai slavei deşarte, ai voinţei de a plăcea oamenilor şi ai făţărniciei, zicând. *"Să clădim împreună cu voi templul Domnului"*. Căci nici unul dintre aceşti draci vicleni nu împiedică vreodată râvna omului virtuos, ci înlăturând mai degrabă lipsurile virtuţilor, îndeamnă la şi mai mari

silinţe, făcându-se împreună râvnitor cu cei ce se nevoiesc, ca să atragă la sine inima celui ce se străduieşte după ce a pierdut măsura constantă a moderaţiei şi să-l conducă pe neobservate spre altă ţintă decât cea spre care credea că merge. De aceea spun viclenii: *"La fel cu voi ascultăm de Domnul vostru"*. Căci nu urăsc neprihănirea şi nu se scârbesc de post, nici de împărţirea de ajutoare, sau de primirea de străini, sau de cântarea de psalmi, sau de citiri, sau de învăţăturile cele mai înalte, sau de culcarea pe jos, sau de veghere sau de toate celelalte prin care se caracterizează viaţa după Dumnezeu, până ce scopul şi cauza celor ce se săvârşesc le slujeşte lor.[...]

Cine nu are cuvântul cunoştinţei sălăşluit în adâncul inimii, nu va putea să scape de vicleşugurile ascunse ale făţărniciei dracilor împotriva noastră şi să stea de sine, cu totul singur, fără nici un amestec cu ei, şi să zidească templul Domnului, asemenea marelui Zorobabel, a lui Iosua şi a capilor de familii, care spun hotărât şi cu glas mare duhurilor amăgitoare ale mândriei, ale slavei deşarte, ale plăcerii de la oameni şi ale făţărnicie: *"Nu vom zidi cu voi templul Domnului Dumnezeului nostru, ci singuri vom zidi Domnului Israil"*.[...]

Deci nu din gelozie n-au primit cei ieşiţi din robie pe babilonieni, pe hutei, pe ematei şi pe evei să zidească împreună cu ei templul Domnului, ci fiindcă au cunoscut cursele ce se ascundeau în aparenţa de prietenie a dracilor, care voiau să le aducă prin bine, pe neobservate, moartea păcatului. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 288-294).

"Înfricoşează-i pe ei cu legea Domnului".

I Ezdra VII, 14

"Înfricoşează-i pe ei" s-a zis în loc de: scutură-i, nu făgăduindu-le cele bune, ci ameninţându-i cu cele înfricoşate. Căci metoda aceasta, bună pentru slugi, se potriveşte Iudeilor. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 235).

"Adunarea întreagă a fost de patruzeci şi trei de mii trei sute şaizeci de suflete; afară de robi şi roabe care erau în număr de şapte mii trei sute şapte. Printre ei se mai aflau opt sute cincizeci şi cinci psalţi şi cântăreţi; cămile, patru sute treizeci şi cinci; cai, şapte mii şapte sute treizeci şi şase; catâri, opt sute patruzeci şi cinci; măgari, cinci mii cinci sute douăzeci şi cinci".

II Ezdra VII, 66-69

Cele patruzeci de mii sunt pătrimea virtuţilor generale cu care străbătând mintea natura şi timpul ajunge la ţinta fericită a nepătimirii. Astfel, numărul de zece mii e indicat numai prin cifra unităţii şi nu poate fi notată prin nici o altă cifră, fiind după suport identic cu unitatea şi deosebindu-se numai prin cugetare, cum se deosebeşte sfârşitul de început. Căci zece mii este sfârşitul unităţii şi unitatea este începutul a zece mii (miriada), sau mai bine zis miriada este unitatea pusă în mişcare şi unitatea este miriada până n-a fost pusă în mişcare. Tot aşa fiecare din virtuţile generale are ca început şi sfârşit monada dumnezeiască, adică pe Dumnezeu, întrucât porneşte din El şi sfârşeşte în El şi este una cu Dumnezeu, deosebindu-se numai prin cugetare [...].

Scriptura înţelege prin cele patru miriade (patruzeci de mii) cele patru înaintări în împlinirea poruncilor dumnezeieşti de-a lungul contemplaţiei şi a cunoaşterii. Fiecare înaintare merge până la zecele proxim. Astfel, prima înaintare constă în lucrarea simplă a poruncilor de către începători, după fuga lor de păcat. Ea împlineşte prima decadă, care e în acelaşi timp monadă. A doua înaintare e cea care îmbrăţişează prin fiecare poruncă pe celelalte. Ea face aceeaşi decadă sută împlinită prin lucrarea tuturor poruncilor prin fiecare. Căci decada lucrată înzecit produce suta. A treia înaintare este înzecirea sutei prin legea firii. Căci înzecită este şi legea firii, ca una ce constă din zece părţi şi anume: din cele trei puteri ale sufletului; din cele cinci simţuri; din funcţiunea vocală; din fecunditatea naturală. De puterea raţiunii se foloseşte omul la căutarea cauzei şi a bunurilor din jurul cauzei; de puterea poftei, spre dorirea celor căutate, iar de iuţime, spre păzirea şi iubirea lor.

Simţurile, la rândul lor, îi slujesc la deosebirea lucrurilor care şi ea se împarte în cinci şi din care se naşte ştiinţa.

Această încincită deosebire împarte lucrurile în: *"cele începute"* şi în *"cele neîncepute"*, în *"cele care sunt de cugetat"* şi în *"cele care nu sunt de cugetat"*, în *"cele care sunt de grăit"* şi în *"cele care nu sunt de grăit"*, în *"cele ce se pot face"* şi în *"cele ce nu se pot face"*, în *"cele stricăcioase"* şi în *"cele nestricăcioase"*.

Iar de funcţiunea vocală se foloseşte spre grăire, precum de fecunditate spre sporirea bunurilor celor căutate, dorite, iubite, cunoscute şi grăite. Astfel suta înzecită prin legea firii, devine mie. Iar a patra înaintare este urcuşul prin contemplaţie şi cunoaştere, a legii fireşti, cu împărţirile arătate, spre raţiunea originară a fiecărei porunci. La capătul acestui urcuş se contemplă miriada concentrată, indicată prin cifra primei unităţi [...].

Sau cele patru miriade mai înseamnă şi cele patru nepătimiri generale: Prima nepătimire este înfrânarea desăvârşită de la păcatele cu fapta, constatată la cei începători. A doua nepătimire este lepădarea totală a gândurilor care consimt cu păcatele. Aceasta o găsim le cei ce cultivă virtutea cu raţiune. A treia este nemişcarea totală a poftei spre patimi. Ea e proprie celor ce contemplă în chip spiritual în înfăţişările lucrurilor văzute raţiunile lor. A patra nepătimire este curăţirea totală chiar şi de închipuirea simplă a patimilor. Aceasta o aflăm la cei ce şi-au făcut mintea, prin cunoştinţă şi contemplaţie, oglindă curată şi străvezie a lui Dumnezeu [...].

Cele trei mii indică învăţătura desăvârşită, dreaptă, evlavioasă şi raţională despre Treimea Sfântă şi de o fiinţă [...].

Iar numărul de trei sute înfăţişează aici ideea Providenţei. Întâi pentru că prin forma literei care îl indică, e închipuită puterea care, venind de sus, străbate cele de jos şi cuprinde extremităţile celor două laturi, prin ceea ce se arată Providenţa care strânge totul în chip negrăit. Al doilea, pentru că acest număr a fost cinstit prin chipul crucii, pe care s-a săvârşit taina cea mare, cea dintâi şi cea ascunsă a Providenţei [...].

Adăugând cineva la două sute o sută, capătă trei sute. Iar prin

acest număr se indică natura şi virtutea. Natura este indicată prin numărul două sute, ca una ce constă din materie şi formă. Căci materia este împătrită pentru cele patru elemente ale ei, iar forma este încincită pentru simţurile care pun pe frământătura materiei tiparul formei.

Înmulţind acum pe patruzeci cu cinci, sau pe cincizeci cu patru căpătăm numărul două sute. Iar numărul o sută înseamnă virtutea desăvârşită ca unul ce cuprinde decada poruncilor dumnezeieşti înzecită [...].

Iar numărul şasezeci înseamnă puterea naturală care împlineşte poruncile şi s-a desăvârşit prin raţiunile virtuţilor. Căci numărul şase înseamnă puterea de activitate a firii, ca unul ce constă din părţile proprii. Din această pricină s-a scris că şi Dumnezeu a făcut lumea în şase zile. Iar numărul zece arată desăvârşirea virtuţii prin împlinirea poruncilor. Deci numărul şasezeci indică puterea naturală care primeşte raţiunile dumnezeieşti aflătoare în porunci.

Aşadar, cele patruzeci de mii adăugate în trei mii trei sute şase zeci, indică raţiunea desăvârşită a virtuţii, taina venerată a Teologiei, ţinta adevărată a Providenţei şi puterea de activitate a firii care a fost îmbunătăţită prin virtuţi [...].

"Iar robii şi roabele acestora, şapte mii trei sute şapte", Legea spune despre robi şi despre roabe: *"Robii şi roabele dintre Evrei să slujească şase ani, iar într-al şaptelea să fie lăsaţi slobozi. Iar robii şi roabele de alt neam să slujească în veac".*

"Veac" numeşte anul al cincizecilea, al slobozirii.

Robul evreu şi roaba evreică sunt raţiunea şi cugetarea, care slujesc filosofului ce se îndeletniceşte cu făptuirea şase ani, ajutându-l să iscodească tot ce contribuie la frumuseţea morală şi la modurile virtuţii. Căci raţiunea şi cugetarea slujesc oricui se îndeletniceşte cu făptuirea ca un rob şi o roabă [...]. Şi toată puterea lor e îndreptată împotriva duhurilor răutăţii, care se opun făptuirii morale, ducând la îndeplinire filosofia lucrătoare, pe care a indicat-o numărul "şase" al anilor, raţiunea şi cugetarea sunt lăsate slobode ca să se reîntoarcă la contemplarea duhovnicească a raţiunilor din lucruri, care sunt înrudite cu ele. Ele au ajuns atunci la anul al

şaptelea, adică la deprinderea nepătimirii [...].

Iar robul şi roaba de alt neam sunt puterea mâniei şi a poftei. Pe acestea mintea contemplativă le supune pentru totdeauna stăpânirii raţiunii, ca să-i slujească la dobândirea virtuţilor prin bărbăţie şi cumpătare. Şi nu le lasă libere până ce nu e înghiţită moartea nenorocitului de trup de viaţa nemărginită, şi până ce nu se arată în chip curat icoana împărăţiei veşnice, având imprimată în ea, prin imitare, întreaga formă a arhetipului. Ajunsă aici, mintea contemplativă slobozeşte mânia şi pofta, pe cea din urmă prefăcând-o în plăcere curată şi în atracţia neprihănită pentru dragostea dumnezeiască, iar pe cea dintâi în ardoare duhovnicească, în statornicie înfocată şi în nebunie sobră [...].

Iar numărul robilor indică viaţa vremelnică, trăită conform cu raţiunea şi împreunată cu modurile nepătimirii. În cursul acesteia mintea, folosindu-se de raţiune şi de cugetare ca de nişte robi şi roabe evreice care slujesc făpturii, hotărăşte măsurile ajutorului ce trebuie să-l dea acestea virtuţii, strămutându-le la contemplaţie. Îngrijindu-se de asemenea de mânie şi de poftă, ca de nişte robi şi roabe de alt neam, le călăuzeşte la aceeaşi libertate de la sfârşit şi anume: pofta o preface în dorinţa ce se desfată de cele dumnezeieşti, iar mânia în vigoarea nesfârşită a dorului ce se bucură de ele, făcând pe robii de alt neam, Evrei adevăraţi după har.

"Cântăreţi şi psalmozi opt sute cincizeci şi cinci". *"Cântăreţi"* sunt cei ce vestesc cuvântul dumnezeiesc prin modurile virtuţilor cu fapta fără contemplaţie; iar *"psalmozii"* sunt cei ce iniţiază tainic în cuvântul dumnezeiesc pe alţii, prin modurile virtuţilor împreunate cu dulceaţa cunoştinţei din contemplaţie, încântându-le urechile lor spirituale.

Numărul acestora indică ştiinţa lucrurilor veşnice, atât cât le este îngăduită oamenilor. Din numărul opt sute cincizeci *"opt sute"* indică raţiunile viitoare ale cunoştinţei, iar *"cincizeci"* ale virtuţii.

"Cămile trei sute treizeci şi cinci". Cămilele ce ies împreună cu fiii lui Israel eliberaţi din robia amară, sunt diferitele reprezentări naturale ale lucrurilor văzute, care sunt alcătuite asemenea cămilei,

pe de o parte din înfăţişările cele văzute ce se raportează la simţuri şi sunt aşa zis picioarele lor, iar pe de altă parte din raţiunile mai înalte, privite în ele cu duhul, care se raportează la minte şi sunt aşa zis [...] capul lor.

"Şi cai, şapte mii şapte sute treizeci şi şase". "Cal" este acela care aleargă în viaţă pe drumul celor virtuoşi, având toată vigoarea iuţimii (mâniei). Căci se spune că fierea calului stă în unghiile picioarelor, pe care le are de la fire. De aceea a şi fost socotit cel mai destoinic şi mai tare la drum dintre toate animalele domestice şi supuse oamenilor. Cu ei aseamănă marele Prooroc Avacum şi pe Sfinţii Apostoli, când zice prin Duhul: *"Şi ai suit pe mare caii Tăi care turbură ape multe"* (Avacum III, 15). El numeşte *"cai"* pe sfinţii şi fericiţii Apostoli, care poartă cuvântul mântuitor al adevărului înaintea neamurilor şi împăraţilor, în toată lumea, pe care o numeşte figurat *"mare"* [...]. Numărul cailor închipuieşte deprinderea cu filosofia practică a virtuţii [...]. Căci numărul *"şapte mii şapte sute"*, ca număr ce indică timpul, arată mişcarea sprintenă a virtuţilor, iar *"treizeci şi şase"* activitatea firii care aleargă împreună cu virtuţile.

"Iar catâri, opt sute patruzeci şi cinci". Catârul este deprinderea care nu rodeşte păcatul. Din acest motiv s-a rânduit [...] ca cel ales rege în Israel să nu şadă pe cal, ci pe catâr. Prin aceasta Scriptura arată că mintea contemplativă, care împărăţeşte peste înţelesurile şi reprezentările lucrurilor, ca şi peste mişcările proprii, trebuie să aibă o deprindere neroditoare de rău, adică una care nici să nu zămislească, nici să nu nască răul [...].

Ştim însă că în Scriptură catârul are şi un înţeles de ocară. De pildă se zice: *"Nu fiţi asemenea calului şi catârului, în care nu este înţelegere"* (Psalm 31, 10)

Scriptura numeşte *"cal"* deprinderea de a umbla după plăcerile patimilor (Ieremia V, 8), iar catâr deprinderea care nici nu zămisleşte, nici nu naşte binele. Scriptura le interzice deopotrivă pe amândouă celor ce doresc mântuirea: pe cea dintâi întrucât lucrează păcatul, pe cea de-a doua, întrucât nu lucrează virtutea [...].

Numărul opt sute patruzeci şi cinci indică nepătimirea

desăvârşită a minţii faţă de cele sensibile şi de simţuri, în temeiul deprinderii de a nu rodi păcatul, adică a deprinderii de a nu naşte păcatul. Numărul *"opt sute"* înseamnă nepătimirea caracteristică veacului viitor, numărul *"patruzeci"* indică lucrurile sensibile, iar *"cinci"* indică simţurile.

"Iar asini, cinci mii cinci sute douăzeci şi cinci". Asinul este trupul care slujeşte sufletului, purtând poverile şi ostenelile faptelor pentru dobândirea virtuţii [...]. Iar numărul natural al acestor asini arată mişcarea constantă a deprinderii virtuoase a trupului spre fapte, urmând fără abatere cuvântului cunoştinţei.

Căci cei pricepuţi în aceste lucruri numesc mişcarea sferică neschimbată, ca una ce rămâne la fel în toate împrejurările, mai mult decât celelalte mişcări ale lucrurilor [...].

În aceste toate sunt preînchipuite diferitele trepte ale credincioşilor Bisericii şi dispoziţiile lor. Astfel, *"bărbaţii"* sunt cei ce au ajuns, pe cât e cu putinţă, la măsura plinirii vârstei lui Hristos si săvârsesc virtutea din iubire, prin proprie hotărâre. *"Robii şi roabele"* sunt cei care poartă povara filosofiei lucrătoare de teama chinurilor veşnice, cu care sunt ameninţaţi. *"Cântăreţii"* cei ce propovăduiesc frumos şi bine cuvântul făpturii şi tămăduiesc patimile altora. *"Psalmozii"* cei ce arată prin contemplaţie frumuseţea cunoştinţei cuvintelor dumnezeieşti şi depărtează ca pe un întuneric neştiinţa de la alţii. *"Cămilele"* sunt cei ce îmblânzesc prin raţiune răutatea voinţei, călăuzind-o spre virtute. *"Caii"* cei ce aleargă bine în stadionul vieţii plăcute lui Dumnezeu. *"Catârii"* cei care au moravuri amestecate şi care dovedesc în viaţa comună o înţelepciune practică, fără prihană. *"Asinii şi vitele de jug"* sunt cei ce trebuie să ostenească cu fapta şi primesc prin contemplaţie să se aşeze raţiunea asupra lor.

Adunându-i pe toţi aceştia avem plinirea sfintei Biserici, împodobită cu multe frumuseţi şi de virtutea multora. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 256-273).

"Aceia erau de neam bun de la răsăriturile soarelui".

Iov I, 3

Cei de neam bun de la răsăriturile soarelui sunt cei de la răsăriturile iluminărilor şi arătările soarelui înţelegător al dreptăţii, înnobilaţi şi îmbunătăţiţi prin privirea şi vederea înţelegerii îndreptată spre Dumnezeu; cei ce *"s-au născut nu din sânge, nici din voia bărbătească, nici din voia trupului, ci de la Dumnezeu"* (Ioan I, 13). Sunt cei a căror inimă şi minte petrece în palatul dumnezeiesc din ceruri şi care s-au învrednicit de convorbirea cu Dumnezeu şi s-au împărtăşit de taine dumnezeieşti şi negrăite ale Împărăţiei. Sunt cei ce s-au făcut trupul lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, şi mădulare din parte (I Corinteni XII, 27) şi contrupeşti cu El şi împreună moştenitori şi împreună părtaşi cu El (Efeseni III, 6), avându-L ca moştenire pe El însuşi şi pe Tatăl, Dumnezeu dintre cele prea înalte, ajunşi părtaşi ai dumnezeieştii firi (II Petru I, 4), mai presus de cuvânt. Sunt cei ce au fost pecetluiţi cu Sfântul şi de viaţă făcătorul Duh (Efeseni I, 13) de care se fac părtaşi şi întru care vieţuiesc şi văd. Sunt cei ce s-au îmbrăcat în veşmintele albe (Apocalipsă IV, 4) şi proprii ale Duhului şi în tunici cusute în aur, în pietre scumpe şi mărgăritare. Sunt cei ce poartă coif şi cunună şi pietre de rubin şi diamante şi tot felul de pietre preţioase. Sunt cei ce mănâncă şi beau la masa împărătească o mâncare de care nu se satură şi un nectar de care nu se plictisesc.

Căci toate sunt Duh şi ei se împărtăşesc de cele duhovniceşti [...]. Se află acolo un foc ce răcoreşte şi se reaprinde, se mişcă împunsături ale iubirii, există o apă vie, grăitoare şi producătoare de râuri de viaţă veşnică; se află acolo un aer bine mirositor la respirat şi Duhul dătător de viaţă şi lumina razei unitare în trei străluciri, dar în acelaşi timp simplă şi mai presus de fiinţă.

De aceea, aceştia, ca nişte văzători şi părtaşi de mari desfătări, s-au despărţit de cele de jos şi s-au unit cu cele de sus. Au părăsit vederea celor văzute şi s-au dăruit întregi celor gândite. Au trecut peste cele trecătoare şi s-au statornicit în cele statornice. Stau jos pe rogojină şi umblă printre cele de sus. Trupul îi leagă şi îi trage în

jos, dar Duhul se apleacă şi dezleagă legăturile arse. Îndată ce au fost dezlegate, zboară mai presus de ceruri cu uimire şi repeziciune. S-au însingurat dinspre toate în privirea singuratică spre Dumnezeu. S-au unificat prin privirea unitară spre Dumnezeu. Sunt mutaţi de la o slavă la altă slavă (II Corinteni III, 18) mai mare a Duhului şi trec de la o bogăţie la o bogăţie mai mare şi se desfată de cele negrăite. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 326-328).

"Pornirea iuţimii lui, e căderea lui".

Iov V, 2

Precum la arătarea luminii se retrage întunericul, aşa mireasma smereniei face să piară toată amărăciunea şi iuţimea. Unii, schimbându-se uşor din pricina iuţimii, nu se îngrijesc de supravegherea şi tămăduirea ei. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 186).

Ce închipuieşte îmbrăcămintea monahală şi mai ales tunderea părului ?

Iov XI, 11

Precum capul e fruntea tuturor mădularelor din trup, tot aşa mintea deţine rolul de cap în suflet. Deci aceasta trebuie tunsă de toate cugetările lumeşti. Colovionul, care acoperă tot trupul şi lasă goale numai mâinile, înseamnă că trebuie să îmbrăcăm filozofia morală, care înlătură lucrările ce săvârşesc păcatul, şi că aceasta trebuie să acopere şi puterea şi lucrarea. Căci puterea stăpânirii celui rău este, cum zice Iov, sub buricul pântecelui; iar sufletele, după fericitul David, sunt pline de batjocurile dracilor (Psalm XXXVII, 8). Şi aceste batjocuri sunt lucrările curviei.

Iar analavul, fiindcă are pe el crucea şi înainte şi înapoi,

înseamnă că trebuie, cum zice Apostolul, să ne răstignim nu numai noi lumii, ci şi lumea nouă. Aceasta pentru ca, fugind noi de lume, să nu mai avem nici o piedică şi să nu mai fim reţinuţi de plăcerea faţă de ea, amăgiţi de suprafaţa ei, dar nici să nu mai fim urmăriţi de ea dinapoi, prin încercările fără de voie, şi aşa să slăbim din încordarea credinţei. Ci să rămânem nesimţitori şi morţi atât faţă de patimile cele de voie, cât şi faţă de cele fără de voie. Culionul închipuieşte harul lui Dumnezeu care păzeşte şi acoperă mintea noastră. Căci cel ce s-a tuns de cugetările lumii, primeşte coiful mântuirii (Efeseni VI, 17).

Iar sandalele au acest înţeles: fiindcă sunt din piele moartă şi stau dedesubtul unei mici părţi din trup, la fel cum întreg trupul se foloseşte de o rămăşiţă de piele, trebuie să se folosească sufletul de trup, iar pe acesta să-l omoare faţă de patimi. Periboleul (haina de deasupra), fiind în patru colţuri, cum e lumea din patru elemente, arată că trebuie să ne îmbrăcăm în contemplaţia naturală, încât să nu mai privim cele ce se văd de dragul simţirii şi al patimilor, ci prin raţiunea ce se află în ele să ne înălţăm spre Ziditorul lor.

Faptul că mâna stângă rămâne descoperită, arată că faptele bune trebuie să lumineze din noi după cuvântul Mântuitorului, aşa ca să vadă oamenii faptele noastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl nostru cel din ceruri. Iar veşmintele trebuie să fie negre ca să arate că trebuie să fim nearătoşi pentru lume, ca unii ce avem petrecerea în cer. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag.242).

"Am auzit mereu astfel de lucruri; sunteţi toţi nişte jalnici mângâietori"

Iov XVI, 2

Am văzut adeseori - precum zice Iov - suflete suferind pentru purtarea lor molâie, iar altele din pricina destoiniciei lor şi m-am minunat cât de felurită e răutatea.

Având cineva o purtare molâie din fire, sau fiind întreprinzător

în ceva din cele trupeşti, celor mulţi nu le pare aşa. Ci boala din fire e socotită şi numită o calitate a sufletului şi o virtute. Iar cel molâu e lăudat ca blând şi smerit; şi cel ce se agită fără rânduială, ca sârguincios şi ager, e admirat de cei ce nu ştiu să judece. Iar el bucurându-se de laude, nu s-a cunoscut pe sine, ci ţinând seama de judecata greşită a celor mulţi, a pătimit cu sufletul de închipuirea de sine, sau a fost copleşit de durere [...].

Tăcerea fără rost e în fond pricinuită de o lene a minţii, sau e semnul tâmpeniei, pe când tăcerea cu rost este semnul unei lucrări intense a minţii, prin care surprinde tainele cele mai adânci ale existenţei.

În tăcerea aceasta, mintea omenească se întâlneşte cu lucrarea intensă a Sfântului Duh, Care îi comunică taine mai presus de cuvânt. O astfel de tăcere este semnul unei intense lucrări a persoanei, deci şi a lui Dumnezeu, Care atrage mintea în tainele Sale. Numai persoana poate tăcea în felul acesta intens de gândire. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 118).

"Inima mea nu s-a luat după ochii mei".

Iov XXXI, 7

Că vederea, gustul şi celelalte simţuri slăbesc ţinerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste măsură, ne-o spune cea dintâi, Eva. Căci până n-a privit la pomul oprit cu plăcere îşi amintea cu grijă de porunca dumnezeiască. De aceea era acoperită de aripile dragostei dumnezeieşti, nedându-şi seama din această pricină de goliciunea ei. Dar când a privit la pom cu plăcere şi s-a atins de el cu multă poftă şi în sfârşit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternică, îndată s-a pătruns de dorinţa după împreunarea trupească, aprinzându-se de patimă prin faptul că era goală. Şi astfel toată pofta ei şi-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului plăcut la vedere, în greşeala ei şi greşeala lui Adam. De atunci cu anevoie îşi mai poate [illegible] omul

aminte de Dumnezeu sau de poruncile Lui. Deci noi, privind pururea în adâncul inimii noastre cu necontenita pomenire a lui Dumnezeu, să petrecem în această viaţă înşelătoare ca nişte lipsiţi de vedere. Căci e propriu înţelepciunii duhovniceşti să păzească pururea neînaripat dorul privirilor. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 437-438).

"Pe fiecare om El pune a Sa pecete, pentru ca toţi oamenii să cunoască puterea Lui".

Iov XXXVII, 7

Cei ce au ajuns la desăvârşire prin curăţire şi luminare, pe cât e cu putinţă - căci nu e desăvârşire desăvârşită în veacul acesta nedesăvârşit, ci mai degrabă desăvârşire nedesăvârşită - nu au nici ei totdeauna cu ei starea neschimbată.

Aceasta, din pricina slăbiciunii şi a părerii de sine ce trage uneori pe orice om în jos. De aceea suferă şi ei schimbări şi furări, spre probarea lor. Dar primesc iarăşi ajutorări şi mai mari. Iar ceea ce e contrar acestora, Părinţii spun că e partea lupilor (adică se pierde ca şi când ar fi mâncat-o lupii) (Psalm LXII, 9). Neschimbarea e păstrată pentru veacul viitor. Iar în cel de faţă, când e vreme de curăţie, de pace şi de mângâiere dumnezeiască, când de tulburare, de învălmăşeală, de tristeţe. Şi aceasta pe măsura vieţuirii şi înaintării fiecăruia şi după judecăţile pe care le ştie singur Domnul. Iar aceasta se întâmplă ca să se arate, prin acestea, slăbiciunea noastră şi puterea lui Dumnezeu [...] *"ca să nu ne încredem în noi înşine - cum zice Pavel - ci în Cel ce învie morţii"* (II Corinteni I, 9) [...].

Căci zice Sfântul Isaac: *"Câte una, câte una, calcă unii poruncile; dar tămăduiesc sufletele lor prin pocăinţă şi harul îi primeşte. Căci tot sufletul raţional este străbătut de o schimbare neîncetată şi schimbările străbat prin tot omul, în toate zilele lui; şi cel ce are darul desăvârşirii, poate înţelege aceasta din multe".* (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 101-102).

"Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioşilor şi în calea păcătoşilor n-a stătut".

Psalm I, 1

Sufletul e împrejmuit şi îngrădit cu ziduri de către duhurile răutăţilor şi legat cu lanţurile întunericului, neputând, din pricina întunericului din jurul său, să se roage cum vrea. Căci este legat întru ascuns, fiind orb cu ochii dinlăuntru. Deci când va începe să se roage lui Dumnezeu şi să vegheze prin rugăciune se va izbăvi prin rugăciune de întuneric, căci altfel nu poate să se izbăvească. Atunci sufletul poate cunoaşte că înlăuntru, în inimă, este o altă luptă şi o altă împotrivire ascunsă şi un alt război, al gândurilor duhurilor răutăţilor [...].

Iar locul minţii este statornicia ei fermă în virtute şi trezvie. Căci este o statornicie şi în virtute şi în păcat. (Filotie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 109-110).

"Cei ce năvălesc de jur împrejur".

Psalm III, 6

"De jur împrejur" înseamnă înainte, îndărăt, la dreapta şi la stânga. Deci, dracii dau năvală asupra noastră de dinainte, când ne vrăjesc prin înfăţişările materiei; de dinapoi, când stârnesc amintirea păcatului prin gândurile ce le-am avut mai demult; de la stânga, când tulbură sufletul prin patimile trupeşti şi neînfrânate; şi de la dreapta, când dau năvală asupra sufletului prin mândrie şi slavă deşartă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 217-218).

"Pocăiţi-vă pe paturile voastre de cele ce grăiţi în inimile voastre".

Psalm IV, 4

Sau pocăiţi-vă în liniştea nopţii, amintindu-vă de alunecările ce vi s-au întâmplat în tulburarea zilei şi vă sfătuiţi sau vă învăţaţi să petreceţi în imne şi cântări duhovniceşti, adică în rugăciuni şi cântări, prin meditaţie şi luare aminte a citirii. Căci aşa se câştigă o deprindere morală: meditând omul la cele ale zilei, ca să ajungă la simţire în liniştea nopţii şi să se poată plânge pentru cele ce a păcătuit. Iar când harul îl duce la vreo sporire şi află cu adevărat şi nu în nălucire anumite fapte morale ale sufletului şi ale trupului, săvârşite cu lucrul sau cu cuvintele, după porunca lui Hristos, mulţumeşte cu frică şi cu cutremur, şi se nevoieşte prin rugăciune şi lacrimi multe îndreptate către Dumnezeu să păzească obiceiul acela bun, îndemnându-se pe sine spre ţinerea de minte, ca să nu se piardă prin uitare. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 251).

"Dat-ai veselie în inima mea".

Psalm IV, 7

Lucrul de căpetenie al oricărei sârguinţe şi cea mai înaltă dintre fapte este stăruinţa în rugăciune, prin care dobândim şi celelalte virtuţi, Dumnezeu pe care-L chemăm întinzându-ne o mână de ajutor. Căci împărtăşirea de lucrarea tainică şi legătura sufletului cu Dumnezeu întru sfinţenie şi unirea minţii cu Domnul prin dragostea cea negrăită, li se întâmplă celor învredniciţi în rugăciune [...].

Domnul însuşi zice: *"Împărăţia cerurilor înlăuntru vostru este"* (Luca XVII, 21). Dar că împărăţia înlăuntru este, ce ar arăta altceva, decât că veselia cerească a Duhului se întipăreşte limpede în sufletele vrednice. Căci sufletele vrednice primesc încă de aici, prin împărtăşirea lucrătoare de Duh, de care vor avea parte sfinţii în Împărăţia lui Hristos, întru lumina veşnică. Aceasta o arată şi dumnezeiescul Apostol, zicând: *"Cel ce ne mângâie pe noi întru necazul nostru, ca să putem mângâia pe cei ce sunt întru tot necazul, cu mângâierea cu care ne mângâiem şi noi de la Dumnezeu"* (II Corinteni I, 4). Sau: *"Şi trupul meu s-a veselit de*

Dumnezeu cel viu" (Psalm LXXXIII, 2). Sau: *"Sufletul meu se umple ca de seu şi de grăsime"* (Psalm LXII, 6). (Sf. Simeon Metafrastul, Filocalia 5, pag. 303-304).

"Tulburatu-s-a de mânie ochiul meu".

Psalm VI, 7

Este un lucru urât a tulbura ochiul inimii din mânie. Dar mai urât este a arăta pornirea sufletului cu buzele. Iar a face aceasta prin mâini este cu totul potrivnic şi străin vieţuirii călugăreşti, îngereşti şi dumnezeieşti. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 191).

"Vor slăbi şi vor pieri de la faţa Ta".

Psalm IX, 3

Dracii slăbesc când prin împlinirea poruncilor se micşorează patimile în noi; şi pier când sunt stinse cu totul prin nepătimirea sufletului, nemaiaflându-le pe acelea prin care se găseau în suflet şi îl războiau. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 59).

"Domnul a auzit dorinţa săracilor".

Psalm IX, 18

Leviţi şi preoţi s-au numit cei ce s-au închinat pe ei cu totul lui Dumnezeu şi cu făptuirea şi cu contemplaţia. Iar vitele leviţilor sunt cei ce nu reuşesc să şteargă urmele patimilor, dar doresc virtutea şi, după puterea lor, au toată râvna pentru ea şi o poftesc neîncetat, deşi de multe ori nu se împărtăşesc de ea, fiind slăbănogiţi de păcat. Dar este cu putinţă, ca la vremea cuvenită să primească şi

aceştia darul nepătimirii, prin singura iubire de oameni a lui Dumnezeu. (Ioan Carpatinul, Filocalia 4, pag. 148-149).

"Domnul cercetează pe cel drept şi pe cel necredincios; iar pe cel ce iubeşte nedreptatea îl urăşte sufletul Său".

Psalm X, 5

Firea treimică de după Treimea supremă, fiind făcută de aceea după chipul ei, adică mai mult decât altele ca mintală (înţelegătoare), cuvântătoare şi duhovnicească, trebuie să-şi păzească treapta ei, adică să fie numai după Dumnezeu, să se alipească numai de El şi să I se supună şi să-L asculte numai pe El; numai spre El să privească şi să se împodobească cu amintirea şi cu contemplarea neîntreruptă şi cu dragostea cea mai caldă şi mai înfocată faţă de El. Prin aceasta atrage la sine însăşi, mai bine zis atrăgea odinioară, strălucirea tainică şi negrăită a firii aceleia. Atunci are cu adevărat chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, făcându-se plină de har, înţeleaptă şi dumnezeiască prin acea strălucire. Căci prin ea învaţă, fie că e de faţă în chip arătat, fie că e aproape în chip ascuns, cum e mai ales acum, să iubească pe Dumnezeu mai mult decât pe sine, iar pe aproapele ca pe sine însăşi, iar ca urmare, să-şi cunoască şi să-şi păzească vrednicia şi treapta sa şi să se iubească pe sine cu adevărat. Căci *"cel ce iubeşte nedreptatea urăşte sufletul său"*. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 449-450).

"Că drept este Domnul şi dreptatea a iubit, şi faţa Lui spre cel drept priveşte".

Psalm X, 7

Scoţându-se protopărinţii neamului omenesc pe ei înşişi de

bunăvoie de la pomenirea şi vederea lui Dumnezeu şi nesocotind porunca Lui, pe de altă parte unindu-se în cuget cu duhul cel mort al satanei şi mâncând din pomul oprit contrar voii Ziditorului, au fost dezbrăcaţi de veşmintele luminoase şi de viaţă făcătoare ale strălucirii de sus şi s-au făcut, vai, şi ei ca şi satana, morţi cu duhul. Iar fiindcă satana nu e numai duh mort, ci şi duh care omoară pe cei ce se apropie de el, iar cei ce s-au împărtăşit de moartea lui aveau şi trup, prin care s-a împlinit cu fapta sfatul de moarte făcător, aceştia trec, vai, şi în trupurile lor acele duhuri moarte şi de moarte făcătoare ale omorârii. Ca urmare s-ar fi desfăcut îndată şi trupul omenesc, întorcându-se în pământul din care a fost luat, dacă nu l-ar fi reţinut printr-o grijă şi putere mai mare Cel ce poate toate numai cu cuvântul, prin acea putere fără de care nimic nu se săvârşeşte din cele ce se săvârşesc. Dar hotărârea aceea se împlineşte totuşi, cu dreptate, în chip continuu. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 445-456).

"Când răsar păcătoşii ca iarba, se ivesc toţi cei ce lucrează fărădelegea, ca să se piardă în veacul veacului".

Psalm XI, 8

Când e supărat cineva de patimă şi se tulbură din neştiinţă şi mândrie, trebuie să-şi vadă mai degrabă măsurile sale şi să rabde sârguindu-se, până ce va face Dumnezeu mila Sa cu el. Căci de nu se ispiteşte cineva şi nu cunoaşte necazul patimilor, nici nu se luptă, nici nu se curăţeşte.

(Ispitele sunt un mijloc prin care îşi cunoaşte cineva slăbiciunile sale. Dar ele dau celui ispitit şi prilejuri de luptă împotriva acestei slăbiciuni).

Păcătoşii ce răsar ca iarba sunt gândurile pătimaşe. Căci neputincioasă este iarba şi nu are tărie. Când răsar deci gândurile pătimaşe în suflet, atunci se ivesc, adică se arată toţi cei ce lucrează fărădelegea, care sunt patimile, ca să fie nimicite în veacul veacului.

Căci când se arată patimile în cei ce luptă, atunci sunt nimicite de către ei. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 615).

"Zis-a cel nebun în inima sa: «Nu este Dumnezeu !»"

Psalm XIII, 1

Cel ce nu se teme de Domnul, nu crede că există Dumnezeu. Dar cel ce crede că există se teme de El şi păzeşte poruncile Lui. Iar cel ce zice că se teme de Dumnezeu, dar poruncile Lui nu le păzeşte, mincinos este (I Ioan II, 4) şi frica de Dumnezeu nu este într-însul. Căci unde este frica de Dumnezeu, e şi păzirea poruncilor (Psalm CXI, 1-4). Iar nefiind aceasta întru noi, şi nici păzirea poruncilor, nu ne deosebim întru nimic de păgâni şi necredincioşi. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 18).

"Mai înainte văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea".

Psalm XV, 8

Unii dintre cei ce sunt înainte-şezători pe drumul liniştirii, ţin în ei lucrarea neîncetată, potrivit psalmistului. Căci nu toate pâinile hranei duhovniceşti, ale grâului ceresc, sunt la fel. Iar alţii, pe cea arătată prin cuvintele: *"Prin răbdarea voastră veţi câştiga sufletele voastre"* (Luca XXI, 19). Alţii, pe cea din cuvintele: *"Privegheaţi şi vă rugaţi"* (Marcu XIV, 38). Alţii, pe cea din cuvintele: *"Pregăteşte-ţi spre ieşire lucrurile tale"*, sau *"Smeritu-m-am şi m-a mântuit pe mine"* (Psalm CXIV, 6). Unii se gândesc pururea la cuvintele: *"Nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum de slava viitoare"* (Romani VIII, 18). Alţii la spusa: *"Căci nu cumva să-l răpească şi nu va fi Cel ce-l izbăveşte"* (Psalm XLIX, 23).

Toţi aleargă, dar numai unul ia cunună fără osteneală. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 399-400).

"Pentru cuvintele buzelor Tale, am păzit căi aspre".

Psalm XVI, 4

Cuvintele Domnului cuprind aceste patru lucruri: poruncile, dogmele, ameninţările, făgăduinţele. Pentru acestea răbdăm toată asprimea vieţuirii: posturi, priveghen, culcarea pe jos, osteneli şi greutăţi în slujbe, necinstiri, ocări, chinuri, omorâri şi cele asemenea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 69).

"Strigat-a şi nu era cine să-l mântuiască".

Psalm XVII, 45

Mândria este pierderea bogăţiei duhovniceşti şi a sudorilor. *"Strigat-a şi nu era cine să-l mântuiască"*, pentru că a strigat cu mândrie *"către Domnul şi nu l-a auzit pe el"*; fără îndoială, pentru că pricinile împotriva cărora se ruga nu le curma. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 280).

"Frica Domnului curată rămâne în veacul veacului".

Psalm XVIII, 10

Cel ce voieşte să scape de păcatul stricător şi de pofta rea, să dobândească frica de Dumnezeu. Căci cel ce se gândeşte pururea la moarte şi la focul veşnic şi la viermele cel neadormit şi la întunericul cel mai dinafară, la plânsul cel nemângâiat, la scrâşnetul dinţilor, la ruşinea ce va rămâne din faţa scaunului înfricoşător al Judecăţii lui Hristos, dinaintea îngerilor şi oamenilor, topeşte bucuria plăcerii şi întoarce toată pofta spre Dumnezeu. Căci tăierea voii proprii e ca o vărsare a sângelui şi se socoteşte de Dumnezeu omului ce nu-şi face voia lui ca o jertfă. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 286).

"Doamne, mântuieşte pe împăratul şi ne auzi pe noi, în orice zi Te vom chema".

Psalm XIX, 10

Începătorilor de viaţă virtuoasă le ajută în lucrarea poruncilor şi în fuga de rele, frica de chinuri. Dar celor ce au înaintat prin virtute, ajungând la vederea slavei lui Dumnezeu, li se naşte o altă frică, potrivit cu starea lor. E temerea curată care îi înfricoşează foarte mult, din dragoste. Aceasta îi ajută să stăruiască neclătinaţi în dragostea lui Dumnezeu, temându-se de înfricoşătoarea alunecare din ea. Celor dintâi de li se întâmplă să cadă din starea lor, dar se căiesc şi iarăşi se ridică, le vine din nou frica cea dintâi, cu bune nădejdi. Celor de al doilea însă, de au căzut de la înălţimea vederii lui Dumnezeu, prin prizma vrăjmaşului, nu le vine îndată frica a doua, ci îi ia în primire o negură şi un întuneric gros, fiind plini de mâhnire, de dureri, de amărăciune şi de frica cea dintâi a muncilor veşnice. (Nichita Stithahul, Filocalia 6, pag. 235).

"Toiagul Tău şi varga Ta, acestea m-au mângâiat".

Psalm XXII, 5

În înţelesul proorocesc *"toiagul şi cârja"* sunt judecata şi providenţa, iar în înţelesul moral, psalmodierea şi rugăciunea.

Căci judecaţi de Domnul cu toiagul pedepsirii, suntem povăţuiţi spre întoarcere, iar pedepsind noi pe cei ce se răscoală împotriva noastră, cu toiagul psalmodierii bărbăteşti ne sprijinim pe rugăciune. Având deci toiagul şi cârja, în mâna lucrării minţii să nu încetăm a pedepsi şi a fi pedepsiţi, până ce vom ajunge cu totul sub providenţă, fugind de judecata de acum şi de cea viitoare. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 95).

"Toiag" înseamnă judecata lui Dumnezeu, iar *"varga"*, Providenţa. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 76).

"Gătit-ai înaintea mea masă împotriva celor ce mă necăjesc pe mine [...] Paharul Tău mă îmbată cu tăria lui".

Psalm XXII, 6

Altfel citesc Scripturile cei începători în viaţa de evlavie, altfel cei ce au înaintat până la mijloc şi altfel cei ce au alergat până la desăvârşire.

Celor dintâi citirea le este pâinea de la masa lui Dumnezeu, care susţine inimile lor în sfinţitele nevoinţe ale virtuţii şi le dă vigoarea tăriei pentru lupta cu duhurile care pricinuiesc patimile, şi-i face luptători viteji împotriva dracilor. Celor de-al doilea, le este vin din potirul dumnezeiesc, înveselind inimile lor şi scoţându-i din ei înşişi prin puterea înţelesurilor şi ridicându-le mintea de la litera care-i omoară, ca să cerceteze adâncurile duhului ei şi să le fie întreagă născătoare şi descoperitoare de înţelesuri. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 296).

"Învăţa-va Domnul pe cei blânzi căile Lui".

Psalm XXIV, 10

Blândeţea este propteaua răbdării; uşa sau mai bine zis maica răbdării, pricină a deosebirii (a dreptei socoteli, a discernământului). E pricina iertării, îndrăzneala rugăciunii, încăperea Duhului Sfânt. Căci zice: *"Spre cine voi privi, dacă nu spre cel blând şi liniştit"* (Isaia LXVI, 2). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 290).

"Călăuzi-va pe cei blânzi întru judecată; învăţa-va pe cei blânzi căile Sale".

Psalm XXIV, 10

"Învăţaţi de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi afla odihnă sufletelor voastre".

Matei XI, 29

Cel ce voieşte să înveţe să se liniştească, trebuie să aibă ca semn, acesta: să fie pururea blând cu inima [...]. Căci spune Mântuitorul: *"Fericiţi cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul"* (Matei V, 5), adică inima, care face ca o sământă să rodească din har în treizeci, şaizeci şi o sută (Marcu IV, 20), după cum este în ceata începătorilor, sau a celor din mijloc, sau a celor desăvârşiţi. Unul ca acesta nu tulbură sau nu se tulbură pentru nimic, decât pentru evlavie.

Blândeţea se poate dobândi uşor, dacă îţi întorci sufletul de la toate şi îl mişti spre iubire şi taci cât mai mult, hrănindu-te cu măsură şi rugându-te pururea. Astfel Sfântul Maxim zice: *"Frânează iuţimea sufletului cu iubirea, vestejeşte pofta lui cu înfrânarea şi înaripează cugetarea lui cu rugăciunea; şi lumina minţii nu se va întuneca niciodată"* (Filocalia 2, pag. 105, Capete despre dragoste) [...]. Şi iarăşi: *"Trei sunt virtuţile care aduc minţii lumină totdeauna: a nu vedea răutatea vreunui om, a răbda netulburat cele ce vin asupra noastră, şi a face bine celor ce ne fac rău"*. Aceste trei virtuţi nasc alte trei mai mari decât ele, astfel: a nu vedea răutatea vreunui om, naşte *"iubirea"*; a răbda fără tulburare cele ce vin asupra noastră, naşte blândeţea; iar a face bine celor ce ne fac rău, ne agoniseşte *"pacea"* (Filocalia 2, pag. 74). (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 174).

Sufletul blând e tronul simplităţii. Iar mintea mânioasă e pricinuitoarea răutăţii. În sufletul lin va încăpea cuvântul înţelepciunii. Sufletul drept e soţul smereniei. Iar cel viclean este slujitorul mândriei. Sufletele celor blânzi se vor îmbogăţi întru cunoştinţă, iar mintea stăpânită de iuţime locuieşte împreună cu întunericul şi neştiinţa (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 291).

Acesteia, Proorocul îi zice cunoştinţa cu bună cinstire. Dar precum buna-cinstire este una după nume, dar are multe lucrări, aşa şi cunoştinţa este una după nume, dar are multe cunoştinţe şi

vederi. Şi de fapt, începutul făptuirii trupeşti e cunoştinţă şi fără cunoştinţă nimeni nu vine la săvârşirea binelui. Şi tot drumul până la sfârşitul înfierii şi până la înălţarea minţii la cer în Hristos se numeşte cunoştinţă şi vedere. Dar cea dintâi este înainte de osteneală, ca prin ea să se înfăptuiască lucrarea, ca o zidire prin unealtă; iar cea de a doua este după zidire, ca să fie păzită ca un turn, din frică. Şi iarăşi cunoştinţa e şi lucrare a virtuţilor sufletului, ca să se pregătească şi să se sădească pomii raiului. Dar după aceea e cunoştinţa minţii şi lucrarea duhovnicească, sau supravegherea minţii şi aşezarea moravurilor sufletului, ca lucrătorul să lucreze cu pricepere şi să păzească poruncile. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 222-223).

"Necazurile inimii mele s-au înmulţit, din nevoile mele scoate-mă".

Psalm XXIV, 18

Când cel ce pregăteşte în linişte mierea virtuţilor se ridică mai presus de slăbiciunea trupului, prin nevoinţele iubirii de înţelepciune şi puterile sufletului sau se înalţă din cugetarea căzută, la starea cea după fire; când se va umple de razele Duhului şi, curăţindu-şi inima cu lacrimi, va îmbrăca nestricăciunea morţii de viaţă făcătoare a lui Hristos, şi, şezând în foişorul liniştii, va primi şi el pe Mângâietorul ca o limbă de foc, atunci e dator să grăiască cu îndrăzneală lucrurile măreţe ale lui Dumnezeu şi să binevestească dreptatea Lui în Biserica cea mare, ca unul ce a primit în inima sa legea Duhului. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 284-285).

"Aceasta va înălţa capul tău peste vrăjmaşii tăi".

Psalm XXVI, 10

"Şi-ţi va da ţie aripi ca de porumbel şi zburând te vei odihni la Dumnezeu".

Psalm LIV, 6

Cel ce m-a scos din Egipt, adică din lumea pierzătoare de suflet, Acesta este Cel ce, luptând pentru mine cu braţ ascuns, a biruit pe Amalec şi mi-a dat nădejdea că Domnul va zdrobi de la faţa noastră şi celelalte neamuri ale patimilor necuvioase. (Ioan Carpatinul, Filocalia 4, pag. 125).

"Spre El a nădăjduit inima mea şi am fost ajutat şi a înflorit trupul meu".

Psalm XXVII, 9-10

Mintea mişcându-se cu putere spre bunătăţile vieţii pentru nădejdea bunătăţilor viitoare, pentru lipsa de griji, simte şi ea în chip negrăit bunătatea dumnezeiască şi comunică şi trupului prin bunătatea sa, după măsura înaintării sale, cum zice şi David. Iar această bucurie ivită în suflet şi în trup este o înştiinţare neînşelătoare a vieţii nestricăcioase. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 235).

"Spre Dumnezeu a nădăjduit inima mea şi am fost ajutat; şi a înflorit iarăşi trupul meu".

Psalm XXVII, 9-10

"Cine, afară de Domnul, mă va ridica pe mine şi va sta împreună cu mine împotriva nenumăratelor gânduri uneltite cu viclenie?"

Psalm XCIII, 16

Să nu-ţi faci păreri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioară,

şi să te predai vrăjmaşilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de Egipteni prin Dumnezeul tuturor, şi-a născocit sieşi ca ajutor idol turnat.

Idol turnat este mintea noastră slabă care, câtă vreme cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor răutăţilor, le izgoneşte uşor şi cu ştiinţă măiastră pune pe fugă puterile nevăzute şi războinice ale vrăjmaşilor. Dar când îndrăzneşte nesăbuită să se reazeme cu totul pe sine, se rostogoleşte ca pasărea Oxypteros (repede zburătoare). Iar cel ce se nădăjduieşte în sine şi nu în Dumnezeu, va cădea cădere jalnică. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 47).

"Rupt-ai sacul meu şi m-ai încins cu veselie, ca să cunosc slava Ta şi să nu mă mâhnesc".

Psalm XXIX, 11-12

Sufletul care stăruie în alipirea la starea înjosită a trupului şi iubeşte plăcerile lui şi ţine la slava de la oameni, sau chiar dacă nu le caută pe acestea, e simţitor la adierea poftei, rămâne cu totul nemişcat şi greoi spre orice virtute şi poruncă a lui Dumnezeu, ca unul ce e îngreuiat şi înlănţuit cu putere de relele amintite. Dar când trezit de ostenelile nevoinţelor şi de lacrimile pocăinţei, scutură de la sine greutatea trupului şi topeşte în şiroaiele lacrimilor cugetul trupesc şi s-a ridicat mai sus de micimea celor văzute, se împărtăşeşte de lumina curată şi se eliberează de patimile care îl tiranizează. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 40-41).

"Uitat am fost ca un mort din inima lor, ajuns-am ca un vas stricat. Că am auzit ocara multora din cei ce locuiesc împrejur, când se adunau ei împreună împotriva mea; ca să ia sufletul meu s-au sfătuit".

Psalm XXX, 12-13

Mintea curăţită de tot noroiul se face sufletului cer înstelat de înţelesuri strălucitoare şi atotluminoase şi Soarele dreptăţii luminează în ea, trimiţând în lume razele luminoase ale cunoştinţei de Dumnezeu. Iar raţiunea acestei minţi, făcându-se curată, scoate din adâncul Înţelepciunii raţiunile simple şi neamestecate ale lucrurilor şi descoperirile lămurite ale celor ascunse, înfăţişându-le minţii, pentru a cunoaşte care este adâncul, înălţimea şi lărgimea cunoştinţei de Dumnezeu. Şi mintea, primindu-le pe acestea la sânul ei în chip firesc, face cunoscute adâncurile Duhului, prin cuvânt, tuturor celor ce au Duh dumnezeiesc în cele dinlăuntru şi dă pe faţă vicleniile dracilor şi povesteşte tainele Împărăţiei cerurilor. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 285-286).

"Fericiţi sunt aceia cărora li s-au iertat fărădelegile şi cărora li s-au acoperit păcatele".

Psalm XXXI, 1

"Fericit e omul pe care îl va povăţui Domnul şi din Legea Lui şi a Duhului îl va învăţa pe el".

Psalm XCIII, 12

Văzătorii contemplă pe Dumnezeu într-un chip fără chip şi într-o frumuseţe mai presus de lumină, nematerială şi necompusă, în faţa Lui atotsimplă; ei văd unitar pe Unul, încununat de bunătăţi nesfârşite, împodobit de splendori nenumărate, luminând toată mintea cu razele unei frumuseţi strălucitoare; contemplă fericirea negrăită şi de nepovestit, izvorul bunătăţilor şi frumuseţilor, belşugul nesecat pururea ţâşnitor, vistieria mai presus de plinătate, fără fund, nedeşertată a slavei, care umple cu covârşire minţile cele fără ochi de o mare desfătare.

Căci din unitatea aceea duhovnicească şi mai presus de fire, aşezată mai presus de toate în ascunzimea nepătrunsă, izvorăşte tainic bucurie, mulţumire şi veselie curată într-un râu pururea curgător. Din ea se revarsă un noian nestrăbătut şi necuprins de

bunătate negrăită, de dragoste netălmăcită şi de purtare de grijă neînţeleasă, printr-o putere fără hotar şi printr-o înţelepciune de negrăit. Căci ele rămân nepătrunse chiar şi de îngeri şi de serafimi, ca unele ce se află mai presus de orice minte. Căci chiar şi cele ce se zămislesc în timpul de aici în noi într-un chip negrăit, iar în cel viitor vor ieşi la arătare, ca printr-un fel de naştere, şi se vor desăvârşi, răpesc şi mintea heruvimilor, deşi le înţelege numai într-un chip întunecos. Cu adevărat aceia sunt fericiţi. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 465-466).

"Veniţi la El, adică la Unul, şi vă luminaţi".

Psalm XXXIII, 5

"Eu sunt Dumnezeu cel dintâi şi Eu după aceea şi afară de Mine nu este alt Dumnezeu".

Isaia XLI, 4; XLIV, 6

"Ascultă Israele, Domnul Dumnezeul tău Domn Unul este".

Deuteronom VI, 4

Nimic din ceea ce e creat nu e unul în chip desăvârşit. Căci nu e greu de văzut că fiecare se deosebeşte de fiecare, printr-o oarecare însuşire proprie. Dar, întrucât sunt create, nici una nu se deosebeşte de nici una, fiecare având început şi sfârşit, aflându-se sub fire şi nefiind propriu-zis una în chip simplu.

"Unul" este cu adevărat numai Cel Necreat, întrucât e simplu, fără de început, fără de sfârşit, nehotărnicit şi, de aceea, nemărginit. Iar Acesta e Dumnezeu.

Numai privind spre Acesta, prin împărtăşire de Duhul de viaţă făcător, mintea îşi primeşte, zi de zi, creşterea cuvenită ei, întărindu-se în unitatea, simplitatea şi în starea ei de îndumnezeire. Căci, se ştie sigur că, în afară de Unul şi de privirea în Duh spre El, nu se poate avea o minte tot mai bună. Aceasta, pentru că mintea s-a împărtăşit, slăbită de lumea mult împărţită şi de patimi, şi are nevoie de o putere mai presus de lume şi de privirea spre

"Unul" mai presus de fire pentru ca, răpită fiind de cele împărţite, să iasă afară din patimi şi din dezbinare şi să dobândească chipul dumnezeiesc. De aceea, şi Domnul roagă pe Tatăl, ca să fim şi noi, credincioşii, una în Tatăl şi Fiul însuşi prin Duh. Una, cum şi Ei sunt una, ca să fim făcuţi desăvârşiţi, cum trebuie, atât prin harul Duhului unificator, cât şi prin privirea unitară, în Dumnezeu cel Unul.

Aceasta ne este în chip limpede adevărata îmbunătăţire şi aceasta este sfârşitul şi adevărata şi singura noastră odihnă.

De aceea, pizmaşa şi de oameni urâtoarea ceată drăcească, împărţind în chip necuvenit credinţa, prin născocirea multor dumnezei, a risipit în chip amăgitor unitatea minţii şi nu a lăsat-o să aibă imaginea Unului mai presus de lume. Aceasta, pentru ca prin sădirea închinării la mulţi dumnezei şi prin privirea şi slujirea lor, să înduplece mintea să se mişte împotriva firii ei şi să o facă să poftească tot felul de patimi şi minciuna în loc de adevăr şi virtute.

Treimea ipostasurilor dumnezeirii celei una nu împarte Domnia cea una. Persoanele sunt cu adevărat trei, dar cu toate acestea Dumnezeu este Unul în fiinţă, putere, voinţă, lucrare şi în toate celelalte însuşiri fiinţiale. Aşadar, a sluji unităţii lui Dumnezeu, a privi şi a te aduna cu toată puterea spre ea, ieşind din cele multe, este voia lui Dumnezeu şi îmbunătăţire a minţii, precum şi cale de aflare a adevărului şi rod al dragostei dumnezeieşti şi al îndumnezeirii. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 406-408).

"Gustaţi şi vedeţi că e bun Domnul".

Psalm XXXIII, 8

Simţirea minţii constă în gustarea precisă a realităţilor distincte din lumea nevăzută. Căci precum prin simţul gustului trupesc, când se află în stare de sănătate, deosebim fără greşeală cele bune de cele rele şi dorim cele bune, tot aşa mintea noastră, când începe să se mişte în deplină sănătate şi fără griji, poate să simtă din belşug

mângâierea dumnezeiască şi să nu mai fie răpită niciodată de contrariul aceleia. Şi precum trupul, gustând din dulceţurile pământeşti, experimentează fără greşeală simţirea lor, aşa şi mintea când se află deasupra cugetului trupesc, poate să guste fără să se înşele mângâierea Duhului Sfânt şi să păstreze amintirea gustării neuitată prin lucrarea dragostei. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 425-426).

"Temeţi-vă de Domnul toţi sfinţii Lui că n-au lipsă cei ce se tem de El".

Psalm XXXIII, 9

Există un plâns fără smerenie duhovnicească şi acesta e socotit de cei ce plâng astfel ca un plâns curăţitor de păcate. Dar închipuindu-şi aceasta, se amăgesc în zadar. Căci sunt lipsiţi de dulceaţa Duhului, ivită în chip tainic în cămara înţelegătoare a sufletului (Psalm XXXIII, 9). De aceea unii ca aceştia se şi aprind repede de pofta faţă de lume şi de cele din lume. Iar cel ce nu poate dispreţui acestea în chip desăvârşit şi n-a dobândit o deslipire din suflet faţă de ele, nu poate dobândi nici nădejdea sigură şi neîndoielnică a mântuirii sale. E purtat de îndoială, neîncetat, ici şi colo, nepunând *"temelia de piatră"* (Luca VI, 48). (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 63).

"Ocoleşte răul şi fă binele".

Psalm XXXIII, 13

Cel ce petrece şi vieţuieşte contrar firii şi trupeşte, şi-a pierdut în întregime puterea sa de deosebire (dreapta chibzuire). Iar cel ce se înfrânează de la cele rele şi a început să facă binele, acela, ca unul ce e începător şi-şi dă urechea învăţăturii, vine la puţină

simţire a dreptei chibzuinţe, atât cât poate un începător. Iar cel ce vieţuieşte după fire şi sufleteşte, ca unul ce lucrează cu înţelegere şi judecată, pentru care motiv se socoteşte a fi la mijloc, priveşte la măsura sa şi deosebeşte cele privitoare la el şi la cele ale celor asemenea lui. În sfârşit cel ce vieţuieşte mai presus de fire şi duhovniceşte, acela, ca unul ce a trecut hotarele potrivite celui începător şi celui de la mijloc şi, cu harul lui Hristos, a înaintat spre cel desăvârşit, sau spre iluminarea cea din ipostas şi spre discernământul atotdesăvârşit, vede şi sinea sa în chipul cel mai limpede. El vede şi deosebeşte totodată foarte clar pe toţi, dar el nu e văzut şi deosebit de nici unul, deşi, pe de altă parte, se face văzut şi deosebit şi asemănat ca unul ce e şi se numeşte om duhovnicesc, însă nu pe hârtie şi cu cerneală, ci prin lucrare şi har. Căci zice dumnezeiescul Apostol: *"Cel duhovnicesc pe toţi îi judecă, dar el nu e judecat de nimeni"* (I Corinteni II, 15). (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 98-99).

"Sătura-se-vor din grăsimea casei Tale, şi din izvorul desfătării Tale îi vei adăpa pe ei".

Psalm XXXV, 8

Drepţii, ca să se poată bucura mai desăvârşit de răsplătirea nădejdii în Dumnezeu, primind roada faptelor virtuoase, căci despre ei s-a scris: *"Îmbăta-se-vor..."*, despre ei a spus şi Domnul că-i va chema în Împărăţia Tatălui şi le va sluji lor (Luca XII, 37), după ce le-a făgăduit că vor bea şi paharul nou în Împărăţia lui Dumnezeu (Matei XXVI, 29) şi se vor veseli.

Iar păcătoşii vor bea spre a se umple de amărăciunea mâniei şi de întristarea veşnică; şi vor gusta atâta cât să ştie de ce nectar prea dulce se vor lipsi în chip nefericit din nesocotinţa lor. La gustarea acestuia în vremea de faţă ne îndeamnă spre mângâiere, dumnezeiescul David, zicând: *"Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul"* (Psalm XXXIII, 8). Dar păcătoşii nu se întorc spre El.

Însă cei ce se întorc, ascultând precum se cuvine, de poruncă, şi văd potirul şi turnarea din acesta în acesta, simt din amândouă părţile, şi de aici şi de acolo, chemările pline de har binevoitor; şi beau şi se bucură şi-şi îndulcesc deplin simţurile sufletului şi cântă, cum se cuvine, cântări pline de mulţumire (euharistice) lui Dumnezeu strigând *"Şi paharul Tău este îmbătându-ne pe noi ca un prea puternic"* (Psalm XXII, 6) sau: *"Mila Ta cea necuprinsă, dată încă de acum, ca dintr-un sân adânc, ca un vin, ne va urma pe noi în toate zilele vieţii noastre"* (Psalm XXII, 7) adevărate, adică celei viitoare, statornice şi nemuritoare.

Căci pururea vom avea bunătăţile dumnezeieşti viitoare şi vom fi în ele, de vom gusta din amândouă părţile vinul potirului de viaţă făcător şi nou, aflat în mâna Domnului şi vom bea din el în toate zilele. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 329-330).

"Că la Tine este izvorul vieţii, întru lumina Ta vom vedea lumină".

Psalm XXXV, 9

Cel ce-i plin de mândrie şi-şi amăgeşte mintea cu închipuirea de sine nu va dobândi niciodată harul smereniei, în lumina umilinţei inimii, prin care se dă lumina înţelepciunii lui Dumnezeu celor zdrobiţi cu inima. Pe acela îl va acoperi noaptea patimilor, în care umblă toate fiarele pădurii firii omeneşti şi vulpile părerii de sine, adică dracii slavei deşarte şi ai curviei, care caută răcnind pe cineva să înghită. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 247).

Vederea luminii acesteia este o unire, deşi nu e o unire de durată pentru cei nedesăvârşiţi. Căci unirea cu lumina, ce este altceva decât o vedere? Apoi odată ce aceasta se produce după odihnirea tuturor lucrărilor minţii, cum s-ar săvârşi altfel dacă nu prin Duhul? Căci lumina se vede în lumină şi într-o lumină

asemănătoare, iar cel ce vede, dacă nu lucrează în nici un chip altfel, fiind ieşit din toate celelalte, devine şi el întreg lumină, şi se face şi el asemenea cu ceea ce vede; mai bine zis se uneşte în chip neamestecat, lumină fiind şi lumină văzând prin lumină (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 310-311).

Simţirea duhovnicească este cea care are însuşirea să primească puterea văzătoare (contemplativă), asemenea pupilei ochilor trupeşti, care au în ei puterea să primească lumina supusă simţurilor. Vederea mintală este o cunoştinţă naturală, unită cu starea firii, care se numeşte lumină naturală. Este puterea sfântă a darului deosebirii (discernământului), pus între lumină şi vedere (contemplare). Firile cunoscătoare sunt nişte existenţe înzestrate cu discernământul ce le vine din lumină, în scopul vederii.

Patimile sunt un fel de fiinţă învârtoşată. Ele se aşează între lumină şi vedere şi împiedică deosebirea lucrurilor.

Curăţia este limpezirea văzduhului minţii, în al cărui sân se înalţă firea noastră înaripată. Dacă mintea nu e sănătoasă în fire, nu lucrează în ea cunoştinţa, aşa cum simţul trupesc se lipseşte de vedere când e vătămat din nişte pricini oarecare. Iar dacă mintea e sănătoasă, dar cunoştinţa nu se produce, înseamnă că mintea nu lucrează în afară de ea pentru a face deosebirea între cele duhovniceşti, precum ochiul poate fi sănătos în toate părţile lui, dar nu pune în lucrare vederea simţului. Căci chiar dacă mintea se păstrează în cele ce-i sunt ale sale, dacă harul nu este aproape de ele, acestea toate rămân nelucrătoare în împlinirea slujirii discernământului, aşa cum în lipsa soarelui oamenii petrec noaptea fără să vadă, chiar dacă toate ale lor sunt sănătoase şi desăvârşite, adică atât ochiul cât şi vederea, cât şi lucrurile care nu s-au deosebit, sau nu se deosebesc [...].

Dar dacă harul Soarelui gândit cu mintea ne vine aproape şi ne mişcă dorinţa şi ne stârneşte la trezvie, dar ea nu e curată, ea e ca un văzduh deşert, nestrăveziu, din pricina grosimii norilor şi a materiilor ce se întind cu uşurinţă ca un întuneric spre lumina

soarelui de care ne veselim în bucuria vederii.

Când vederea şchioapătă în puterea de a deosebi, firea se goleşte de lucrare. Sufletul e împiedicat să simtă bucuria Celui de al doilea Soare, Care răsare peste toate, din pricina grijilor trupeşti, puse deasupra lui, griji care acoperă lumina adevărului ca să nu vină la noi. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 348-350).

Căci *"în lumina Ta"*, a lui Dumnezeu, adică în iluminarea unitară a Ta, *"vom vedea lumină"*, sau pe Tine, pe Cel ce luminezi inimile noastre şi mintea noastră. Şi numai privind ale Tale, am putea cunoaşte ale Tale, ca să nu se poată lăuda cu sine nici un trup (I Corinteni I, 29). Pentru aceasta, aşa cum spunea Avram, care înseamnă *"străbătător"*, pentru că a ieşit cel dintâi, când a auzit, şi a lăsat toate, precum i s-a poruncit, şi s-a mutat în pământul în care curge miere şi lapte, a primit numele schimbat de Avraam sau de tată a multor neamuri, tot aşa şi mintea, care, după chipul lui, prin puterea şi lucrarea dumnezeirii întreit ipostatice, iese din cele supuse simţurilor şi din simţirea lumii şi se mută la lumină, adică la contemplarea şi privirea unitară a Treimii dumnezeieşti, e vrednică să fie numită străbătătoare şi se face născătoare şi purcezătoare a unor mari şi multe înţelegeri negrăite şi tainice, ca a unor popoare, dat fiind că i se descoperă şi se nasc din ea lucruri minunate, de care se bucură şi se veseleşte ca un tată de copii şi petrece în pacea cea întru Hristos. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 266).

"Iar sabia lui va intra în inima lui şi săgeţile lui se vor zdrobi".

Psalm XXXVI, 15

Când începe mintea să înainteze în dragostea de Dumnezeu, atunci şi dracul hulirii începe să o ispitească, şi-i şopteşte astfel de gânduri, pe care nu le poate născoci nici un om, ci numai diavolul,

tatăl lor. Iar aceasta o face pentru că pizmuieşte pe cel iubitor de Dumnezeu. El vrea ca acesta, venind la deznădejde, pentru că a cugetat unele ca acestea, să nu mai îndrăzească să se avânte către Dumnezeu prin rugăciunea obişnuită. Dar cu nici un folos nu se alege din aceasta ticălosul pentru scopul său, ci şi mai tari ne face. Căci războiţi fiind de el şi războindu-ne împotriva lui, ne aflăm mai încercaţi şi mai adevăraţi în dragostea lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 57).

"Fugi de rău şi fă binele".

Psalm XXXVI, 27

Adică războieşte pe vrăjmaş ca să-ţi micşorezi patimile, apoi ţine-te treaz ca să nu crească. Şi luptă ca să dobândeşti virtuţile şi după aceea ţine-te treaz ca să le păstrezi. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 56).

"Eu ca un surd n-am auzit şi ca un mut nu mi-am deschis gura mea".

Psalm XXXVII, 13

Câtă vreme sufletul e dezbinat în el însuşi şi puterile lui se mişcă fără rânduială, câtă vreme n-a primit în sine razele dumnezeieşti, nu s-a învrednicit nici de eliberarea din robia cugetului trupesc şi nu s-a bucurat nici de pace. Dacă a încetat de curând războiul patimilor neastâmpărate, sufletul are nevoie de multă tăcere a buzelor, încât să spună asemenea lui David (Psalm XXXVII, 13). Trebuie să fie pururea trist şi să umble mâhnit pe calea poruncilor lui Hristos, cât e supărat de vrăjmaşi şi să aştepte venirea Mângâietorului, prin care primind umilinţa şi lacrimile care-l spală, va dobândi cu adevărat cununa libertăţii. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 284).

"Cât a stat cel fărădelege înaintea mea, am rămas mut şi surd m-am smerit şi am tăcut despre cele bune".

Psalm XXXVIII, 2-3

Cel ce în vremea năvălirii ispitelor se abţine de la comtemplaţia naturală şi stăruie numai în rugăciune, adunându-şi mintea din toate şi concentrând-o în ea însăşi şi în Dumnezeu, omoară deprinderea puterilor naturale ale sufletului de-a lucra răul prin simţuri, mişcându-se împotriva firii [...]. Cunoscând, încercând şi făcând acest lucru, marele David, care a avut mai mult decât toţi experienţa războaielor de gând zice: "Cât a stat cel fărădelege..." (Psalm XXXVIII, 2-3). După el dumnezeiescul Ieremia porunceşte poporului să nu iasă din cetate, pentru sabia duşmanilor care o înconjoară din toate părţile (Ieremia VI, 25). Iar dacă fericitul Avel ar fi păzit această poruncă şi n-ar fi ieşit împreună cu Cain la câmp, adică în oceanul contemplaţiei naturale, înainte de a ajunge la nepătimire, nu l-ar fi ucis legea trupului, care este şi se numeşte Cain, năvălind asupra lui cu viclenie şi amăgindu-l prin cele de-a dreapta în cursul contemplării lucrurilor, înainte de deprinderea desăvârşită. Dar nefăcând aşa, a fost ucis de Cain, pe care, cum îl arată numele, Adam, primul om, l-a dobândit ca prima roadă a greşelii sale, născând legea păcatului pe care nu a creat-o Dumnezeu deodată cu omul în Rai. Căci Cain se tălmăceşte *"dobândire"*.

Cain este legea trupului, cea dintâi pe care o naşte Adam după ce-a călcat porunca dumnezeiască. Iar Avel este cugetul duhului, pe care-l naşte tot acela mai pe urmă prin căinţă. Pe acesta îl ucide Cain, fiindcă a purces la contemplarea naturii înainte de a dobândi deprinderea desăvârşită în acest scop. Dar cine va omorî pe Cain se va dezlega de şapte răzbunări, zice Dumnezeu (Facere IV, 15). Pe el îl numeşte în Evanghelie *"duh viclean"*, *"care ia cu sine şapte duhuri mai rele decât el"* (Matei XII, 45). Acesta este poate gândul iubirii trupeşti de sine sau al lăcomiei pântecelui, căruia îi urmează totdeauna gândul curviei şi al iubirii de argint, al întristării şi al mâniei, al trândăviei, al slavei deşarte şi al mândriei. Deci cel ce

ucide pe Cain, adică lăcomia pântecelui, a ucis împreună cu ea şi patimile, care odrăslesc în urma ei. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 189-190 şi 194-195).

"Înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul meu şi în cugetul meu se va aprinde foc".

Psalm XXXVIII, 4

Rugăciunea curată şi neîmprăştiată a inimii este aceea din care se naşte o oarecare căldură în inimă. E focul pe care Iisus Hristos a venit să-l arunce pe pământurile inimii noastre care mai înainte erau purtătoare de mărăcinii patimilor, iar acum sunt, prin har, purtătoare de Duh, cum a zis Domnul nostru Iisus Hristos: *"Foc am venit să arunc pe pământ şi cât aş fi voit să se fi aprins"* (Luca XII, 19).

Aceasta a făcut odinioară şi cu Cleopa şi însoţitorul lui când i-a încălzit şi i-a înflăcărat să strige, ieşiţi din ei (în extaz) unul către altul: *"Oare nu era inima noastră arzând în noi pe cale ?"* (Luca XXIV, 32) [...]. Iar Sfântul Ilie Ecdicul zice: *"Când sufletul, odihnindu-se de toate cele din afară, se va uni cu rugăciunea, aceasta învăluind sufletul îl face întreg arzător, după cum focul face fierul. Sufletul este acelaşi, dar nu mai poate fi atins de atingerile din afară, cum nu poate fi nici fierul arzător"* (Filocalia 4, pag. 296).

Şi iarăşi: *"Fericit este cel ce s-a învrednicit să se arate în viaţa aceasta astfel şi statura sa, de lut fiind prin fire, şi-o vede arzătoare, datorită harului"*. (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 123-126).

"Căci răbdând, am aşteptat pe Domnul, şi a luat aminte la mine".

Psalm XXXIX, 1

Credinţa în Hristos ne dă puterea nu numai să dispreţuim plăcerile vieţii, ci şi să suportăm şi să răbdăm toată ispita care vine asupra noastră prin întristări, necazuri şi nenorociri, până va vrea şi ne va cerceta pe noi Dumnezeu. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 20).

"Că întru aceasta am cunoscut că m-ai voit pe mine, că nu se va bucura vrăjmaşul meu de mine".

Psalm XL, 11

Cel ce ţine neîncetat toiagul rugăciunii nu se poticneşte. Şi chiar de i s-ar întâmpla aceasta, nu va cădea de tot. Căci rugăciunea este stăpânitoarea binecredincioasă de la Dumnezeu. Folosul ei se dovedeşte prin biruirea împiedicărilor drăceşti ce ni se întâmplă în timpul adunărilor (slujbelor de obşte). Iar rodul ei prin înfrângerea vrăjmaşului. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, p. 416-417).

"Toată slava fiicei împăratului e dinăuntru".

Psalm XL, 15

Satana, prin Sfântul Botez, e scos afară din suflet, dar i se îngăduie să lucreze în el prin trup. Căci harul lui Dumnezeu se sălăşluieşte în însuşi adâncul sufletului, adică în minte, pentru că *"Toată slava fiicei împăratului e dinăuntru"* nearătată dracilor. De aceea din adâncul inimii însuşi simţim oarecum izvorând dragostea dumnezeiască, când ne gândim fierbinte la Dumnezeu. Iar duhurile rele de aici înainte se mută şi se încuibează în simţurile trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul. Astfel mintea noastră se bucură pururea, iar simţurile trupului sunt atrase de lunecuşul plăcerilor. De aceea harul, lucrând prin simţirea minţii, înveseleşte trupul celor ce sporesc în cunoştinţă cu bucurie negrăită, iar dracii,

lucrând prin simţurile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l cu sila spre cele ce nu vrea. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 453).

"Înseta-t-a de Tine sufletul meu, suspinat-a după Tine trupul meu".

Psalm XLI, 2

Cel ce s-a lepădat fără şovăieli de lume şi de cele din ea, din credinţa lui Dumnezeu, crede că Domnul e milostiv şi îndurat şi primeşte pe cei ce vin cu pocăinţă la El. Iar ştiind că prin necinstire cinsteşte pe robii săi, prin sărăcia cea mai de pe urmă îi îmbogăţeşte şi prin ocări şi dispreţuiri îi slăveşte, iar prin moarte îi face părtaşi şi moştenitori ai vieţii veşnice, se grăbeşte prin acestea ca un *"cerb însetat"* (Psalm XLI, 1) spre izvorul cel nemuritor. El urcă prin acestea în sus ca pe o scară, pe care urcă şi coboară îngerii (Facere XXVIII, 12), care vin în ajutorul celor ce urcă. Iar la capătul de sus al scării stă Dumnezeu, aşteptând hotărârea şi sârguinţa noastră după putere, nu pentru că se desfată să ne vadă ostenind, ci fiindcă Iubitorul de oameni voieşte să ne dea plata Sa ca pe o datorie. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 84).

"Nu voi nădăjdui în arcul meu şi sabia mea nu mă va mântui. Că Tu ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necăjesc şi ai făcut de ruşine pe cei ce ne urăsc".

Psalm XLIII, 8-9

Să iubim pe tot omul din suflet, dar să nu ne punem nădejdea în niciunul dintre oameni. Căci câtă vreme ne susţine Domnul, ne înconjoară toţi prietenii şi toţi vrăjmaşii noştri sunt fără putere. Când însă ne părăseşte Domnul, atunci ne părăsesc şi prietenii cu toţii şi cu toţi vrăjmaşii dobândesc putere împotriva noastră. Dar şi

cel ce îndrăzneşte bizuindu-se pe sine, va cădea cu cădere jalnică. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 34).

"Limba mea e pană".

Psalm XLIV, 2

Precum ochiul trupului caută la literă şi din literă primeşte înţelesurile celor supuse simţurilor, aşa mintea când se curăţeşte şi se întoarce la vechea vrednicie, caută la Dumnezeu şi primeşte de la El înţelesurile dumnezeieşti. În loc de carte, ea are Duhul, în loc de pană înţelegerea şi limba în loc de cerneală, lumina. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, p. 99).

"Aduce-se-vor Împăratului fecioare în urma ei, cele apropiate ei aduce-se-vor Ţie".

Psalm XLIV, 16

"Aduce-se-vor" înfăţişează sfânta înomenire (întrupare), iar *"apropiate ei"* înfăţişează faptul de-a se alipi de El, fiindcă naşterea din nou prin Sfântul Botez le-a înnoit sufletele de orice vechime şi pocăinţa le curăţeşte şi le face fecioare sfinte, scăpate de toată vechimea, nemaiaducându-şi aminte de ea. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 218).

Sufletul, aruncând înapoia sa toate ale trupului, porneşte pe urma frumuseţii lui Hristos, umblând după ea cu faptele cuviinţei şi curăţia cugetării şi cântând [...]. (Teolipt al Filadephiei, Filocalia 7, pag. 67-68).

"Dumnezeu în mijlocul ei şi nu se va clătina".

Psalm XLV, 5

În mijlocul raiului s-a sădit pomul vieţii şi un alt pom numit pomul cunoştinţei binelui şi răului [...]. Pomul vieţii este Dumnezeu însuşi, Făcătorul tuturor [...]. Pomul cunoştinţei sau al cunoştinţei binelui şi răului e firea noastră şi alcătuirea omului, este deosebirea privirii, el e descoperirea alcătuirii firii noastre. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 359 şi pag. 362).

"Opriţi-vă şi cunoaşteţi că eu sunt Dumnezeu".

Psalm XLV, 10

Sunt şase opriri, pe care însuşindu-ni-le, putem cunoaşte pe Dumnezeu. Prima e de la săvârşirea păcatului; a doua de la hrana care ne aprinde; a treia de la amestecul cu cei ce vieţuiesc fără strajă; a patra de la îndeletnicirea care ne depărtează de la viaţa cea după Dumnezeu; a cincea de la avuţia cea vrednică de osândă, care trage mintea spre multe; a şasea înseamnă a nu mai avea peste tot o voie proprie. Aceasta este lepădarea şi ascultarea cea adevărată. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 230).

"Că cei puternici ai lui Dumnezeu s-au ridicat foarte, de la pământ".

Psalm XLVI, 9

Această desăvârşită desăvârşire nedesăvârşită a celor desăvârşiţi, atât de mult sfinţeşte mintea şi o răpeşte de la cele materiale, încât cea mai mare parte a vieţii în trup, după ajungerea la limanul ceresc, o ţine ridicată în contemplare, ca pe una ce e răpită în cer [...]. Unul din aceştia a fost şi egipteanul care nu şi-a

lăsat mâinile sale întinse mult timp în rugăciune când se ruga cu unii (Moise sau Avva Sisoe). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 419).

De felul acesta sunt lucrările negrăite de care auzi că se săvârşesc în trupurile celor care au îmbrăţişat în chip sfânt pentru toată viaţa sfinţita linişte (isihia). Şi ceea ce pare în ele neraţional e mai presus de raţiune şi scapă, prin depăşire, înţelegerii celui ce le cercetează cu raţiunea şi nu caută cunoştinţa lor cu fapta şi cu experienţa mijlocită de aceasta. Iar acesta dacă nu aduce credinţă, singura în stare să primească adevărul mai presus de raţiune, explicând, vai, fără sfinţenie cele sfinte, batjocoreşte cele ale evlaviei. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 239-240).

"Şi omul, în cinste fiind, n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte şi s-a asemănat lor".

Psalm XLVIII, 12

Există o cunoştinţă ce premerge credinţei şi o cunoştinţă ce se naşte din credinţă. Cunoştinţa ce premerge credinţei este cunoştinţa naturală. Iar cunoştinţa ce se naşte din credinţă este o cunoştinţă duhovnicească. Şi există o cunoştinţă naturală, ce deosebeşte binele de rău. Aceasta se numeşte şi discernământ natural. Prin ea deosebim binele de rău în chip natural, fără învăţătură. Pe aceasta a aşezat-o Dumnezeu în firea raţională. Dar primeşte creştere şi adaos prin învăţătură. Nu este cineva care să nu o aibă pe aceasta.

Această putere de cunoaştere naturală a sufletului raţional constă deci în deosebirea binelui şi răului, care se mişcă în el neîncetat. Cei ce sunt lipsiţi de ea, sunt mai prejos de firea raţională. Iar cei ce o au pe aceasta stau drept în firea sufletului şi n-au pierdut nimic din ceea ce le-a dat Dumnezeu firii spre cinstirea fiinţelor raţionale ale Lui. Iar pe cei ce au pierdut această

cunoaştere, prin care deosebesc binele de rău, îi osândeşte proorocul zicând: *"Omul n-a priceput cinstea în care a fost"*. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 92).

Deci primul om, neducându-şi mişcarea lucrării puterilor naturale spre scop, s-a îmbolnăvit de necunoştinţa cauzei sale socotind, prin sfatul şarpelui, că acela este Dumnezeu, pe care cuvântul poruncii dumnezeieşti îi poruncise să-l aibă ca pe un duşman de moarte. Făcându-se astfel călcător de poruncă şi necunoscând pe Dumnezeu, şi-a amestecat cu încăpăţânare în toată simţirea toată puterea cugetătoare şi aşa a îmbrăţişat cunoştinţa compusă şi pierzătoare, producătoare de patimă, a celor sensibile, lucrând, căutând şi voind aceleaşi ca şi dobitoacele (Psalm XLVIII, 12) în tot chipul; ba le-a şi întrecut în iraţionalitate, mutând raţiunea cea după fire în ceea ce e contrar firii. Deci cu cât se îngrijea omul mai mult de cunoştinţa celor văzute numai prin simţire, cu atât îşi strângea în jurul său mai tare neştiinţa de Dumnezeu. Şi cu cât îşi strângea mai mult legăturile neştiinţei, cu atât se lipea mai mult de experienţa gustării prin simţire a bunurilor materiale cunoscute. Dar cu cât se umplea mai mult de această experienţă, cu atât se aprindea mai mult patima iubirii trupeşti de sine, care se năştea din ea. Şi cu cât se îngrijea mai mult de patima iubirii trupeşti de sine cu atât născocea mai multe moduri de producere a plăcerii care este şi frica şi ţinta iubirii trupeşti de sine. Şi fiindcă orice răutate piere împreună cu modalităţile care o produc, omul aflând în însăşi experienţa, că price plăcere are ca urmaşă în chip sigur durerea, îşi avea toată pornirea spre plăcere şi toată fuga dinspre durere. Pentru cea dintâi lupta cu toată puterea, pe cea de-a doua o combătea cu toată sârguinţa, închipuindu-şi un lucru cu neputinţă şi anume, că printr-o astfel de dibăcie va putea să le despartă pe acestea una de alta şi iubirea trupească de sine va avea unită cu ea numai plăcerea, rămânând neîncercată de durere. Sub puterea patimei el nu ştia că plăcerea nu poate fi niciodată fără de durere. Căci în plăcere e amestecat chinul durerii chiar dacă pare ascuns celor ce o gustă,

prin faptul că domină patima plăcerii. Pentru că ceea ce domină iese totdeauna deasupra, acoperind simţirea a ceea ce stă alăturea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 9-10).

Cel ce aude, vede şi simte, cunoaşte puterea (înţelesul) celor spuse. Iar cel ce nu o cunoaşte, este vădit că nu-şi are simţurile sufletului clare şi sănătoase. Şi fiind aşa, încă n-a cunoscut că a fost zidit ca văzător al zidirii văzute şi pentru a fi introdus în cea cunoscută cu mintea [...]. Şi asemănat cu animalele, rămâne fără minte neîntors, nerechemat sau neridicat la prima cinste, după darul iconomiei Domnului nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu (Efeseni III, 2-7).(Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 52).

"Şezând cleveteai pe fratele tău şi uneltea sminteală fiului maicii tale".

Psalm XLIX, 21

Cel ce bârfeşte activitatea celui de aceeaşi credinţă şi stăruie în defăimarea lui, pe drept cuvânt e socotit clevetitor al fratelui său; iar cel ce ponegreşte, purtat de pizmă, pe cel împodobit cu înţelepciune şi sminteşte pe toţi, cu adevărat unelteşte sminteală contra fiului maicii sale. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 212).

"În fărădelegi m-am zămislit, şi în păcate m-a născut maica mea".

Psalm L, 6

Scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost să nu ne naştem prin legătura nunţii din stricăciune. Dar călcarea poruncii a adus

nunta, fiindcă a greşit Adam, adică a nesocotit legea dată lui de Dumnezeu. Deci toţi cei ce se nasc din Adam *"se zămislesc în fărădelegi"*, căzând sub osânda protopărintelui.

Iar *"în păcate m-a născut maica mea"*, înseamnă că Eva, maica cea dintâi a noastră a tuturor, a născut în păcat, ca una ce s-a aprins spre plăcere. De aceea şi noi căzând sub osânda maicii, zicem că ne naştem în păcate. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 210).

"Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntrul meu".

Psalm L, 11

Cel ce a luptat vitejeşte cu patimile trupului şi a războit cu tărie duhurile necurate şi a alungat din ţinutul sufletului său gândurile lor, să se roage să i se dea inimă curată şi să i se înnoiască *"duh drept întru cele dinlăuntru"*, adică să fie golit cu desăvârşire de gândurile întinate şi să fie umplut prin har de gândurile dumnezeieşti, ca să devină astfel în chip spiritual o lume a lui Dumnezeu, strălucită şi mare. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 198-199).

"Inima zdrobită şi smerită, Dumnezeu nu o va urgisi".

Psalm L, 18

"Mult poate rugăciunea însoţită de post".

Marcu IX, 29; Matei XVII, 21

Până ce ne stăpâneşte împătimirea nu putem gusta rugăciunea minţii nici măcar cu cuvântul de pe vârful buzelor, şi avem nevoie să simţim prin simţul pipăitului numaidecât durerea postului, a privegherii şi a altora ca acestea, dacă vrem să ne îngrijim de rugăciune. Căci numai prin ea se mortifică pornirea păcătoasă a

trupului şi gândurile care mişcă patimile animalice se fac mai cumpătate şi mai slabe. Ba nu numai atâta, ci aceasta aduce şi începutul sfinţeniei străpungerii inimii, prin care se şterg şi întinăciunile necurate de mai înainte şi care face pe Dumnezeu mai presus de toate milostiv şi înduplecat de rugăciune. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 229).

Ajutorul lui Dumnezeu este cel ce mântuieşte. Iar când cineva cunoaşte că este lipsit de ajutorul lui Dumnezeu, face multe rugăciuni şi cu cât le înmulţeşte pe acestea, cu atât se smereşte mai mult în inima sa. Căci nimeni, rugându-se şi cerând, nu poate să nu se smerească.

Deci până nu se va smeri inima. Nu se poate opri din împrăştiere. Căci smerenia adună inima. Iar când omul se smereşte, îndată îl înconjoară mila şi atunci inima simte ajutorul lui Dumnezeu. Pentru că află o putere de încredere ce se mişcă în ea. Iar când omul simte ajutorul dumnezeiesc că e de faţă ajutându-l, inima lui se umple îndată de credinţă şi înţelege prin aceasta că rugăciunea îi este mijlocul prin care găseşte ajutor şi izvor de mântuire şi vistierie de încredere şi liman izbăvitor de vijelie şi lumină celor din întuneric şi sprijin celor slabi şi acoperământ în vremea încercărilor şi ajutor în ascuţişul bolilor şi pavăză izbăvitoare în război şi săgeată ascuţită împotriva vrăjmaşilor. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 112-113).

Smerenia nu se dobândeşte prin încovoierea grumazului, prin râncezeala coamei, sau prin haina neîngrijită, aspră şi soioasă, în care mulţi socot că stă toată virtutea; ci ea vine din inima zdrobită şi stă în duh de smerenie. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 266).

"Şi a văzut ochiul meu întru vrăjmaşii mei".

Psalm LIII, 7

Cel ce a luat, prin harul lui Dumnezeu, darul deosebirii din multă smerită cugetare, e dator să păzească acest dar cu toată puterea ca să nu facă nicidecum ceva fără dreaptă socoteală. Ca nu cumva aflându-se în cunoştinţă, să greşească din neglijenţă şi să-şi pricinuiască sieşi o mai mare osândă. Iar cel ce nu a luat darul acesta, încă e dator să nu aleagă nici un gând sau cuvânt sau lucru fără întrebare, credinţă tare şi rugăciune curată, fără care nu poate să ajungă în chip nemincinos la dreapta socoteală. Căci aceasta se naşte din smerita cugetare. Iar ea naşte în cel ce o are puterea de a străvedea, încât cel ce o are prevede uneltirile ascunse ale vrăjmaşului şi retează pricinile lor înainte de vreme. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 130)

"Cine îmi va da aripi ca unei porumbiţe şi voi zbura prin smerenie ?"

Psalm LIV, 6

Cuvântul nostru înaintând cu bună rânduială, a ajuns la luptătorii şi atleţii lui Hristos. Cu adevărat oricărui rod îi premerge floarea şi oricărei ascultări, înstrăinarea, fie a trupului, fie a sufletului. Cu aceste două virtuţi, ca şi cu două aripi de aur, urcă la cer fără preget sufletul cuvios. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 77).

"Aruncă spre Domnul grija ta şi El te va hrăni; nu va da în veac clătinare dreptului".

Psalm LIV, 25

De crezi că Dumnezeu poartă grijă de tine, pentru ce te îngrijeşti de cele vremelnice şi de trebuinţa trupului tău? Iar de nu crezi că Dumnezeu poartă grijă de tine şi de aceea te îngrijeşti de cele trebuitoare ţie, eşti mai de plâns decât toţi oamenii. Şi pentru ce mai trăieşti deci sau pentru ce vei mai trăi? *"Aruncă grija ta asupra Domnului şi El te va hrăni"* (Pilde III, 25); şi nu te vei mai înfricoşa de spaima ce vine asupra ta. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 48).

"Mânia lor după asemănarea şarpelui, ca a unei vipere surde, care-şi astupă urechile ei".

Psalm LVII, 4

Cei ce se supun,după Sfântul Botez, voii celui rău, şi împlinesc cele voite de el, se înstrăinează de Sfântul sân al Botezului. Căci nu ne schimbăm, nici nu ne mutăm din firea în care am fost zidiţi, ci fiind zidiţi buni de Dumnezeu şi rămânând neschimbaţi prin firea şi prin natura în care am fost zidiţi, cele ce le alegem şi le voim prin socotinţa de bunăvoie, pe acelea le şi facem, fie bune, fie rele. Căci precum cuţitul nu-şi schimbă firea sa, fie că e folosit de cineva spre rău, fie spre bine, ci rămâne fier, aşa şi omul lucrează şi face cele ce le vrea, dar nu iese din firea sa. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 92).

"Puterea mea prin Tine o voi păstra".

Psalm LVIII, 10

Precum nu e cu putinţă a intra în luptă cu trupul gol, sau a înota în apă mare cu vestmintele, sau a trăi fără a respira, aşa este cu neputinţă a învăţa războiul cel mintal şi ascuns, a-l urmări cu meşteşug şi a-l împrăştia, fără smerenie şi necontenită rugă către

Hristos [...]. Aşadar puterea de a păzi în noi liniştea mintală a inimii, din care nasc toate virtuţile, ne vine din ajutorul Domnului, care a dat şi poruncile şi care, strigat de noi neîncetat, alungă de la noi uitarea păcătoasă, care strică liniştea inimii, ca apa focul. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 65).

"Cine mă va duce pe mine în cuprinsul cetăţii ?"

Psalm LIX, 10

"Cine mă va călăuzi până acolo, ca să nu mai privesc la deşertăciuni şi nebunii mincinoase".

Psalm XXXIX, 6

Mintea care se află în vremea rugăciunii înlăuntrul cugetării sale, se va afla ca mirele ce stă de vorbă cu mireasa în cămara nunţii. Iar cea care nu e lăsată să intre, stând afară strigă cu suspine. (Psalm LIX, 11; XXXIX, 5). (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 310).

"Povăţuitu-m-ai, că ai fost nădejdea mea, turn de tărie în faţa vrăjmaşului".

Psalm LX, 3

Smerita cugetare este acoperământ dumnezeiesc, spre a nu fi văzute izbândirile noastre. Smerita cugetare e adâncul fără fund al puţinătăţii noastre, care nu poate fi furat de nici un tâlhar. Smerita cugetare este *"turn tare dinspre faţa vrăjmaşului"*. *"Nu se va folosi vrăjmaşul de el; şi fiul lui, adică gândul nelegiuirii, nu va adăuga a-i face lui rău; şi va tăia de la faţa lui pe vrăjmaşii lui şi va pune pe fugă pe cei ce-l urăsc pe el"*. (Psalm LXXXVIII, 22-23). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 305).

"Oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu ? Că de la El este mântuirea mea".

Psalm LXI, 1

Cel ce a ieşit deplin din lume se socoteşte pe sine ca fiind într-un pustiu neumblat şi plin de fiare. De aceea, cuprins de o frică negrăită şi de un cutremur de nedescris, strigă către Dumnezeu, ca Iona din chit şi din marea vieţii, ca Daniil din groapa leilor şi a patimilor furioase; ca cei trei tineri din cuptorul focului lăuntric al poftei arzătoare; ca Manase din statuia de aramă a trupului acesta pământesc şi muritor. Iar Domnul auzindu-l îl izbăveşte pe el din prăpastia neştiinţei şi a dragostei de lume, ca pe proorocul din chit, pentru ca să nu le mai dorească pe acestea; îl izbăveşte din groapa gândurilor rele ale poftei, care răpesc şi rod sufletele oamenilor, ca pe Daniil; din atacurile pătimaşe ale focului care-i arde şi îi slăbeşte sufletul şi-l împinge cu sila spre fapte necuvenite, răcorindu-i sufletul cu roua Sfântului Duh, ca pe israeliţii aceia; şi de trupul acesta pământesc şi greu şi preapătimaş, păstrându-l neînjosit şi nedoborât şi făcându-l fiu al luminii şi al zilei (I Tesaloniceni V, 5) şi învrednicindu-l să guste învierea încă de aici. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 40).

"Suflete al meu, supune-te lui Dumnezeu".

Psalm LXI, 5

Precum se linişteşte marea tulburată când se varsă untdelemn în ea, furtuna ei fiind biruită de calitatea aceluia, aşa şi sufletul nostru se umple de o linişte fericită când se toarnă în el dulceaţa Duhului Sfânt. Căci se lasă biruit cu bucurie de nepătimirea şi de dulceaţa negrăită care-l umbreşte [...]. De aceea, oricâte întărâtări ar încerca atunci dracii să aducă în suflet, el rămâne fără mânie şi plin de toată bucuria. (Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 428).

"Lipitu-s-a sufletul meu de Tine şi pe mine m-a sprijinit dreapta Ta".

Psalm LXII, 8

Mult sunt fericiţi cei ce se înalţă, precum se cuvine, spre vederile contemplaţiilor lui Dumnezeu, cu toată puterea sufletului şi cu pricepere duhovnicească. Căci îi vezi covârşiţi de necuprinsul lui Dumnezeu, din pricina neînceputoriei, a nepătrunderii, a nehotărniciei, a veşniciei şi a nesfârşirii din jurul Lui, uimiţi cu totul de minunea lui Dumnezeu mai presus de orice minune. Din pricina aceasta sufletul lor rămâne lipit cu dragostea *"după Dumnezeu"* şi sunt cuprinşi de un dor de nesuportat de a contempla faţa dumnezeiască şi frumuseţea ei preamărită, topindu-se de fericirea pătimirii ei. Şi aşa se curăţă şi se îndumnezeiesc sub lucrarea dumnezeiască şi se fac în chipul lui Dumnezeu şi dumnezei şi se unesc întru cunoştinţă cu Dumnezeu.

Iar Dumnezeu, făcându-Se cunoscut celor îndumnezeiţi din prisosinţă, în urma darului mai presus de fire şi al îndumnezeirii lor şi al unirii dumnezeieşti, răpeşte în chip minunat cu frumuseţea Lui mai presus de frumuseţe, toată simţirea înţelegătoare şi toată dorinţa lor; încât îi ţine fermecaţi în jurul Său, ca pe nişte alţi îngeri, care cântă într-o pornire nereţinută: *"Dumnezeu a stat în adunarea dumnezeilor şi în mijloc va alege pe dumnezei"* (Psalm LXXXI, 1); şi: *"Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit şi a chemat pământul (adică pe pământeni), de la răsăriturile soarelui până la apusuri"* (Psalm XLIX, 1-2) şi: *"Căpeteniile popoarelor s-au adunat la un loc cu Dumnezeul lui Avraam"* (Psalm XLVI, 9); şi au stat împrejurul lui Dumnezeu cum stau *"serafimii împrejurul Lui"* (Isaia VI, 2), primind iluminările dumnezeieşti ale tainelor mai presus de lume şi ţinându-se nedesfăcuţi de Dumnezeu Cel ce e mai presus de toate în chip nesfârşit.

Dacă, deci, cei curaţi cu inima sunt fericiţi, după spusa Domnului, fiindcă *"vor vedea pe Dumnezeu"* (Matei V, 8), cum nu vor fi fericiţi văzătorii, care se curăţesc prin uimirea ce-i cuprinde din cunoaşterea lui Dumnezeu, înălţându-se prin sporire la treapta

lui Dumnezeu?

Drept aceea, cei ce doresc fericirea, trebuie să pătimească îndumnezeirea şi să stea astfel nemişcaţi ca nişte Heruvimi în jurul lui Dumnezeu, să se ţină cu toată sârguinţa de contemplaţie, de ştiinţă şi de făptuire, în Hristos Iisus, Domnul nostru. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 521-522).

De voieşti să afli adevărul, urmează pilda cântăreţului la chitară. Căci acela şi-a aplecat capul în jos şi, aţintindu-şi auzul la cântare, mişcă pana cu mâna. Şi îndată, coardele lovindu-se între ele, chitara scoate cântarea, iar cântăreţul saltă de dulceaţa cântării.

Să-ţi fie, iubitorule de osteneală şi lucrătorule al viei, limpede pilda şi să nu te îndoieşti. Căci luând aminte, ca un cântăreţ la chitară, la adâncul inimii, vei vedea cu uşurinţă ceea ce cauţi, pentru că sufletul răpit de iubire la culme, nu se mai poate întoarce înapoi. Prin chitară se înţelege inima; prin coarde simţurile, prin pană mintea, care mişcă cu pricepere desăvârşită simţirea prin pomenirea lui Dumnezeu.

Din această mişcare se iveşte în suflet o plăcere negrăită, iar mintea curată face să se arate razele dumnezeieşti. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 227-228).

"Lipitu-s-a sufletul meu după Tine".

Psalm LXII, 8

"Eu m-am ostenit să-Ţi urmez Ţie, şi ziua şi odihna omului n-am poftit Doamne".

Ieremia XVII, 16

Cel ce iubeşte cu adevărat pe Domnul, cel ce se străduieşte cu adevărat să ajungă la viaţa viitoare, cel ce are cu adevărat durere pentru greşelile lui, cel ce a dobândit cu adevărat aducerea aminte de osânda şi de judecata veşnică, cel ce a primit cu adevărat frica

de moartea sa, nu va mai iubi, nu se va mai îngriji nici de bani, nici de averi, nici de părinţi, nici de slava vieţii, nici de prieteni, nici de fraţi, peste tot, de nimic pământesc, ci lepădând şi urând toată legătura, toată grija de acestea, ba încă înainte de acestea şi trupul său, urmează gol şi fără griji şi fără pregetare, lui Hristos, privind pururea spre cer şi aşteptând ajutorul de acolo. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 60-61).

"Iscodit-au fărădelegi, istovitu-s-au născocind iscodiri".

Psalm LXIII, 6

Culegătorul de struguri destoinic mănâncă numai boabe coapte şi nu culege nimic din aguridă. Mintea pricepută şi înţeleaptă ia aminte cu sârguinţă la toate virtuţile pe care le vede la vreunii. Cel fără de mine însă, iscodeşte cele vrednice de ocară şi lipsurile.

Să nu osândeşti, chiar de vezi cu ochii tăi. Căci de multe ori se înşeală şi aceştia. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 203).

"Căci am trecut prin foc şi apă, şi ne-ai scos pe noi la odihnă".

Psalm LXV, 11

Înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul la cele bune, iar Satana foieşte în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieşirile dinspre dreapta ale minţii. Dar din ceasul în care renaştem, diavolul este scos afară, iar harul intră înăuntru. Deci, precum odinioară stăpânea rătăcirea asupra sufletului, aşa după Botez stăpâneşte adevărul asupra lui. Lucrează desigur Satana asupra sufletului şi după aceea ca şi mai înainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află de faţă împreună cu harul, ci învăluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceaţa poftelor neraţionale. Iar aceasta se face din îngăduirea lui

Dumnezeu ca trecând omul prin furtună, prin foc şi prin încercare, să ajungă astfel la bucuria binelui.(Diadoh al Foticeei, Filocalia 1, pag. 451-452).

Nu orice lacrimă este şi umilinţă. Ci e o mare depărtare între lacrimi şi umilinţă. Căci lacrima vine din părerea de rău pentru purtări greşite şi din amintirea vechilor căderi ale sufletului, ca un foc şi ca o apă fierbinte ce curăţă inima. Iar umilinţa coboară de sus, din roua mângâietoare a Duhului, spre mângâierea şi înviforarea sufletului care a intrat cu căldură în adâncul smeritei cugetări şi a primit vederea luminii neapropiate. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 241).

"Precum se topeşte ceara de faţa focului",

Psalm LXVII, 2

"Precum se topeşte ceara de faţa focului", aşa gândul necurat de frica lui Dumnezeu. (Talasie Libanul, Filocalia 4, pag. 5).

Cei ce au înaintat cu timpul, resping şi alungă în întregime închipuirea necuviincioasă împreună cu cea cuviincioasă, prefăcând-o şi topind-o în cenuşă, ca ceara ce se topeşte de faţa focului, prin rugăciunea curată şi prin golirea şi dezbrăcarea minţii de toate chipurile, datorită predării ei în stare simplă lui Dumnezeu [...]. Căci zice Sfântul Isichie: *"Pentru că asirianul (diavolul), fiind el însuşi minte, nu ne poate înşela altfel decât folosindu-se de lucrurile sensibile şi obişnuite nouă"* (*"Despre trezvie şi virtute"*, Filocalia 4, pag. 87). Tot Sfântul Isichie zice: *"Deoarece tot gândul intră în inimă prin închipuirea vreunor lucruri supuse simţurilor, lumina fericită a dumnezeirii îi va străluci atunci când se va odihni de toate şi va părăsi orice formă ce-i vine din acestea. Căci*

strălucirea acesteia se arată minţii curate când se va goli de toate gândurile" (*"Despre trezvie şi virtute"*, Filocalia 4, pag. 63).

Iar dumnezeiescul Evagrie zice: *"Dumnezeu se zice că locuieşte acolo unde e cunoscut. De aceea, mintea curată se numeşte şi tron al lui Dumnezeu. Drept aceea, Dumnezeu nu-şi va arăta înţelesul în înţelesurile care se întipăresc în minte ca nişte chipuri, ci în înţelesurile care nu se întipăresc în ea ca nişte chipuri. De aceea, cel ce se roagă trebuie să se despartă cu totul de înţelesurile care se întipăresc în minte ca nişte chipuri. Şi altfel se va întipări mintea văzând o minte şi altfel văzând raţiunea ei..."* (Filocalia 8, pag. 136).

"Dacă veţi dormi în mijlocul moştenirilor voastre aripile voastre argintate vor fi ca ale porumbiţei şi spatele vostru va străluci ca aurul".

Psalm LXVII, 14

Cele văzute de suflet, pentru făptuire, sunt argintii ca aripile porumbului; iar cele cugetate, adică cele de dincolo de raţiune, pentru contemplaţie, sunt aurii. Căci sufletul neînfrumuseţat astfel, nu poate zbura şi nu se poate odihni acolo unde este locuinţa tuturor celor ce se veselesc. (Psalm LXXXIV, 6). (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 303).

"Din templul Tău îţi vor aduce Ţie împăraţii daruri în Ierusalim".

Psalm LXVII, 30

Mintea care e împăratul fiecăruia, ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnurile bune şi frumoase de la Hristos, care locuieşte acolo şi le duce până la vieţuirea virtuoasă, pe care

Proorocul a numit-o Ierusalim; şi apoi iarăşi le aduce prin intenţia cea bună lui Hristos, care i le-a dăruit mai înainte. (Marcu Ascetul, Filocalia 1, pag. 364).

"Peste Israel mărirea Lui şi puterea Lui în nori".

Psalm LXVII, 35

Adică peste mintea văzătoare coboară frumuseţea *"slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu putinţă"*. Şi puterea Lui în nouri, adică în sufletele luminoase, care privesc în dimineţi spre Cel ce şade de-a dreapta Tatălui şi le trimite lumină, aşa cum îşi trimite soarele razele sale în nourii curaţi, arătându-şi frumuseţea sa. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 51).

"Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte".

Psalm LXIX, 1

Altceva înseamnă a se ruga cineva împotriva gândurilor şi altceva a grăi împotriva lor; şi altceva a le dispreţui şi a se ridica deasupra lor.

Chipul cel dintâi de împotrivire e mărturisit de cel ce a zis: *"Dumnezeul meu..."* (Psalm LXIX, 1); al doilea, de cel ce a zis: *"Şi voi răspunde celor ce mă osândesc cuvânt de împotrivire"* (Psalm CXVIII, 42; LXXIX, 7). Iar pentru cel de-al treilea e martor cântăreţul: *"Amuţit-am şi n-am deschis gura mea"* (Psalm XXXVIII, 3; XXXVIII, 2; CXVIII, 51).

Dintre aceştia, cel de la mijloc se foloseşte de multe ori de chipul dintâi, pentru nepregătirea lui; cel dintâi nu poate alunga încă în chipul al doilea pe vrăjmaş; iar cel de-al treilea batjocoreşte cu totul pe draci. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 337-338).

"Aceasta este osteneala înaintea mea, până ce voi intra în locul cel sfânt al lui Dumnezeu".

Psalm LXXII, 16-17

Tot cel ce s-a cunoscut pe sine s-a odihnit de la toate lucrurile sale cele după Dumnezeu şi a intrat în locul sfânt al lui Dumnezeu şi al smereniei. Iar cel ce nu s-a cunoscut încă pe sine, prin smerită cugetare şi cunoştinţă, călătoreşte încă cu osteneală şi sudoare în viaţă. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 271).

"Că ce-mi este mie în cer afară de Tine?"

Psalm LXXII, 24

Sculându-te din iubirea de lume şi de plăceri, aruncă grijile. Dezbracă-te de gânduri, leapădă-te de trup. Căci rugăciunea nu e nimic altceva decât înstrăinarea de lumea văzută şi nevăzută. *"Că ce-mi este mie în cer ?"* [...]. Nimic, decât să mă lipesc de Tine neîmprăştiat în rugăciune. Unii doresc bogăţie, alţii slavă, alţii agoniseală. *"Iar dorul meu este să mă lipesc de Tine, să-mi pun în Tine nădejdea"* nepătimirii mele (Psalm LXII, 27). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 409).

"Iar mie a mă lipi de Dumnezeu bine este, a pune în Domnul nădejdea mea, ca să vestesc toate laudele Tale în porţile fiicei Sionului".

Psalm LXXII, 27

După cuvintele predate de Dumnezeu, credinţa este îndoită. Una e, îndeobşte, cea a tuturor creştinilor ortodocşi, iar alta, a unora puţini care prin împlinirea tuturor poruncilor îndumnezeitoare s-au reîntors la chip şi asemănare şi, astfel, s-au îmbogăţit cu lumina

dumnezeiască a harului şi şi-au răzimat toată nădejdea în Domnul (Psalm LXXII, 27). Şi aceasta, în aşa măsură că, după cuvântul Domnului, ei nu mai deosebesc nimic (nu mai au nici o îndoială) în vremea rugăciunii, în cererile ce le îndreaptă spre Dumnezeu, ci cer cu credinţă şi de aceea primesc îndată cele ce sunt de folos. Astfel, aceşti fericiţi au dobândit, din faptele sincere, credinţa sigură, ca unii ce au aruncat de la ei toată cunoştinţa, deosebirea, îndoiala şi grija şi s-au botezat (s-au scufundat) cu totul întregi în beţia dumnezeiască a credinţei, a nădejdii şi a iubirii faţă de Dumnezeu şi s-au schimbat cu schimbarea mai înaltă şi fericită a dreptei Celui Preaînalt, după proorocul David (Psalm LXXVI, 10). (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 45).

"Şi s-a făcut în pace locul lui".

Psalm LXXV, 2

A avea vreo figură, sau vreo culoare, sau vreun gând în vremea rugăciunii, nu e un lucru bun, ci mai degrabă foarte păgubitor. Căci mintea trebuie să fie în locul lui Dumnezeu. Iar pacea înseamnă a nu avea nici un gând bun sau rău *"fiindcă* - zice Sfântul Evagrie - *dacă mintea se simte pe sine, nu mai este numai în Dumnezeu, ci şi în sine însăşi"* (Evagrie, *"Cuvânt despre rugăciune"* - 57, 114-115, 152, Filocalia 1, pag. 112-127). Şi pe drept cuvânt. Căci dumnezeirea este nescrisă împrejur şi nehotărnicită, fără chip şi fără culoare.

Şi cel ce zice că este numai cu Dumnezeu, trebuie să fie fără chip, fără culoare, fără formă şi neîmprăştiat. Iar ce este în afară de aceasta, este amăgire drăcească [...]. Căci dracii iau înfăţişările pe care le voiesc şi se arată aşa, precum şi mintea omenească se face după chipurile celor ce le vrea şi se vopseşte după înfăţişarea lucrului primit de ea. (Cuv. Petru Damaschinul, Filocalia 5, pag. 221).

"Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu şi m-am veselit".

Psalm LXXVI, 3

Veselindu-se de pomenirea lui Dumnezeu, mintea uită de necazurile lumii şi prin aceasta nădăjduieşte în El şi ajunge fără grijă. Iar lipsa de grijă o face să se bucure şi să mulţumească. La rândul ei, mulţumirea, împreunată cu recunoştinţă, face să crească darurile, şi cu cât se înmulţesc facerile de bine ale lui Dumnezeu, cu atât creşte mulţumirea şi rugăciunea curată cu lacrimile bucuriei. Astfel omul iese pe încetul din lacrimile întristării şi din patimi şi vine la bucuria duhovnicească din orice prilej. Pentru cele plăcute se smereşte şi mulţumeşte, iar prin încercări se întăreşte în el nădejdea în viitor. Şi prin amândouă se bucură şi iubeşte pe Dumnezeu şi pe toţi în chip firesc, ca pe nişte binefăcători. Şi nu află în toată zidirea ceva ce poate să-l vatăme. Ci luminat de cunoştinţa lui Dumnezeu, se bucură de toate făpturile în Domnul, minunându-se de purtarea de grijă pe care o are pentru făpturile Lui. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 250-251).

Cel ce se roagă să-i vină ieşirea mai repede, se aseamănă unui om care roagă pe lemnar să strice patul celui bolnav. Căci prin trupul acesta sufletul e distrat, uită puţin de patimi şi e mângâiat de ele: mănâncă, bea, doarme, se întreţine cu alţii, vieţuieşte cu cei iubiţi. Dar când iese din trup, sufletul rămâne singur cu patimile lui şi deci e şi chinuit pururea de ele, îndeletnicindu-se numai cu ele şi arzând sub tulburarea lor şi fiind sfârtecat de ele, încât nu-şi mai poate aduce aminte de Dumnezeu; iar amintirea lui Dumnezeu mângâie sufletul. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 599).

Nimic nu e mai înfricoşat ca gândul morţii şi nimic mai minunat ca pomenirea lui Dumnezeu. Căci cea dintâi aduce întristarea mântuitoare, iar cealaltă dăruieşte veselie. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 299).

"Acum am început să înţeleg: aceasta este schimbarea dreptei Celui Preaînalt".

Psalm LXXVI, 10

Prin iluminarea desăvârşită, fruntaşii Apostolilor, care s-au suit pe muntele Taborului cu Iisus, au pătimit, prefăcându-se în chip negrăit, prefacerea cea bună şi cu adevărat fericită (Psalm LXXVI, 10) şi s-au învrednicit să privească împărăţia şi dumnezeirea cea nevăzută, chiar şi cu ochii simţitori, ridicaţi la o stare mai dumnezeiască şi făcuţi duhovniceşti prin dreapta Preasfântului Duh (Matei XVII, 1 şi 5). Căci pe cât sunt de departe răsăriturile de apusuri (Psalm CII, 12) şi cerul de pământ, şi pe cât e mai presus sufletul de trup, pe atât e mai presus lucrarea cea primită şi harul, de cea săvârşită prin fire.

Căci cea săvârşită prin fire are putinţa să înainteze de la cele din afară şi de la mişcarea bine orânduită a celor ce există, de la ordinea şi legătura lor, prin închipuirile născute din toate, spre un chip oarecare al adevărului şi aşa să se întindă spre Dumnezeu prin credinţă. Iar cea primită se iveşte nemijlocit de la Dumnezeu însuşi sau din ipostasul Lui, ca o prezenţă reală înlăuntru inimii, dar uneori şi din afară, şi transmite în chip văzut şi mai presus de înţelegere şi trupului din iluminarea şi din lumina atotdumnezeiască. (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 145-147).

"Aceasta e schimbarea dreptei celui Preaînalt".

Psalm LXXVI, 11

Întristarea după Dumnezeu însănătoşeşte şi aduce puterile sufletului din nou la starea cea după fire, din căderea pricinuită lor de lucrarea relelor. Ea subţiază prin lacrimi atât de mult iarna patimilor şi norii păcatului şi-i alungă din văzduhul înţelegător al sufletului atât de mult, încât se face din nou senin în gândurile minţii, linişte pe marea cugetării, bucurie în inimile noastre şi

schimbare în înfăţişarea feţei noastre. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 237-238).

"Ne vei hrăni pe noi cu pâinea lacrimilor şi ne vei adăpa cu lacrimi, peste măsură?".

Psalm LXXIX, 6

Întristarea e o patimă aducătoare de stricăciune în suflet şi în trup şi atinge până şi măduva; dar e vorba de cea a lumii, care vine asupra oamenilor din pricina celor vremelnice şi care li se face adeseori chiar pricină de moarte. Întristarea după Dumnezeu, care e mântuitoare şi folositoare, lucrează răbdare în osteneli şi în ispite. Ea desfundă izvorul căinţei în cel ce se nevoieşte şi înseteazâ după dreptatea lui Dumnezeu şi hrăneşte inima lui cu lacrimi. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 237).

"Luaţi psalmul şi daţi timpanul; harfa cea dulce cu chitara".

Psalm LXXX, 2

Adică luaţi învăţătura dumnezeiască şi daţi făptuirea virtuoasă prin mortificarea trupului. Iar *"harfa cea dulce cu chitara"* este duhul şi sufletul, precum *"timpanul"* este trupul. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 218).

"Dacă poporul Meu ar fi ascultat de Mine, dacă Israel ar fi umblat în căile Mele, aş fi umilit până la nimicire pe vrăjmaşii lor şi aş fi pus mâna Mea pe cei ce-i necăjesc pe ei".

Psalm LXXX, 12-13

Să ne punem toată nădejdea noastră numai în El şi să aruncăm toată grija noastră numai asupra Lui, şi ne va mântui pe noi de tot necazul şi toată viaţa ne va hrăni El însuşi. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 34).

"Eu am zis, dumnezei sunteţi şi toţi fii ai Celui prea înalt".

Psalm LXXXI, 6

Dumnezeu, voind să facă în chip prea înţelept pe om, ca pe un înger pe pământ, ca pe un animal ceresc, după chipul şi asemănarea dumnezeiască, a aşezat în el, potrivit cu aceasta, suflet înţelegător, în stare de cunoştinţa lui Dumnezeu. Şi de aceea zice: *"Eu am zis, dumnezei sunteţi şi toţi fii ai Celui prea înalt"* prin har, ca nişte îngeri de a doua treaptă, care contemplă în tăcere pe Dumnezeu şi sunt înălţaţi spre El prin dragoste, în lumina duhovnicească.

Dar omul pământesc nu se poate înălţa la starea îngerească, dacă nu s-a făcut în chip vădit duh ca îngerii. Iar că cel credincios se face duh prin credinţă, adică din nesfârşita putere şi nesfârşitul dar al lui Dumnezeu, preschimbându-se oarecum într-o plăsmuire dumnezeiască şi tainică, o arată Mântuitorul, zicând că *"ceea ce e născut din Duh, Duh este"* (Ioan III, 6).

Iar că cei cu conţinut sufletesc se nasc duhovniceşte, o mărturiseşte credinciosul Ioan zicând: *"Le-a dat lor putere să se facă copii ai lui Dumnezeu, celor ce cred în numele Lui, care nu din sângele bărbatului, nici din voia trupului s-au născut, ci din Dumnezeu"*(Ioan I, 13) spre a fi omul lăuntric, adică cel după chipul lui Dumnezeu care l-a făcut pe el. Dar deoarece naşterea nu e după fire, ci după har, ea se dă celor ce se nasc duhovniceşte, prin primirea de către ei şi nu e sub stăpânirea lor. De aceea mintea părtaşă de ea e, precum se cuvine, şi tron al Sfântului Duh.

Căci precum fierul aprins se face şi el foc, dar nu se preface în foc, prin fire, ci prin transmitere şi împărtăşire, până ce se află împreună cu focul, şi e scaun al focului, întrucât focul se aşează şi

se odihneşte în fier, aşa şi mintea se face duh şi tron al Duhului prin naştere din Duhul, sau prin unire cu El şi prin împărtăşire de El, Dumnezeu învăluind în chip vădit mintea şi unindu-se cu ea şi odihnindu-se în ea ca într-un scaun.

În aceasta este începutul minunat al înaintării sufletului nu spre treapta îngerului, a celei mai smerite dintre puterile cereşti, ci spre treapta lui Dumnezeu Celui prea înalt, ca apoi să coboare la cea a scaunului, apoi a heruvimului, apoi a serafimului şi de aici până dobândeşte în întregime însuşirea îngerului, a treptei celei mai smerite, vestind celor apropiaţi în Duh minunile şi tainele lui Dumnezeu. Căci, dacă împărtăşirea trebuie să premeargă transmiterii, e limpede că mintea trebuie să se împărtăşească mai întâi de Duhul, adică să se facă scaun (tron) al Lui şi apoi să transmită cele duhovniceşti, apoi să se facă heruvim în Duh, care înseamnă revărsarea şi mulţimea înţelepciunii dumnezeieşti; după aceea să voiască să înţelepţească pe ceilalţi, slujind asemenea serafimului, ca una ce, prin cunoaşterea înţelepciunii şi prin paharul şi băutura ei, a ajuns la iubirea aprinsă şi pururea mişcătoare a lui Dumnezeu - căci aşa se tălmăceşte numele de serafim - ca astfel să încălzească şi să aprindă pe alţii spre iubirea lui Dumnezeu; şi apoi să continue drumul, venind pâna la treapta de a învăţa pe aproapele care este cea a îngerului.

De aceea cei ce nu au ajuns dumnezei în Duh şi scaune ale lui Dumnezeu şi heruvimi şi serafimi şi celelalte trepte duhovniceşti de mai jos, n-ar putea fi nici îngeri siguri şi n-ar putea nici sluji lui Dumnezeu, nici învăţa cele cuvenite în Duh şi adevăr. Drept aceea, adevărata înaintare a sufletului îşi ia începutul de la împărtăşirea de Dumnezeu Cel prea înalt, şi aşa înaintează în Hristos Iisus, Domnul nostru. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 334-337).

"Merge-vor din putere în putere, arăta-se-va Dumnezeul dumnezeilor în Sion".

Psalm LXXXIII, 8

Mintea, bucurându-se să iasă din lungimile distanţelor de timp şi spaţiu şi din însuşirile lor ce hotărnicesc, se goleşte cu adevărat, prin simplitatea unitară şi prin viaţa nemeşteşugită şi fără chip, la care se ridică.

Şi păşeşte mai presus de fire, fără nici un acoperământ şi fără nici o piedică, prin neînţelegere şi negrăire, în ţara lipsei de început a necuprinderii, a nesfârşirii şi a nemărginirii, mişcată duhovniceşte de puterea şi de iluminarea dumnezeiască din inimă, care o conduce spre nesfârşire şi se întinde împreună cu vederea ei (a minţii). Atunci răsare în suflet pacea lui Dumnezeu şi bucuria negrăită a Duhului; şi o veselie de netălmăcit se revarsă în el şi o uimire mai înaltă decât cunoştinţa îl cuprinde, făcându-l să cânte cu psalmistul: nu că *"se va arăta"*, ci că *"se arată Dumnezeul dumnezeilor în Sion"*, adică în mintea ce călătoreşte pe culmi şi priveşte din înălţime. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 467-468).

"Dar mântuirea Lui aproape este de cei ce se tem de Dânsul, ca să se sălăşluiască slava în pământul nostru".

Psalm LXXXIV, 10

Dumnezeu nu este nicăieri pentru cei ce privesc trupeşte, căci e nevăzut. Dar pentru cei ce înţeleg duhovniceşte este pretutindeni; căci e de faţă, fiind în toate şi în afară de toate. El este în toate şi aproape de cei ce se tem de El (Psalm LXXXIV, 10), dar mântuirea Lui e departe de cei păcătoşi: *"departe de cei păcătoşi este mântuirea, că îndreptările Tale n-au căutat"* (Psalm LXVIII, 155). (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 17).

"Dă slugii Tale puterea Ta şi mântuieşte pe fiul slugii Tale".

Psalm LXXXV, 15

Fiindcă suntem slugi după fire, slugi ale lui Dumnezeu şi fii ai slujnicii Sale înţelepciunea, se roagă să ni se dea nouă întâi puterea, adică stăpânirea asupra patimilor. Pe urmă, prin aceasta vine mântuirea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 247).

"Şi cu ochii tăi vei privi şi răsplătirea păcătoşilor spirituali vei vedea".

Psalm XC, 8

Toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai năluciri ale lucrurilor sensibile şi lumeşti. Iar dacă stăruim mult timp în rugăciune, cu trezvie, rugăciunea goleşte cugetarea de toată nălucirea materială a gândurilor rele. Iar pe de altă parte îi face cunoscute gândurile vrăjmaşilor şi marele câştig al rugăciunii şi al trezviei. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 80).

"Că vei călca peste aspidă şi vasilisc şi vei călca în picioare leul şi balaurul".

Psalm XC, 13

De porneşti la luptă împotriva vreunei patimi, să ai smerenia ca aliată.

Aici este vorba despre păcat, despre deznădejde şi despre diavol, balaurul trupului. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 316).

"Peste aspidă şi vasilisc vei păşi şi vei călca peste leu şi peste balaur".

Psalm XC, 13

"Striga-va către mine şi-l voi auzi pe el; cu dânsul sunt în necaz şi-l voi scoate pe el şi-l voi slăvi".

Psalm XC, 15

Hristos se arată sufletului care se nevoieşte şi toarnă în inimă bucurie negrăită, iar bucuria duhovnicească nu o poate răpi nici una din desfătările sau necazurile lumii.

Cugetări bune, amintiri mântuitoare, înţelegeri dumnezeieşti şi cuvinte de-ale înţelepciunii, slujesc celui ce se nevoieşte şi-l păzesc pe el în toate căile faptelor sale după Dumnezeu. De aceea el calcă peste toată pofta neraţională şi mânia grăbită, ca peste aspidă şi vasilisc şi calcă peste urgie ca peste un leu şi peste plăcere ca peste un balaur (Psalm XC, 13).

Iar pricina stă în aceea că toată nădejdea sa, desfăcând-o de la oameni şi de la lucrurile amintite şi-a legat-o de Dumnezeu şi se îmbogăţeşte în cunoştinţa de Dumnezeu şi pururea cheamă cu mintea pe Dumnezeu în ajutorul său: *"Că întru Mine a nădăjduit şi-l voi izbăvi pe el; îl voi acoperi pe el, că a cunoscut numele Meu"*. (Teolipt al Filadelfiei, Filocalia 7, pag. 46-47).

"Căci după mulţimea durerilor mele în inima mea, au veselit mângâierile Tale sufletul meu la vremea cuvenită".

Psalm XCIII, 19

Când suntem muşcaţi de mustrări, să ne aducem aminte de păcatele noastre, până ce Domnul, văzând silinţa noastră, a celor ce ne sârguim, le va şterge pe acestea şi va preface durerea ce ne muşcă în inimă, în bucurie. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 104).

"Şi a văzut ochiul meu în duşmanii mei; şi întru cei vicleni ce se scoală asupra mea va auzi urechea mea".

Psalm XCI, 11

De ne vom îndeletnici cu Dumnezeu vreme îndelungată şi vom avea grijă de partea pătimitoare a sufletului, nu vom mai fi atraşi de momelile gândurilor, ci înţelegând mai exact pricinile lor şi tăindu-le de la noi, vom deveni mai străvăzători. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 87).

"Cei ce iubiţi pe Domnul, urâţi pe cele rele".

Psalm XCVI, 11

Când dumnezeiescul David, învăţătorul lumii, zice: *"Cei ce iubiţi pe Domnul, urâţi cele rele"*, aceasta înseamnă: *"Cei ce iubiţi pe Dumnezeu, temeţi-vă de Domnul"*. Fiindcă el îi vede că şi după ce au început să iubească pe Dumnezeu, răutatea încearcă să-i atragă şi să li se strecoare în suflet. De aceea, pe bună dreptate, le porunceşte celor ce iubesc pe Domnul şi au ajuns la această stare, să fie încă cu luare aminte şi să urască răutatea. Iar dacă nu v-aţi învăţat să o urâţi, trebuie să vă temeţi încă. Pentru că, dacă n-ar fi aceasta de temut, n-ar fi spus proorocul David celor ce iubesc pe Hristos să o urască.

Căci, deşi bucuria şi veselia de Dumnezeu este o stare înaltă şi dumnezeiască şi cu adevărat plină de har, cel ce o are putând privi în ea taine mai presus de fire, sufletul nostru este schimbăcios prin fire şi nu e despărţit de lutul pământesc şi de trupul ce creşte din el, ca să nu se teamă totdeauna în lupta lui de consimţea cu el. Ci e înjugat, în chip neînţeles, cu el şi respiră oarecum împreună cu el vrând-nevrând şi pătimeşte împreună cu el şi se schimbă în unele privinţe împreună cu el, prin fire, încât ar putea spune cineva că nu are stăpânire asupra lui. Şi trupul îi este un potrivnic neobosit, căutând pretutindeni cârlige de care ar putea să-l apuce pentru a-l răsturna.

De aceea, e nevoie de luptă şi de rugăciune, din pricina fricii. Dacă Adam ar fi avut frica cuvenită în atâta covârşire a darului proorociei şi asemănării cu Dumnezeu de care se bucura, n-ar fi

fost biruit cu atâta necinste, şi nici Samson cel născut din făgăduinţă (Judecători XIII, 24) şi purtătorul de Dumnezeu David şi mulţi alţii, între care şi minunatul Solomon. Deci, dacă aceştia atât de mari au avut nevoie de temere şi de luptă şi de luare aminte însoţită de rugăciune, socoteşte cât de mult au nevoie de acestea cei ce n-au dobândit darul şi lucrarea mai presus de fire a Duhului? Căci ei nu s-au ridicat la dragostea extatică dumnezeiască şi la beţia nebună a vederii frumuseţii lui Dumnezeu. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 301-303).

"Cânta-voi mila şi judecata Ta Doamne".

Psalm C, 1

Începătorul în evlavie nu trebuie să fie dus la împlinirea poruncilor numai de bunătate, ci trebuie să fie şi războit adeseori cu asprime ca să-şi amintească dreptăţile dumnezeieşti; pentru că nu numai să iubească cu dor cele dumnezeieşti, ci să se şi reţină cu frică de la păcat. El trebuie să cânte lui Dumnezeu cu dragoste, desfătându-se, dar să deschidă gura spre cântare cu frică. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 208).

"Cânta-voi şi voi înţelege în calea cea fără prihană de unde vei veni la mine".

Psalm C, 2

Cel ce păzeşte calea virtuţilor, nevătămată, cu evlavie şi dreaptă cunoştinţă, fără aplecarea într-o parte sau într-alta îşi va da seama de venirea la el a lui Dumnezeu, prin nepătimire. Cântarea arată făptuirea virtuoasă, iar înţelegerea, cunoştinţa care se adaugă la virtute, prin care simte venirea lui Dumnezeu, cel ce aşteaptă pe Domnul, priveghind prin virtuţi. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 203).

"Abătându-se cel rău de la mine, n-am cunoscut".

Psalm C, 5

Dacă dovada împătimirii totale stă în a se supune cineva repede tuturor gândurilor şi pornirilor semănate de draci, atunci semnul sfintei nepătimiri stă în a putea zice cu adevărat: *"Abătându-se cel rău de la mine, n-am cunoscut"*, nici cum a venit, nici pentru ce, nici cum a plecat, ci sunt întreg nesimţitor faţă de acestea, fiind în întregime unit cu Dumnezeu [...].

Cel ce s-a învrednicit de o astfel de stare, fiind el încă în trup, Îl are pe Dumnezeu cârmaci, sălăşluit în sine în toate cuvintele, faptele şi gândurile. De aceea simte înăuntru, prin iluminare, voia Domnului cum ar auzi un glas şi se află mai presus de toată învăţătura omenească. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 422).

"În dimineţi am ucis pe toţi păcătoşii pământului, ca să pierd din cetatea Domnului pe toţi cei ce săvârşesc fărădelegea".

Psalm C, 10

Precum e cu neputinţă ca printr-un şanţ să treacă foc şi apă deodată, tot aşa este cu neputinţă să intre în inimă păcatul, de nu va bate mai întâi în uşa inimii prin nălucirea momelii viclene. Întâi este momeala (atacul), al doilea, însoţirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni, al treilea, consimţirea (învoirea) minţii de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip păcătos, al patrulea este fapta dinafară sau păcatul. Dacă mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire şi chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Căci cel viclean fiind mintea netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele, decât prin nălucire şi gânduri. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 54).

Şi porunca dată de Dumnezeu primului om ne cere să păzim capul şarpelui, adică începutul gândului vătămător prin care acela încearcă să se şerpuiască în sufletul nostru, ca nu cumva prin primirea capului, care este prima răsărire a gândului, să primim şi celălalt trup al şarpelui, adică învoirea cu plăcerea şi prin aceasta să ducă apoi cugetul la fapta neîngăduită. Ci trebuie ca *"în dimineţi să ucidem pe toţi păcătoşii pământului"*, adică prin lumina cunoştinţei să deosebim şi să nimicim toate gândurile păcătoase de pe pământ, care este inima noastră; şi până ce sunt încă prunci, fiii Vavilonului, adică gândurile viclene, să-i ucidem, zdrobindu-i de piatră (Psalm CXXXVI, 9), care este Hristos. Căci de se vor face bărbaţi prin învoirea noastră, nu fără mare suspin şi grea osteneală vor fi biruiţi. (Casian Romanul, Filocalia 1, pag. 137).

Trebuie să fim nu numai omorâtorii patimilor trupeşti, ci şi pierzătorii gândurilor pătimaşe din suflet, adică patimile trupului şi gândurile nelegiuite ale sufletului. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 208).

"Făcutu-m-am asemenea pelicanului singuratic".

Psalm CI, 7

Pelicanul acesta este o pasăre. Iar şarpele duşmăneşte mult puii lui. Deci el ce face? Îşi aşează la înălţime cuibul lui, îngrădindu-l din toate părţile, din pricina şarpelui. Ce face atunci vicleanul şarpe? Cercetează de unde suflă vântul şi din partea aceea îşi trimite veninul său de-i ucide. Deci vine pelicanul şi vede că au murit puii lui. Atunci priveşte la nour şi zboară la înălţime, întinzându-şi aripile. Acolo îşi găureşte cu ciocul coastele şi prin nour picură în ei din sângele său şi se trezesc.

Prin pelican se înţelege Domnul, iar puii lui sunt Adam şi Eva, firea noastră. Cuibul lui este paradisul, iar şarpele, diavolul cel

răzvrătit. Deci şarpele, începătorul răului, le-a insuflat prin neascultare protopărinţilor veninul său şi aceştia s-au făcut morţi prin păcat. Dar Domnul şi Dumnezeul nostru s-a înălţat, pentru iubirea Sa de oameni, pe cinstita cruce şi din coasta Sa străpunsă ne-a dăruit viaţa prin nourul Duhului Sfânt. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 222).

"Ţie se cuvine cântare, în Sion, şi Ţie se va da rugăciune în Ierusalim".

Psalm CI, 22

"Când a întors Domnul robia Sionului".

Psalm CXXV, 1

Când Duhul atrage mintea la sine, strângând-o în adâncul inimii şi oprind-o de la împrăştierea obişnuită, atunci ea nu mai e dusă din Ierusalim în robie la asirieni, ci-şi mută locuinţa din Babilon în Sion, la loc mai înalt. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 171-172).

"Pe cât sunt de departe răsăriturile de la apusuri, depărtat-a de la noi fărădelegile noastre".

Psalm CII, 12

Nici celui ce teologhiseşte nu i se potriveşte pocăinţa, nici celui ce se pocăieşte, teologia. Căci *"pe cât sunt de departe răsăriturile de la apusuri"*, pe atât e mai înaltă teologia decât pocăinţa. Căci precum se vaită un om aflat în boală şi neputinţă, sau precum strigă un cerşetor îmbrăcat în zdrenţe, aşa face cel ce se află în pocăinţă şi săvârşeşte cu adevărat faptele pocăinţei. Iar cel ce teologhiseşte este asemenea celui ce petrece în curţile împărăteşti îmbrăcat în strălucirea vestmântului împărătesc şi vorbeşte cu împăratul ca un

intim al său şi aude de la el în fiecare moment poruncile şi voile lui. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 50).

"Iar când va binevoi să se îndure, Tatăl se va îndura de fiu".
Psalm CII, 13

Omul fiind un animal cugetător, înzestrat cu minte şi cu pricepere şi, de aceea, cugetând despre Dumnezeu cele ale credinţei, din cele ce s-au făcut pentru el, se naşte în el înţelegerea dumnezeiască şi cuvenită şi intră cu ştiinţă în ţara poruncilor. Dar pentru aceasta are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu Cel sprijinitor. Şi, de aceea, se roagă des cu lacrimi, cerând lui Dumnezeu să-i uşureze împlinirea poruncilor. Dumnezeu se va îndura adică de cel ce se roagă Lui şi va vărsa îndată din Duhul Său peste el, sau în inima lui se va mişca şi aprinde simţirea iubitoare faţă de Dumnezeu pe care Îl primeşte. Şi-i va hărăzi, cum nu se poate spune, îndrăznire, ca unui fiu faţă de tată. I-o hărăzeşte ca pe o arvună, prin acea vărsare şi lucrare a Duhului peste cel ce se împărtăşeşte, şi-l îndulceşte pe acesta în chip covârşitor, îl îmbunează, îl smereşte şi-l înalţă într-un chip nou în slavă şi cinste, prin unirea cu el. Şi-l conduce la iubiri înflăcărate şi aşa de mari, că tot ce vede în jurul lui Dumnezeu socoteşte ca al său propriu; şi curţile Tatălui, bogăţia, slava, tăria, frumuseţea, înţelepciunea, stăpânirea şi toate cele frumoase şi toate cele bune, mărirea şi lauda, toate sunt desfătarea şi lauda şi bucuria sa, ca ale unui fiu.

Când deci sufletul ajunge la vederile acestea, prin împărtăşirea de Duhul, ca la nişte vederi fireşti, adică când le vede în Dumnezeu Cel în Treime, atunci vede pe Dumnezeu cu adevărat ca pe un Tată foarte iubit, şi se umple de bucurie, având întipărit numai pe Dumnezeu, de care se desfată şi se veseleşte mai presus de fire, în Hristos, Domnul nostru. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 369).

"Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri şi pe slugile Tale pară de foc".

Psalm CIII, 5

Dacă Dumnezeu face, cum zice David, pe îngerii Săi duhuri şi dacă pe oamenii pe care-i naşte Duhul, tot El îi face duhuri, cum a zis Domnul (Ioan III, 6), atunci şi omul este înger născut din Duh prin împărtăşirea vădită de El. Dar lucrul îngerului este să privească necontenit faţa Tatălui nostru cel din ceruri, precum a zis iarăşi Domnul (Matei XVIII, 10). Deci, cel ce se împărtăşeşte în chip vădit cu Duhul, trebuie să privească, pe drept cuvânt, şi el faţa lui Dumnezeu, dar şi să tindă spre ea. De aceea, învaţă şi proorocul David zicând: *"Căutaţi pe Domnul şi vă întăriţi; căutaţi faţa Lui pururea"* (Psalm CIV, 4).

Drept aceea, nu-şi păzeşte ceea ce este propriu cel ce, făcându-se părtaş Sfântului, de viaţă făcătorului şi de dragoste dătătorului Duh şi, ajungând la experienţa naşterii negrăite din Duhul şi ridicându-se la vrednicia îngerului, pe urmă pentru păruta prisosinţă a evlaviei sale, îşi închide simţirea înţelegătoare pentru Dumnezeu şi nu vrea să se întindă spre El şi spre cele dumnezeieşti. Iar aceasta o face, cu toate că Mântuitorul porunceşte să rămânem în El, fiindcă şi El rămâne în noi, precum zice David: *"Veniţi la El, să vă luminaţi"* (Psalm XXXIII, 5). Şi de vom face cu adevărat cele cuvenite nouă şi cele ce urmează din ele, vom vedea în lumina lui Dumnezeu Tatăl, adică în Duhul Sfânt, lumina din preajma lui Dumnezeu, adică adevărul dumnezeiesc, de nu vom alege mai bucuros să ne întoarcem cu nepricepere de la razele dumnezeieşti. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 403-404).

"Acolo păsările îşi vor face cuibul".

Psalm CIII, 18

Păsările sunt sau sufletele, sau diferitele virtuţi. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 222).

"Locuinţa cocostârcului e deasupra lor".

Psalm CIII, 19

Cocostârcul este o pasăre ce vieţuieşte în atâta neprihănire, că atunci când are să se împreune plânge patruzeci de zile, iar după aceea alte patruzeci. Iar cuibul şi-l aşează în arbori, unde nu e umbrit de nimic, ci are aer curat. Prin aceasta se indică neprihănirea. Căci aceasta este deasupra tuturor virtuţilor. Ea stă departe şi de cele ce cad simţuri, nefiind umbrită de nimic din cele vremelnice. Căci numărul patruzeci cuprinde desăvârşirea fiecăruia din cele patru elemente (ale naturii). (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 223).

"Pus-ai întuneric şi s-a făcut noapte, când vor ieşi toate fiarele pădurii".

Psalm CIII, 21

Noaptea patimilor este întunericul neştiinţei. Sau iarăşi, noaptea este împărăţia în care se nasc patimile. În ea împărăţeşte stăpânul întunericului şi umblă duhurile care iau chip ca fiarele codrului, ca păsările cerului şi ca târâtoarele pământului, căutând cu urlete să ne răpească şi să ne mănânce. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 113).

"Puii leilor mugesc ca să apuce şi să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor".

Psalm CIII, 22

Dacă, dintr-o iconomie pedagogică, după răsăritul Lui în noi, Soarele Şi-a cunoscut primul Lui apus, negreşit a pus întunericul peste locul ascunderii Lui şi s-a făcut noapte. În ea vor veni spre

noi puii de lei sălbatici, ce se depărtează mai înainte şi toate fiarele patimilor colţoase răcnind ca să răpească nădejdea din noi (Psalm CIII, 22) şi cerând de la Dumnezeu drept mâncare patimile noastre, hrănite fie prin gânduri, fie prin făptuire.

Dar după aceea ne-a răsărit, din întunecoasa smerenie, iarăşi Soarele şi fiarele s-au adunat iarăşi la ele şi în culcuşurile lor, sau vor zăcea în inimile iubitoare de plăcere (Psalm CIII, 23) şi nu în noi. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 362-363).

"Cât de minunate sunt lucrurile Tale, Doamne".

Psalm CIII, 25

Ceea ce se revarsă în inimile credincioşilor şi semnul revărsării, este Duhul Sfânt, care se revarsă de la Tatăl prin Fiul şi umple lumea întreagă; care este şi se revarsă în fiecare dintre credincioşi; care se împarte fără pătimire şi se împărtăşeşte fără să poată fi luat în stăpânire.

Iar semn al acestei împărtăşiri sau al revărsării în noi, este dorirea Lui întru smerenia sărăciei, lacrima fără durere, pururea curgătoare, iubirea întreagă şi nemincinoasă faţă de Dumnezeu şi de aproapele, bucuria din inimă şi veselia de Dumnezeu, îndelunga răbdare în cele ce suntem datori să le răbdăm, blândeţea faţă de toţi, bunătatea, unirea minţii, vederea şi lumina, puterea fierbinte pururea mişcătoare a rugăciunii, negrija de cele trecătoare, prin ţinerea în minte a celor veşnice. *"Cu adevărat preaslăvite s-au grăit despre Tine, cetate a lui Dumnezeu"* (Psalm LXXXVI, 2), adică inimă credincioasă! (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 280-281).

"Iar eu mă voi bucura întru Domnul, mă voi desfăta întru mântuirea Lui".

Psalm CIII, 34

Până ce n-a văzut mintea cu faţa descoperită slava lui Dumnezeu (II Corinteni III, 18), nu poate sufletul să spună: *"Iar eu mă voi bucura întru Domnul, mă voi desfăta întru mântuirea Lui"* [...]. Căci zace acoperământul iubirii de sine peste inima lui, spre a nu i se descoperi temeliile lumii, care sunt raţiunile făpturilor. Iar acest acoperământ nu-l va putea ridica fără osteneli de bună voie şi fără de voie. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 300).

"Mărturisiţi-vă Domnului şi chemaţi numele cel Sfânt al Lui".

Psalm CIV, 1

Află că nimeni de la sine nu poate să ţină mintea, de nu va fi ţinută de Duhul. Căci este nestatornică, nu de la fire, pentru că e pururea în mişcare, ci fiindcă şi-a însuşit obişnuinţa împrăştierii prin nepurtare de grijă, deprinzându-se de la început cu acesta. Căci prin călcarea poruncilor Celui ce ne-a născut pe noi a doua oară, ne-am despărţit de Dumnezeu, pierzând simţirea înţelegătoare a Lui şi unirea cu El întru simţire.

Alunecând mintea de acolo şi despărţindu-se de Dumnezeu, e purtată în toate părţile ca o roabă. Ea nu mai poate să se oprească altfel, decât numai dacă se supune lui Dumnezeu şi e oprită de El şi se uneşte cu El cu veselie, rugându-se Lui neîncetat şi stăruitor, mărturisindu-I Lui, în fiecare zi, în chip înţelegător, toate câte am greşit; atunci El iartă îndată toate celor ce I se roagă cu smerenie şi cu zdrobire de inimă şi cheamă pururea numele cel Sfânt al Lui. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 187-188).

"Crezut-am, de aceea am grăit".

Psalm CV, 1

A doua credinţă răsare şi se câştigă ca un fel de rod din cea

dintâi. Căci credința este ca o rădăcină și ca un început al liniștii dumnezeitoare. *"Dacă nu crezi* - zice Sfântul Ioan Scărarul - *cum te vei liniști?"* (Scara XXVII P.G. 88, 1113 B) [...]

Marele Apostol Pavel zice: *"Credința este temelia celor nădăjduite, dovada lucrurilor nevăzute"* (Evrei XI, 1) și: *"Dreptul prin credință va fi viu"* (Romani I, 17). Însuși Mântuitorul zice către ucenicii care cereau să le mărească credința: *"Dacă ați avea credință cât un grăunte de muștar, ați zice smochinului acesta: Scoate-ți rădăcina și te sădește în mare, și v-ar asculta. Și, dacă ați avea credință și nu v-ați îndoi, nu numai cu smochinul ați face așa, ci și dacă ați zice muntelui acesta: Ridică-te și te aruncă în mare, s-ar face. Și toate câte ați cere în rugăciune, crezând, ați primi"* (Matei XXI, 21-22) [...]. Căci toți sfinții, învrednicindu-se să afle această stare care e iubirea de Dumnezeu, viețuiesc, din puterea credinței, în desfătarea petrecerii celei mai presus de fire.

Iar *"credință"* numim nu pe aceea prin care crede cineva în deosebirea preaslăvitelor și dumnezeieștilor Ipostasuri și în Ființa preaînaltă și unică a dumnezeirii, apoi în minunata întrupare în omenitate, în primirea firii noastre, chiar dacă și aceasta e foarte înaltă, ci acea credință care răsare în suflet din lumina harului, având mărturia minții și sprijinind inima ca să biruiască orice îndoială, din siguranța nădejdii, care o ferește de orice înșelare. E credința care nu se arată pe sine în dăruirea auzului urechilor, ci în ochii duhovnicești care văd tainele ascunse în suflet și bogăția dumnezeiască cea ascunsă ochilor fiilor trupurilor și descoperită în Duhul celor ce se ospătează la masa lui Hristos, prin umblarea în legile Lui, cum a spus El însuși: *"De veți păzi poruncile Mele, voi trimite vouă pe Mângâietorul, Duhul adevărului, pe care lumea nu-l poate primi; și Acela vă va învăța pe voi tot adevărul"* (Ioan XIV, 17; XVI; 13). (Monahii Calist și Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 47).

"S-au pângărit de lucrurile lor şi s-au desfrânat cu faptele lor".

Psalm CV, 39

Pe cât sunt de vrednici de laudă şi de fericiţi cei ce petrec în lume, dar îşi curăţesc simţurile şi inimile de toată pofta cea rea, pe atâta sunt de vrednici de ocară şi de osândă cei ce petrec în munţi şi în peşteri, dar îşi doresc laudele şi fericirile de la oameni. Aceştia vor fi ca nişte preacurvari înaintea lui Dumnezeu, Care cercetează inimile noastre. Căci cel ce pofteşte să se audă în lume despre viaţa, despre numele şi despre petrecerea lui, desfrânează faţă de Dumnezeu, ca poporul de odinioară al iudeilor. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 84).

"Trimis-a cuvântul Său şi i-a vindecat pe ei şi i-a izbăvit pe ei din stricăciunea lor".

Psalm CVI, 20

Când a venit vremea îndurărilor lui Dumnezeu, Acesta a trimis pe Cuvântul Său, ca să ne tămăduiască pe noi de stricăciunile noastre. Iar Cuvântul poartă pe Duhul unit prin fire cu El, care luminează şi face vădită dumnezeirea Cuvântului, sau puterea Lui, despre care s-a spus prin proorocul David în mărturisirea lui către Dumnezeu, că e pentru toată omenirea. *"Trimis-ai lumina Ta şi adevărul Tău, acestea mă vor călăuzi pe mine la muntele cel Sfânt al Tău, la cunoştinţa unitară şi prea înaltă a Ta şi la sălaşurile (Psalm XLII, 3) şi vederile slavei Tale".*

La acestea fiind călăuzită mintea purtătoare de Dumnezeu şi urcând şi sălăşluindu-se în acestea, ajunge mai presus de cele văzute, apropiindu-se în orice fel de Dumnezeu Cel Preaînalt.

Odată ce a venit, deci, Cuvântul adevărat al lui Dumnezeu, purtând în El prin fire, în calitate de Cuvânt Sfânt al lui Dumnezeu, pe Duhul Sfânt, le este dat, ca urmare, tuturor care au primit prin credinţă Sfântul Cuvânt al lui Dumnezeu să primească îndată şi pe

Duhul Sfânt, care se află în chip neîndoielnic de-a pururea împreună cu Cuvântul; le este dat nu numai prin suflare în faţă, cum l-a primit mai înainte Adam de la Dumnezeu Tatăl şi mai pe urmă ucenicii lui Hristos prin suflarea lui Hristos (Ioan XX, 22), ci deodată, în chip nevăzut, ca o suflare (Fapte II, 2) a Duhului ce suflă în mod vădit harul Duhului. Ca atare, cei ce se împărtăşesc de El, văd, în chip înţelegător, Duhul ţâşnind din ei pururea, asemenea unui izvor, şi luminându-i. Prin aceasta le dă să vadă cu mintea, în chip minunat, cele date lor prin naşterea din nou şi li se face cu putinţă de cunoscut şi de însuşit cele ale slavei dumnezeieşti. Şi prin împărtăşirea mai presus de fire de Duhul, prin har, mintea se face în întregime văzătoare, în chip tainic, a unor mari bunătăţi. Şi, înaintând prin statornicul ajutor al harului, ajunge la străvederi şi mai înainte cunoaşteri prin luminarea Duhului şi urcă astfel în planul lui Dumnezeu, văzând unirea ipostatică mai presus de minte a firii dumnezeieşti înfăptuită cu firea omului şi revărsarea Duhului peste toate. E o unire şi o revărsare pe care nu a văzut-o astfel Adam, căci încă nu ajunsese părtaş firii dumnezeieşti şi cu adevărat dumnezeu prin lucrare. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 242).

"Începutul înţelepciunii este frica de Domnul".

Psalm CX, 10; Proverbe I, 7

Precum când e vorba de cele şapte daruri ale Duhului, dacă nu începe cineva de la frică, nu poate urca la celelalte, aşa şi în fericirile Domnului. Căci *"începutul înţelepciuniii este frica Domnului"*, zice David; iar celălalt prooroc, grăind de sus, a zis despre aceasta: *"Duhul înţelepciunii, al înţelegerii, al credinţei, duhul temerii de Dumnezeu"* (Isaia XI, 2-3). Domnul de asemenea a început să înveţe de la frică, pentru că zice: *"Fericiţi cei săraci cu duhul"* (Matei V, 3), adică fericit este cineva când e cuprins de frica lui Dumnezeu, având o zdrobire negrăită a sufletului. Domnul a pus această poruncă drept temelie, dându-ne să cunoaştem că fără

ea chiar de va petrece cineva în cer, nu va folosi nimic, având mândria prin care diavolul şi Adam şi alţii au căzut. De aceea, cel ce vrea să păzească prima poruncă, adică frica, e dator să cugete cu multă sârguinţă la întâmplările descrise mai înainte ale vieţii şi la binefacerile nemăsurate şi neînţelese ale lui Dumnezeu şi la toate câte le-a făcut şi le face cu noi prin porunci şi dogme, ameninţări şi făgăduinţe văzute şi nevăzute, păzind, hrănind, purtând de grijă, dând viaţă, izbăvind de vrăjmaşii văzuţi şi nevăzuţi, tămăduind prin rugăciunile şi mijlocirile sfinţilor Săi bolile pe care le-a adus neorânduiala noastră. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 52).

"Munţii saltă ca berbecii, iar dealurile ca mieii".

Psalm CXIII, 4

Deosebirea între săltarea mare şi mică o arată dumnezeiescul David. El vorbeşte despre cei desăvârşiţi şi despre cei începători, căci ar fi fost nepotrivit să spună despre munţi şi dealuri că saltă, aceştia fiind fără viaţă. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 163).

"Ai rupt legăturile mele, Ţie îţi voi aduce jertfă de laudă".

Psalm CXV, 7

Mintea, în vremea rugăciunii, nu poate zice cu îndrăznire către Dumnezeu: *"Ai rupt legăturile mele, Ţie îţi voi aduce jertfă de laudă"*, dacă nu rupe, din dorul celor mai înalte, legăturile fricii, ale trândăviei, ale somnului mult şi ale lăcomiei de mâncare, din care se naşte păcătuirea.

Cel împrăştiat în rugăciune stă afară de catapeteasma cea dintâi. Înăuntru ajunge cel ce o face de un singur gând. Dar în Sfintele Sfinţilor priveşte numai cel ce împreună cu pacea gândurilor naturale contemplă cele dimprejurul fiinţei care întrece

orice minte şi s-a învrednicit de vreo arătare luminoasă de acolo. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 296).

"Descoperă ochii mei şi voi înţelege minunile legii Tale".

Psalm CXVIII, 18

Strigă către Dumnezeu cel acoperit de ceaţa cugetului pământesc. Căci neştiinţa minţii pământeşti, fiind o ceaţă şi un întuneric adânc ce acoperă vederea sufletului, îl face pe acesta întunecat şi înnegurat de nu poate înţelege cele dumnezeieşti şi omeneşti, nefiind în stare să privească spre razele luminii dumnezeieşti. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 294).

"Pe calea poruncilor Tale am alergat, când ai lărgit inima mea".

Psalm CXVIII, 32

Cel ce nu va vrea să scape şi să fugă de durerea născută din frica de chinurile veşnice, ci se va lipi cu toată hotărârea inimii de ea şi-şi va strânge şi mai mult legăturile ei, pe măsura acestei hotărâri va înainta mai repede şi se va înfăţişa înaintea feţei Împăratului împăraţilor. Iar întâmplându-se aceasta, îndată ce va privi ca printr-o ceaţă spre slava Aceluia, i se vor dezlega lanţurile, iar călăul lui, sau frica, va fugi departe de la el, şi durerea din inima lui se va întoarce în bucurie şi se va face izvor care izvorăşte la vedere neîncetat şiroaie de lacrimi, iar în minte, linişte, blândeţe şi dulceaţă de negrăit. Ba îi va da şi bărbăţie şi-l va face să alerge slobod şi neîmpiedicat spre toată ascultarea poruncilor lui Dumnezeu.

Acestea sunt cu neputinţă celor începători, dar le sunt proprii celor ce au ajuns, prin înaintare, spre mijloc. Iar celor desăvârşiţi

izvorul acesta li se face lumină, inima schimbându-li-se şi prefăcându-li-se fără de veste. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 66).

"Şi voi răspunde celor ce mă ocărăsc".

Psalm CXVIII, 42

"Oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu ?"

Psalm LXI, 1

Cel ce se luptă înlăuntru trebuie să aibă în aceeaşi clipă aceste patru: smerenie, atenţie, deplină împotrivire şi rugăciune. Smerenie, fiindcă lupta lui este faţă de dracii cei mândri, potrivnici smereniei; şi ca să aibă în mâna inimii ajutorul lui Hristos (Dumnezeu), pentru că Hristos urăşte pe cei mândri. Atenţie - ca să-şi facă inima pururea fără nici un gând, chiar bun dacă ar părea. Împotrivire - pentru ca atunci când ar cunoaşte cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclean (Psalm CXVIII, 42; LXI, 1). Rugăciune - ca îndată după împotrivire, să strige către Hristos într-un suspin negrăit; şi atunci cel ce luptă va vedea pe vrăjmaş risipindu-se prin numele sfânt şi închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreună cu nălucirile lui. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 46).

"Am văzut marginea a tot sfârşitul; dar lată foarte şi fără margini este porunca Ta".

Psalm CXVIII, 96

Unele dintre cele ce se petrec, au prin rânduială un început şi un sfârşit, de la Făcătorul. Dar virtutea are marginea nemărginită.

Dacă unii lucrători buni înaintează, de la puterea făptuirii, la puterea vederii (contemplării) (Psalm LXXXIII, 7) şi dacă dragostea

nu ajunge niciodată la sfârşit, dacă Domnul va păzi intrarea fricii tale (de El) şi ieşirea iubirii tale (Psalm 120, 8), atunci marginea acesteia este cu adevărat fără margini.

"De iubire niciodată nu ne săturăm. Ea ne dă mereu o nouă bucurie [...]. Faptul că există iubire e o dovadă că există o veşnicie, o infinitate veşnic nouă. Iar faptul că iubirea nu este decât între persoane, arată că persoanele sunt pentru veşnicie şi că există o comunitate impersonală supremă de iubire din veşnicie în veşnicie".

Înaintând în ea, niciodată nu ajungem la sfârşit, nici în veacul de acum, nici în cel viitor, adăugând lumină la lumină. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 360).

"Cât am iubit legea Ta, Doamne, toată ziua m-am îndeletnicit cu ea".

Psalm CXVIII, 97

Apusul soarelui aduce noaptea; retragerea lui Hristos din suflet aduce întunericul patimilor şi fiarele cele nevăzute îl sfâşie. Când răsare soarele, fiarele se retrag în ascunzişurile lor; răsare Hristos pe cerul cugetului care se roagă şi toată alipirea lumească se depărtează şi dragostea de trup dispare, iar mintea porneşte la lucrul ei, adică la meditarea celor dumnezeieşti, până seara, neîntrerupând lucrarea legii duhovniceşti nici o clipă şi nesăvârşind-o numai cu măsură, ci până la sfârşitul vieţii acesteia şi până la ieşirea sufletului din trup [...].

"Ziuă" numeşte tot răstimpul vieţii de aici a fiecăruia. (Teolipt al Filadelfiei, Filocalia 7, pag. 48-49).

"Legea Ta este făclie picioarelor mele şi lumină cărărilor mele".

Psalm CXVIII, 105

"Făclie" a numit legea scrisă, pentru faptul că aceasta prin combinaţiile meşteşugite ale diferitelor simboluri, ghicituri, şi tipuri materiale, răspândeşte înaintea celor ce-şi lărgesc prin fapte paşii sufletului împotriva puterilor vrăjmaşe, lumina care arde răutatea patimilor.

Iar *"lumină"* a numit legea duhovnicească a harului, pentru faptul că arată simplu, fără simboluri sensibile, cărările veşnice, pe care mintea contemplativă, urmându-şi drumul, e dusă spre cel mai înalt dintre bunuri, spre Dumnezeu, nelăsându-şi determinată şi limitată mişcarea cugetării de nici unul dintre lucrurile create [...]. Sau poate Proorocul a numit *"picioare"* drumul întregii vieţi trăite după voia lui Dumnezeu sau mişcările gândurilor bune din suflet, călăuzite ca de o făclie de lumina din legea scrisă, iar *"cărări"*, chipurile virtuţilor conforme cu legea naturală şi raţiunile cunoştinţei din legea duhovnicească, pe care le dezvăluie prezenţa lui Dumnezeu-Cuvântul şi care readuc firea la ea însăşi şi la cauza ei, prin virtute şi cunoştinţă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 134).

"Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea cea nedreaptă am urât-o".

Psalm CXVIII, 128

Toate poruncile Domnului ni s-au dăruit nouă împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti aşadar fie şi numai una, ni se va deschide îndată calea păcatului, opusă ei. (Sfântul Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 2-3).

"Priveşte la smerenia mea şi la osteneala mea, şi iartă toate păcatele mele".

Psalm CXVIII, 153-154

Smerenia şi reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2 pag. 49).

"Cei ce iubesc legea Ta, au pace multă şi nu este în ei sminteală".

Psalm CXVIII, 165

Cel ce păzeşte poruncile lui Dumnezeu nu se face piatră de poticneală oamenilor, pentru că nu este sminteală nici în el. Şi în acela este lumină, sare şi viaţă după cuvântul Domnului: *"Voi sunteţi lumina lumii şi sarea pământului"* (Matei V, 13-14). *"Lumină"*, pentru că e virtuos cu viaţa, luminos cu cuvântul şi înţelept cu cugetul. *"Sare"*, pentru că e bogat în cunoştinţa dumnezeiască şi puternic în înţelepciunea lui Dumnezeu. *"Viaţă"*, pentru că prin cuvintele lui învie pe cei omorâţi de patimi şi-i ridică din iadul deznădejdii. Prin lumina faptelor sale de dreptate, luminează înaintea oamenilor şi-i luminează pe ei înşişi: prin dulceaţa şi sarea cuvintelor sale îi strânge din moleşeală şi-i izbăveşte de putreziciunea patimilor. Iar prin viaţa cuvintelor sale dă viaţă sufletelor omorâte de păcat. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 245).

Cei ce iubesc legea lui Dumnezeu se bucură de multă pace şi nu este sminteală în ei. Fiindcă nu toate câte plac oamenilor plac şi lui Dumnezeu, ci câte par că nu sunt bune sunt foarte bune prin fire, celui ce cunoaşte raţiunile lucrurilor şi ale celor ce se petrec în făpturi. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 278).

"Domnul va păzi intrarea ta şi ieşirea ta".

Psalm CXX, 8

Adică a mâncărurilor şi a cuvintelor, prin înfrânare. Căci cel ce e cu înfrânare la intrarea şi ieşirea mâncărurilor şi a cuvintelor, scapă de pofta ochilor şi-şi îmblânzeşte mânia care vine din lipsa răsuflării. Căci înainte de toate de acestea trebuie să aibă grijă şi să se sârguiască în tot chipul nevoitorul. Fiindcă se împuterniceşte cea contemplativă. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 288).

"Ierusalimul ce se zideşte ca o cetate ai cărei părtaşi se adună la un loc. Căci acolo s-au suit seminţiile, seminţii ale Domnului, spre mărturie lui Israel".

Psalm CXXI, 3-4

• Ierusalimul se tâlcuieşte ca loc al păcii şi este chip al locului lui Dumnezeu, adică al sufletului ce are în sine pacea întru Hristos. Căci nu orice suflet are în sine pacea cea întru Hristos şi poate primi numele păcii, ci cel care se zideşte ca o cetate şi are piatra cea din capul unghiului, pe care *"a aşezat-o Domnul în Sion potrivit făgăduinţei, piatra cea de mult preţ"* (Isaia XXVIII, 16). Iar Sionul este vârful văzător al Ierusalimului, care e chipul minţii văzătoare a sufletului, plină de pace. Căci dacă ai căuta în altă parte, n-ai putea afla mintea observatoare şi privitoare a înălţimilor adevărului. Ea nu e decât în inima, care a primit pacea cea întru Hristos şi s-a ridicat întreagă la o stare izvorâtoare de pace. Ierusalimul e, deci, sufletul care petrece în pacea dumnezeiască, având piatra cea din capul unghiului şi pietrele preţioase rotunde din Sfintele Scripturi, de care se sfarmă fiarele ce se grăbesc să urce în muntele lui Dumnezeu; care are şi asfaltul, adică smerenia pe care o produce Duhul Sfânt şi care topeşte şi netezeşte învârtoşarea împietrită a inimii, cu focul dumnezeiesc, prefăcând-o în chip zdrobit (Psalm L, 18) şi umilit; şi ape din ploi, date Mântuitorului, care curg din râurile inimii; ba încă şi lemnele neputrezite în vederea unirii, ca nişte gânduri ale făptuirii adevărate; apoi cuie şi sfredelul care pricinuieşte frica şi sileşte spre împlinirea

poruncilor dumnezeieşti; dar şi pe Cuvântul dumnezeiesc ca ziditor şi pe cei de după El, adică pe cei ce cârmuiesc cu ştiinţa primită de la El puterile sufleteşti; şi, simplu grăind, uneltele de zidire: postul, privegherea, cântarea, citirea şi celelalte câte le-am primit de la Cuvântul întrupat spre înfăptuirea modului de virtuţi şi frânghia de finic, adică sfinţitele legi ale lui Dumnezeu din Scripturi; şi lumina cunoscută cu mintea şi soarele mai presus de toată strălucirea şi toate câte răsfrâng lumina în suflet [...]. Căci, el este Ierusalimul înţeles cu mintea şi el se zideşte ca o cetate spre locuinţă lui Dumnezeu Celui peste toate, Treimii celei fără de început şi de viaţă făcătoare. Căci a spus: *"Eu şi Tatăl vom veni, desigur duhovniceşte, şi locaş la el ne vom face"* (Ioan XIV, 23), ca şi când ar zice: *"Îl vom face cetate; şi cetate cu adevărat minunată, întinsă la nesfârşit".*

De aceea spune: *"Ierusalimul ce se zideşte"*, nu zidit. Căci dacă Cel ce locuieşte în suflet e necuprins, cu dreptate e să se întindă şi sufletul la nesfârşit. Tot de aceea zice: *"Ce se zideşte ca cetate"* nu *"cetate ce se zideşte"*. Căci, întrucât sufletul se zideşte şi întrucât din îmbinarea multor lucruri felurite se alcătuieşte o unică zidire întinsă în înălţime şi în lungime şi în lăţime spre locuinţa Împăratului fără de început, foarte potrivit i se spune *"cetate"*. Dar întrucât zidirea lui nu primeşte o margine, datorită sălăşluirii în el a Celui nesfârşit, care nu e propriu unei cetăţi ce se zideşte, sufletul s-a numit, pe drept cuvânt, în Sfintele Scripturi, nu cetate zidită, ci ca *"cetate ce se zideşte"*. Iar semnul vădit că e Ierusalim, dar că e ca o cetate ce se zideşte, este că cei părtaşi de el, adică puterile lui, se adună la un loc şi nu se împart, nici nu rătăcesc împrăştiaţi, ci petrec netulburat în pacea cea întru Hristos, fiind adunaţi la un loc şi având o unitate între ei. Apoi, pentru a desăvârşi adunarea la un loc a părtaşilor cetăţii, mai dă şi un alt semn şi anume că *"acolo s-au suit seminţii, seminţiile Domnului, ca mărturie lui Israel"*. Pe cei ce mai înainte i-a numit părtaşi, acum îi numeşte *"seminţii"*. Căci puterile sufletului nu sunt de un neam străin. Iar cele ce sunt simplu seminţii ale sufletului, se fac seminţii ale Domnului, fiind făcute trepte dumnezeieşti şi mai presus de lume în sufletul plin de pace.

Iar prin aceasta se fac mărturie şi întărire lui Israel sau minţii care vede pe Dumnezeu, şi împlinesc toate un singur lucru al lui Dumnezeu: cunoaşterea Lui. Şi toate aceste puteri înţelegătoare ajută la zidirea cetăţii lui Dumnezeu Atotţiitorul, paşnică şi sfântă. Căci cu adevărat în ea s-au înălţat puterile sufleteşti ca nişte trepte, făcând mintea purtătoare de Dumnezeu şi pătrunsă de Dumnezeu, văzătoare de Dumnezeu. Căci precum este cu neputinţă seminţiilor sau puterilor sufletului împrăştiate şi stăpânite şi împărţite de lucruri străine să se facă trepte şi să zidească sufletul, întrucât nefiind adunate la un loc, nu-l pot face loc al păcii, nici Ierusalim ce se zideşte ca să vadă cineva în el lucrarea înţelegătoare, aşa adunându-se acestea la un loc, este cu neputinţă să nu se înalţe în el ca trepte înţelegătoare şi departe conducătoare în Domnul, conglăsuind cu mintea care vede pe Dumnezeu şi apărând-o. Căci, atunci când sufletul se zideşte duhovniceşte ca cetate, într-o aşezare paşnică şi liniştită, şi părtaşii sau puterile lui sunt adunate la un loc, puterile înţelegătoare se înalţă ca nişte trepte ale Domnului şi se orânduiesc unitar, alcătuind în chip conştient o oaste unită, aliată cu mintea care priveşte pe Domnul [...].

Dacă voieşti să cunoşti că a început să umbrească din pace lumina dumnezeiască sufletul tău; dacă voieşti să ştii că sufletul tău e un Ierusalim ce se zideşte ca o cetate; dacă bagi de seamă că părtaşii lui sunt adunaţi la un loc, adică toate gândurile şi puterile lui s-au adunat împreună şi voiesc să fie într-o unitate ca să nu fie o cetate dezbinată, ci să-l zidească în chip unit ca pe o cetate; dacă se suie în acest Ierusalim, ce se zideşte ca o cetate, seminţiile Domnului sau puterile cel mai generale ale sufletului, ajunse dumnezeieşti şi înălţându-se duhovniceşte şi făcându-se ca nişte trepte; dacă vezi săvârşindu-se acestea în tine, să nu încetezi să zideşti astfel mai departe. Adu-ţi aminte de turnul dezbinării şi de zidirea lui şi de despărţirea limbilor (Facere XI, 1-9) şi cunoaşte că nu toată zidirea e bună, chiar dacă pare din afară astfel. [...]

Cei ce au ochi văd două feluri de zidiri şi de trepte: una ce se face spre bine şi spre locaş al lui Dumnezeu. Iar semnul ei este că părtaşii ei sunt adunaţi la un loc şi seminţiile ei sunt seminţii ale

Domnului ce se înalţă în ea, vestind sufletului lucruri mari, minunate şi pricinuitoare de pace, de iubire şi de sfinţenie, şi zidindu-l.

Iar alta ce se face spre rău şi spre pierderea sufletului. Semnul ei nemincinos este împărţirea limbilor spirituale şi o cumplită tulburare. Iar sfârşitul e că se face sălaş patimilor, cum s-a făcut turnul dezbinării sălaş şerpilor.

Învaţă deci, deosebirea celor două zidiri şi nu vei mai greşi, când voieşti să alegi dintre amândouă pe cea mai bună. Dacă nu sunt stăpânite din vreme şi de multe ori adâncurile inimii tale de pacea şi de unirea gândurilor şi de lumina înţelegătoare; dacă nu se urcă din vederea lui Dumnezeu o plăcere negrăită în inima ta; dacă nu porneşte din cea mai din mijloc încăpere a inimii tale o reaprindere şi o lucrare duhovnicească cu temeiul într-un ipostas, încât să ţi se pară adeseori că ai biruit mădularele trupului printr-o bucurie şi o lumină înţelegătoare şi printr-o vedere adâncă şi tainică ce vine de sus, în inimă; dacă nu gustă sufletul tău în chip duhovnicesc taine negrăite; dacă nu se produce în tine în chip unitar şi dintr-odată o bucurie negrăită şi o uimire neînţeleasă; dacă nu primeşti sfinţenia lui Hristos răsărind înlăuntrul tău, cunoaşte că sufletul tău nu este Ierusalim, nici nu se zideşte ca o cetate şi nici părtaşii sau gândurile lui nu sunt adunate la un loc, nici seminţiile sau puterile generale nu s-au făcut seminţii ale lui Hristos, nici nu se suie în suflet lucruri minunate bine orânduite, dezvăluind minţii şi arătându-i *"cele ce ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului, nepărtaş de Duhul dumnezeiesc, nu s-au suit"* (I Corinteni II, 9).(Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 321-326).

"Cei ce se încred în Domnul sunt ca muntele Sionului: nu se va clinti în veac cel ce locuieşte în Ierusalim".

Psalm CXXIV, 1

Dacă te temi de păcătoşii asemănători ţie ca să nu vadă

păcatele tale, cu cât mai mult nu trebuie să te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toţi? Din sfătuirea cu tine, vine în tine frica de Dumnezeu în suflet. Şi de rămâi neclintit în ea, vei rămâne neclintit în faţa patimii. (Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 58).

"De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc; de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzeşte".

Psalm CXXVI, 1

Cel ce voieşte să-şi biruiască trupul, sau să se războiască din puterea sa proprie, în zadar aleargă. Căci de nu va dărâma Domnul casa trupului şi nu va zidi casa sufletului, în zadar posteşte şi priveghează cel ce voieşte să o dărâme. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 226).

"Întru smerenia noastră Şi-a adus aminte de noi Domnul şi ne-a izbăvit pe noi de vrăjmaşii noştri".

Psalm CXXXV, 23-24

Din ascultare se naşte smerenia, din smerenie, nepătimirea. Drept aceea, nimic nu ne va împiedica să spunem că din ascultare se naşte nepătimirea, prin care vine culmea smereniei. Căci nepătimirea începe de la smerenie, precum legea, de la Moise. Dar fiica desăvârşeşte pe maică, precum Maria, Adunarea.

Cele trei virtuţi: ascultarea, smerenia, nepătimirea, au fost asemănate cu trei feţe: cu Moise, cu Adunarea, cu Maria. De aceea, precum acolo, după ce iudeii au trecut Marea Roşie, vrând să cânte cântare de biruinţă lui Dumnezeu, aveau ca născător şi făcător al acesteia pe Moise, iar împlinitoare pe Maria, fiind şi ea dintre cei din obşte şi nu începătură, aşa se şi zice: *"În faţa lui Moise se cade*

a vedea ascultarea, în fața Adunării smerenia, iar a Mariei - nepătimirea" (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 113).

"Cum vom cânta cântare Domnului în pământ străin ?"

Psalm CXXXVI, 4

Nu se potriveşte cuvântarea de Dumnezeu (teologia) cu cei ce plâng, căci ea risipeşte plânsul lor. Cuvântătorul de Dumnezeu se aseamănă celui ce şade pe scaun ca un învăţător. Iar cel ce plânge, celui ce şade în gunoi şi în sac. Aceasta este ceea ce a spus David când plângea răspunzând celor ce-l întrebau, măcar că a fost şi înţelept şi învăţător (Psalm CXXXVI, 4).

"Pământul străin" este pământul împătimirii [...]. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 171).

"Fiica Babilonului, cea slăbănoagă (ticăloasă) fericit este cel ce-ţi va răsplăti ţie răsplătirea pe care tu ne-ai răsplătit-o. Fericit este cel ce va prinde şi va izbi pe pruncii tăi de piatră".

Psalm CXXXVI, 8-9

Prin Babilon se înţelege zăpăceală. Căci aşa se tălcuieşte Babel, care este Sichem.

Iar prin *"fiica Babilonului"* se înţelege duşmănie. Căci întâi sufletul se zăpăceşte şi apoi naşte păcatul (răutatea). Iar pe aceasta o numeşte *"slăbănoagă"* (ticăloasă), pentru că păcatul nostru e lipsit de fiinţă şi de ipostas, născându-se prin nepăsarea noastră, din ceea ce nu este, iar prin îndreptarea noastră piere şi se mistuie iarăşi în nimic [...].

"Fericit este cel ce îţi va răsplăti răsplătirea ta pe care ne-ai răsplătit-o nouă" (Psalm CXXXVI, 11) [...]. Cuvântul fericeşte pe cei ce au întors păcatul înapoi (ca răsplată) şi fericit este cel ce va

nimici cele întâi născute de tine, adică gândurile viclene, nedând răului timp să crească şi să lucreze în el un rău mai mare; ci, repede, până când sunt încă prunci, înainte de a fi hrănite şi de a creşte împotriva lui le va apuca şi le va zdrobi de piatră, care este Hristos, şi le va pierde pe ele. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 589).

"Oare n-am urât, Doamne, pe cei ce Te urăsc pe Tine, şi nu m-am topit împotriva duşmanilor Tăi ? Cu ură desăvârşită i-am urât pe ei, şi duşmani mi s-au făcut mie".

Psalm CXXXVIII, 21-22

Duşmani ai lui Dumnezeu sunt gândurile rele, care împiedică să se facă voia Lui, în vreme ce Acela *"vrea ca toţi oamenii să se mântuiască şi să vină la cunoştinţa adevărului"* (I Timotei II, 4) acestea ne amăgesc prin patimi şi ne închid calea spre mântuire. Despre ele şi Domnul a spus că nu vin de la Adam, ci pornesc din inimă şi de aceea spurcă pe om. Pe de altă parte e sigur că nu sunt din credinţă, ci din slava deşartă. (Marcu Ascetul, Filocalia 1, pag. 358-359).

Foarte mult ne foloseşte spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută şi la lucrarea virtuţii. Dar să o nutrim aceasta de la noi, ca pe un vlăstar bun, nu suntem în stare, pentru că duhurile iubitoare de plăceri o sting şi cheamă din nou sufletul la prietenie şi obişnuinţă cu ei. Această prietenie sau, mai bine, această rană, anevoie de lecuit, o tămăduieşte însă doctorul sufletelor, prin părăsirea noastră. Căci ne lasă să pătimim lucruri înfricoşate de la duhuri, noaptea şi ziua, până ce sufletul aleargă iarăşi la ura cea de la început [...]. Iar cu ură desăvârşită urăşte pe vrăjmaşi acela care nu păcătuieşte nici cu fapta, nici cu gândul, lucrul care este semnul celei mai mari şi celei dintâi nepătimiri. (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 82).

"Măreţia lui Dumnezeu nu are margini".

Psalm CXLIV, 3

"Înţelepciunea Lui nu poate fi iscodită".

Baruch 3, 18

Mai întâi se minunează mintea, gândindu-se la nemărginirea lui Dumnezeu în toate privinţele şi la acel ocean nestrăbătut şi mult dorit. În al doilea rând, se uimeşte întrebându-se cum a adus toate lucrurile din nimic la existenţă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 98).

"M-am smerit şi m-a mântuit Domnul în grabă".

Psalm CXLIV, 6

N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci *"m-am smerit şi Domnul m-a mântuit"*. Pocăinţa învie, plânsul bate la uşa cerului, iar cuvioasa smerenie o deschide [...].

"Precum Sfânta Treime a Ipostasurilor este în dumnezeirea cea una şi dumnezeirea cea una, în trei ipostasuri, aşa şi pocăinţa, plânsul şi smerenia sunt de un neam şi se întăresc în harul dumnezeiesc şi harul le uneşte pe acestea, unind pe una cu alta şi înălţând mintea la Dumnezeu". (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 302).

"Lăudaţi pe Domnul în glas de trâmbiţă"

Psalm CL, 3-5

Înseamnă: prin pomenirea învierii, care va fi anunţată prin trâmbiţă, precum s-a scris.

"Lăudaţi-L pe El în psaltire şi în chitară", adică prin limba noastră şi prin gură, lovindu-le cu duhul ca cu un plectru (pană).

"Lăudaţi-L în tobă şi alăută", adică în trup şi suflet, de la care, ca de la o alăută străbat cererile la Dumnezeu.

"Lăudaţi-L în strune şi în organe", adică în inimă şi în toate măruntaiele şi în toate fibrele dinlăuntru, pe care le-a numit organe.

"Lăudaţi-L pe El în chimvale bine răsunătoare", adică prin buze, prin care se împletesc melodiile armonioase ale psalmodierii. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 244).

"Frica de Dumnezeu este începutul înţelepciunii; cei fără de minte dispreţuiesc înţelepciunea şi stăpânirea de sine".

Pilde I, 7

Frica dumnezeiască nu are cutremurare, dacă prin cutremurare se înţelege nu frica din bucurie, ci aceea din mânie sau cea a certării povăţuitoare, ori cea a părăsirii; ci ea e o veselie cu cutremurare care vine din rugăciunea făcută în focul temerii de Dumnezeu. Iar prin frică nu înţeleg aici pe cea cu cutremurarea venită din mânie sau din osânda veşnică, ci pe aceea a înţelepciunii, care se şi numeşte începutul înţelepciunii. Iar frica se împarte în trei: cea începătoare, cea desăvârşită, cea din mânie, care trebuie numită şi cutremurare propriu-zisă, sau tulburare, sau zdrobire.

Iar cutremurarea e de multe feluri: una e cea din mânie şi alta cea din bucurie; una e cea din iuţime, alta e cea din obişnuinţa învechită; alta cea din blestemul venit prin Cain asupra neamului omenesc, alta cea a păcatului şi a rătăcirii. Pe cel ce se nevoieşte îl războieşte la început cutremurarea din bucurie şi cea din păcat. Dar nu tuturor li se întâmplă aşa. Semnele acestora sunt următoarele: a celei dintâi, o veselie cu cutremur şi cu multe lacrimi, când harul mângâie sufletul; a celei de-a doua, o căldură dezordonată, o înfumurare şi o învârtoşare de inimă, care aprinde sufletul şi mădularele spre împreunare, îndemnând la încuviinţarea unor fapte de ruşine, prin nălucirea din lăuntru. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 164).

Din aceasta se vede că latura pătimitoare a sufletului nu e mortificată prin deprindere, ci înaintată la o lucrare de Dumnezeu iubitoare, agoniseşte străpungerea mântuitoare şi plânsul fericit, care aduce baia iertării, reînnoirea naşterii din Dumnezeu, adică lacrimile pocăinţei. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 247).

Frica de Dumnezeu este îndoită: una a începătorilor şi alta a celor desăvârşiţi.

Despre cea dintâi s-a scris aşa: *"Începutul înţelepciunii este frica de Dumnezeu"* şi *"Veniţi, fiilor, să mă ascultaţi, frica Domnului vă voi învăţa pe voi"* (Psalm XXXIII, 11); şi *"De frica Domnului se abate fiecare de la păcat"* (Isus Sirah II, 7) şi *"Unde e frică, acolo e şi păzirea poruncilor"* (Isus Sirah II, 16). Iar cuviosul Isaac Sirul zice: *"Frica de Dumnezeu e începutul virtuţii, dar se spune că este şi rodul credinţei şi ea se seamănă în inimă, când cugetarea se desparte de împrăştierea lumii, adunând gândurile sale cele ce umblă în împrăştiere, în gândirea la viitoarea adunare a tuturor"* [...] (Filocalia 10, cuvântul I, pag. 25) şi *"Înţelepţeşte-te ca să pui temelie în călătoria ta frica de Dumnezeu şi în puţine zile te vei vedea din nou în poarta împărăţiei, pe un drum neocolit"* (Filocalia 10, cuvântul I, pag. 29).

Iar despre frica de a doua sau cea desăvârşită s-a spus: *"Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte"* (Psalm CXI, 1). Şi: *"Iată, aşa se va binecuvânta omul care se teme de Domnul"* (Psalm CXXVII, 4). Şi: *"Frica de Domnul este curată; ea rămâne în veacul veacului"* (Psalm XVIII, 10).

Şi Sfântul Petru Damaschin scrie: *"Semnul fricii dintâi este că urăşte păcatul şi se mânie pe el ca cel rănit de fiară, iar al celei desăvârşite e că iubeşte virtutea şi se teme de schimbare. Căci nimeni nu e neschimbător şi în orice lucru în viaţa aceasta trebuie să ne temem pururea de cădere"* (Filocalia 5, cuvântul 3, pag. 200). (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 57-58).

"Fiecare îşi va mânca rodurile căii sale".

Pilde I, 31

Dacă cineva e după înfăţişare născut fără vreme, se zice că acum îşi mănâncă jumătate din cele trupeşti, iar cealaltă jumătate în veacul viitor. (Ioan Carpatinul, Filocalia 4, pag. 126).

"Iar în stânga ei, bogăţie şi slavă".

Pilde III, 16

Cel înconjurat are pe cei ce-L înconjoară şi înainte şi îndărăt şi de-a dreapta şi de-a stânga. Deoarece, prin urmare, şi Domnul are pe cei ce-L înconjoară, vom înţelege prin cei dinapoi pe aceia care umblă fără greşeală pe urmele Domnului Dumnezeu prin împlinirea poruncilor, adică prin virtutea cu fapta; prin cei din stânga, pe aceia care au dobândit contemplaţia naturală prin duh, împreună cu înţelegerea cucernică a judecăţilor. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 42).

"În dreapta ei, anii vieţii".

Pilde III, 16

Prin cei din deapta vom înţelege pe aceia care au primit cunoştinţa imaterială a celor inteligibile, liberă de închipuirile sensibile. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 42).

"Să nu te abaţi la dreapta sau la stânga. Ci umblă pe calea împărătească".

Pilde IV, 27

În aceste trei chipuri de viaţă stă toată vieţuirea călugărească: fie în nevoinţă retrasă şi singuratică, fie în linişţire cu unul sau cu doi, fie în şederea cu răbdare în obşte.

"Este uşor să pierzi cele bune, dar să le dobândeşti nu e uşor. Căci păcatul are două ajutoare prin care războieşte cumplit virtutea, născându-se dintr-o parte sau din alta: prin trecerea măsurii şi prin lipsă. Iar virtutea răsărind numai la mijloc, se sileşte să se împotrivească fiecăreia dintre cele două, care o războiesc". (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 59).

"Bea apele din vasele tale şi din izvorul fântânilor".

Pilde V, 15

Cel ce a învăţat să sape, prin fapte şi contemplaţie, fântânile virtuţii şi ale cunoştinţei de sine, asemenea Patriarhilor, va afla înlăuntru pe Hristos, izvorul Vieţii, din care ne îndeamnă Înţelepciunea să bem. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 182-183).

"Va pune cineva foc în sân şi nu-şi va arde hainele ?"

Pilde VI, 27

Cine nu va arde şi nu se va umplea de strălucire şi nu va răspândi şi el fulgerele dumnezeirii, pe măsura curăţirii şi a împărtăşirii de foc, dacă va primi în inimă focul ceresc neacoperit? Căci împărtăşirea urmează curăţirii, iar curăţirea urmează împărtăşirii.(Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 80).

"Îi iubesc pe cei ce Mă iubesc".

Pilde VIII, 17

Dacă mireasa îşi întoarce către altul dragostea de la mirele cu care s-a învoit, şi se împreună cu acela, pe faţă sau în ascuns, nu numai că nu mai poate spera să primească de la mire nimic din cele făgăduite ei, ci are să aştepte cu dreptate şi pedeapsa şi ocara prevăzută de lege. Tot aşa se întâmplă şi cu noi. Dacă-şi întoarce careva dragostea datorată mirelui Hristos, spre pofta vreunui alt lucru, pe faţă sau în ascuns, şi inima lui e ţinută de acel lucru, se face urât mirelui şi nevrednic de unirea cu El. (Sf. Simeon Noul Teolog. Filocalia 6, pag. 77-78).

"Unde lipseşte cârmuirea, poporul cade; căci mântuirea este în sfătuire multă".

Pilde XI, 14

Un oarecare dintre înţelepţi a spus că leacurile celor contrare sunt cele contrare. Fiindcă, deci, pricina tuturor lucrurilor întristătoare este neascultarea şi mândria, iar a celor de bucurie este ascultarea şi zdrobirea inimii, cel ce doreşte să vieţuiască fără greşeală trebuie să petreacă în supunerea faţă de un părinte încercat şi nesupus înşelării şi să socotească porunca şi sfatul lui ca pe cuvântul şi sfatul lui Dumnezeu. (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 40).

Sf. Scriptură ne îndeamnă să nu avem încredere în noi înşine, să nu ne socotim pe noi înşine înţelepţi, să nu credem că ne putem cârmui pe noi înşine, ci avem nevoie de ajutor. Frunza e de la început întotodeauna verde, în creştere, plăcută, apoi se usucă cu încetul şi cade. Iar la sfârşit e dispreţuită, călcată în picioare. Aşa e şi omul necârmuit de cineva. La început are totdeauna căldură pentru post, pentru priveghere, pentru liniştire, pentru ascultare. Apoi stingându-se pe încetul acea căldură şi omul neavând un cârmuitor, se usucă pe nesimţite şi cade şi se face rob vrăjmaşului.

Iar: *"mântuirea este întru sfat mult"* - nu în înţelesul că trebuie să se sfătuiască cu fiecare, ci să se sfătuiască în toate. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 528).

"Iar căile celor ce ţin mereu minte răul, duc spre moarte; tot cel ce ţine minte răul e nelegiuit".

Pilde XII, 29; XXI, 24

Supărarea este împletită cu amintirea răului. Prin urmare, când mintea va oglindi faţa fratelui cu supărare, vădit este că-şi aminteşte răul de la el.

Dacă îţi aminteşi de răul de la cineva, roagă-te pentru el şi vei opri patima din mişcare, despărţind, prin rugăciune, supărarea de amintirea răului ce ţi l-a făcut, iar devenind iubitor de oameni, vei şterge cu totul patima din suflet. Dacă însă altul ţine minte răul de la tine, fii îndatoritor şi smerit faţă de el şi stai cu dragoste în preajma lui şi-l vei izbăvi de patima lui. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 96).

"Cel ce-şi cruţă nuiaua sa, urăşte pe fiul său; iar cel ce-l iubeşte, îl ceartă cu grijă".

Pilde XIII, 24

Căci precum Dumnezeu, fiind bun, vrea să-i facă pe toţi buni, aşa şi diavolul, rău fiind, pofteşte să-i atragă pe toţi la ticăloşenia sa, măcar că nu poate. Şi precum părinţii iubitori de fii întorc pe fiii lor care fac lucruri nesocotite, cu ameninţări, fiind purtaţi de iubire, aşa şi Dumnezeu îngăduie încercările ca pe un toiag, care întoarce pe cei vrednici de la viclenia diavolului. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 153-154).

"Când se veseleşte inima, se luminează faţa, iar când se află în întristări aceea, se posomorăşte aceasta".

Pilde XV, 13

Cel ce cultivă gândurile păcătoase îşi face privirile din afara întunecate şi posomorâte. Limba lui e mută pentru laudele dumnezeieşti şi nu vine în întâmpinarea nimănui spre fericirea lui. Dar cel ce cultivă răsadurile bune şi nemuritoare ale inimii are faţa bucuroasă şi luminoasă. Limba lui e cântătoare la rugăciune şi se face pe sine întreagă preadulce la cuvânt. În felul acesta este şi se face vădit celor ce văd bine, atât cel ce se află încă în robia patimilor necurate şi petrece sub puterea silnică a legii cugetului pământesc, cât şi cel eliberat de o asemenea robie de către legea Duhului. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 225-226).

Sunt unele dintre lacrimi care ard; şi sunt lacrimi care îngraşă. Lacrimile care ies din străpungere şi din inima cuvioasă pentru păcate usucă trupul şi ard, şi adeseori şi partea conducătoare a sufletului (mintea) simte vătămarea ce-i vine din aceasta când încep să curgă. Şi mai întâi omul se întâlneşte neapărat cu această treaptă a lacrimilor şi prin ele i se deschide lui o poartă spre treapta a doua, care e mai înaltă decât aceasta. Ea e ţara bucuriei, în care omul primeşte mila. Iar acestea sunt lacrimile ce curg din înţelegere. Ele înfrumuseţează şi îngraşă trupul şi curg nesilit de la sine. Şi nu numai îngraşă trupul omului, ci şi vederea se preschimbă. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 438).

"Mai bună este o părticică mică cu frica lui Dumnezeu, decât multe vistierii cu nedreptate".

Pilde XV, 16

Să nu voieşti să aceea primeşti ceva, dacă nu eşti asigurat că

Dumnezeu ţi-a trimis din roadele drepte şi astfel să o primeşti cu toată pacea. Iar cele ce le vezi venindu-ţi din nedreptate, sau luptă, sau viclenie, respinge-le şi aruncă-le. Să nu primeşti nici o scăpare de vreun necaz sau vreo uşurare a vieţii din vreo faptă nedreaptă a ta sau a altuia. E de preferat un lucru mai mic ce-ţi vine prin vreo faptă cinstită, din frica lui Dumnezeu, decât un bine mai mare venit pe cale necinstită. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 237).

"De frica Domnului se abate fiecare de la rău".

Pilde XV, 29

"Frica Domnului vă voi învăţa pe voi".

Psalm XXXIII, 11

Frica Domnului este îndoită ca şi credinţa. Cele dintâi sunt începătoare, iar celelalte desăvârşite şi se nasc din cele începătoare. Căci cel ce se teme de munci se teme ca un rob şi se abate de la rele.

Şi iarăşi: *"Petrecând frica în noi, ne învaţă calea vieţii"* sau *"Abate-te de la rău şi fă binele"* (Psalm XXXIII, 13). Şi cu cât se nevoieşte cineva spre bine, cu atât creşte în el frica, până ce şi cele mai mici greşeli ale lui, pe care nu le-a luat în seamă vreodată, aflându-se în întunericul neştiinţei, i se arată lui. Iar desăvârşindu-se frica, se desăvârşeşte şi omul, prin plâns, şi nu mai vrea să păcătuiască, ci temându-se de întoarcerea patimilor, petrece nerănit în frică cea curată. *"Frica Domnului curată rămâne în veacul veacului"* (Psalm XVIII, 10). Pentru că frica cea dintâi nu este curată, ci este mai degrabă din păcate. Iar cel curăţit se teme fără de păcat, nu fiindcă greşeşte, ci fiindcă este om schimbăcios şi îndemânatic la rău. Şi cu cât se înalţă în agonisirea virtuţilor, cu atât se teme mai mult ca unul ce cugetă smerit. Şi pe drept cuvânt. Căci tot cel ce are bogăţie, se teme mult de pagubă, iar săracul petrece fără frică [...].

Iar sensul fricii dintâi stă în a urî păcatul şi a ne mânia pe

păcat ca nişte răniţi de fiară. Iar al celei desăvârşite, în a iubi virtutea şi a ne teme de abatere, fiindcă nimeni nu este neschimbăcios. De aceea la tot lucrul în viaţa aceasta suntem datori să ne temem totdeauna de cădere, văzând pe marele Prooroc şi împărat plângând pentru două păcate, şi pe Solomon abătându-se spre atâta răutate, şi auzind pe Apostolul care spune: *"Celui ce i se pare că stă, să ia aminte să nu cadă"* (I Corinteni X, 12). Iar dacă zice careva că *"dragostea scoate afară frica"* (I Ioan IV, 18) bine zice, dar pe cea dintâi şi începătoare. Căci despre frica desăvârşită, zice David: *"Fericit bărbatul care se teme de Domnul şi în poruncile Lui voieşte foarte"* (Psalm CXI, 1), adică iubeşte foarte virtutea. Acesta se află în treapta fiului, fiindcă nu face aceasta de frica muncilor, ci din dragostea care scoate afară frica şi, de aceea, voieşte foarte şi nu împlineşte din silă, ca un rob, poruncile, de frica muncilor. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 198-200).

"Toată inima semeaţă este urâciune în faţa lui Dumnezeu".

Pilde XVI, 5

"Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă".

I Petru V, 5

Pedeapsa celor mândri e căderea, iar îmbolditor, dracul. Părăsirea lor este ieşirea din minţi. De cele dintâi au fost tămăduiţi adeseori oamenii de către oameni. Dar cea din urmă nu poate fi vindecată de oameni. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 280).

"Înainte de zdrobirea inimii este trufia".

Pilde XVI, 18

Pe măsura mândriei ce se vede în suflet, este şi măsura zdrobirii sau a certării povăţuitoare ce-i vine de la Dumnezeu.

Mândria nu e când gândul ei trece repde prin cugetare, nici când cineva e biruit de ea pentru o clipă, ci când ea stăruie în suflet. Gândului dintâi îi urmează străpungerea. Iar starea de a doua, în care mândria e iubită, nu cunoaşte străpungerea. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 203).

"Cu înţelepciune se zideşte casa, şi cu înţelegere se isprăveşte; cu simţire se umplu cămările de toată bogăţia scumpă şi bună".

Pilde XXIV, 3-4

Toate trebuie împlinite cu dreaptă chibzuire amănunţită pentru armonia şi starea paşnică a fiinţei noastre îndoite. Sfântul Maxim zice: *"Să nu-ţi îndrepţi toată luarea-aminte spre trup, ci hotărăşte-i o nevoinţă după putere şi întoarce toată mintea spre cele dinlăuntru [...]. Căci «nevoinţa trupească la puţin foloseşte, iar binecredincioşia la toate» (I Timotei IV, 8)"*. (Filocalia 2, pag. 109, *"Capete despre dragoste"*).

Iar dacă talerul trupului atrage şi stăpâneşte şi îngreuiază talerul sufletului, aplecându-l spre mişcări neregulate şi stricătoare de suflet - căci *"trupul pofteşte împotriva Duhului şi Duhul împotriva trupului"* (Galateni V, 17) - tu, frânând trupul cu frâul înfrânării, mortifică-l până ce se face uşor de purtat, se supune la ceea ce este mai bun. Aminteşte-ţi de marele Pavel care zice: *"Pe cât se strică omul nostru cel din afară, pe atâta se înnoieşte cel din lăuntru zi de zi"* (II Corinteni IV, 16). (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 89-90).

"De şapte ori va cădea dreptul şi se va ridica".

Pilde XXIV, 16

Dreptul este aici Domnul nostru Iisus Hristos, singurul cu

adevărat drept. Căci de El se zice că şi cade şi se şi ridică în noi ca unul ce a primit toate cele ale noastre. Iar firea noastră a căzut de şapte ori. Prima cădere s-a produs prin greşeala protopărintelui; a doua prin uciderea de om a lui Cain, care a introdus prima dată uciderea; a treia în vremea generaţiei lui Noe, asupra căreia n-a mai rămas Duhul lui Dumnezeu, deoarece oamenii erau numai trupuri; a patra pe vremea zidirii turnului; a cincea pe vremea generaţiei lui Avraam, din care singur acesta a plăcut lui Dumnezeu; a şasea pe vremea lui Moise, a cărui generaţie sporise atât de mult în necredinţă, încât a fost trimis el de la Dumnezeu spre tămăduirea acestei necredinţe; a şaptea pe vremea generaţiei Proorocilor, care a întrecut generaţiile de mai înainte în măsura răutăţii. Deci fiindcă, precum s-a zis, firea noastră a căzut de şapte ori, Domnul, mişcat de iubirea de oameni, a ridicat-o, unind-o cu Sine după ipostas. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 231-232).

"Când afli miere, mănâncă cu măsură din ea, ca nu cumva, săturându-te, să o verşi".

Pilde XXV, 16

Firea sufletului e un lucru sprinten şi uşor. Uneori sărind, doreşte să urce deasupra lui şi să afle cele mai presus de firea lui. Şi de multe ori pricepe ceva din citirea Scripturilor şi din contemplarea lucrurilor. Dar când i se îngăduie să se asemene cu cele pricepute de el, se găseşte mai prejos, după măsura iconomiei lui, înţelegând la ce lucruri a intrat cunoştinţa lui. De aceea gândurile lui se umplu de frică şi de cutremur şi se grăbeşte să se întoarcă iarăşi, din frică, la starea lui coborâtă, socotind că a îndrăznit să se ridice la lucruri mai presus de înţelegerea lui. Căci de frica acestor lucruri se iveşte în el o temere şi o dreaptă socoteală îndeamnă mintea lui să îmbrăţişeze tăcerea şi să nu se lase ispitit de îndrăzneală ca să nu se piardă şi să nu caute cele mai presus de el, să nu cerceteze cele ce sunt mai înalte ca el. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 129).

"Du-ţi rar piciorul spre prietenul tău ca nu cumva, săturându-se de tine, să te urască".

Pilde XXV, 17

Prietenul este aici trupul nostru, pentru unirea şi dragostea naturală ce-o avem faţă de el. Deci Scriptura te îndeamnă să nu te încarci prea mult cu grija de trup, ci să te îngrijeşti de el numai atâta cât să poată merge pe urmele sufletului. Iar aceasta rar, ca nu cumva, îngrijindu-te prea mult de odihna lui, să se arate în tine cele ale vrăjmaşilor şi ale celor ce te urăsc. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 239).

"De flămânzeşte duşmanul tău, dă-i de mâncare; de însetează, adapă-l. Căci făcând aceasta, îngrămădeşti cărbuni aprinşi pe capul lui".

Pilde XXV, 21-22

Duşmanul sufletului este trupul nostru, care ne războieşte mereu, prin răscoala patimilor din el. Când, deci, cugetul trupesc apăsat de conştiinţă flămânzeşte, adică se doreşte după mântuire sau însetează după cunoştinţa dumnezeiască, trebuie să-l hrănim prin înfrânare şi osteneli şi să-l adăpăm prin meditarea la cuvintele dumnezeieşti. Aşa se îngrămădesc peste capul lui, adică peste minte, cărbunii aprinşi sau gânduri dumnezeieşti şi duhovniceşti. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 221-222).

"Am văzut om socotindu-se în sine că este înţelept, însă mai multă nădejde are nebunul decât acesta".

Pilde XXVI, 12

"Nu fi înţelept în ochii tăi, teme-te de Dumnezeu şi fugi de rău".

Pilde III, 7

"Nu suntem destoinici de la noi, ci destoinicia noastră e de la Dumnezeu".

II Corinteni III, 5

Cei ce vorbesc din gândurile lor, înainte de a le curăţi, au fost amăgiţi de duhul părerii de sine. Iar cuvintele acelora sunt neplăcute şi neluminate. Căci nu grăiesc împărtăşindu-se din izvorul viu al Duhului, ci dintr-o inimă asemenea unei bălţi puturoase, în care se hrănesc lipitorile, şerpii şi broaştele poftelor, înfumurării şi neînfricării. Apa cunoştinţei lor este tulbure şi rău mirositoare şi stătută. Cei ce beau din ea se îmbolnăvesc, se umplu de greaţă şi varsă. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 149-150).

"Ia-i haina, căci s-a pus chezaş pentru altul şi cere-i zălog din pricina celor străini".

Pilde XXVII, 13

Până ce era afară de locul de luptă, i se potriveau bine hainele celor care nu luptă, acoperindu-i bărbăţia luptătoare cu învelişul veşmintelor. Dar odată ce a trecut la luptă, *"scoate-i haina"*. Pentru că trebuie să se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci şi uns. Căci prin dezbrăcare luptătorul nu mai are de ce să fie prins de către potrivnic, iar prin ungerea cu untdelemn, chiar dacă ar fi prins vreodată, i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scapă din prinsoare. De aceea potrivnicii caută să arunce cu ţărână unul în celălalt, ca, înăsprind prin praf alunecuşul untdelemnului, să se poată face uşor de apucat la prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile pământeşti în lupta noastră; şi ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aici lipsa de griji. Şi precum acolo cel uns se desface cu uşurinţă din prinsoare, dar dacă ar lua pe el praf, cu anevoie ar scăpa din mâna potrivnicului, tot aşa aici, cel ce nu se îngrijeşte de nimic, anevoie poate fi prins de diavol, dar dacă e plin de griji şi îşi înăspreşte lunecuşul lipsei de griji a minţii prin

praful grijilor, cu anevoie va scăpa din mâna aceluia. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 262-263).

"Răsare soarele şi apune soarele".

Ecclesiastul I, 5

Şi Cuvântul când e socotit sus, când jos, după vrednicia şi după raţiunea şi modul de comportare al celor ce cultivă virtutea şi se străduiesc după cunoştinţa dumnezeiască. Fericit însă cel ce ţine ca IosuaNavi (Iosua Navi X, 12) neapus în sine Soarele dreptăţii în cursul întregii zile a vieţii de acum, nehotărnicit de seara păcatului şi a neştiinţei ca să poată zdrobi şi fugări după lege pe dracii cei vicleni, care se ridică împotriva lui. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 178).

"Vântul suflă către miazăzi, vântul se întoarce către miazănoapte şi, făcând roate-roate, el trece neîncetat prin cercurile sale".

Ecclesiastul I, 6

Cineva poate vedea şi în apropierea noastră vânturile care netezesc suprafeţele, nedespărţindu-se de acestea când se mişcă şi neridicându-se mai sus, nu findcă nu este loc, ci fiindcă sunt mai uşoare cele de deasupra lor. Deci rămân la suprafaţa celor pe care le ating, fiind după fire mai uşoare ca acelea. Şi se mişcă în jurul lor, nu printr-o fire sufletească, ci prin firea lor. Socotesc că această asemănare din parte voind s-o arate şi înţeleptul Solomon, a numit corpul ceresc cu numele vânturilor. Dar firea vânturilor din jurul nostru e atât de departe de a celor mai înalte şi de mişcarea cât se poate de iute a acelora, pe cât de departe e şi uşurimea acelora. (Sf. Grigorie Palama, Filocalia 7, pag. 428-429).

"Vreme este să plângi şi vreme să râzi; vreme este să jeleşti şi vreme să dănţuieşti".

Ecclesiastul III, 4

Când mintea vede în Hristos adevărul în chip unitar, e vremea de a tăcea. Căci e vremea în care se bea nectarul dumnezeiesc al bucuriei şi al veseliei duhovniceşti; e vremea vederilor de taină şi al împărtăşirii de lucrurile mai presus de fire. De fapt atunci mintea vede limpede potirul în mâna Domnului, plin de vinul amestecării neamestecate, contemplă cât se poate de vădit, turnarea din acesta în acesta (Psalm LXXIV, 8) şi cunoaşte lămurit că drojdia lui nu s-a deşertat (Psalm LXXIV, 8).

Căci străfundul revărsării bunătăţiii dumnezeieşti nu se descoperă nimănui din noi deşertat în viaţa de acum, chiar dacă s-ar învrednici de cel mai înalt urcuş spre Dumnezeu şi de cea mai mare îndumnezeire. Căci capătul şi desăvârşirea se păstrează tuturor spre împărtăşire în veacul viitor.

"Încă nu s-a arătat ce vom fi", după ucenicul ce se rezema pe piept (I Ioan III, 2). Iar după Sfântul Pavel, *"acum cunoaştem din parte"* (I Corinteni XIII, 9-10), *"dar atunci desăvârşitul"*.

Căci atunci drepţii vor bea cu păcătoşii din potirul dumnezeiesc de taină şi din ceea ce e desăvârşit, ajunşi, după ce oglinzile se vor desface şi adevărul se va descoperi în chip vădit, la simţirea tainei care acum e acoperită în chip tainic. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 328-329).

"Dumnezeu a dat fiilor oamenilor împrăştierea cea rea ca să se împrăştie în cele deşarte, spre a nu rămâne lipiţi de cele rele".

Ecclesiastul III, 10-11

Nu este cu putinţă celor ce mai au încă vreo legătură cu ceva din cele sensibile, să biruiască patimile. Iar dacă cineva aduce aminte pe cei vechi, că le-ar fi avut pe amândouă, să ştie că de fapt,

le-au avut, dar nu s-au folosit în chip pătimaş de nici una din ele. Aceasta e vădit din aceea că îşi luau femei, dar le cunoşteau numai după mulţi ani, cum se scrie în vechea carte a neamurilor.

Ei având, erau la fel ca şi cum nu aveau. Aceasta se vede de la Iov şi de la ceilalţi drepţi. Dar şi David a fost şi împărat şi prooroc, iar Solomon, de asemenea, până la o vreme. Dar însăşi firea lucrurilor ne învaţă aceasta. Căci dacă purtaţi de nenumăratele împrăştieri, unul află prilej să facă cele necuvenite, cu cât mai mult n-ar fi aceasta dacă viaţa noastră ar fi fără împrăştiere. Pentru aceea unul ca acesta să se împrăştie. Căci mai bine să fie împrăştiat în chip rău şi să nu se afle ocupat nici cu lucrurile şi cu cugetările dumnezeieşti, decât să lucreze, dar pe cele rele.

Iar cel ce a ajuns, prin harul lui Dumnezeu, la o cunoştinţă în parte şi poate înţelege lucrurile înfricoşătoare dinainte de moarte şi de după moarte, pe care le-a adus neascultarea, nu trebuie să mai părăsească aceste cugetări şi fapte care le aduc pe ele, întru toată liniştea şi negrija ca să se împrăştie în cele deşarte, ci să-şi aducă aminte că *"deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune"* (Ecclesiastul I, 2). (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 216).

"Mai buni sunt doi decât unul".

Ecclesiastul IV, 9

Nu e fără primejdie pentru un ostaş neîncercat să se despartă de mulţimea ostaşilor ca să se lupte de unul singur. Şi nu e fără primejdie pentru călugăr să pornească pe calea liniştirii înainte de multă cercare şi nevoinţă în lupta ca patimile sufleteşti. Cel dintâi se primejduieşte trupeşte, al doilea sufleteşte.

Adică mai bine este fiului să se lupte împreună cu părintele său împotriva gândurilor care pun stăpânire pe el înainte de a băga de seamă. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 114).

"Şi dacă unul este luat fără de veste, cel de-al doilea sare pentru el; căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă".

Ecclesiastul IV, 12

În această împletitură întreită şi de nedespărţit este înfăţişat şi ţesut întregul veşmânt nestricat şi de Dumnezeu alcătuit al virtuţilor. Căci vieţuirea după Dumnezeu e ca un lanţ şi ca o linie felurit aurită, având o virtute atârnată în chip bine orânduit de alta şi pe toate bine închegate între ele. Căci ele îmbogăţesc ca nişte legături de inele chemarea mântuitoare a numelui prea dulce al lui Iisus Hristos, cu credinţă, cu nădejde şi cu smerenie şi totodată cu pace şi cu iubire, ca pe un pom cu întreită tulpină de Dumnezeu sădit şi de viaţă dătător, de care, cel ce se atinge la vremea potrivită şi se împărtăşeşte după cuviinţă, nu gustă moartea, ca primul zidit, ci viaţa nestricăcioasă şi veşnică. (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 30).

"Nu te grăbi să scoţi vreo vorbă înaintea feţei Domnului, pentru că Dumnezeu este în cer, sus, iar tu eşti pe pământ, jos".

Ecclesiastul V, 1

Prin aceasta lămureşte foarte înţelept şi direct, care este vremea de a tăcea. Căci zice: fiindcă tu, măcar că eşti jos pe pământ, te afli înaintea feţei Domnului Celui ce este în ceruri şi te-a învrednicit de atâta har încât tu, cel de jos, poţi să cugeţi şi să priveşti cele de sus şi, pătrunzând în chip înţelegător în ele, să stai înaintea Domnului; nu te grăbi să scoţi vreo vorbă, pentru că e vremea de a tăcea. Năzuieşte să te afli în chip înţelegător sub lucrarea adevărului, în mod unitar şi dumnezeiesc. Căci aceasta înseamnă a fi înaintea Domnului, când mintea contemplă cele multe din jurul lui Dumnezeu în chip unitar şi printr-o privire simplă şi unică în Dumnezeu. Deci pătimind aceasta şi stând înaintea lui Dumnezeu, nu te grăbi să scoţi vreo vorbă, dacă nu vrei să te cobori de bună

voie şi în chip nepriceput acolo.

A fost o vreme când firea omenească era neştirbită şi, de aceea, pe drept cuvânt, departe de rele, fiind aproape de Dumnezeu, contemplând pe Dumnezeu şi desfătându-se cu veselie şi cu uimire de slava frumuseţii Lui, în strămoşul Adam, într-o desfătare nematerială, înţelegătoare, cerească şi nestricăcioasă.

Căci mult har s-a revărsat în sufletul primului om şi mintea lui cea în chip dumnezeiesc era plină peste vârf de multe vederi cunoscătoare şi înălţări spre Dumnezeu, bucurându-se în raiul văzut de cel nevăzut sau de viaţa fericită, fiind unită desăvârşit cu sine însăşi şi cu Dumnezeu şi stăruind în sine şi în Dumnezeu, precum se cuvine. Ea se află, adică, într-o stare unificată şi asemănătoare cu Dumnezeu şi cu adevărat îndumnezeită. Şi aceasta odată ce era făcută după chipul lui Dumnezeu.

Dar aceasta n-o putea suferi diavolul blestemat, rănit de pizmă, care duşmănea norocul şi slava noastră. Şi de aceea, pierzătorul îşi da toată silinţa să ne amăgeacă şi să ne lipsească de ceea ce nădăjduiam, prin sfaturi zise bune şi prin apropierea poftei noastre după o îndumnezeire mai înaltă decât cea pe care o aveam, clevetind, începătorul răutăţii, justeţea poruncii lui Dumnezeu.

Din amăgirea lui ne-a venit deci pierzarea jalnică şi am fost scoşi de la Dumnezeu şi de la desfătarea dumnezeiască; din pricina ei am căzut în chip ticălos de la vieţuirea duhovnicească şi de la mintea unificată şi deci de la contemplarea feţei lui Dumnezeu şi de la slăvirea şi preschimbarea noastră prin raza frumuseţii dumnezeieşti.

Iar aceasta ne-a adus la propovăduirea multor dumnezei despărţiţi, în locul unei dumnezeiri întreit ipostatice, adică a celor ce nu sunt cu adevărat dumnezei, ci demoni amăgitori, pierzători şi pizmaşi. Am pierdut deci pe Unul propriu-zis şi viaţa şi rânduiala unitară şi ne-am rupt în multe şi felurite părţi; şi puterea noastră înţelegătoare, ca şi încordarea sau, mai bine zis, tăria ei a dispărut, nu fără pricină; şi am căzut în adâncul unui rău nemăsurat şi am ales, noi, cei ce suntem chipurile lui Dumnezeu şi vrednici de petrecerea cea de sus şi cerească, să cugetăm cu nesocotinţă

(Coloseni III, 2). Darul duhovnicesc al harului dumnezeiesc i-a venit omului din lumina feţei Domnului şi întrebându-se: Cine sunt cei ce stau înaintea feţei Domnului şi se închină ei, răspunde: *"Bogaţii (cu înţelegerea) din poporul lui Dumnezeu"* (Psalm XLIV, 14), adică cei sfinţi şi oamenii lui Dumnezeu, care sunt mulţi, dar nu toţi. [...]

Căci nu toţi pot vedea faţa lui Dumnezeu şi petrece viaţa îngerească, până ce trăiesc pe pământ. Pentru că le mai lipseşte mult până acolo. De aceasta au parte numai cei ce socotesc că se cade să I se slujească lui Dumnezeu cu înţelepciune dumnezeiască şi cu cunoştinţă şi că trebuie să I se aducă închinare în Duh şi adevăr. Numai aceştia s-ar putea numi *"bogaţii poporului lui Dumnezeu"*, ca unii ce sunt luminaţi de tainele multor vederi şi au drept bogăţie adâncul multei înţelepciuni şi al cunoştinţei dumnezeieşti şi duhovniceşti, pe care, după Pavel, nu o au mulţi (I Corinteni VIII, 7). De aceea zice minunatul David către Dumnezeu: *"Iar feţei Tale i se vor închina bogaţii poporului".*

Aceasta ştiind-o mai bine decât toţi Solomon, ca cel plin de înţelepciune mai mult decât toţi (III Regi III, 12), şi care ne învaţă cu un dar deosebit, zice: *"Nu te grăbi să scoţi cuvânt înaintea Domnului, că Dumnezeu e în cer sus şi tu pe pământ jos".*

Când ajungi, adică, prin darul dumnezeiesc înaintea Domnului şi ai parte de o vedere dumnezeiască şi unitară, când se înalţă vederea minţii până acolo, e vreme de a tăcea. Deci să nu te grăbeşti atunci să scoţi nici măcar un cuvânt, urmând în chip deşert obişnuinţei de a vorbi, pentru că atunci nu e vremea de a grăi. Căci te faci şi tu dumnezeu, aflându-te încă pe pământ, întrucât priveşti asemenea îngerilor faţa lui Dumnezeu Cel din cer.

De fapt şi îngerii, cum a zis Mântuitorul, *"văd pururea faţa Tatălui Celui din ceruri"* (Matei XVIII, 10). De aceea, când auzi pe Solomon zicând în alt loc: *"Celor drepţi le izvorăşte pururea lumină din faţa Domnului"* (Pilde XIII, 9), gândeşte-te că ei pătimesc aceasta asemenea îngerilor, prin harul dumnezeiesc, privind pururea faţa Domnului, din care se răspândeşte lumina ca dintr-un izvor.

Căci omul se face şi este un alt înger pe pământ, şi se întoarce la darul chipului prin harul Domnului. Aceasta este starea cea mai înaltă şi mai râvnită a minţii celor ce şi-o ţin îndreptată cu înţelepciune spre Dumnezeu, sau cum s-ar zice, floarea curăţiei minţii: unitatea dorită a credinţei ce se înfăptuieşte în comuniunea Duhului; rodul prea slăvit al înţelepciunii îndumnezeitoare; temelia păcii duhovniceşti; cămara bucuriei neînchipuite; poarta dragostei lui Dumnezeu; odrasla iluminării; pricina izvorârii din inimă a apelor nesecate ale Duhului; hrana adevărată a manei preînchipuite; desfătarea, creşterea şi preschimbarea sufletului; începutul tainelor şi descoperirilor dumnezeieşti şi negrăite; capătul unicului şi primului adevăr; înălţarea oricăror feluri de gânduri; păzirea tuturor cugetărilor; ridicarea mai presus de înţelegere; prilejul uimirii; prefacerea şi preschimbarea mai presus de minte a minţii în simplă, nehotărnicită, nesfârşită, necuprinsă, într-o stare fără chip şi fără formă, fără calitate, nefelurită, fără cantitate, neatinsă şi mai presus de lume; restabilirea ei în întregime în chipul dumnezeiesc.

Deci, ajungând la această stare şi aflându-te astfel sub lucrarea îndumnezeitoare a harului de oameni iubitor, să nu te grăbeşti să scoţi, din nepricepere, vreun cuvânt înaintea feţei Domnului. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 486-492).

"Muştele murind, împuţesc vasul cu untdelemn".

Ecclesiastul X, 1

Cea mai mică patimă desfiinţează puterea virtuţilor. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 206).

"Vai ţie cetate, când împăratul tău e tânăr".

Ecclesiastul X, 16

Sunt două chipuri de a se sui pe cruce: unul e răstignirea trupului, al doilea urcarea la vedere. Cel dintâi vine din izbăvirea de patimi, al doilea prin lucrarea faptelor Duhului. Căci nu se supune mintea, dacă nu se supune mai întâi trupul. Împărăţia minţii presupune răstignirea trupului. Şi nu se supune mintea lui Dumnezeu, dacă nu se supune voia liberă, raţiunii.

Cel ce se supune pe sine lui Dumnezeu s-a apropiat de puterea de a-şi supune lui toate. Celui ce se cunoaşte pe sine, i s-a dat cunoştinţa tuturor. Căci în cunoştinţa de sine se află plinătatea cunoştinţei tuturor. Şi în supunerea sufletului tău, se cuprinde supunerea tuturor. Când smerenia stăpâneşte în vieţuirea ta, se supune ţie sufletul tău şi împreună cu el se vor supune ţie toate. (Sf. Isaac Sirul, Filocalia 10, pag. 86).

"Precum se încheagă oasele în pântecele celei însărcinate, aşa nu cunoşti cele ce le face Dumnezeu".

Ecclesiastul XI, 5

Pentru că precum Fecioara a purtat pe Fiul lui Dumnezeu în trup, aşa cei ce au primit harul Sfântului Duh, Îl primesc întotdeauna împreună cu El şi Îl poartă pe Acela în inima lor. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 148).

"Dimineaţa să semeni sămânţa ta, iar seara să nu înceteze mâna ta".

Ecclesiastul XI, 6

Înţeleptul Solomon se referă la sămânţa rugăciunii ca nu cumva să fie o vreme care să despartă rugăciunea ta continuă şi să nu nimereşti ceasul în care să fie auzită. Fiindcă nu cunoşti care va ajunge la ţintă, aceasta sau aceea. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 172).

"Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui, că aceasta este tot omul".

Ecclesiastul XII, 13

Nu e vorba de frica începătoare, cea din pricina pedepselor, ci de cea desăvârşită şi desăvârşitoare, pe care suntem datori să o avem pentru dragostea Celui ce a poruncit. Căci dacă de frica pedepselor nu facem păcatele, vădit este că dacă n-ar sta înaintea noastră pedepsele, le-am face, având intenţia pornită spre păcat. Dar dacă ne ţinem departe de cele rele, nu pentru ameninţarea chinurilor, ci pentru că le urâm, împlinim virtuţile din dragoste pentru Stăpân, temându-ne să nu cădem. Căci prin aceea că ne temem, nu trecem cu vederea nimic din cele poruncite.

Aceasta este frica curată, ce are loc pentru binele însuşi. Ea curăţeşte sufletele noastre, având aceeaşi putere cu dragostea desăvârşită. Iar cel ce are această frică şi păzeşte poruncile, acesta este tot omul cel desăvâşit şi fără cusur. (Teodor al Edesei, Filocalia 4, pag. 234).

"Înapoia Ta alerg, după mireasma mirului Tău, spune-mi Tu pe Care L-a iubit inima mea, unde-Ţi paşti turma, unde dormi în amiaza vederii curate, ca să nu fiu aruncată de la turmele drepţilor. La Tine sunt luminile tainelor mari".

Cântarea cântărilor I, 2, 6.

Frica unindu-se cu sufletul îl face să zămislească cuvântul (raţiunea) judecăţii prin pocăinţă. Apoi durerile naşterii, cuprinzând sufletul ca nişte chinuri ale iadului, îi frâng inima prin suspine şi dureri neîncetate, făcându-l să cugete la viitoarea răsplată a păcatelor. Pe urmă, prin multe lacrimi şi dureri, sufletul, dând forma la ceea ce a zămislit în pântecele cugetului, naşte pe pământul inimii duh de mântuire. Slobozit astfel de durerile de naştere pricinuite de gândul iadului şi izbăvit de suspinele judecăţii,

ia loc în el dorul şi bucuria de bunătăţile viitoare şi dobândeşte prin înfrânare neprihănirea, care îl uneşte cu Dumnezeu prin dragoste. Unit cu Dumnezeu, sufletul simte o plăcere de negrăit. Aceasta îl face să verse lacrimi de umilinţă, amestecate cu bucurie şi dulceaţă şi iese afară din simţirea lumii şi aleargă după Mire, strigând cu glasuri negrăite.[...] (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 276).

"Fecioarele M-au iubit pe Mine, M-au atras pe Mine".

Cântarea cântărilor I, 2-3

"Rănită de dragoste sunt eu".

Cântarea cântărilor II, 5

Din căldura inimii şi din rugăciunea făcută cu luare aminte, sau din rugăciunea curată, se naşte în inimă dorul şi dragostea dumnezeiască şi iubirea faţă de numele pomenit al Domnului nostru Iisus Hristos (fecioarele sunt sufletele). Dar spune şi Sfântul Maxim: *"Toate virtuţile ajută minţii să câştige dragostea dumnezeiască, dar, mai mult decât toate, rugăciunea curată. Căci prin ea, zburând spre Dumnezeu, iese din toate"* (*"Capete despre dragoste"* - I, 11, Filocalia 2, pag. 39).(Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 129).

"Spune-ne nouă, o frumoaso, între virtuţi, unde-ţi paşti oile? Unde te adăposteşti la amiază"?

Cântarea cântărilor I, 6

Iubirea este izvorul focului. Cu cât ţâşneşte mai mult, cu atât îl arde mai tare pe cel însetat. Iubirea este statornicia îngerilor; iubirea e înaintarea veacurilor. Fără iubire eternitatea ar fi încremenită. Iubirea este o continuă noutate şi totuşi ea este stabilitatea neschimbată. Prin iubire înaintăm aici şi ne vom odihni acolo, în viaţa îngerească. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 430).

"Sunt rănit de dragoste".

Cântarea cântărilor II, 5

Mintea contemplativă, când coboară de sus din cer, adusă de trebuinţele firii, poate grăi ca şi cel care a zis: Ce este mai minunat, decât frumuseţea dumnezeiască? Ce gând umple de bucurie mai mult, decât acela al măreţiei lui Dumnezeu? Ce dor este atât de puternic şi de greu de purtat, ca acela care se naşte de la Dumnezeu în sufletul curăţit de tot păcatul [...]? (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 313-314).

"Ca o gazelă e iubitul meu sau e ca un pui de cerb; iată-l la noi pe prispă, iată-l priveşte pe fereastră, printre gratii, iată-l se uită".

Cântarea cântărilor II, 9

Când sufletul e închis în cele supuse simţurilor, de se va apleca vreodată cu mintea spre cele din afară de acestea ca printr-o fereastră, luminându-se de fulgerul arvunii din ele, adică al Duhului Sfânt, şi nesuportând raza luminii neacoperite, simte o spaimă în minte şi se adună întreg în sine, refugiindu-se ca într-o casă în cele cunoscute cu simţurile şi omeneşti. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 78).

"Căci miere şi lapte vor fi sub limba ta".

Cântarea cântărilor IV, 11

Cel ce vrea să-şi crească trupul virtuţilor să se sârguiască a dori laptele raţional şi nestricat al harului de maică. Căci de acolo se hrăneşte cu lapte tot cel ce caută creşterea în Hristos şi vrea să sporească în El. Înţelepciunea dă de la pieptul ei, ca lapte spre

creştere, căldura; iar celor desăvârşiţi, ca miere hrănitoare, bucuria spre curăţire.

"Lapte" a numit Solomon puterea hrănitoare şi crescătoare, iar *"miere"*, pe cea curăţitoare a Duhului. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 97-98).

"De dormit dormeam, dar inima-mi veghea. Auzi glasul celui drag!..."

Cântarea cântărilor V, 2

Mintea noastră este ca un fel de loc, care primeşte lumina arătării dumnezeieşti. Iar însuşirea ei este minunată, căci se arată pătimind cele contrare unui loc trupesc. Pentru că acest loc cu cât e mai întins, cu atât primeşte un conţinut mai marte. Dar mintea, dimpotrivă, cu cât se strânge şi se adună pe sine, cu atât se face mai încăpătoare.

Iar când şi-a oprit toată mişcarea raţională şi înţelegătoare, sau de orice fel, vede pe Dumnezeu mai presus de toată mărimea. Îl vede pe El pe cât îi dăruieşte harul Preasfântului Duh şi pe cât îngăduie firea lui întrupată şi creată să-L vadă pe Cel din afară de acestea.

Îl vede nu închipuindu-şi-L în deşert, nici trimiţând în sus, ca în vis, socotinţele sale, ci prin puterea negrăită a Duhului dumnezeiesc. Căci Acesta lucrează în lumină, în inima ce pătimeşte o prefacere mai presus de fire. Această prefacere primind-o inima prin har, deşi mintea doarme şi se odihneşte, ea veghează.

Şi mai degrabă ştie acela că lucrarea aceea e dumnezeiască şi duhovnicească, decât că el este om. Căci are în acea vreme o mişcare duhovnicească neîncetată a inimii, izvorâtoare de viaţă şi, ca urmare, de cele mai multe ori, lacrima cea lină. Lucrarea Duhului face inima să aibă pace nu numai cu sine, ci şi cu toţi oamenii. Căci din ea răsare: curăţie, bucurie, glasuri rugătoare tăcute, deschiderea inimii, veselie şi desfătare negrăită.

Cel ce se împărtăşeşte din ea, ocoleşte cu adevărat şi nu în chip prefăcut, chiar şi cu auzul, toată plăcerea trupului, toată bucuria sau bogăţia, sau slava celor din afară şi trecătoare.

Căci acela a primit toate acestea în chip dumnezeiesc şi duhovnicesc, cu inima şi cu mintea, nu numai cu raţionamentul simplu, şi nu se bucură nici numai de lumina aceasta a simţurilor.

Căci prin împrăştierea simţurilor se întunecă lumina dumnezeiască şi cunoscută cu mintea şi cu adevărat dulce. De aceea, se foloseşte prea puţin de aceasta; doar atât cât să mângâie puţin pe omul din afară. Dar toate le suferă, toate le rabdă (I Corinteni XIII, 7), în toate s-a făcut neclintit pentru simţirea plăcută dinăuntru, născută din iubirea de vederea dumnezeiască; şi nu este necaz care să-l întristeze, afară doar de păcat. Pentru locul acela, adică pentru mintea în stare de iubire, mult s-a ostenit marele David, arătând dorinţa şi osteneala lui, sau cum n-a dat somn ochilor săi, nici aţipire genelor, nici odihnă tâmplelor, *"până ce n-au aflat loc Domnului"* (Psalm CXXXI, 4-5). Iar înţeleptul Solomon întăreşte aceasta zicând: *"De se va sui duhul celui ce stăpâneşte la inima ta, să nu-ţi laşi locul tău"* (Ecclesiastul X, 4). Dar şi Mântuitorul porunceşte ucenicilor Săi: *"Sculaţi-vă să plecăm de aici"* (Marcu XIV, 15). Şi, săvârşind Paştele preînchipuirii în foişor, a dat să se înţeleagă acest loc.

Pentru aceasta fericeşte pe cei săraci cu duhul (Matei V, 3), însemnând sărăcia duhului, sau retragerea minţii de la toate şi aşa zicând golirea şi adunarea ei în ea însăşi. Căci atunci mintea nu numai că vede Împărăţia lui Dumnezeu, ci o şi pătimeşte, dobândind o desfătare nemuritoare, în pace. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 309-311).

Datoria începătorilor este să nu iasă mereu din chilia lor şi să se ferească de întâlnirea şi vederea tuturor, afară de cazul unei mari trebuinţe; dar şi atunci, cu luare aminte, cu toate măsurile de asigurare şi foarte rar. Căci zice dumnezeiescul Isaac: *"Cu privire la orice lucru să stăruie în a ţine amintirea gândului la Dumnezeu,*

că mai mare este ajutorul ce-ţi vine din păzire, decât ajutorul din fapte". Căci nu numai începătorilor, ci şi celor ce au înaintat, acestea la pricinuiesc împrăştiere şi revărsare în afară. Aceasta o spune iarăşi dumnezeiescul Isaac: *"Odihna vatămă numai pe cei tineri, dar împrăştierea şi pe tineri şi pe bătrâni"* (Cuv. LX, Filocalia 10, pag. 311). Şi: *"Liniştea face moarte simţurile din afară şi trezeşte mişcările dinlăuntru. Iar petrecerea în cele din afară pricinuieşte cele dimpotrivă, adică trezeşte simţurile din afară şi face moarte mişcările dinlăuntru"* (Cuv. LXXXV, Filocalia 10, pag. 439).

Spunând aceasta, el arată lucrarea şi calea spre liniştire prin lucrarea cea bună. Iar Scărarul arată pe cel ce lucrează şi înaintează bine pe cărarea aceasta, spunând: *"Se linişteşte acela care se străduieşte să-şi închidă partea netrupească în casă trupească"* (Scara XXVII, 5; P.G. LXXXVIII, 1097 B) şi: *"Închide trupului uşa chiliei şi grăirii uşa limbii şi duhurilor poarta dinăuntru"* (Scara XXVII, 17; P.G. LXXXVIII, 1100 A). (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 109-110).

"Prefaceţi săbiile voastre în fiare de plug şi lăncile voastre în seceri".

Isaia II, 4

Să nu se prefacă, înainte de aşezarea păcii, uneltele de război în uneltele de plugărie. După ce am supus toate patimile şi nu ne mai tulbură duşmanii de nici o parte şi astfel nu mai e trebuinţă să folosim uneltele în slujbă de apărare, bine este să plugărim pe alţii. Dar până ce ne stăpânesc patimile şi dăinuieşte războiul împotriva cugetului trupesc, nu trebuie să ne luăm mâinile de pe arme, ci neîncetat trebuie să ne ţinem mâinile pe ele, ca nu cumva timpul, folosind odihna noastră ca vreme de năvală, să ne robească cu cruzime. Celor ce s-au luptat bine pentru virtute, dar pentru multa lor smerită cugetare încă nu socotesc că au biruit, le zice cuvântul

acesta, îndemnându-i. Prin aceasta îi sfătuieşte să nu mai atace în deşert pe vrăjmaşii biruiţi, ci, spre folosul celor mulţi, să-şi mute puterile sufleteşti de la deprinderea războinică la plugărirea acelora care sunt înfundaţi în faptele răutăţii. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 228).

"Cei ce vă fericesc pe voi, vă amăgesc pe voi".

Isaia III, 12

Linguşitorul este slujitorul dracilor, călăuza mândriei, nimicitorul străpungerii inimii, pierzătorul bunătăţilor, cel ce abate pe alţii de la calea cea dreaptă.

Să ne ferim atât de a fi fericiţi cât şi se de a ne ferici unii pe alţii în faţă. Cea de a doua este a linguşitorilor şi a celor mişcaţi de draci. Prima e a celor uşuratici şi ale căror izbânzi sunt uşor de furat. Cel de al doilea este ca stricător al bunătăţilor, îngerul diavolului; cel dintâi este un moştenitor nesocotit, pregătit să piardă îndată osteneala. Amândoi lucrează împreună la pierderea reciprocă.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune: *"Lauda celor ce trăiesc în păcat aduce munci mai cumplite decât râvnirea păcatului, ba chiar decât ale celor ce trăiesc în păcate... Şi pe drept cuvânt, pentru că fapta aceasta este a unei socoteli stricate şi a unui suflet ce suferă de o boală fără vindecare. Pentru că cel ce laudă păcatul s-a lipsit pe sine de tămăduirea cea din pocăinţă"* (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 270).

"Strica-voi gardul viei" - zice Dumnezeu despre nerecunoscătorul Israel - "şi va fi de jaf; surpa-voi zidul ei şi va fi călcată în picioare. Şi voi părăsi via mea şi nu va mai fi nici tăiată, nici săpată şi vor creşte în ea spini ca într-o ţelină. Şi voi porunci norilor să nu mai ploaie peste ea".

Isaia V, 5-6

Acelaşi lucru se povesteşte alegoric că l-a păţit şi Saul, primul rege al lui Israel. Acela, primind prin ungere deodată cu dregătoria regească şi harul proorociei, fiindcă nu l-a păzit pe acesta, primeşte ca prima mânie chinuirea din partea duhului rău. Iar fiindcă nu şi-a venit la simţire, prin aceasta şi-a agonisit cealată mânie şi a sfârşit cu viaţa, ajungând pentru nechibzuinţa lui în faţa morţii lipsit de orice pietate. Această tristă păţanie a lui o arată faptul că întâi este chinuit de draci, pe urmă recurge de bunăvoie la demoni prin vrăjitoare şi le aduce cult vrăjitoresc întocmai ca necredincioşii (I Regi XVI, 14 şi următ.).

Prin *"zilele regelui Ezechia"* - Scriptura a înţeles poate diferitele iluminări ce le primeşte toată mintea binecredincioasă şi iubitoare de Dumnezeu, care se apleacă prin contemplaţie asupra lucrurilor spre a înţelege înţelepciunea vestită de toate în chip felurit. Cât timp activitatea şi contemplaţia se însoţesc cu aceste iluminări, nu au să sufere de o împuţinare a virtuţii şi a cunoştinţei, Soarele Dreptăţii, aducând într-o astfel de minte, prin răsăritul Său, aceste zile. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 221).

"O, nenorocitul de mine ! Sunt pierdut ! Căci om fiind şi buze spurcate având şi locuind în mijlocul unui popor ce are gură spurcată, am văzut cu ochii mei pe Împăratul Domnul Savaot!".

Isaia VI, 5

Când socoteşti că nu ai trebuinţă de lacrimi în rugăciunea ta pentru păcate, gândeşte-te cât de mult te-ai depărtat de Dumnezeu, având datoria să fii pururea în El, şi vei lăcrima cu şi mai multă căldură. Astfel, cunoscând măsurile tale, vei plânge cu uşurinţă. (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 116).

Smerita cugetare, pătrunzând în adâncurile sufletului şi căzând ca un bolovan greu într-însul, îl apasă şi îl frânge cu atâta putere, încât îi stoarce toată tăria într-un pârâu nereţinut de lacrimi; iar mintea i-o curăţă de toată întinăciunea gândurilor, făcând-o să ajungă la vederea lui Dumnezeu, ca Isaia şi sub lucrarea Lui. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 266-267).

Când mintea e răpită prin dragoste de cunoştinţa dumnezeiască şi, ieşind afară din toate cele făcute, simte nemărginirea dumnezeiască, atunci, copleşită de prezenţa dumnezeiască, se trezeşte la simţirea smereniei Sale. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 39).

"Căci de nu veţi crede, nu veţi înţelege".

Isaia VII, 9

"Duhul toate le cercetează, până şi adâncurile lui Dumnezeu".

Corinteni II, 10

Viaţa contemplativă se susţine neştirbită şi nepătată prin acestea trei: prin credinţă; prin împărtăşirea de Sfântul Duh; prin înţelepciunea bunei ştiinţe.

Căci contemplaţia este cunoştinţa celor de neînţeles cu mintea în cele supuse simţurilor, iar uneori şi a celor inteligibile, simple, despărţite de simţuri. De aceea e nevoie de credinţă (Isaia VII, 9). De asemenea e nevoie de Duhul, pentru că *"Duhul toate le cercetează, până şi adâncurile lui Dumnezeu"*. De aceea a zis dumnezeiescul Iov: *"Suflarea Atotţiitorului este cea care mă învaţă pe mine"*. (Iov XXXIII, 4).

Lucrarea dumnezeiască şi vie a Duhului, aprinzând văpaie în inimă şi înviorând-o în chip mai presus de lume, concentrează şi adună mintea la sine şi o împiedică de la orice împrăştiere, dându-i, pe lângă seninătate şi mulţumire şi mângâiere, încă şi dragoste

dumnezeiască, spre a vedea uşor cele dumnezeieşti şi a se învârti în jurul lor şi a-şi înfăţişa pe Dumnezeu într-un fel nou, precum şi a se bucura de El cu o iubire mare şi anevoie de purtat şi cu o veselie pe măsura ei.

Dar e nevoie şi de înţelepciune. *"Pentru că înţelepciunea luminează faţa omului"* (Ecclesiastul VIII, 1). O luminează pentru că se mută uşor de la simţuri la înţelegere şi de la cele supuse simţurilor la vederile cele negrăite. O luminează pentru că contemplă şi vede în chip unitar pe Dumnezeu cel mai presus de fiinţă şi pentru că se întipăreşte de El. *"Fericit este omul pe care-l povăţuieşti, Doamne, şi prin legea Ta îl înveţi pe el"* (Psalm XCIII, 12). Căci acesta este cu adevărat înţelept, ajungând prin povăţuire la credinţă şi învăţând din învăţătura Duhului cele ascunse ale lui Dumnezeu.[...]

Şi cu adevărat trei sunt cei ce nu pot fi apucaţi şi ţinuţi: Dumnezeu, îngerul şi bărbatul înţelept, care e un alt înger străin pe pământ, un supraveghetor al firii văzute şi un cunoscător tainic al lucrărilor, sau al darurilor necreate dumnezeieşti ce izvorăsc din Dumnezeu; căci el îşi însuşeşte în tot felul, printr-o vedere totală, asemenea îngerilor, cunoştinţa lui Dumnezeu. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 498-499).

"Cei ce şedeau în întuneric şi în umbra morţii, ferecaţi în sărăcie şi fier".

Isaia IX, 1

"Ne-am adus aminte de când şedeam lângă căldările cu carne şi mâncam carne până ne săturam".

Ieşire XVI, 3

Prin şedere se arată lenevirea de la cele bune şi iubirea de plăceri [...]. Atât întunericul, cât şi lanţurile sunt piedică a lucrării. Cu adevărat lângă căldările cu carne şed cei ce-şi aprind dorinţele cu căldură mustoasă şi necontenită. Iar maica iubirii de plăceri este

lăcomia pântecelui, căci aceasta naşte iubirea de plăceri, dar şi multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi, care înălţându-se pe încetul ca nişte arbori, peste aceea care le-a născut, îşi împing răutăţile până la cer.

Iubirea de bani, mânia şi întristarea sunt puii şi mlădiţele lăcomiei pântecelui. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 252-253).

"Înger (vestitor) al marelui sfat".

Isaia IX, 5

Precum cuvântul nostru, pornind după fire din minte, este vestitorul (îngerul) mişcărilor ascunse ale minţii, la fel cuvântul lui Dumnezeu, care cunoaşte după fiinţă pe Tatăl (aşa cum cunoaşte Cuvântul Mintea care L-a născut), pe care nu-L poate cunoaşte niciuna dintre făpturi fără de El, descoperă pe Tatăl pe care L-a cunoscut, ca Cel ce este cuvântul Lui după fire.

Marele sfat al lui Dumnezeu şi Tatăl este taina cea tăcută şi neştiută a iconomiei, pe care împlinind-o prin întrupare, Fiul cel Unul născut a descoperit-o, făcându-Se Înger al marelui sfat dinainte de veci al lui Dumnezeu şi Tatăl. Tot aşa se face înger al marelui sfat dinainte de veci al lui Dumnezeu şi Tatăl, cel ce cunoaşte raţiunea (înţelesul) tainei şi se înalţă fără de sfârşit prin faptă şi raţiune peste toate atâta de mult, până ce ajunge la Cel ce s-a coborât atât de mult. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 174-175).

"Eu Mă voi scula împotriva lor, zice Domnul Savaot, şi voi nimici numele Babilonului, şi pe cei care au mai rămas".

Isaia XIV, 22

Pământul călcat necontenit, chiar dacă are mărăcini, nu-i scoate la iveală, căci bătătorirea picioarelor îi opreşte să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice şi mai mustoase, şi acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngădui timpul să răsară. Tot aşa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor necontenite să iasă la arătare, se fac mai tari şi, crescând în linişte, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu şi primejdios celor care la început n-au avut grijă de lupta împotriva lor. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 246).

"Morţii nu vor mai trăi şi umbrele nu vor învia, fiindcă Tu le-ai pedepsit şi le-ai nimicit şi ai şters până şi numele lor".

Isaia XXVI, 14

Când caută cineva prin plânsul fericit, atunci află. Căci aceasta este lucrarea temerii, prin care se face descoperirea celor ascunse. De pildă, Proorocul Isaia zice: *"morţii nu vor mai trăi"*, dar iarăşi zice: *"cei morţi vor învia"*. Aici nu este potrivnicie. *"Nu vor mai trăi"* o spune pentru idolii neamurilor, pentru că sunt fără suflet; iar *"cei morţi vor învia"*, o spune despre obşteasca înviere şi despre bucuria drepţilor; dar nu numai despre aceasta, ci, proorocind şi despre ridicarea din morţi a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (Cuv. Petru Damaschin, Filocalia 5, pag. 166).

"Roua cea de la Tine tămăduire este nouă".

Isaia XXVI, 19

Unii, lucrând înţelept, încearcă să-şi tămăduiască fierbinţeala patimilor cu roua cerească a harului. Despre aceştia s-a scris: *"Roua cea de la Tine tămăduire este nouă"*. Altora aceeaşi rouă, unindu-se cu un ajutor dumnezeiesc mai mare, li se preface în mană sau într-

un fel de pâine, dacă e primită cum se cuvine şi cu vrednicie , cu frângerea inimii smerite şi cu apa lacrimilor şi cu focul cunoştinţei duhovniceşti. Şi aşa li se face spre mâncare, după chipul mâncării îngereşti. Despre aceştia s-a zis de multe ori: *"Pâine îngerească a mâncat omul"* (Psalm LXXVII, 29). Dar sunt şi unii a căror fire, după ce au înaintat, li se face şi li se arată, într-un chip mai înalt, ea însăşi mană. Aceştia sunt cei despre care zic Evangheliile: *"Ce este născut din Duh, duh este"* (Ioan III, 6).

Prima treaptă este a înţelepţilor ce se îndeletnicesc cu liniştirea - isihaşti; cea de după ea, este a celor ce, pe lângă cunoştinţa dumnezeiască, se şi nevoiesc întru tăcere; iar a treia (cea mai înaltă) este a celor ce s-au făcut cu totul simpli şi s-au preschimbat în Hristos Iisus, Domnul nostru. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 513).

"Şi voi face judecata dreptar şi dreptatea cumpănă".

Isaia XXVIII, 17

Dacă se cântăreşte mila lui Dumnezeu, se şi circumscrie desigur. Deci aşa trebuie să înţelegem acest loc, că precum având putere să vedem, să auzim şi să respirăm, aceasta nu se face să luăm în noi tot aerul, lumina, glasul, căci atunci nu ar mai rămânea de ce să se împărtăşească şi altul, tot aşa mila lui Dumnezeu dă fiecăruia după calitatea dispoziţiilor, atât iertarea, cât şi harul. De pildă s-a căit cineva în chip desăvârşit, e şi iertat în chip desăvârşit; tot aşa şi cu cel ce iubeşte. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 235).

"Poporul acesta cu buzele lui Mă cinsteşte; dar inima lor este departe de Mine şi în zadar Mă cinsteşte...".

Isaia XXIX, 13

Cele pe care Domnul nostru le-a spus, plângând pe Farisei, eu le aud ca spuse pentru noi, făţarnicii de azi, care ne-am învrednicit de atâta har şi suntem mai răi ca aceia. Oare nu legăm şi noi poveri grele şi anevoie de purtat şi le punem pe umerii oamenilor, iar noi nu vrem să le mişcăm nici cu vârful degetului? Oare nu facem şi noi toate faptele noastre spre a fi văzuţi de oameni? Oare nu iubim şi noi să şedem în fruntea mesei la ospeţe şi pe scaunul de frunte în adunări şi să fim chemaţi de oameni *"Rabi, rabi"*, iar pe cei care nu ni le dau acestea îi urmărim până la moarte? Oare n-am luat şi noi cheia cunoştinţei şi închidem Împărăţia Cerurilor înaintea oamenilor, neintrând nici noi şi nelăsându-i nici pe alţii să intre? Oare nu ocolim şi noi marea şi pământul ca să facem un prozelit, şi când se întâmplă aceasta îl facem fiul gheenei, îndoit decât noi? Oare nu suntem şi noi povăţuitori orbi, strecurând ţânţarul şi înghiţind cămila ? Ore nu curăţim şi noi partea dinafară a paharului, cea de la vedere, iar cea dinăuntrul nostru e plină de răpire şi lăcomie, mai bine zis de necurăţie?

Oare nu zeciuim şi noi izma şi mărarul şi orice legumă, şi trecem cu vederea judecata şi iubirea lui Dumnezeu? Oare nu suntem şi noi nişte morminte întunecoase, arătându-ne oamenilor pe dinafară drepţi, iar pe dinăuntru fiind plini de toată făţărnicia, nelegiuirea şi necurăţia? Oare nu zidim şi noi mormintele mucenicilor şi împodobim monumentele Apostolilor, dar suntem asemenea cu ucigaşii lor?

De aceea noi, cei ce suntem fii cinstiţi ai lui Dumnezeu, suntem socotiţi ca nişte vase de lut. De aceea s-a înnegrit aurul şi s-a stricat argintul cel bun. De aceea noi, Nazareii Sionului, care luminăm mai tare ca zăpada, am ajuns ca nişte Abisinieni; noi, care eram mai albi ca laptele, ne-am înnegrit mai tare ca cerneala. Cei ce ne hrăneam cu nuci de cocos, ne tăvălim acum în lături. S-au mărit nelegiuirile noastre mai mult decât nelegiuirile Sodomei. Noi, cei ce eram fiii zilei şi fiii luminii, am ajuns fiii nopţii şi ai întunericului, iar din fii ai Împărăţiei, ne-am făcut fiii gheenei. De aceea am fost predaţi în mâinile vrăjmaşilor nelegiuiţi, adică ale dracilor cumpliţi şi ale împăratului nedrept şi atotviclean al

întregului pământ, ale căpeteniei lor adică, ca unii ce am păcătuit şi am săvârşit fărădelegile nesocotind poruncile Domnului Dumnezeului nostru, şi am călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu şi am socotit sângele Testamentului Său lucru de rând. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 25-26).

"Ţi-ai pus nădejdea în Egipt; ai luat ca ocrotitor această trestie frântă, care sparge şi intră în mâna oricui se sprijină de ea".

Isaia XXXVI, 6

Cel ce a lăsat fapta şi se reazemă pe cunoştinţa simplă ţine în loc de sabie cu două tăişuri, băţ de trestie, care în vreme de război găureşte mâna şi strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmaşilor. (Marcu Ascetul, Filocalia 1, pag. 295).

"Un glas strigă: «În pustiu gătiţi calea Domnului, drepte faceţi în loc neumblat cărările Dumnezeului nostru. Toată valea să se umple şi tot muntele şi dealul să se plece; şi să fie cele strâmbe, drepte şi cele colţuroase, căi netede»".

Isaia XL, 3-4; vezi şi Luca III, 4-5

Glas al lui Dumnezeu Cuvântul, care strigă de la început în *"pustie"*, adică în firea oamenilor, sau în lumea aceasta, este desigur orice sfânt, fie că închină lui Dumnezeu, cu sinceritate, ca Avel (Facere IV, 4), cele dintâi mişcări ale contemplaţiei sufletului, îngrăşate prin virtuţi; fie că se prinde cu nădejdea neclintită a credinţei, asemenea lui Enos (Facere IV, 26), de bunurile viitoare, dobândind prin nădejdea în ele puterea să le cheme cu tărie; fie că, încercat în toată virtutea, şi-a ridicat, ca Enoh (Facere V, 24), mintea cu totul din legătura şi din cunoştinţa lucrurilor şi şi-a mutat-o, deplin eliberată, la însăşi cauza cea mai presus de

înţelegere; [...] deci fiecare sfânt este, în chip vădit, prin viaţa lui, ca unul ce are în sine pe Cuvântul care-Şi strigă voia Sa către ceilalţi oameni, un glas al Cuvântului şi un înainte-mergător, pe măsura şi după chipul dreptăţii şi al credinţei din el.

Deci *"pustia"* e firea oamenilor şi lumea aceasta, ca şi fiecare suflet în parte, din pricina nerodirii celor bune, la care a ajuns prin greşeala străveche.

Glasul Cuvântului ce strigă este mişcarea conştiinţei la fiecare greşeală. Aceasta, strigând în ascunsul inimii, găteşte calea Domnului. Pregătirea căii Domnului se face prin schimbarea şi îndreptarea spre bine a modurilor (de viaţă) şi a gândurilor şi prin curăţirea întinăciunilor de mai înainte.

Cărările Cuvântului sunt diferitele moduri ale virtuţilor şi diferitele comportări sau îndeletniciri după voia lui Dumnezeu. Pe acestea le fac drepte aceia care nu cultivă virtutea şi cercetarea cuvintelor dumnezeieşti nici pentru slavă, nici din zgârcenie, nici ca să fie linguşiţi de oameni, sau ca să le placă lor, sau ca să se mândrească în faţa lor, ci toate le fac şi le spun şi le cugetă pentru Dumnezeu. Căci Cuvântul lui Dumnezeu nu zăboveşte pe cărările care nu sunt drepte, chiar dacă ar afla calea în anumite privinţe gătită.

"Toată valea prăpăstioasă se va umple". Valea prăpăstioasă este trupul fiecăruia, atunci când a fost săpat şi ros de curgerea multă a patimilor şi când a fost tăiată continuitatea şi coeziunea lui duhovnicească cu sufletul, susţinută prin legea lui Dumnezeu, care le leagă.

Dar prin vale prăpăstioasă poate fi înţeles şi sufletul, care a fost scobit şi ros de îndelungatele furtuni ale păcatului şi care a pierdut prin viciu frumuseţea netezimii în duh. Deci toată valea prăpăstioasă, adică trupul şi sufletul celor ce au gătit calea Domnului şi au făcut drepte cărările Lui, se va umple prin lepădarea patimilor, care produc în ele, în trup şi-n suflet, inegalităţile prăpăstioase, şi va redobândi înfăţişarea naturală a vieţuirii virtuoase, netezită în duh.

"Şi fiecare munte şi deal se va pleca".[...]

"Munte" este *"orice înălțime ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu"* (II Corinteni X, 5), iar *"deal"* e tot păcatul ce se răzvrătește împotriva virtuții. Cu alte cuvinte, *"munții"* sunt duhurile care produc neștiința, iar *"dealurile"*, cele care săvârșesc păcatul. Când deci toată *"valea"*, adică trupul sau sufletul celor ce au gătit calea Domnului și au făcut drepte cărările Lui, se va umple de cunoștință și virtute, prin prezența lui Dumnezeu Cuvântul care umblă în ei prin porunci, se vor umili toate duhurile cunoașterii mincinoase și cele ale păcatului.[...]

Deci coborârea munților și a dealurilor spirituale și viclene înseamnă restabilirea trupului și a puterilor firești ale sufletului în rânduiala lor. În urma acestei restabiliri, mintea iubitoare de Dumnezeu, umplându-se, în chip natural, de bogăția virtuții și a cunoștinței, va străbate neted veacul acesta și va păși întins pe lumea neîmbătrânită și nestricăcioasă a Puterilor spirituale și sfinte.

"Cele strâmbe se fac drepte" când mintea, eliberând mădularele trupului de patimi, adică oprind simțurile și celelalte mădulare de la lucrarea plăcerii, le învață să se miște potrivit cu rațiunea simplă a firii. Tot cel ce a stins prin înfrânare plăcerea întortocheată, complicată și amestecată în chip felurit în toate simțurile, a făcut drepte cele strâmbe. Și tot cel ce calcă cu puterea răbdării peste întâmplările aspre și anevoie de străbătut ale ostenelilor, a făcut cele aspre, căi line.

Deci tot omul care ascultă glasul ce strigă în pustie și face drepte cărările Lui; tot omul care apoi, prin dărâmarea munților și a dealurilor spirituale și viclene, umple valea, adică sufletul care, prin scobirea lui, adică prin călcarea poruncii dumnezeiești, a prilejuit pomeniților munți și dealuri viclene înălțarea și ridicarea; tot omul care prin această umplere pricinuiește scoborârea puterilor viclene și apoi îndreaptă, prin înfrânare, cărările strâmbe ale patimilor de bunăvoie, adică mișcările plăcerii și netezește prin răbdare întâmplările aspre ale încercărilor fără voie, adică diferitele feluri de dureri, făcându-le căi bune; tot omul de felul acesta pe dreptate va vedea mântuirea lui Dumnezu, ca unul ce a devenit curat la inimă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 158).

"Cel ce a făcut pământul ca pe nimic şi l-a întărit pe nimic".

Isaia XL, 23

"El întinde miazănoaptea peste genune, El spânzură pământul pe nimic".

Iov XXVI, 7

"Cel ce întinde cerul ca pe o piele cele mai de sus".

Psalm CIII, 3

Dumnezeu a voit un singur lucru: să facă pe om împărat al celor pământeşti şi ca un alt dumnezeu al celor ale lui Dumnezeu. Şi, potrivit cu aceasta, a adus la fiinţă lumea aceasta spre folosul uşor şi nemijlocit al acestuia.[...]

De aceea, le-a adus la fiinţă pe toate cele văzute numai cu cuvântul. Iar cele mai slăvite şi mai bune sunt păstrate pentru veci. Ca să le poată privi sufletul pe acelea, se topeşte trupul prin moarte în mormânt ca într-un cuptor şi se face om nou pentru noi bunătăţi, desfătări şi vederi noi.[...]

Cele văzute acum sunt ca o umbră oarecare şi ca un vis lung. Dacă ar vrea cineva să se încredinţeze de aceasta, să privească, dacă are putere, la lumea îngerilor, cunoscută cu mintea, şi va vedea acolo frumuseţe, slavă, înţelepciune şi putere, nu numai negrăite, ci şi neînţelese de noi, măcar că şi lumea aceea, cu felurimea şi cu toate minunile ei, a luat fiinţă numai printr-un singur gând al lui Dumnezeu. (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 271-272).

"Cei ce aşteaptă pe Domnul, vor muta tăria, vor primi aripi şi vor fi făcuţi să zboare, prin Domnul".

Isaia XL, 29, 31

Contemplaţia şi cunoştinţa sunt călăuze ale vieţii curate şi pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul că cugetarea, fiind înălţată de ele, ajunge la dispreţuirea plăcerilor şi a altor lucruri sensibile şi dulci ale vieţii, socotindu-le fără preţ.

Iar viaţa atentă în Iisus Hristos este, la rândul ei, maică a contemplaţiei şi a cunoştinţei şi născătoare a treptelor dumnezeieşti şi a înţelegerilor prea înţelepte, dacă s-a însoţit cu smerenia, cum zice dumnezeiescul prooroc Isaia. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 77).

"Trestia zdrobită nu o va frânge şi inul ce fumegă nu-l va stinge".

Isaia XLII, 3 şi Matei XII, 20

Cel ce urmează pilda Domnului şi se poartă cu milă, nu-l face nici pe cel zdrobit de păcat să se frângă de tot şi nu-l stinge nici pe cel ce are raţiunea plină de fumul slavei deşarte pentru niscai virtuţi, ci-l lasă în râvna lui, până vine la lumina cunoştinţei. Căci aceasta înseamnă a creşte împreună cu sămânţa cea bună şi neghina, adică a odrăsli împreună cu virtuţile şi patima de a plăcea oamenilor şi de a fi slăvit de ei. De aceea plugarul sufletelor nu porunceşte să smulgem aceasta până nu se prind statornic rădăcinile virtuţilor, ca nu cumva, vrând cineva să o smulgă pe aceasta, să smulgă cu ea şi râvna virtuţilor. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 218).

"Eu sunt Dumnezeu Cel ce face pace".

Isaia XLV, 7

Pricina pentru care se cheamă necontenit Iisus, cu dragoste plină de dulceaţă şi de bucurie, este faptul că văzduhul inimii este plin de bucurie şi de linişte, datorită atenţiei desăvârşite. Iar pricina pentru care se curăţă desăvârşit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, pricinuitorul şi făcătorul bunătăţilor. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 63).

"Ridicaţi ochii voştri şi vedeţi cine v-a arătat toate acestea?"
Isaia XLVIII, 14

Cele multe vin din Unul, dar nu şi Unul din cele multe. Creaţiunea înfăţişează pe cele multe. Aşadar, creaţiunea este în chip vădit, din Unul, iar Unul este mai presus de creaţiune, ca Făcător şi Ziditor. Deci, cel ce contemplă cum trebuie creaţiunea, numaidecât va conchide din contemplarea ei, la Unul cel mai presus de lume.

Fiindcă în cele cauzate sunt foarte multe ecouri, din care se cunoaşte Cel ce a adus la fiinţă prin măiestrie, înţelepciune, putere şi bunătate şi cu purtare de grijă, toate, precum a voit.

Prin *"toate acestea"* a numit cele multe cauzate, iar prin *"cine"*, a voit să ridice mintea spre Cel din care sunt acestea, care este, după fire, în chip simplu Unul. (Calist Catafygiotul, Filocalia 8, pag. 411).

"Din care a fugit durerea, întristarea şi suspinarea".
Isaia LI, 11

Postul e simbolul zilei, pentru că e văzut; iar rugăciunea, al nopţii, pentru că e ascunsă. Deci cel ce se îndeletniceşte cu amândouă acestea, potrivit cu fiecare, va ajunge la cetatea vederilor *"din care a fugit durerea, întristarea şi suspinarea"*. (Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 293).

"Ieşiţi din mijlocul lor şi vă despărţiţi şi nu vă atingeţi de necurăţia lumii".
Isaia LII, 11

"Necurăţia lumii este iubirea de plăcere, iubirea de cele

materiale şi iubirea de slavă". Iar necurat se zice omul nu întrucât a fost creat, ci întrucât s-a abătut prin voirile sale, potrivit cu ceea ce s-a spus: *"Necurat este în fața Domnului tot cel mândru cu inima"* (Pilde XVI, 5). (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 65).

"L-am văzut pe El şi n-avea nici chip, nici frumuseţe".

Isaia LIII, 2

"Mai frumos la înfăţişare ca fiii oamenilor".

Psalm XLIV, 3

Celor ce se îndeletnicesc cu mai multă sârguinţă cu dumnezeieştile Scripturi, Cuvântul Domnului le apare în două forme: într-una comună şi mai simplă, care e văzută de cei mulţi, potrivit profetului Isaia, iar în alta mai ascunsă şi numai de puţini cunoscută, de cei ce au devenit ca Sfinţii Apostoli, Petru, Iacob şi Ioan, înaintea cărora Domnul s-a schimbat la faţă, îmbrăcându-Se în slava care a biruit simţurile, potrivit psalmistului.

Dintre aceste două forme, cea dintâi se potriveşte celor începători; a doua e pe măsura celor desăvârşiţi în cunoştinţă, atât cât este cu putinţă oamenilor.

Cea dintâi este icoana primei veniri a Domnului la care se referă litera Evangheliei şi care curăţeşte prin pătimiri pe cei de pe treapta făptuirii; a doua este preînchipuirea celei de-a doua veniri întru slavă, la care se referă duhul Evangheliei şi care preface prin înţelepciune pe cei de pe treapta cunoaşterii ridicându-i la starea de îndumnezeire. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 162).

"Acesta neputinţele noastre le-a luat şi boalele noastre le-a purtat".

Isaia LIII, 4

Cei ce voiesc să facă voile lor după trup şi nu voiesc să se vindece pe ei înşişi prin sfânta vindecare a pocăinţei, ca să se facă curaţi, se vor afla dezbrăcaţi de haina virtuţilor în ceasul nevoii şi se vor arunca în întunericul cel mai dinafară, unde este diavolul, îmbrăcat în haina patimilor, care sunt: desfrânarea, pofta, iubirea de arginţi, vorbirea împotrivă, mânia, pizma, slava deşartă, trufia. Acestea sunt ramurile răutăţii şi multe altele asemănătoare, adică neînfrânarea, împodobirea trupului, împrăştierea, lenevia, cuvintele glumeţe, privirea cu neruşinare, iubirea de a se lărgi, inconştienţa, neluarea în seamă a judecăţii lui Dumnezeu, pizmuirea aproapelui, minciuna împotriva aproapelui, voinţa de-a plăcea oamenilor, mărturia mincinoasă, cunoaşterea mincinoasă, voinţa de-a învăţa pe alţii, de-a iubi trebuinţa lumii, lipsa de curaj, incapacitatea de-a suporta ura aproapelui, neputinţa de-a suporta critica, iubirea slavei de la oameni mai mult decât slava lui Dumnezeu, voinţa de a-şi arăta lucrarea spre a fi slăvit de oameni, iubirea mâncărurilor plăcute, dorinţa iubirii pentru satisfacerea patimilor trupului, sminteala de-a nu fi preţuit, dorinţa de-a fi lăudat pentru cunoştinţă, de-a aţâţa (pe alţii), de a-ţi afirma propria voinţă, de a te socoti pe tine cuminte şi bun, de-a vedea pe fratele ca prost şi a-l dispreţui. Toate acestea se lucrează în bietul suflet, până ce-l despart de Dumnezeu. Acestea sunt poveri grele, pe care le-a purtat Adam, când a mâncat din pom. Acestea sunt cele ce le-a omorât Domnul nostru Iisus Hristos pe crucea Lui. Acestea sunt burdufuri vechi în care se pune vinul nou (Matei IX, 17). Acestea sunt fâşiile în care era legat Lazăr (Ioan XI, 44). Aceştia sunt dracii pe care i-a trimis Hristos în turma de porci (Matei VIII, 31-32).

Acesta este omul vechi, de care a spus Apostolul că ne-am dezbrăcat (Efeseni IV, 22-24). Acestea sunt cele de care a zis: *"Carnea şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu"* (I Corinteni XV, 50).

Aceasta este de care zice: *"Căci de trăiţi după trup, veţi muri"* (Romani VIII, 13). Acestea sunt neghinele pe care le-a scos pământul lui Adam, când a fost alungat din rai. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 240-241).

"Cei însetaţi, ziceţi, mergeţi la apă".

Isaia LV, 1

Cei însetaţi de Dumnezeu, umblaţi întru curăţia minţii. Dar cel ce zboară spre înălţime prin curăţia ei, trebuie să privească şi spre pământul puţinătăţii sale, fiindcă nimenea nu e mai înalt ca cel smerit. Căci precum când lipseşte lumina, toate sunt neguroase şi întunecate, tot aşa, lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt deşarte şi toate silinţele noastre după Dumnezeu sunt putregăioase. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 61-62).

"Este oare acesta un post care Îmi place, o zi în care omul îşi smereşte sufletul său? Să-şi plece capul ca o trestie, să se culce pe sac şi în cenuşă, oare acesta se cheamă post, zi plăcută Domnului?"

Isaia LVIII, 5

Pricina înălţării cu mintea se face prilej puternic de smerenie şi ceea ce înalţă sufletul la nesfârşit, aceea îl smereşte în chip covârşitor.

Smerenia e început al vederii şi vederea desăvârşirea smereniei. De-ar cunoaşte cineva înţelepciunea lumii întregi, fără smerenie e cu neputinţă să dobândească vederea care înalţă. Dar nici fără vederea care înalţă nu se poate omul smeri şi nu va încovoia grumazul ca pe un cerc (Isaia LVIII, 5).[...]

Ar putea zice cineva şi despre mintea îndumnezeită că *"cel ce s-a coborât, acela este şi cel ce s-a înălţat"*; şi la aceasta s-ar putea adăuga că cel ce s-a înălţat, acela este şi cel ce s-a coborât (Efeseni IV, 10).[...]

Căci, când mintea ajunge să se veselească prin har întru smerenie de cele preaînalte şi să se bucure de cele mai presus de cuvânt, ca de ale sale, atunci se coboară mai jos decât toţi întru smerenie. David spune: *"Doamne, nu s-ar fi înălţat inima mea, nici*

nu s-ar fi ridicat ochii mei, nici n-aş fi umblat întru cele mari, nici în cele minunate mai presus de mine, dacă nu m-aş fi smerit cu cugetul" (Psalm CXXX, 1-2). Dar mintea ar putea spune, pe lângă aceasta, nu fără drepate, ci dimpotrivă: *"Doamne, nu m-aş fi smerit, nici nu m-aş fi deplâns, nici nu m-aş fi numit pământ şi cenuşă, dacă nu s-ar fi înălţat inima mea şi nu s-ar fi ridicat ochii mei şi n-aş fi umblat întru cele mari şi minunate, mai presus de mine"* (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 267).

"Atunci vei striga şi Dumnezeu te va auzi pe tine. Încă grăind tu, va zice: «Iată aici sunt».[...] Atunci va răsări în întuneric lumina ta şi întunericul tău va fi ca amiază. Şi Dumnezeu va fi cu tine totdeauna şi te va sătura precum pofteşte sufletul tău".

Isaia LVIII, 9-11

Rupând toată legătura nedreptăţii din inima noastră şi dezlegând tot jugul legămintelor silnice, adică al ţinerii minte a răului, şi grăbindu-ne să facem bine aproapelui din tot sufletul, ajungem să fim înconjuraţi de lumina cunoştinţei şi ne slobozim de patimile de ocară, umplându-ne de toată virtutea, luminându-ne de slava lui Dumnezeu şi eliberându-ne de toată neştiinţa; iar rugându-L pe Hristos, suntem auziţi şi-L avem pe Dumnezeu cu noi pururea şi ni se satură dorinţa după Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 33).

"De nu vei face voia ta în ziua cea sfântă şi nu vei grăi cuvânt cu mânie şi de te vei încrede în Domnul, te va hrăni cu bunătăţile pământului".

Isaia LVIII, 13-14

E nevoie de luptă şi trezvie multă ca să consimtă mintea cu

inima şi cu buzele în ora psalmodierii şi a rugăciunii, ca să nu mâniem pe Domnul, în loc să-I slujim Lui în vremea rugăciunii, amestecând în tămâia rugăciunilor mirosul de vite al gândurilor rele şi să se afle jertfa rugăciunilor noastre întinată ca a lui Cain. Căci e cumplită şi pierzătoare încrederea ascunsă în gândurile necurate. Fiindcă din gânduri se iveşte pe încetul şi înstrăinarea de Dumnezeu. Căci când omul consimte cu ele ca autor al lor, sunt socotite păcat. Fiindcă în inima care unelteşte răul nu intră înţelepciunea, nici nu se sălăşluieşte Dumnezeu în trupul împovărat de păcat. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 286).

"Să nu te temi de dânşii, căci Eu sunt cu tine ca să te izbăvesc", zice Domnul.

Ieremia I, 8

La început, mintea care se întoarce prin har la Dumnezeu, e stăpânită de o stare de descurajare. De aceea, omul în care se află această minte se tânguieşte jelind şi plânge cu durere, zdrobindu-şi pe cât poate inima şi curăţind zi de zi împătimirea ei şi smerindu-se, după cuviinţă, cu toată întristarea.

Dobândind astfel prin harul lui Hristos curăţia cuvenită, prin liniştire, şi străbătând cu înţelegere la cele ale înţelegerii şi ajungând la Dumnezeu şi înălţându-se la slava Lui şi privind-o cu încordare, e cuprinsă de a doua descurajare a înţelegerii, după cea dintâi, cu mult mai mare, mai fără ieşire şi mai neîncetată. Prin aceasta dobândeşte o smerenie atât de întărită şi de vădită încât, dacă ar putea, ar ferici pe toţi oamenii, iar pe sine se vede mai rău decât pe oricare; se vede cu o simţire a sufletului în adevăr mai rău decât ceea ce nu există nicidecum. Căci ceea ce nu e, nu poate păcătui, iar pe sine se vede păcătuind pururea.

Dar, văzându-se astfel şi smerindu-se, potrivit cu această simţire, totuşi se bucură mult şi se veseleşte, dar nu de sine, ci de Dumnezeu Cel îndurător, care e mai aproape de el decât răsuflarea

sa, sau care scoate din inima lui râuri de lumină cerească şi pâraie nesecate de minuni ale Duhului, pe care le revarsă în el şi-i umplu mintea de lumină şi-i spune simplu: *"Sunt cu tine"*.

Drept aceea, Dumnezeu îi descoperă acestuia, ca unui prieten, taine, în chip lămurit, şi-l umple de bucurie. Iar acestuia îi vine să zică cuvintele lui David: *"Nu după fărădelegile noastre ne-a făcut nouă, nici după păcatele noastre ne-a răsplătit nouă"* (Psalm CII, 10; Efeseni II, 5). (Calist Patriarhul, Filocalia 8, pag. 269).

"Iar tu să nu-ţi iei muiere în locul acesta. Că acestea zice Domnul despre fiii şi fiicele ce s-au născut în locul acesta: cu moarte bolnăvicioasă vor muri".

Ieremia XVI, 2-4

Nu numai despre fiii şi fiicele ce se vor naşte din căsătorie a zis proorocul, ci şi despre fiii şi fiicele ce se nasc din inima lor, adică gândurile şi poftele trupeşti, întrucât şi acestea vor muri în cugetul bolnăvicios, neputincios şi destrăbălat al lumii acesteia şi nu se vor învrednici de viaţa cerească. (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 62).

"De aceea mi-am zis: «Nu voi mai pomeni de El şi nu voi mai grăi, în numele Lui. Dar iată era ceva în inima mea, ca un fel de foc aprins, închis în oasele mele şi eu mă sileam să-l înfrânez şi n-am putut»".

Ieremia XX, 9

Cel ce are înlăuntrul lui lumina Duhului Sfânt, cade cu faţa la pământ neputând să o privească şi strigă cu spaimă şi cu frică multă, ca unul ce a văzut şi a pătimit un lucru mai presus de fire, de cuvânt, de înţelegere. El este asemenea unui om căruia i s-au

aprins de undeva mădularele de un foc, în care arzând şi neputând răbda căldura văpăii, se poartă ca unul ce a ieşit din sine. Neizbutind nicidecum să devină iarăşi al său şi copleşit neîncetat de lacrimi şi răcorit de ele, el aprinde focul dorului şi mai tare. Ca urmare, varsă şi mai multe lacrimi şi, spălându-se în mulţimea lor, fulgeră de tot mai mare strălucire. Iar când s-a aprins în întregime şi s-a făcut ca o lumină, se împlineşte ceea ce s-a spus: *"Dumnezeu unit cu dumnezeii şi cunoscut de ei"*, şi anume atât de mult cât s-a unit cu cei cu care s-a unit şi s-a descoperit celor ce-L cunosc. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 66-67).

"Şi acum voi da toate ţările acestea în mâna lui Nabucodonosor, regele Babilonului, robul Meu, ba şi fiarele câmpului le voi da lui spre slujbă".

Ieremia XXVII, 6

"Dacă vreun popor sau vreun regat nu va voi să-i slujească lui Nabucodonosor, regele Babilonului, şi nu-şi va pleca grumazul său sub jugul regelui Babilonului, pe acel popor îl voi pedepsi cu sabie, cu foamete şi cu ciumă, până-l voi stârpi cu mâna lui, zice Domnul".

Ieremia XXVII, 8

Alegoric regele Babilonului înseamnă diavolul. Diavolul este şi duşman şi răzbunător al lui Dumnezeu. Este duşman, când din ură faţă de El îşi dă aparenţa unei iubiri pierzătoare faţă de noi oamenii, îndemnându-ne prin patimile de bunăvoie ale plăcerii să alegem în locul bunurilor veşnice, lucrurile vremelnice. Prin aceasta furându-ne apoi toată dorirea sufletului, ne desface cu totul de la dragostea de Dumnezeu, făcându-ne duşmani cu voia ai Făcătorului.[...]

Iar răzbunător este când, dezvelindu-şi toată ura sa faţă cu noi, care i-am ajuns datornici din pricina păcatului, cere pedepsirea noastră. Căci nimic nu desfată mai tare pe diavol ca omul pedepsit.

Îngăduindu-i-se aceasta, se năpusteşte ca un vifor fără milă asupra celor peste care a dobândit, din îngăduinţa lui Dumnezeu, putere, neurmărind să împlinească o poruncă divină, ci dorind să-şi sature patima urii sale împotriva noastră. El vrea ca sub marea povară a necazurilor dureroase, sufletul sfârşit de slăbiciune să-şi taie de la sine puterea nădejdii în Dumnezeu, făcând din întâmplările dureroase care vin peste el nu pricini pentru reculegerea minţii, ci pricini de necredinţă.[...]

Dumnezeu, bun fiind şi vrând să smulgă din noi cu totul sămânţa păcatului, adică plăcerea, care desface mintea de la iubirea lui Dumnezeu, îngăduie diavolului să aducă asupra noastră chinuri şi pedepse. Deci diavolul e numit *"sluga Domnului"* ca cel ce, cu îngăduirea lui Dumnezeu, pedepseşte pe păcătoşi, rămânând totuşi apostat şi tâlhar viclean, ca unul ce are aplecarea voinţei, foarte înrudită cu a celor ce s-au depărtat de Dumnezeu prin plăcere. Căci e drept să fie chinuiţi de diavol cei ce au îmbrăţişat cu voluptate planurile lui viclene prin păcatele de bunăvoie. Astfel diavolul este atât semănătorul plăcerii, cât şi aducătorul durerii prin pătimirile fără de voie.[...]

Când deci locuitorii Iudeii şi ai Ierusalimului, adică cei ce au dobândit deprinderea faptelor sau ştiinţa contemplaţiei, le folosesc acestea pentru slava cea de la oameni, umbrind chipurile virtuţilor prin împlinirea lor numai la arătare şi mulţumindu-se să grăiască numai cuvintele înţelepciunii şi ale cunoştinţei, fără să facă faptele dreptăţii, iar pe deasupra mândrindu-se faţă de alţii pentru virtutea şi ştiinţa lor, sunt predaţi ostenelilor şi necazurilor, ca prin pătimirea lor să înveţe smerenia uitată de ei din pricina părerii deşarte ce şi-o fac despre ei înşişi.

Tot cel ce rabdă de bună voie şi cu mulţumire grelele necazuri ale încercărilor fără voie, conştient de relele pe care le-a săvârşit, nu este scos din deprinderea şi harul virtuţii şi al cunoştinţei, ca locuitorii de odinioară din Iudeea şi Ierusalim. Aceasta pentru că suportă de bună voie jugul regelui Babilonului şi, ca unul ce-şi achită o datorie, primeşte chinurile aduse asupra lui. Rămânând în ele, plăteşte regelui Babilonului muncile silnice prin partea

pătimitoare a firii, învoindu-se la ele prin dreapta judecată, ca unul ce i le datorează aceluia din pricina păcatelor de mai înainte; iar lui Dumnezeu Îi aduce prin închinare adevărată, adică prin dispoziţia smerită a sufletului, îndreptarea greşelilor.

Regii neamurilor din acest loc al Scripturii sunt oamenii care stau în frunte prin diferitele patimi de ocară. Ei încă sunt supuşi după dreptate, pedepsei pentru păcatele lor şi de aceea predaţi regelui Babilonului, ca putere pedepsitoare ce se bucură de chinuirea firii. Astfel, regele Egiptului este mintea desfrânată şi iubitoare de plăcere; Moabiteanul este mintea dezmierdată şi pângărită; Amaniteanul este mintea dedată zgârceniei; Sirianul este mintea superstiţioasă şi dialectică (certăreaţă), căci singur Sirianul a stat împotriva lui Solomon (III Regi XI, 25), adică împotriva păcii şi a înţelepciunii; regele din Tir este mintea iubitoare de lume şi de viaţă. Scriptura înţelege odată prin Faraon pe diavolul, altădată legea firii.

Primul înţeles i-l dă când vrea să prăpădească pe Israel; al doilea, când îi slujeşte după orânduire de sus Iosif, care întruchipează profetic pe Dumnezeu Cuvântul ce slujeşte de bunăvoie firii şi patimilor noastre, afară numai de păcat. Iar fiarele pe care le predă Dumnezeu regelui Babilonului, sunt dracii, dintre care fiecare lucrează, după destoinicia lui înnăscută, la aducerea uneia sau alteia dintre ispite. Căci fiecare este sămănătorul altei răutăţi şi fiecare este mai viclean decât altul şi mai iscusit spre un anumit fel de răutate.

Şi Nabucodonosor însuşi, regele Babilonului, e înţeles de multe ori ca legea naturală. Aceasta o arată în scrisoarea adresată locuitorilor din Ierusalim, acei care, neputând să împlinească legea duhovnicească, au fost mutaţi în pământul Babilonului, adică în deprinderea confuziei pământeşti. Ei le cer acestora să se roage pentru viaţa lui Nabucodonosor, regele Babilonului, şi pentru viaţa lui Baltazar, fiul lui, adică pentru legea naturală şi pentru deprinderea ei cu fapta, sub care au căzut odinioară, *"ca să fie zilele lor ca zilele cerului"* (Baruh I, 11). (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 91).

"Picioarele lor erau drepte, iar copitele picioarelor lor erau cum sunt copitele picioarelor de viţel şi scânteiau ca arama strălucitoare, iar aripile lor erau sprintene".

Iezechiel I, 7 ş.u.

Precum coapsele primesc, prin aplecare, mai întâi pe ele toată greutatea trupului şi aşa, apropiindu-se puţin de pământ, se saltă dintr-o dată în văzduh, tot aşa şi raţiunea, care distinge lucrurile firii, după ce s-a coborât, umilindu-se, la trebuinţele trupului, îşi avântă iarăşi, repede, la cele de sus cugetarea uşoară, neridicând împreună cu sine nici unul din gândurile pământeşti. Pentru că a ţine drepte coapsele e propriu atât celor ce nu se bucură de multe plăceri şi nu se târâie pururea pe jos, cât şi Sfintelor Puteri, care nu au lipsă câtuşi de puţin de cele trupeşti, nici nu trebuie să se încline spre ele. Prin *"coapsele lor erau drepte şi picioarele lor erau înaripate"*, arată nepovârnirea voinţei şi sprinteneala firii lor spre cele inteligibile. Oamenilor însă le este destul de propriu să aibă coapsele înclinate. Uneori ei se apleacă la trebuinţele trupeşti, alteori se îndreaptă spre îndeletnicirile mai înalte ale sufletului. Din pricina înrudirii sufletului cu Puterile de sus, adeseori petrec împreună cu acelea în lucrurile cereşti; iar din pricina trupului, se ocupă cu grija celor pământeşti, atâta cât sileşte trebuinţa. Dar a urmări pururea pregătiri de plăceri este lucru necurat şi nepotrivit cu omul încercat în cunoştinţa raţională. Să băgăm de seamă că şi despre cel ce umblă pe patru picioare nu a spus simplu că e necurat, ci numai dacă umblă pururea pe patru picioare. Fiindcă le-a dat celor din trup dreptul să coboare uneori la trebuinţele trupului. Ionatan, luptând cu Naas Amonitul, l-a biruit umblând pe patru picioare, fiindcă prin aceasta el slujea numai trebuinţei firii. Căci trebuia ca cel ce lupta împotriva şarpelui ce se târa pe pântece - aşa se tălmăceşte Naas - să-şi ia pentru puţină vreme o înfăţişare asemănătoare lui, umblând pe patru picioare, ca apoi, ridicându-se la aptitudinea proprie, să-l răpună pe acela cu multă uşurinţă.(Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 209-210).

"Hrana ta, cu care te vei hrăni, să o mănânci cu măsură, câte douăzeci de sicli pe zi, dar s-o mănânci din timp în timp. Şi apa să o bei cu măsură, câte a şasea parte de hin pe zi şi tot din timp în timp".

Iezechiel IV, 10-11

După cum s-a scris că *"Fiul omului mănâncă cu cântarul pâinea ta şi bea apa cu măsură"*, în aşa fel ca cel ce se nevoieşte după Dumnezeu să poată trăi din acestea. Căci *"dacă nu dai sânge, nu vei lua Duh"* (Avva Dorotei, *"Învăţături"*, Pateric). Dar şi marele Pavel zice: *"Îmi asupresc trupul meu şi îl robesc pe el, ca nu cumva altora binevestind, să mă fac eu însumi necercat"* (I Corinteni IX, 27).

La fel, profetul David: *"Genunchii mei s-au slăbit de post şi trupul meu s-a schimbat din pricina lipsei untului de lemn"* (Psalm CVIII, 23). Dar şi de Dumnezeu Cuvântătorul zice: *"Prin nimic nu se slujeşte Dumnezeu atât de mult ca prin neplăcuta pătimire; şi lacrimile pun în mişcare iubirea Lui de oameni"* (Sf. Grigorie de Nazianz, Cuvântul XXIV *"Pentru cinstirea Sf. Ciprian"*, XI; P.G. 35, 1182 B).[...]

Şi Sfântul Isaac zice: *"Precum o mamă se îngrijeşte de copil, aşa se îngrijeşte Hristos de un trup care suferă şi e totdeauna aproape de un astfel de trup"*. Şi iarăşi: *"În stomacul plin nu se află cunoştinţa tainelor lui Dumnezeu"*. Şi: *"Precum cei ce seamănă cu lacrimi vor secera snopii veseliei (Psalm CXXV, 6), aşa pătimirii neplăcute îi urmează bucuria"*. Şi: *"Fericit cel ce se opreşte de la toată dulcea pătimire, care-l desparte de Cel ce l-a zidit"*.[...]

Temelia tuturor bunătăţilor şi slobozirea sufletului din robia vrăjmaşului şi calea care duce la lumină şi la viaţă constă în aceste două moduri: în a te aduna pe tine într-un singur loc şi a posti totdeauna, adică a te canoni (disciplina) pe tine prin înfrânarea stomacului în chip înţelept şi cuminte, prin şederea nemişcată şi prin neîncetata gândire la Dumnezeu.

Căci din aceasta vine supunerea simţurilor, din aceasta vegherea; prin aceasta se îmblânzesc patimile ce mişcă în trup; din

aceasta, blândeţea gândurilor; din aceasta, mişcările luminoase ale cugetării; din aceasta, sârguinţa pentru dumnezeieştile fapte ale virtuţii; din aceasta, înţelesurile înalte şi subţiri; din aceasta, lacrimile fără măsură ce se nasc în tot timpul şi amintirea morţii; din aceasta, înţelepciunea curată, străină cu desăvârşire de orice nălucire care ispiteşte cugetarea; din aceasta, pătrunderea şi ascuţimea cunoştinţei celor de departe; din aceasta, înţelesurile tainice mai adânci, pe care înţelegerea le vede cuprinse în cuvinte dumnezeieşti, mişcările mai lăuntrice ce se nasc în suflet şi felurimea şi deosebirea duhurilor deosebite de puterile Sfinţilor şi vederile adevărate care sunt străine de nălucirile deşarte; din aceasta, frica de căile şi cărările din oceanul cugetării; din aceasta, flacăra râvnei care biruieşte toată primejdia şi străbate prin toată frica; din aceasta, căldura care dispreţuieşte toată pofta şi o nimiceşte pe aceasta din cuget şi produce uitarea oricărei amintiri a celor trecătoare împreună cu a altora. (Monahii Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 78-81).

"Iată care au fost fărădelegile Sodomei, sora ta şi ale fiicelor ei: mândria, îmbuibarea şi trândăvia".

Iezechiel XVI, 49

Cu orice fel de hrană se va umple pântecele, naşte sămânţa desfrânării. În Sodoma nu aburii vinului sau ai bucatelor felurite au adus prăpădul, ci îmbuibarea cu pâine. Slăbiciunea trupului nu dăunează curăţiei inimii, când dăm trupului nu ceea ce voieşte plăcerea, ci ceea ce cere slăbiciunea. De bucate numai atât să ne slujim, cât să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu măsură şi cu socoteală, dă trupului sănătatea, nu îi ia sfinţenia. (Casian Romanul, Filocalia 1, pag. 133).

"Şi te vei izgoni dintre oameni, şi va fi locuinţa ta cu fiarele sălbatice; şi te vor hrăni cu iarbă ca pe un bou şi vei dormi sub roua cerului; şi şapte ani vor trece peste tine până când vei cunoaşte că Cel Prea Înalt stăpâneşte peste împărăţia oamenilor şi o dă cui voieşte. Şi pentru că a spus: Lăsaţi colţul rădăcinilor arborelui în pământ, împărăţia ta îţi va rămânea şi din ea vei cunoaşte Împărăţia cea cerească".

Daniel IV, 22-23

Prin izgonire poate că înţelege scoaterea din Rai în lumea aceasta, pentru călcarea poruncii şi căderea de la petrecerea cu Sfinţii Îngeri, adică de la vederile spirituale, sub puterea legii naturale întemeiată pe simţire. Iar locuirea cu fiarele sălbatice înseamnă petrecerea cu patimile şi cu dracii care le lucrează.

"Iarba" cu care l-au hrănit înseamnă cunoaşterea naturală prin simţire a lucrurilor şi lucrarea ostenitoare a virtuţii; pe acestea le procură, ca pe o iarbă, oamenilor Îngerii.

Iar *"vei dormi sub roua cerului"* înseamnă a avea, prin Providenţa dumnezeiască, puterea care se află în acestea. *"Roua cerului"* indică Providenţa, care hărăzeşte omului în veacul acesta, pe lângă toate cele înşirate, conservarea în existenţă; sau legea firii, care rămâne cu desăvârşire nestricată; sau poate cunoaşterea în parte a celor inteligibile, pe care ne-o mijlocesc lucrurile văzute prin harul lui Dumnezeu şi care ţine pe om aici în nădejdea celor viitoare.[...]

Cuvintele *"şapte ani vor trece peste tine"* indică întinderea crugului înşeptit al vremii în veacul acesta. Sub acest crug a căzut firea, deoarece n-a păzit deprinderea şi lucrarea proprie, dar după sfârşitul lui, la învierea aşteptată se va reîntoarce iarăşi la sine, prin lepădarea însuşirilor dobitoceşti, primind din nou mărirea de la început a împărăţiei, după ce a cunoscut, prin iconomia Providenţei din acest veac, stăpânirea adevăratei împărăţii.

Prin cuvintele *"lăsaţi colţul rădăcinilor pomului în pământ"* se arată că nu se smulge deplin din pricina greşelii de la început, sămânţa şi puterile bunătăţii. Datorită acestora, neluându-şi firea

iarăşi creşterea,revine prin înviere la mărirea şi frumuseţea firească de mai înainte. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 97).

"Aşadar, regele Darius a dat oprire scrisă şi poruncă. Îndată ce Daniel a aflat că o poruncă a fost dată, a intrat în casa sa, care avea în cămara de sus fereastră deschisă înspre Ierusalim, şi în fiecare zi îngenunchea de trei ori, s-a rugat şi a lăudat pe Dumnezeu, cum făcea şi mai înainte".

Daniel VI, 10

Precum trupul acesta al nostru, în lipsa sufletului e mort şi rău mirositor, la fel şi sufletul, care nu se mişcă prin rugăciune este mort şi nenorocit şi rău mirositor. Căci trebuie să socotim lipsirea lui de rugăciune mai amară decât orice moarte, cum ne învaţă Daniil proorocul, care voia mai bine să moară, decât să fie lipsit, fie şi măcar o clipă de rugăciune.[...]

La fel ne învaţă Sfântul Isaac: *"Fără rugăciunea neîncetată nu te poţi apropia de Dumnezeu"*. Şi: *"A da minţii, după osteneala rugăciunii, o altă grijă, înseamnă a pricinui împrăştierea cugetării"*. Şi: *"Orice rugăciune, în care trupul nu se oboseşte şi inima nu se întristează, trebuie socotită un făt lepădat pentru că acea rugăciune e fără suflet"* (Filocalia 7).[...]

Iar Sfântul Nil zice: *"De voieşti să te rogi leapădă-te de toate, ca să moşteneşti totul"* (Evagrie Ponticul, Filocalia 1, pag. 79). Şi iarăşi: *"Rugăciunea este urcuşul minţii la Dumnezeu"* (Filocalia 1, pag. 79). Şi iarăşi: *"Rugăciunea este vorbirea minţii cu Dumnezeu"* (Filocalia 1, pag. 75). Şi apoi: *"Precum pâinea este hrana trupului şi virtutea sufletului, aşa e rugăciunea duhovnicească hrană minţii"* (Filocalia 1, pag. 87).(Calist şi Ignatie Xanthopol, Filocalia 8, pag. 74).

"De aceea s-a numit Daniel "bărbatul doririlor".

Daniel IX, 23

Cel ce voieşte să revină la cele ale firii, să taie toate voile lui cele după trup, până statorniceşte pe om în cele conforme firii. Dorirea cea după fire este dorirea minţii şi ea nu este fără dorirea lui Dumnezeu; precum nu e nici iubirea celor conforme firii. De aceea s-a numit Daniel, *"bărbatul doririlor"*. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 42-43).

"Asuprit-a Efraim pe pârâşul său şi a călcat judecata. A căutat Egiptul şi a fost luat cu sila la Asirieni".

Osea V, 11; XI, 5

"A căuta Egiptul" înseamnă că inima caută voile trupului propriu, iar a fi *"fost luat cu sila la Asirieni"* înseamnă că vrând nevrând, acela slujeşte vrăjmaşilor. Să nu călcăm deci pe căile voii noastre celei după trup, ca să nu fim luaţi cu sila la Asirieni şi să auzim cuvântul amar că împăratul Asirienilor a venit asupra lui Israel şi a strămutat pe Efraim la Asirieni, şi i-a mutat pe cei de acolo în Eleia şi în Avor, la râurile Guza (IV Regi XVII, 6) şi sunt acolo până în ziua de azi. Căci a trimis împăratul Asirienilor oameni din neamul lui ca să locuiască în Israel şi fiecare din ei şi-a întipărit idolul lui şi s-a închinat lui şi sunt acolo până în ziua de azi. Iar aceasta s-a întâmplat lui Efraim pentru că a dispreţuit pe pârâşul lui şi i-a nesocotit judecata. (Cuv. Isaia Pustnicul, Filocalia 12, pag. 60-61).

Prin potrivnicul lui se înţelege conştiinţa. Pentru că ea se împotriveşte totdeauna voii noastre celei rele şi ne mustră când nu facem ceea ce trebuie să facem şi facem ceea ce nu trebuie să facem. Şi ea ne pârăşte pe noi. De aceea o numeşte potrivnic şi

pârâş şi ne porunceşte zicând: *"Împacă-te cu pârâşul tău cât eşti pe cale cu el"* (Matei V, 25). Iar calea este lumea aceasta (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 509).

"Şi Efraim s-a purtat ca un porumbel, nepriceput şi neştiutor; au chemat pe Egipteni şi s-au îndreptat către Asirieni".

Osea VII, 11

Efraim a biruit pe potrivnicul lui (Osea V, 11), adică conştiinţa sa, şi a călcat în picioare judecata, pentru că a căutat Egiptul şi a fost luat în robie de asirieni (Osea XI, 5).

"Egiptul" este voia trupească ce ne apleacă spre odihna trupească şi învaţă mintea să caute dulceaţa patimilor.

Iar *"asirieni"* gândurile pătimaşe, care tulbură şi zăpăcesc mintea şi o umple de idoli necuraţi şi o duc cu sila şi fără să vrea la lucrarea patimilor.

Dacă se predă deci cineva pe sine de bună voie dulcii pătimiri a timpului, e dus cu sila şi fără să vrea la asirieni ca să robească lui Nabucodonosor. Înainte de a pune cineva în lucrare patima lui, chiar de vor porni gândurile la luptă împotriva lui, este încă în cetatea lui, este încă liber şi are şi pe Dumnezeu ca ajutor. Deci de se va smeri lui Dumnezeu şi va purta jugul necazului şi al încercării cu mulţumire, şi va lupta puţin, ajutorul lui Dumnezeu îl va scăpa pe el. Dar de va fugi de osteneală şi va coborî la dulcea pătimire a trupului, va fi dus de silă şi de nevoie în pământul asirienilor şi va robi acela fără să vrea.

Atunci le va spune proorocul: *"Rugaţi-vă pentru viaţa lui Nabucodonosor. Că în viaţa lui e mântuirea voastră"* (Baruh I, 12). *"Nabucodonosor"* înseamnă a nu se descuraja cineva de necazul încercării ce i se întâmplă, nici a se feri de el, ci a-l purta cu smerenie, ca fiind îndatorat să-l pătimească şi a cugeta că nu este vrednic să se izbăvească de povara lui, ci mai degrabă să se prelungească şi să se întărească împotriva sa. (Avva Dorotei, Filocalia 9, pag. 613-614).

"Pentru cele trei păcate ale Tirului, ba chiar pentru patru, nu mă voi întoarce".

Amos I, 9

Cele patru păcate ale Tirului, la care cugetă cuvântul prorocesc, sunt: atacul, pofta, deprinderea răului şi săvârşirea. Pe cel dintâi şi al doilea, adică atacul şi pofta, le rabdă Dumnezeu, întrucât răul nu a ajuns la împlinire. Dar asupra celui de-al treilea şi al patrulea păcat, adică asupra deprinderii şi lucrării, sau consimţirii şi faptei, Scriptura pe drept cuvânt îşi rosteşte ameninţarea. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 224).

"Şi cel mai îndrăzneţ dintre viteji va fugi dezbrăcat în ziua aceea".

Amos II, 16

Cum va lupta cu duhurile răutăţii cel ce umblă după avuţii, când poate fi prins cu uşurinţă din toate părţile ? Sau cum va lupta cu duhul iubirii de argint cel împresurat de bani ? Cum va alerga, ca să scape de urmărirea dracilor dezbrăcaţi de orice grijă, cel îmbrăcat cu nenumărate griji? Căci nu este gol acela care e îmbrăcat în veşmintele cusute cu multele împunsături ale grijii de lucrurile lumeşti; şi nu este gol nici acela care e împiedicat la alergare de gândurile pământeşti ale banilor şi averilor. Pentru că cel gol greu e de prins sau chiar cu neputinţă de prins de cei ce îi întind curse. Dacă Iosif ar fi fost gol, n-ar fi avut de ce să-l prindă Egipteanca pentru că spune dumnezeiescul cuvânt că l-a prins de veşmintele lui zicându-i: *"Culcă-te cu mine!"* (Geneză XXXIX, 7).

Iar veşmintele sunt lucrurile trupeşti, prin care prinzând plăcerea pe cineva îl atrage la ea. Deci cel ce le ţine pe acestea în jurul său va fi trântit la pământ în lupta cu cei ce le-au dezbrăcat. De aceea luptătorul pentru neprihănire, când s-a văzut pe sine tras cu sila spre plăcerea şi unirea împreunării, fiind apucat de ceea ce

era mai trebuincios trupului - adică haina -, şi-a dat seama că trebuie să fie gol în casă cu stăpâna, care poate să pună stăpânire pe el cu sila, şi deci, părăsindu-şi veşmintele a fugit şi a ieşit afară, umblând, ca în Rai, gol în virtutea lui, asemenea omului dintâi. Căci acela primise de la Dumnezeu ca pe-o cinste deosebită, dezbrăcarea, până ce, prin neascultare, a ajuns la trebuinţa hainelor. Fiindcă până ce se lupta cu vrăjmaşii, care îl sfătuiau să calce porunca lui Dumnezeu, stătea gol în arenă, ca un luptător, dar după ce a fost biruit şi scos afară din luptă s-a îmbrăcat, după dreptate, lepădând dezbrăcarea deodată cu deprinderea de luptător. (Nil Ascetul, Filocalia 1, pag. 262).

"Şi tinerii vor avea vedenii".

Ioil III, 1

Cele ce ocupă sufletul, sau cele în care petrece el în stare de veghe, acelea reţin închipuirea şi cugetarea lui şi în somn. De se îngrijeşte de lucruri omeneşti, e preocupat de ele şi în închipuirile viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeieşti şi cereşti, se va afla şi în vis cu gândirea în aceastea, după spusa proorocului. Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înşelat, ci va vedea lucruri adevărate şi i se vor încredinţa descoperiri. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 81).

"În care locuiesc mai mult de douăsprezece zeci de mii de bărbaţi, care n-au cunoscut dreapta, nici stânga lor... "

Iona IV, 11

Iona se tălmăceşte, după diferitele sale etimologii, *"odihna şi darul lui Dumnezeu"*, sau *"tămăduirea lui Dumnezeu"*, sau *"harul lui Dumnezeu dat lor"*, sau *"osteneala lui Dumnezeu"*, sau

"porumb", sau *"fuga de podoabă"*, sau *"întristarea lor"*. Apoi el ajunge şi în Ioppe şi pe mare şi în chit şi în Ninive şi sub curcubetă. Dintre acestea, Ioppe se tălmăceşte *"loc de unde se vede bucuria"*, sau *"frumuseţea minunată"*, sau *"bucurie puternică"*. Deci Proorocul Iona închipuieşte sau pe Adam, sau firea cea de obşte, sau pe Hristos, sau harul proorocesc, sau poporul nemulţumitor al Iudeilor, care se întristează de orice bine şi pizmuieşte toate darurile dumnezeieşti. De pildă: închipuieşte pe Adam şi firea cea de obşte când fuge din Ioppe pe mare, fapt pentru care, după unul din înţelesurile numelui său, se numeşte *"fuga de podoabă"*. Căci Ioppe închipuieşte raiul, care este şi se numeşte cu adevărat *"locul de unde se vede bucuria"*, sau *"bucurie puternică"*, sau *"frumuseţe minunată"*, dată fiind bogăţia nestricăciunii din el, cum era raiul sădit de mâna lui Dumnezeu.[...]

Ioppe mai înseamnă însă şi virtutea şi cunoştinţa, precum şi înţelepciunea de pe urma lor. Virtutea, când se tălmăceşte *"frumuseţe minunată"*; cunoştinţa, când se înţelege ca *"loc de unde se vede bucuria"*. Iar înţelepciunea, când se tălmăceşte *"bucurie puternică"*. Fiindcă *"înţelepciunea este pom de viaţă tuturor celor ce se lipesc de ea şi temelie sigură celor ce se reazămă pe ea, ca pe Domnul"* (Proverbe III, 18). Deci firea oamenilor fuge pururea din Ioppe, adică din deprinderea virtuţii şi a cunoştinţei, ca şi de la harul înţelepciunii de pe urma lor, precum a fugit Adam prin neascultare din rai. Fuge, pentru că cugetarea ei zace cu plăcere în cele rele. Şi fugind, e târâtă cu voia ei pe mare, adică pe valurile murdare ale păcatelor, cum s-a rostogolit Adam în lumea aceasta după ce a căzut din rai, îmbrăţişând amăgirea şi confuzia nestatornică a lucrurilor materiale, pricinuite de valuri şi pricinuind alte valuri. Iar câştigul celor ce îmbrăţişează această amăgire este că se scufundă şi sunt înghiţiţi de chit şi sunt covârşiţi de ape până la suflet. Apoi sunt împresuraţi de cel mai de pe urmă adânc şi capul li se afundă între crăpăturile munţilor, ca în sfârşit să coboare pe fundul pământului, ale cărui zăvoare sunt încuietori veşnice. (Iona II, 7).[...]

Deci Proorocul înfăţişează în chip tainic pe Adam, adică firea

cea de obşte a oamenilor în fiecare din stările prin care a trecut: cum a fugit de la bunătăţile dumnezeieşti, ca din Ioppe, şi e târâtă în mizeria vieţii de aici, ca pe o mare, scufundându-se în oceanul agitat şi frământat al patimilor pământeşti; cum e înghiţită apoi de chit, fiara cea spirituală şi nesăturată, adică de diavol, şi cum e covârşită din toate părţile de apa ispitelor până la suflet; apoi cum e împresurată de cel mai de pe urmă adânc, cu alte cuvinte cum e înfăşurată mintea de neştiinţa totală şi cum e copleşită judecata de marea povară a păcatului; pe urmă cum i se afundă capul în crăpăturile munţilor, sau cum e prinsă prima învăţătură despre monadă întemeiată pe credinţă, care e capul întregului trup al virtuţilor, între cugetările puterilor viclene, ca între nişte crăpături întunecoase ale munţilor, şi e spartă în multe păreri şi năluciri; cum coboară până jos pe pământ, *"ale cărui zăvoare sunt încuietori veşnice"*, sau cum cade în deprinderea goală de orice simţire dumnezeiască şi lipsită de orice mişcare de viaţă a virtuţilor. [...] În această deprindere se află, ca nişte zăvoare veşnice, împătimirile sufletului după cele materiale, care nu lasă cugetarea să se izbăvească de întunericul neştiinţei, ca să vadă lumina adevăratei cunoştinţe. Această deprindere a indicat-o marele Iov, prin cuvintele: *"Pământ întunecat şi neguros, pământ al întunericului veşnic"* (Iov X, 21). E *"pământ întunecat"* fiindcă e pustie de orice cunoştinţă şi contemplaţie adevărată; şi *"neguros"* pentru că e lipsită de orice virtute şi activitate.[...]

Proorocul ajunge în toate aceste stări poate ca să închipuiască prin sine patimile în care s-a rostogolit omenirea în chip jalnic, făcându-şi ale sale cele ale firii comune a oamenilor. De aceea când închipuieşte pe Adam, i se potriveşte unul din înţelesurile numelui, şi anume *"fuga de podoabă"*. Când însă preînchipuieşte pe Dumnezeu, care S-a însufleţit mintal, făcându-Se ca noi, afară numai de păcat, atunci prin plecarea Sa din Ioppe pe mare indică coborârea Domnului din cer în lumea aceasta, iar prin înghiţirea sa de către chit şi prin aruncarea nevătămată după trei zile şi trei nopţi, prevesteşte taina morţii, a îngropării şi a învierii. De aceea i se potriveşte un alt înţeles al numelui şi anume *"odihna şi tămăduirea*

lui Dumnezeu", sau *"harul lui Dumnezeu dat lor"*, sau poate şi *"osteneala lui Dumnezeu"* pentru patima cea de bună voie a Domnului.[...] Pentru că şi Domnul şi Dumnezeul nostru, făcându-Se om, a coborât din cer în oceanul vieţii noastre ca dintr-o Ioppe ce se tălmăceşte *"locul de unde se vede bucuria"*, pe marea acestei lumi, precum s-a scris: *"Care în locul bucuriei ce era pusă înainatea Lui, a răbdat crucea, nebăgând în seamă ocara"* (Evrei XII, 2). Şi coborându-Se de bună voie în inima pământului, unde ne ţinea închişi vicleanul, după ce ne înghiţise prin moarte, a ridicat din nou toată firea cea robită la cer, după ce a smuls-o de acolo prin înviere.[...]

Dar Proorocul închipuie prin persoana sa şi harul proorocesc care se strămută prin Evanghelie din slujirea legii, socotită odinioară atât de slăvită, la neamuri, lăsând poporul iudaic, devenit necredincios, pustiu de bucuria ce o avea de acea slujire, ca prin multe necazuri, primejdii, strâmtorări, osteneli, prigoniri şi morţi, să întoarcă Biserica neamurilor la Dumnezeu ca pe o Ninive. Când închipuie acest har al proorociei, Proorocul părăseşte în chip tainic Ioppe, ceea ce înseamnă că harul se depărtează de la slujirea legii şi porneşte pe marea potrivnicilor fără de voie şi a luptelor cu ele, a ostenelilor şi primejdiilor, până ce e înghiţit de moarte ca de un chit, fără să fie câtuşi de puţin vătămat. Căci nimic de pe lume nu a putut împiedica mersul harului propovăduit neamurilor prin Evanghelie: *"nici necaz, nici strâmtorare, nici prigoană, nici foamete, nici primejdie, nici sabie"* (Romani VIII, 35).[...] Şi deşi îşi închipuia vicleanul că acoperă harul cu mulţimea prigoanelor, ca pe Prooroc chitul, nu l-a putut ţine până la sfârşit, neputând slăbi tăria puterii prin care lucra harul. [...] Căci el vedea nu numai că harul nu poate fi biruit de el, ci şi că slăbiciunea naturală a sfinţilor, care îl vesteau neamurilor, se prefăcea în tărie ce surpa puterea lui şi-i dobora toată înălţarea ce se ridica împotriva cunoştinţei lui Dumnezeu. (II Corinteni X, 5); ba tocmai când se credea că este înfrântă trupeşte prin strâmtorări, apărea şi mai împuternicită duhovniceşte. Acest lucru l-a cunoscut din experienţa pătimirilor sale Pavel, marea trâmbiţă a adevărului care zice: *"avem comoara*

aceasta în vase de lut" (II Corinteni IV, 7).[...] *"Comoară"* numeşte cuvântul harului, iar *"vas de lut"*, trupul acesta pătimitor, sau păruta simplitate în cuvântul rostit, care a biruit toată înţelepciunea lumii, sau care cuprindea în sine înţelepciunea lui Dumnezeu, pe care nu o cuprindea lumea şi care a umplut toată lumea de lumina cunoştinţei adevărate cuprinsă în ea.[...] Cei ce propovăduiau cuvântul harului, purtând fără vină şi din toată inima moartea cea de bunăvoie, prin pătimirile lor lucrau neamurilor viaţa cea în duh, întru cunoştinţa adevărului. Aceasta a pătimit-o şi Iona, care, preînchipuind tainic în sine harul, a îndurat atâtea primejdii ca să întoarcă pe Niniviteni de la rătăcire la Dumnezeu. De aceea, după alt înţeles al numelui său, se mai tălmăceşte şi *"darul lui Dumnezeu"* sau *"osteneala lui Dumnezeu"*.[...]

Deci cuvântul harului străbătând prin multe încercări la firea oamenilor, sau la Biserica neamurilor, precum Iona prin multe necazuri la cetatea cea mare a Ninivei, îndupleca legea care împărtăşeşte peste fire, să se scoale de pe tronul ei, adică din deprinderea de mai înainte în rău, sau din trăirea după simţuri, şi să-şi scoată haina sa, adică să lepede fumurile slavei lumeşti pentru moravurile sale, apoi să îmbrace sacul, adică jalea şi asprimea neplăcută a relei pătimiri şi o purtare demnă de viaţa cea plăcută lui Dumnezeu şi să şadă în cenuşă, adică în sărăcia cu duhul în care e învăţat să şadă tot cel ce vrea să trăiască cu evlavie şi are în sine biciul cunoştinţei care-l loveşte pentru greşelile sale. Dar nu numai pe împărat îl înduplecă cuvântul cel propovăduit al harului să creadă lui Dumnezeu, ci şi pe bărbaţi, adică pe oamenii cu firea întreagă, convingându-i să mărturisească tare că Unul este Dumnezeu, Făcătorul şi Judecătorul tuturor, şi hotărându-i să se lepede cu desăvârşire de îndeletnicirile lor cele rele de mai înainte şi să se îmbrace în saci, de la cel mai mic până la cel mai mare dintre ei, adică să înceapă cu toată râvna o viaţă aspră, omorâtoare de patimi. Iar *"mici şi mari"* sunt numiţi de Scriptură cei vinovaţi de o răutate mai mică sau mai mare.

"Şi au crezut bărbaţii Ninivei lui Dumnezeu şi au hotărât să postească şi s-au îmbrăcat în saci de la cel mai mic până la cel

mai mare dintre ei. Şi a mers cuvântul până la împăratul Ninivei şi s-a sculat de pe tronul său şi s-a dezbrăcat de vestmântul său şi s-a îmbrăcat cu sac şi a şezut în cenuşă. Apoi s-a vestit şi s-a poruncit în Ninive de la împărat şi de la dregătorii săi, spunându-se: «Oamenii şi dobitoacele, boii şi oile să nu guste nimic, nici să pască şi apă să nu bea»" (Iona III, 5-7). *"Împărat"* al firii, este legea firii. *"Dregătorii lui"* sunt puterea raţională, irascibilă şi poftitoare. *"Bărbaţii"* acestei cetăţi, adică ai firii, sunt cei ce păcătuiesc prin raţiune şi au o cunoştinţă greşită despre Dumnezeu şi despre lucrurile dumnezeieşti. *"Dobitoacele"* sunt cei ce păcătuiesc prin poftă şi trag la povara plăcerii prin patimile trupeşti. *"Boii"* sunt cei ce folosesc toată mişcarea mâniei pentru dobândirea bunurilor pământeşti; căci zic unii că sângele boului când e băut pricinuieşte îndată moartea celui ce îl bea; deci, sângele lui este simbolul mâniei. *"Oile"* de ocară de aici sunt cei ce pasc fără de minte, numai prin simţuri, cele văzute, ca pe o iarbă, din pricina patimei ce-i stăpâneşte. Toate acestea au un înţeles de ocară până ce luându-le Cuvântul le va preface în bune. [...]

Astfel Ninive, înţeleasă ca firea cea comună a oamenilor sau ca Biserica neamurilor, are pururea pe Iona sau cuvântul harului proorocesc propovăduind în ea şi în fiecare zi întorcând pe cei rătăciţi la Dumnezeu. Iar dacă referim înţelesul spiritual al Ninivei la fiecare ins în parte, atunci cetatea cea mare este sufletul fiecăruia (Iona III, 8), la care, după ce a păcătuit, este trimis Cuvântul lui Dumnezeu ca să-i propovăduiască pocăinţa spre viaţă. În acest caz prin împăratul cetăţii înţelegem mintea; dregătorii sunt puterile înnăscute; bărbaţii, gândurile pătimaşe; dobitoacele, mişcările poftitoare ale trupului; boii, mişcările lacome ale mâniei spre bunurile materiale; iar oile, mişcările simţurilor, care percep lucrările sensibile fără cugetare. Deci cuvântul lui Dumnezeu înduplecă mintea, adică pe împărat, să se ridice, ca de pe un tron, din deprinderea de mai înainte cu neştiinţa, şi să se dezbrace ca de o haină de părerea mincinoasă despre lucruri, apoi să îmbrace ca pe un sac căinţa pentru cele rău cugetate şi să se aşeze, ca în cenuşă, în deprinderea sărăciei cu duhul; pe urmă să poruncească

oamenilor, dobitoacelor, boilor şi oilor să postească, înfrânându-se de la mâncarea păcatului şi de la băutura neştiinţei, adică să se reţină de la săvârşirea păcatelor şi de la contemplarea înşelătoare prin simţuri, şi să se îmbrace în sac, adică în deprinderea care omoară patimile contrare firii; apoi să strige către Dumnezeu cu stăruinţă, adică să denunţe cu putere cele de mai înainte şi să se roage cu smerenie, ca să primească iertare de la Cel ce poate să o dea.[...]

În această mare cetate, adică în firea obştească a oamenilor, sau în Biserica alcătuită din neamuri *"locuiesc mai mult de douăsprezece miriade (douăsprezece zeci de mii) de oameni, care nu-şi cunosc dreapta, nici stânga lor"* (Iona IV, 11). Prin cele douăsprezece miriade se indică raţiunile timpului şi ale firii, adică cunoştinţa cuprinzătoare a firii văzute împreună cu acelea fără de care aceasta nu poate să existe. Căci dacă numărul douăsprezece se formează prin adunarea lui cinci şi şapte, iar firea este încincită pentru simţuri şi timpul înşeptit, atunci doisprezece indică firea şi timpul.[...]

Prin *"dreapta"* Scriptura înţelege slava deşartă de pe urma aşa-ziselor isprăvi, iar prin *"stânga"*, neînfrânarea ce răsare de pe urma patimilor de ruşine. Pe aceşti bărbaţi, ce nu cunosc dreapta şi stânga lor, îi are orice suflet luminat de vederile celor spirituale. Pentru că tot sufletul care îşi retrage puterea cugetării de la contemplarea naturii şi a timpului, are cugetările naturale ca pe nişte bărbaţi ce au trecut de numărul doisprezece, sau ca pe nişte raţiuni ce nu se mai ostenesc cu cele ce sunt sub fire şi sub timp, ci se îndeletnicesc cu înţelegerea şi cunoaşterea dumnezeieştilor taine şi de aceea nu cunosc dreapta sau stânga lor.[...]

Prin *"dreapta"* se poate înţelege şi raţiunile cele netrupeşti, iar prin *"stânga"*, pe ale trupurilor. Dar mintea ce se înalţă spre cauza lucrurilor, nereţinută de nimic, nu mai cunoaşte aceste raţiuni, întrucât nu mai vede nici o raţiune în Dumnezeu, Cel ce după cauză e mai presus de orice raţiune. Adunându-se spre El din toate lucrurile, nu mai cunoaşte nici o raţiune a celor de care s-a despărţit, privind în chip negrăit numai Raţiunea la care s-a ridicat

după har.

Pe aceşti bărbaţi şi pe cei asemenea lor, care într-adevăr nu cunosc dreapta sau stânga lor cea de ocară, îi cruţă Dumnezeu; şi pentru ei lumea toată. Dar poporul iudeu, pizmaş şi vrăjmaş al oricărei iubiri de oameni, se plânge de mântuirea oamenilor şi de aceea îndrăzneşte să se răzvrătească chiar şi împotriva bunătăţii dumnezeieşti. Plini de nerecunoştinţă, de nemulţumire şi de ură faţă de oameni, el scrâşneşte din dinţi, se scârbeşte de viaţă şi-şi face pricină de întristare din mântuirea neamurilor în Hristos.[...] Această întristare o condamnă Scriptura când zice: *"A văzut Dumnezeu faptele lor, adică ale Ninivitenilor, că s-au întors de la căile lor cele rele şi I-a părut rău să-i mai pedepsească pe ei şi nu i-a mai pedepsit. Şi s-a întristat Iona şi a zis: «Acum Stăpâne, Doamne, ia sufletul meu de la mine, că mai bine este să mor decât să trăiesc»"* (Iona III, 10; IV, 3). Şi iarăşi *"Şi a poruncit Domnul Dumnezeu unui vierme a doua zi dimineaţa, şi a ros pe dedesubt curcubeta şi s-a uscat. Şi a fost după ce a răsărit soarele, a lovit capul lui Iona şi s-a împuţinat cu sufletul şi s-a scârbit de viaţa lui şi a zis: «Mai bine este mie să mor decât să trăiesc»"* (Iona IV, 8).[...]

Ninive este deci Biserica neamurilor, care a primit cuvântul harului şi s-a întors de la rătăcirea de mai înainte a închinării la idoli şi de aceea s-a mântuit şi s-a învredncicit de slava cerurilor. Iar umbrarul, pe care şi l-a făcut Iona după ce a ieşit din cetate, închipuieşte Ierusalimul de jos şi templul din el făcut de mâini (Iona IV, 6). Curcubeta înfăţişează umbra vremelnică a slujirii trupeşti şi numai după literă a legii, care nu e statornică şi nu poate să mulţumească mintea. Iar viermele este Domnul Iisus Hristos, precum El însuşi zice despre Sine la Proorocul David: *"Sunt vierme şi nu om"* (Psalm XXI, 6). Căci S-a făcut şi S-a numit cu adevărat vierme, pentru trupul fără de sămânţă pe care l-a primit. Fiindcă precum viermele nu are împreunare sau amestecare, ca pricină premergătoare a naşterii lui, tot aşa nici naşterii după trup a Domnului nu i-a premers vreo amestecare. Dar mai e vierme şi pentru faptul că a îmbrăcat trupul ca pe o momeală pusă în undiţa dumnezeirii spre amăgirea diavolului pentru ca dracul spiritual cel

nesăturat, înghiţind trupul pentru firea lui uşor de apucat, să fie sfâşiat de undiţa dumnezeirii şi deodată cu trupul sfânt al Cuvântului, luat din noi, să se dea afară toată firea omenească pe care o înghiţise [...]. Acest vierme a ros curcubeta şi a uscat-o, adică a pus capăt slujirii legii, ca unei umbre, şi a uscat părerea de sine a Iudeilor, întemeiată pe ea.

"Şi a fost a doua zi după ce a răsărit soarele". A doua zi, adică după trecerea ghiciturilor din chipurile legii şi a timpului hotărât pentru slujirea trupească a ei, a răsărit harul tainei celei noi, aducând o altă zi a unei cunoştinţe mai înalte şi a unei virtuţi dumnezeieşti, o zi care îndumnezeieşte pe cei ce o îmbrăţişează. După ce viermele acesta a ros curcubeta şi soarele acesta a răsărit din morţi prin înviere, *"a poruncit Dumnezeu unui vânt arzător şi soarele a lovit capul lui Iona"*. Adică: după răsăritul soarelui dreptăţii, adică după învierea şi înălţarea Domnului, a venit vântul arzător al încercărilor peste Iudeii rămaşi nepocăiţi şi le-a lovit capetele lor potrivit unei drepte judecăţi, întorcând durerea lor peste capetele lor (Psalm VII, 17) precum înşişi ceruseră mai înainte zicând: *"Sângele Lui asupra noastră şi asupra copiilor noştri"* (Matei XXVII, 25).[...]

Sau vântul arzător ridicat împotriva Iudeilor, care n-au ascultat de cuvântul harului, mai este şi părăsirea, care opreşte ploaia cunoştinţei şi roua prooroociei şi usucă izvorul natural al cugetărilor evlavioase din inimă. Este părăsirea adusă cu dreptate peste ei, fiindcă şi-au pătat mâinile de sânge nevinovat şi au dat adevărul pe mâna minciunii şi au tăgăduit pe Dumnezeu Cuvântul, Cel ce pentru mântuirea neamului omenesc a venit la noi în chipul nostru fără schimbare. De aceea au fost lăsaţi şi ei în propria lor rătăcire în care nu se poate afla nici o dispoziţie apropiată de credinţa şi de temerea de Dumnezeu, ci numai o ambiţie uscată, secetoasă şi străbătută de toată patima cea rea. E ambiţia ce poate fi caracterizată prin îngâmfare (trufie), care e o patimă blestemată ce constă din împreunarea a două rele: mândria şi slava deşartă. Dintre acestea, mândria tăgăduieşte pe Cel ce e cauza virtuţii şi a firii, iar slava deşartă falsifică firea şi însăşi virtutea [...]

Deci vântul arzător este trufia, care e patima urii de Dumnezeu şi de oameni.[...]

Aceasta stârneşte mare tulburare în suflet şi umple mintea de întunericul neştiinţei. [...] De aceea împinşi de negura neştiinţei, s-au aruncat pe ei înşişi de bunăvoie în partea opusă lui Dumnezeu, nemaiavând nimic de făcut, decât să se plângă şi să se înciudeze de mântuirea prin credinţă şi de slava de care s-au împărtăşit neamurile şi de pierderea drepturilor lor ce le aveau după trup. Pentru aceea ei zic: *"Acum Doamne ia sufletele de la noi, că mai bine este nouă să murim decât să trăim"*. [...] La cetatea Ninivei a fost trimis cuvântul harului proorocesc, care i-a vestit distrugerea cea fericită, zicând: *"Încă trei zile şi Ninive va fi distrusă!"* (Iona III, 4). [...]

După cele trei zile pe care le-a petrecut Proorocul ca chip în pântecele chitului, desemnând de mai înainte în sine îngroparea de trei zile şi învierea Domnului, Scriptura aşteaptă să vină alte trei zile, în care are să se arate lumina adevărului şi adevărata împlinire a tainelor prevestite, ca apoi să se producă distrugerea cetăţii, dat fiind că aceste zile nu vor mai preînchipui numai adevărul îngropării şi al învierii Mântuitorului, ci îl vor arăta limpede, împlinindu-se în realitate, pe când cele trei zile de mai înainte, pe care le-a petrecut Iona în chit, numai îl preînchipuiau.[...] De fapt trei zile şi trei nopţi a petrecut Domnul în inima pământului, cum însuşi Domnul zice: *"Precum a fost Iona în pântecele chitului trei zile şi trei nopţi, aşa va fi şi Fiul Omului în inima pământului trei zile şi trei nopţi"* (Matei XII, 40). Deci spunând Scriptura: *"Încă trei zile"*, arată în chip ascuns că alte trei zile au trecut, căci altfel nu ar fi spus *"încă trei zile"*. E ca şi când Iona ar fi zis: *"Vor mai fi încă trei zile, după chipul arătat prin mine, în care va avea loc o îngropare şi o înviere mai tainică, şi după aceea Ninive va fi distrusă"*. [...]

Dumnezeu îşi ţine făgăduinţa, distrugând şi mântuind cetatea. Primul lucru îl face prin faptul că aceia se leapădă de rătăcire, al doilea prin faptul că primesc cunoştinţa adevărului. Mai bine zis omoară rătăcirea din ei prin credinţa înviorată din nou şi le

înfăptuieşte mântuirea prin moartea rătăcirii. Căci Ninive se tălmăceşte prin *"înnegrire înăsprită"* şi *"frumuseţe atotlină"*. Deci potrivit cu înţelesurile cuvântului, Domnul, după îngroparea de trei zile şi după învierea Sa, a distrus *"înnegrirea înăsprită"* adusă în fire de neascultare şi a înnoit *"frumuseţea atotlină"* a firii prin ascultarea credinţei, arătând iarăşi în fire prin înviere frumuseţea atotlină a nestricăciunii, neînăsprită de nimic pământesc. [...]

Căci *"Ninive era cetate mare lui Dumnezeu, cale ca de trei zile"* (Iona III, 3). [...] Drumul de trei zile reprezintă diferitele moduri de vieţuire ale celor ce merg pe calea Domnului, sau vieţuirile care corespund fiecăreia din legile generale. Iar legile generale sunt: cea naturală, cea scrisă şi cea a harului. Fiecăreia din aceste legi îi corespunde o anumită vieţuire şi un anumit curs al vieţii, ca şi o dispoziţie lăuntrică deosebită, produsă de acea lege prin voia celor ce se transformă cu ea. Fiindcă fiecare din aceste legi crează o altă dispoziţie în fiecare din cei ce se află sub puterea ei. De pildă, legea naturală, când raţiunea nu e copleşită de simţire, ne înduplecă fără o învăţătură specială să îmbrăţişăm pe toţi cei înrudiţi şi de acelaşi neam, întrucât firea însăşi ne învaţă să ajutorăm pe cei în lipsă şi să vrem tuturor acelaşi lucru, pe care şi-l doreşte fiecare să-i fie făcut de alţii. Aceasta ne-o spune însuşi Domnul, zicând: *"Câte vreţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi lor asemenea"* (Matei VII, 12; Luca VI, 31).[...]

Iar legea scrisă, înfrânând prin frica de pedeapsă pornirile fără rânduială ale celor neînţelepţi, îi obişnuieşte să-i socotească pe toţi egali. Prin aceasta se consolidează forţa dreptăţii, încât cu timpul devine fire, prefăcând frica sufletului într-o afecţiune faţă de bine ce se întăreşte cu încetul prin voinţă, iar obişnuinţa de a se curăţi prin uitare de cele de mai înainte într-o deprindere care face să se nască deodată cu sine iubirea faţă de alţii. Iar în aceasta stă plinirea legii, toţi unindu-se întreolaltă prin iubire. Căci plinirea legii este solidaritatea prin iubire a tuturor celor ce s-au împărtăşit prin aceeaşi fire, purtând raţiunea firii încununată de dorul dragostei şi înfrumuseţând legea firii cu adaosul dorului. Legea scrisă sau plinirea legii scrise este raţiunea naturală, care şi-a luat ca ajutor în

raporturile de reciprocitate cu cei de acelaşi neam raţiunea duhovnicească.[...]

În sfârşit legea harului învaţă pe cei călăuziţi de ea să imite pe Dumnezeu, care ne-a iubit mai mult decât pe Sine însuşi, măcar că îi eram duşmani din pricina păcatului. Ne-a iubit aşa de mult, încât a binevoit să coboare în fiinţa noastră, în mod neschimbat, El, care este în mod suprafiinţial mai presus de orice fiinţă şi fire, şi să se facă om şi să fie unul dintre oameni. Din aceeaşi iubire n-a refuzat să-şi însuşească osânda noastră şi să ne îndumnezeiască după har. Iar aceasta a făcut-o ca să învăţăm nu numai să ne ajutăm întreolaltă în chip natural şi să ne iubim unii pe alţii ca pe noi înşine în chip duhovnicesc, ci să şi purtăm de grijă de alţii mai mult decât de noi înşine. *"Căci nu este altă iubire mai mare ca aceasta, ca cineva să-şi pună sufletul pentru prietenii săi"* (Ioan XV, 13). [...]

Iar dacă acesta este înţelesul celor trei legi, cu drept cuvânt cetatea cea mare a lui Dumnezeu, adică Biserica sau sufletul fiecăruia se află la capătul unui drum de trei zile, ca una ce primeşte şi cuprinde dreptatea firii, a legii şi a duhului. Căci în aceste trei legi se află toată podoaba Bisericii, câtă se cuprinde în lărgimea virtuţii, în lungimea cunoştinţei şi în adâncimea înţelepciunii şi a cunoaşterii tainice a lui Dumnezeu. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 386-413).

"Înălţatu-s-a soarele şi luna s-a oprit în rânduiala ei".

Avacum III, 11

Când se înalţă în noi Soarele dreptăţii prin faptele cele bune şi prin cunoştinţa adevărată, atunci se opreşte luna în rânduiala ei; adică firea noastră, care e supusă schimbării şi nestatorniciei, primeşte o rânduială fixă şi stabilă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 226).

"Şi a zis către mine: «Ce vezi?» Şi am zis: «Am văzut, şi iată un candelabru (sfeşnic) cu totul de aur şi o lampă (făclie) deasupra lui; şi şapte candele pe el şi şapte pâlnii la candelele de pe el. Şi doi măslini deasupra lui, unul de-a dreapta lampei şi altul de-a stânga»".

Zaharia IV, 2-3

"Candelabrul cu totul de aur" este Biserica atotlăudată a lui Dumnezeu, curată şi neîntinată, neprihănită şi nealterată, nemicşorată şi primitoare a adevăratei lumini. [...] Este nealterată, ca una ce nu are nici un amestec străin în învăţătura ei tainică despre Dumnezeu, mărturisită prin credinţă; e curată, întrucât străluceşte de lumina şi de slava virtuţilor; e neîntinată, nefiind pătată de nici o murdărie a patimilor; e neprihănită, ca una ce nu are atingere cu nici unul din duhurile rele. [...] Ea rămâne nemicşorată şi neîmpuţinată, deoarece, cu toate că e arsă din vreme în vreme în cuptorul prigoanelor şi încercată în răscoalele necontenite ale ereziilor, nu suferă sub povara încercărilor nici o slăbire în învăţătura sau viaţa, în credinţa sau disciplina ei. [...]

Iar *"lampa de deasupra lui"* este lumina părintească şi adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume (Ioan I, 9): adică Domnul nostru Iisus Hristos. [...] El luminează ca o lampă (făclie) tuturor celor din casă, adică din lumea aceasta, precum El însuşi zice: *"Nimeni nu aprinde făclie şi o pune sub obroc, ci în sfeşnic de luminează tuturor celor din casă"* (Matei V, 15). Deci s-a numit pe Sine *"făclie"* pentru faptul că fiind după fire Dumnezeu şi făcându-Se trup după iconomie, ca lumină după fiinţă,e ţinut în scoica trupului în chip necircumscris prin mijlocirea sufletului ca făclie, cum e ţinut focul prin feştilă. Aceasta a înţeles-o şi marele David, când a numit pe Domnul *"făclie"* zicând: *"Legea Ta este făclie picioarelor mele şi lumină cărărilor mele"* (Psalm CXVIII, 105). [...] De aceea a şi fost numit în Scriptură *"făclie"*, căci cuvântul grecesc λυχνος (făclie) vine de la a dezlega întunericul [...].

Prin *"candele"* Sfânta Scriptură înţelege lucrările Duhului

Sfânt, sau darurile Duhului Sfânt, pe care le dăruieşte Bisericii Cuvântul care e capul întregului trup. Căci s-a spus: *"Şi se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul sfatului şi al tăriei, duhul cunoştinţei şi al evlaviei şi duhul temerii îl va umple pe El"* (Isaia XI, 2-3). [...] Căci Duhul Sfânt, precum este prin fire al lui Dumnezeu şi Tatăl, după fiinţă, la fel este prin fire şi al Fiului după fiinţă, ca cel ce purcede fiinţial în chip negrăit din Tatăl prin Fiul cel născut din Tatăl; şi dăruieşte candelabrului, adică Bisericii, ca nişte candele, lucrările proprii. Şi precum candela împrăştie întunericul, tot aşa lucrările Duhului scot şi alungă din Biserică păcatul cel de multe feluri. [...]

Dar candele care ard toată viaţa în Biserică, răspândind lumina mântuirii, sunt şi treptele care susţin buna ei rânduială. De pildă: învăţătorul înţelept al dumnezeieştilor şi înaltelor dogme şi taine, e o candelă care descoperă învăţături necunoscute înaintea mulţimii; iar cel ce ascultă cu înţelegere şi pricepere înţelepciunea grăită de cei desăvârşiţi, e şi el o candelă, întrucât ca ascultător cuminte păzeşte în sine lumina adevărului celor grăite. Cel ce deosebeşte cu bun sfat timpurile de lucruri şi acomodează modurile de activitate cu raţiunile lucrurilor, neîngăduind să se amestece întreolaltă în chip nepotrivit, fiind un sfetnic minunat, se dovedeşte şi el o altă candelă. Iar cel ce suportă cu cuget neclintit atacurile încercărilor fără de voie, ca fericitul Iov şi ca vitejii mucenici, este o candelă tare, păzind şi el cu răbdare bărbătească, nestinsă lumina mântuirii, ca unul ce are pe Domnul tărie şi laudă (Psalm XLII, 2). Cel ce cunoaşte meşteşugurile vicleanului şi nu ignoră tăbărârile războaielor nevăzute, este şi el o altă candelă învăluită în lumina cunoştinţei, putând zice cu dreptate împreună cu marele Apostol: *"Căci nu ne sunt necunoscute gândurile lui"* (II Corinteni II, 11). Iar cel ce duce o viaţă evlavioasă după porunca Domnului, îndreptând-o prin virtuţi, e o altă candelă ca unul ce-şi adevereşte evlavia prin modurile purtărilor sale. În sfârşit, cel ce în aşteptarea judecăţii face din înfrânare zid ce opreşte intrarea patimilor la suflet, s-a făcut o altă candelă, curăţind cu sârguinţă, prin frica de Dumnezeu, petele patimilor întipărite pe el şi făcându-şi viaţa străvezie şi

luminoasă prin ştergerea întinăciunilor contrare firii.

Deci curăţirea celor vrednici de curăţia adusă de virtuţi o face Duhul Sfânt prin temere, evlavie şi cunoştinţă; iar iluminarea care hărăzeşte cunoştinţa lucrurilor după raţiunile pe temeiul cărora există, o dăruieşte celor vrednici de lumină, prin tărie, sfat şi înţelegere; în sfârşit, desăvârşirea o hărăzeşte celor vrednici de îndumnezeire prin înţelepciunea atotluminoasă, simplă şi întreagă, ridicându-i în mod nemijlocit spre cauza lucrurilor, atât cât e cu putinţă oamenilor, încât strălucesc în ei numai însuşirile dumnezeieşti ale bunătăţii lui Dumnezeu. [...]

"Şi şapte pâlnii la cele şapte candele de pe sfeşnic". [...] Spun unii că pâlnia e un vas în formă de cupă, în care oamenii obişnuiesc să pună uleiul care trebuie vărsat în candelă spre hrănirea şi susţinerea luminii. Aşadar, pâlniile celor şapte candele ale sfeşnicului văzut sunt deprinderile (aptitudinile) şi dispoziţiile capabile să primească diferitele raţiuni şi moduri de activitate morală care hrănesc şi întreţin cele şapte candele, adică lucrările Duhului. Căci, precum fără untdelemn e cu neputinţă să se întreţină nestinsă candela, tot aşa fără o deprindere care să hrănească cele bune prin raţiuni, moduri de activitate morală, idei şi gânduri potrivite şi cuvenite, e cu neputinţă să se păzească nestinsă lumina darurilor. Pentru că tot darul duhovnicesc are lipsă de o deprindere corespunzătoare cu el, care să-i toarne neîncetat, ca un untdelemn, materia cugetării, fiind păstrat prin deprinderea celui ce l-a primit.

Pâlniile celor şapte candele sunt aşadar deprinderile corespunzătoare cu darurile dumnezeieşti ale Sf. Biserici. Din ele înţelepţii şi neadormiţii paznici ai bunurilor dăruite varsă, ca din nişte vase, asemenea înţeleptelor fecioare din Evanghelie, untdelemnul bucuriei în candelele darurilor.

"Şi doi măslini deasupra lui; unul de-a dreapta lampei şi altul de-a stânga". [...] Cei doi măslini ai candelabrului de aur, adică ai Sfintei Biserici universale, sunt cele două Testamente, din care, ca din nişte măslini, se stoarce, prin căutare şi cercetare evlavioasă, ca un untdelemn, substanţa înţelesurilor, care alimentează lumina darurilor dumnezeieşti. Prin această substanţă deprinderea fiecăruia

păzeşte nestinsă lumina harului ce s-a dat pe măsura lui, lumină ce se întreţine ca printr-un untdelemn, prin înţelesurile Scripturilor. Căci precum fără măslin nu se poate afla untdelemn adevărat şi natural, şi precum fără vas nu se poate ţine uleiul primit, iar nefiind hrănită de untdelemn lumina candelei se stinge cu siguranţă, la fel fără Sfintele Scripturi nu se poate dobândi cu adevărat substanţa dumnezeiască a înţelesurilor, şi fără deprinderea capabilă să primească, ca un vas, aceste înţelesuri, nu poate lua naştere o cugetare demnă de Dumnezeu, iar lumina cunoştinţei din daruri, nealimentată de înţelesurile dumnezeieşti, nu poate fi întreţinută nestinsă de cei ce o au.[...]

"Unul de-a dreapta lampei, iar altul de-a stânga". Prin *"dreapta"* înţelege Proorocul partea mai duhovnicească a Scripturii, iar prin *"stânga"*, pe cea mai trupească. Iar dacă stânga indică partea mai trupească a Scripturii, iar dreapta pe cea mai duhovnicească, atunci *"măslinul de-a stânga"* înseamnă Vechiul Testament, care se ocupă mai mult cu filosofia activă, iar *"măslinul din dreapta"*, Noul Testament, care ne învaţă taina cea nouă şi naşte în fiecare dintre credincioşi deprinderea contemplativă. Căci cel dintâi oferă celor ce se îndeletnicesc cu filosofia dumnezeiască modurile virtuţii, cel de-al doilea, raţiunile cunoştinţei. Cel din urmă, răpind mintea din pâcla celor văzute, o ridică spre ceea ce e înrudit cu ea, curăţită de toată nălucirea materială, iar cel dintâi curăţeşte mintea de toată împătimirea după cele materiale, scoţând prin forţa bărbăţiei, ca printr-un ciocan, piroanele care ţintuiesc afecţiunea voii de trup. Cel Vechi ridică trupul străbătut de raţiune spre suflet, prin mijlocirea virtuţilor, împiedicând mintea să coboare la trup; iar cel Nou ridică mintea, aprinsă de focul dragostei, spre Dumnezeu. Cel dintâi face trupul una cu mintea, prin mişcarea de bună voie, iar al doilea face mintea una cu Dumnezeu prin deprinderea harului. Prin aceasta mintea dobândeşte atâta asemănare cu Dumnezeu, încât din ea poate fi cunoscut Dumnezeu, Cel ce din Sine nu poate fi cunoscut de nimeni după fire, ca un original dintr-o icoană. [...]

Prin candelabru poate fi înţeles sufletul fiecăruia (referindu-se

la fiecare om). Acesta e întreg de aur, ca unul ce, după firea sa mintală şi raţională, e nestricăcios şi nemuritor şi e cinstit cu cea mai împărătească putere a voii libere. El are asupra sa lampa credinţei, adică Cuvântul care s-a făcut trup şi căruia Îi crede cu tărie şi slujeşte cu adevărat. Şi în el se aşează făclia (candela) aprinsă a cuvântului cunoştinţei, după învăţătura cuvântului lui Dumnezeu care zice: *"Nimenea nu aprinde făclia şi o pune sub obroc, ci în sfeşnic ca să lumineze tuturor celor din casă"*. Căci Domnul poate numeşte aici *"făclie"* cuvântul cunoştinţei în duh, arătat prin fapte, adică legea duhului. Iar *"obroc"*, cugetul pământesc al cărnii, adică legea pătimaşă a trupului. Legea harului nu trebuie pusă sub acesta, ci în suflet, care e cu adevărat un sfeşnic de aur, ca să lumineze prin fulgerările faptelor dreptăţii şi a cugetărilor înţelepte, tuturor celor din casă, adică din Biserică, sau din lumea aceasta. În felul acesta cel ce poartă această lumină îi face pe privitori să imite binele şi să slăvească şi ei prin faptele virtuţii, pe Tatăl din ceruri, adică pe Dumnezeu, care produce în sfinţi, pe culmile contemplaţiilor tainice ale cunoştinţei, podoaba faptelor virtuoase ale dreptăţii. Căci s-a scris: *"Ca să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri"* (Matei V, 16). [...]

Cei doi măslini sunt cele două legi: cea naturală şi cea duhovnicească. În această interpretare legea naturală, ca cea de la stânga lămpii, adică a lui Dumnezeu-Cuvântul cel întrupat, ar oferi raţiunii, prin simţirea înrudită cu ea, modurile de activitate în vederea virtuţii, desprinzându-le de locurile sensibile. Iar cea spirituală sau duhovnicească, de la dreapta, ar culege prin cugetarea înrudită cu ea, raţiunile din lucruri, în vederea cunoaşterii duhovniceşti. [...]

Sau, înţelegând într-un sens şi mai înalt, cei doi măslini ar însemna: Providenţa şi Judecata. Iar la mijloc între ele stă, ca într-un candelabru de aur, în Sf. Biserică universală, sau în sufletul fiecărui sfânt, lumina adevărului care luminează tuturor. Şi lumina aceasta este Cuvântul, care ca Dumnezeu cuprinde totul şi descoperă raţiunile adevărate şi atotgenerale ale Providenţei şi

Judecății, prin care conservă lucrurile și în care constă taina mântuirii noastre [...]. Dintre acestea, Providența, care stă ca un măslin la dreapta lămpii, o percepem numai prin credință în modul negrăit al unirii ipostatice a Cuvântului cu trupul însuflețit în chip rațional; iar Judecata, care stă la stânga, o înțelegem din taina patimilor de viață făcătoare suportate de Dumnezeu cel întrupat pentru noi. [...]

Așadar, la dreapta se află taina întrupării Cuvântului, cea conformă Providenței. Ea înfăptuiește prin har dumnezeirea mai presus de fire a celor ce se mântuiesc. Iar la stânga stă taina patimii de viață făcătoare a lui Dumnezeu, care a voit să pătimească după trup. Ea este conformă Judecății și pricinuiește pe de o parte desființarea desăvârșită a tuturor însușirilor și mișcărilor, care au pătruns în fire împotriva firii prin neascultare, și înfăptuiește pe de alta restaurarea deplină a tuturor însușirilor și mișcărilor conforme cu firea de la început. [...] Pentru strălucirea și transparența contemplației și a cunoașterii tainice, Providența și Judecata au fost asemănate de Prooroc cu doi munți de aramă, din care au ieșit, asemenea unor care cu cai (Zaharia VI, 1 și următ.), cele patru Evanghelii, care au străbătut și au ocolit tot pământul și au vindecat rana din neascultarea lui Adam, făcând să se odihnească prin credință și bună viețuire Duhul lui Dumnezeu peste neamurile asupra cărora stăpânea negura neștiinței. [...]

Sau prin cei doi măslini mai putem înțelege contemplația și activitatea. Dintre acestea contemplația e pusă în valoare de Providența manifestată prin întrupare, iar activitatea e pusă în lucrare de Judecata manifestată prin patimă. Cea dintâi, privind sufletul se află la dreapta Cuvântului, cea de-a doua, privind trupul, se găsește la stânga. Cea dintâi cheamă mintea spre înrudire cu Dumnezeu, cea de a doua sfințește simțirea cu duhul și șterge din ea pecețile patimilor.

Sau iarăși, prin cei doi măslini trebuie să înțelegem credința și buna conștiință. La mijlocul acestora stă Cuvânrul, căruia prin credință îi aduc credincioșii închinare dreaptă, iar prin conștiința cea bună îi slujesc cu evlavie, silindu-se să-și facă bine unul altuia.

Sau prin cei doi măslini Scriptura a închipuit cele două popoare, pe cel dintre păgâni şi pe cel dintre Iudei. La mijlocul lor se află Dumnezeu cel întrupat, stând ca într-un candelabru în Biserica universală, cea una şi singură, şi prin aceasta împăcându-le cu Sine şi întreolaltă şi făcându-le născătoare de lumină prin virtute şi cunoştinţă.

Sau poate prin cei doi măslini Scriptura a mai indicat tainic, sufletul şi trupul, întrucât cel dintâi este împodobit ca un măslin cu raţiunile cunoştinţei adevărate, iar trupul e acoperit cu faptele virtuţilor. [...]

Iarăşi, cei doi măslini închipuie viaţa de aici şi viaţa viitoare. Şi între acestea stă Cuvântul, trăgându-ne de la viaţa de aici prin virtute şi aducându-ne la cea viitoare prin cunoştinţă. Aceasta a înţeles-o minunatul Avacum, când a zis: *"În mijlocul a două vieţi vei fi cunoscut"* (Avacum III, 2). El a înţeles prin *"vieţi"* ceea ce a înţeles marele Zaharia prin *"munţi de aramă"* sau prin măslini, adică cele două lumi, sau veacuri, sau vieţile corespunzătoare lor, sau trupul şi sufletul, sau activitatea şi contemplaţia, sau deprinderea binelui şi lucrarea lui, sau Legea şi Proorocii, sau Vechiul şi Noul Testament, sau cele două popoare păgân şi Iudeu, sau cele două legi, cea naturală şi cea duhovnicească, sau credinţa şi buna conştiinţă. [...]

Iar prin candelabrul din vedenie, Scriptura a indicat poate Biserica şi sufletul, ca cele ce prin firea lor au lumina harului ca un bun dobândit. Căci numai Dumnezeu are binele prin fire. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 364-381).

"Căci cine a dispreţuit vremea acestor începuturi mici ? Ei se vor bucura văzând piatra cea de cositor în mâna lui Zorobabel. Iar aceste şapte (candele) sunt ochii Domnului care cutreieră tot pământul".

Zaharia IV, 10

Zorobabel este [...] Domnul nostru Iisus Hristos. Iar piatra acestuia este credinţa în El. A avea această piatră *"în mână"* înseamnă că credinţa în Hristos se face arătată prin împlinirea poruncilor. Căci *"credinţa fără fapte este moartă"* (Iacob II, 26), precum şi faptele fără de credinţă. Iar *"mâna"* este simbolul faptelor. Deci Domnul ţinând în mână piatra, ne învaţă să avem în El credinţa arătată prin fapte. Iar cei şapte ochi ai Domnului, cu care e împodobită piatra aceasta, sunt cele şapte lucrări ale Duhului Sfânt. *"Şi se vor odihni peste El şapte duhuri"*: duhul înţelepciunii, duhul înţelegerii, duhul cunoştinţei, duhul ştiinţei, duhul sfatului, duhul tăriei, duhul temerii de Dumnezeu (Isaia XI, 2-3).

Duhul temerii de Dumnezeu se arată în înfrânarea cu fapte de la păcate; duhul tăriei, în pornirea şi mişcarea plină de râvnă spre lucrarea şi împlinirea poruncilor; duhul sfatului, în deprinderea discernământului care ne ajută să împlinim cu raţiune poruncile dumnezeieşti şi să deosebim cele bune de cele rele; duhul ştiinţei ne face ne face să ştim fără greşeală modurile activităţii virtuoase, după care lucrând nu cădem nicidecum din dreapta judecată a raţiunii; duhul cunoştinţei ne dă putinţa să cuprindem cu mintea raţiunile din porunci, pe care se întemeiază modurile de activitate ale virtuţilor; duhul înţelegerii este consimţământul afectuos al sufletului cu modurile şi raţiunile poruncilor; duhul înţelepciunii ne face să ne înălţăm la cauza raţiunilor duhovniceşti din porunci şi la unirea cu ea; prin aceasta cunoscând, pe cât este cu putinţă oamenilor, în chip neştiut raţiunile simple ale lucrurilor, aflătoare în Dumnezeu, scoatem adevărul din toate împărtăşindu-l în chip felurit şi celorlalţi oameni.[...]

Urcând prin aceşti ochi ai credinţei sau prin aceste iluminări, ne adunăm în unitatea dumnezeiască a înţelepciunii, concentrând harismele (darurile), care s-au împărţit pentru noi, prin înălţările noastre treptate pe scara virtuţilor. [...]

Căci tot cel ce şi-a scos aceşti ochi ai credinţei din sine prin neîmplinirea poruncilor, va fi osândit, nemaiavând pe Dumnezeu privind la el. Aceasta este pricina pentru care Scriptura a numit credinţa *"piatră de cositor"*. *"Căci va fi,* zice marele Simeon,

vorbind despre Domnul, *spre căderea şi ridicarea multora din Israel"* (Luca II, 34). [...] Pentru unii, Cositorul se compune din argint şi plumb. Dar plumbul este simbolul mustrării, al pedepsei, al chinuirii şi al osândei grele, iar argintul este chipul strălucirii, al slavei şi al măririi. Atunci şi credinţa indicată prin cositor pe de o parte mustră, pedepseşte, chinuieşte şi osândeşte pe cei ce s-au dovedit slabi în ea, prin nelucrarea poruncilor, având poate drept plumb neputinţa trupului, împuternicită prin unirea cu Cuvântul; iar pe de altă parte slăveşte, luminează şi duce spre îndumnezeire pe cei ce s-au dovedit tari în ea prin lucrarea poruncilor, având drept argint dumnezeirea Cuvântului, care străluceşte în cei vrednici, după puterea lor.

Alţii au înţeles prin piatra de cositor pe Domnul nostru Iisus Hristos ca Unul ce e compus din două firi: din dumnezeire şi omenitate. Iar dacă cineva vrea să înţeleagă credinţa în Hristos, sau pe Hristos însuşi într-un chip mai spiritual, credinţa şi Hristos însuşi este plumb întrucât mustră sufletul, chinuieşte trupul, pedepseşte patimile şi osândeşte pe demoni, iar argint întrucât umple mintea de strălucire prin virtuţi, o slăveşte prin cunoştinţe şi o face prin îndumnezeire lumină ce oglindeşte Lumina primă. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 244-247).

"Şi am ridicat ochii mei şi am văzut: şi iată o secere zburând, lungimea de douăzeci de coţi, iar lăţimea de zece coţi. Şi a zis către mine: «Acesta este blestemul, care iese peste faţa a tot pământul». Iar după puţin: «Şi o voi scoate pe ea, zice Domnul Atotţiitorul, şi va intra în casa furului şi în casa celui ce jură strâmb întru numele Meu în chip mincinos şi se va aşeza în mijlocul casei şi o va pierde pe ea, şi lemnele ei şi pietrele ei»".

Zaharia V, 1-4 (Septuaginta)

Dumnezeu, care a zis: *"Am vorbit şi le-am înmulţit vedeniile şi tot prin prooroci am grăit în pilde"* (Osea XII, 11) a trimis de mai înainte, închipuite prin simboluri, diferite ştiri despre minunata Sa

venire în trup, în vederea mântuirii noastre, descoperindu-ne prin fiecare Prooroc, altă şi altă ştire, după puterea de înţelegere a fiecăruia. Deci dăruind şi marelui Prooroc Zaharia înţelegerea tainelor Sale viitoare în trup, i-a înfăţişat în chip înţelept spre contemplare o seceră. [...]

"Secera" este Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul cel unul născut şi Cuvântul Tatălui, Cel ce pentru Sine este şi rămâne pururea simplu după fire [...].

"Lungimea ei era doar de douăzeci de coţi, iar lăţimea ei, de zece coţi". Căci Hristos, ca Dumnezeu şi Cuvântul, se lărgeşte progresiv sub chipul Providenţei până la zece coţi, adică în cele zece porunci dumnezeieşti ale vieţii active. Căci în zece porunci se lărgeşte Cuvântul lui Dumnezeu, prin care legiferând împlinirea celor ce trebuiesc făcute şi reţinerea de la cele ce nu trebuiesc făcute, a îmbrăţişat toată mişcarea voii libere a celor providenţiaţi. Iar ca Cel ce s-a făcut trup şi S-a întrupat în chip desăvârşit, tot El se lungeşte până la douăzeci de coţi, din pricină că trupul se alcătuieşte prin înmulţirea elementelor cu simţurile. Căci cinci sunt simţurile şi patru elementele din a căror împreunare se alcătuieşte firea oamenilor. Dar cinci înmulţit cu patru dă numărul douăzeci. Iar prin lungime a indicat Scriptura modul iconomiei, pentru înălţimea ei şi pentru faptul că taina dumnezeieştii întrupări este mai presus de toată firea.

Secera a fost văzută *"zburând"*, pentru faptul că nu are nimic pământesc ca şi pentru iuţimea, agerimea şi, deci, pentru scurtimea cuvântului. Şi de fapt nimic nu poţi face mai iute decât să crezi şi mai uşor decât să mărturiseşti cu gura harul Celui în care crezi. Primul lucru arată iubirea însufleţită a celui ce crede faţă de Făcătorul lui, iar al doilea dispoziţia credincioasă faţă de aproapele. Iar iubirea şi dispoziţia sinceră, sau credinţa şi buna conştiinţă, sunt mişcări nevăzute ale inimii, care nu au lipsă ca să producă nici o materie din afară. *"Căci cuvânt scurt va face Domnul pe pământ"* (Romani IX, 28).

Acesta este *"blestemul"* pe care l-a trimis Dumnezeu şi Tatăl peste faţa a tot pământul. E blestemul adevărat peste blestemul

adevărat. Deoarece neascultarea lui Adam s-a făcut blestem prin greşeala lui, întrucât n-a lăsat porunca să crească spre a aduce roadele dreptăţii, ca să ia creaţiunea binecuvântare, peste blestemul lui Adam vine binecuvântarea firească a lui Dumnezeu şi Tatăl, care se face astfel blestem al blestemului provenit din păcat, spre desfiinţarea neascultării ce-a crescut aducând roade ale nedreptăţii, ca să fie oprită creaţiunea de a mai creşte în păcat (II Corinteni V, 21; Galateni III, 13). [...]

Această seceră, adică Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, nimiceşte pe fur şi pe cel ce jură strâmb şi casa lui o surpă. Dar furul şi cel ce jură strâmb este diavolul cel viclean. E *"fur"*, fiindcă a scos cu vicleşugul înşelăciunii pe om din Rai, adică a răpit un lucru şi o făptură şi o avuţie de preţ a lui Dumnezeu, trăgându-l în locul acesta al necazului, şi a murdărit icoana slavei dumnezeieşti cu multe pete ale păcatelor. Prin aceasta a căutat să-şi facă o avuţie proprie, dintr-o avuţie străină, poftind cu răutate bunurile străine, nu ca să le păstreze, ci ca să le fure, să le sfâşie şi să le piardă (Ioan X, 10). Iar jurător pe strâmb este fiindcă e mincinos şi înşelător. Căci făgăduind lui Adam să-i dea slava dumnezeirii, l-a tras spre necinstea şi batjocura necuvântătoarelor, l-a făcut mai de ocară decât orice dobitoc (Psalm XLVIII, 12). [...]

Iar casă a acestui fur şi jurător pe strâmb, s-a făcut lumea de aici a stricăciunii şi a confuziei necontenite, pe care şi-a însoţit-o tâlhărindu-l pe om. [...]

Dar Cuvântul lui Dumnezeu, aşezându-se în această lume ca într-o casă, prin întruparea Sa negrăită, şi legând pe diavolul (Matei XII, 29), a surpat-o, iar *"lemnele şi pietrele"* ei, adică statuile şi altarele şi soclurile statuilor le-a dărâmat şi le-a nimicit. Căci prin ele diavolul, tatăl minciunii, îşi închipuie că e cinstit de cei rătăciţi ca un fel de Dumnezeu pocit şi multiform. [...] Deci Mântuitorul sufletelor şi trupurilor noastre, aşezându-se prin trup în această casă a furului şi a jurătorului pe strâmb, care este diavolul, adică în această lume, a surpat-o întreagă, adică a nimicit modul ei rătăcit de mai înainte şi a îndreptat-o iarăşi potrivit cu raţiunea cunoştinţei adevărate, făcându-se iarăşi El stăpân peste ai săi prin virtute,

zidind peste tot pământul de sub cer, în chip măreţ, Sfânta Lui Biserică.

Sau poate e fur diavolul, fiindcă unelteşte până astăzi cum să atragă prin vicleşugul înşelăciunii dorinţa fiecăruia spre el. Iar jurător pe strâmb şi mincinos, fiindcă e înşelător şi amăgeşte pe cei uşuratici să se despartă de bunurile din mână în nădejdea altora şi mai bune. [...] Iar *"casă"* a acestui fur şi mincinos este dispoziţia iubitoare de păcat a inimii fiecăruia. Ea are ca *"pietre"* învârtoşarea şi nesimţirea inimii faţă de cele bune, iar ca *"lemne"* amintirile ce aprind uşor focul necurat al patimilor.

Sau poate Scriptura numeşte *"lemne"*, în chip figurat, pofta. Aceasta fiindcă lemnul a corupt prima dată mişcarea ei (Facere III, 6) îndreptând-o împotriva firii; apoi fiindcă ea este puterea sufletului care se aprinde de orice patimă, ca materia lemnoasă de foc. Iar prin *"pietre"* se indică poate duritatea şi nesimţirea mişcărilor iuţimii, care nu ascultă de raţiunea virtuţii. Pe toate acestea împreună cu *"casa"* în care se găsesc, adică cu dispoziţia lăuntrică, le surpă şi le nimiceşte Cuvântul lui Dumnezeu, prin sălăşluirea Sa, scoţând din ea, mai întâi prin credinţă, pe diavolul care îşi făcuse odinioară prin amăgire locuinţa în ea şi care se socotea că e tare. [...]

Sau poate numeşte *"pietre"* nepăsarea sufletului faţă de cele bune, adică nesimţirea faţă de virtuţi. Iar prin *"lemne"*, râvna faţă de cele rele. Toate acestea alungându-le Cuvântul din inimile credincioşilor, nu încetează să împăciuiască şi să unească într-un singur trup al virtuţilor pe cei de departe şi pe cei de aproape, surpând peretele din mijloc al despărţiturii, adică păcatul, şi rupând zapisul care ne obliga voinţa spre rău, şi supunând cugetul trupesc legii duhului (Efeseni II, 14-17; Coloseni II, 14). Prin cei de departe a înţeles mişcările simţirii, care sunt după fire cu totul străine de legea lui Dumnezeu. Iar prin cei de aproape lucrurile cugetătoare ale sufletului, care după rudenie nu sunt departe de Cuvântul. [...] Prin *"peretele din mijloc"* a înţeles legea trupului cea după fire, afecţiunea faţă de patimi, sau păcatul. Pentru că numai afecţiunea cea de ocară faţă de patimi se face zid al legii firii, adică

al părţii pătimitoare a firii, despărţind trupul de suflet şi de raţiunea virtuţilor. [...]

Iar *"seceră"* a fost numit în vedenie, nu numai fiindcă seceră din firea raţională răul pe care nu El l-a semănat şi adună firea pe care nu El a împrăştiat-o. Ci şi pentru că seceră şi aşează în hambarele dumnezeieşti pe cei mântuiţi. [...]

Deci diavolul este *"fur"*, fiindcă strâmbă cunoştinţa firii şi *"jură strâmb"*, fiindcă abate puterea de activitate a firii de la săvârşirea virtuţii. Casa *"furului"* este dispoziţia sufletească ce stă la baza unei cunoaşteri mincinoase, iar casa *"celui ce jură strâmb"* este dispoziţia străbătută de necurăţia patimilor de ocară. [...]

Dar *"fur"* mai este şi cel ce foloseşte cuvintele dumnezeieşti spre amăgirea celor ce-l ascultă, fără să fi cunoscut puterea lor prin fapte. E cel ce se îndeletniceşte cu rostirea goală a lor pentru a cumpăra slavă şi vânează prin cuvântul limbii lauda ascultătorilor, adică renumele de drept. [...]

Sau, iarăşi, *"fur"* este cel ce acoperă cu modurile şi cu moravurile văzute viclenia nevăzută a sufletului şi cu înfăţişări de bunăcuviinţă dispoziţia dinlăuntru. Către aceştia se va zice: *"Ruşinaţi-vă cei ce v-aţi îmbrăcat în vestminte străine"* sau *"Domnul va descoperi chipul lor în ziua aceea"* (Isaia III, 17). [...]

Iar *"cel ce jură strâmb sau mincinos în numele Domnului"* este acela care făgăduieşte lui Dumnezeu o viaţă virtuoasă şi face lucruri străine făgăduinţei, iar prin neîmplinirea poruncilor calcă legământul ce şi l-a luat de a duce o viaţă evlavioasă. [...]

Intrând secera, adică cunoştinţa lui Dumnezeu şi Tatăl, care e prin fiinţă cunoştinţă şi virtute, în inimile acestora ca în nişte case, le nimiceşte cu totul, desfiinţând, prin schimbarea spre bine, starea de mai înainte a inimii fiecăruia şi ducându-i pe amândoi spre împărtăşirea de binele ce le lipseşte. Astfel preface pe furul cunoştinţei în lucrător neînfricat al adevărului, iar pe furul blândeţii aparente a moravurilor în cultivator destoinic al dispoziţiei ascunse a sufletului; de asemenea pe cel ce jură strâmb îl face păzitor adevărat al făgăduinţelor sale. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 349-360).

"Şi va răsări pentru voi, cei care vă temeţi de numele Meu, soarele dreptăţii, cu tămăduire venind în razele lui şi veţi ieşi şi veţi zburda ca viţeii de îngrăşat".

Maleahi III, 20

Dumnezeu a făcut de la început două lumi: una văzută, alta nevăzută. Dar e un singur împărat al lucrurilor văzute care poartă în el trăsăturile celor două lumi, în latura cea văzută şi cugetată: Omul. Potrivit cu aceste două lumi, strălucesc doi sori, cel văzut cu simţurile şi cel cugetat. Şi ceea ce e soarele acesta în cele văzute şi supuse simţurilor, aceea este Dumnezeu în cele nevăzute şi neînţelese cu mintea. Căci El este şi se numeşte Soarele Dreptăţii.

Iată deci doi sori, unul cunoscut cu simţurile şi unul cugetat cu mintea, precum sunt şi două lumi. Şi dintre cele două lumi, una, adică lumea supusă simţurilor, cu toate cele din ea, este luminată de soarele acesta cunoscut cu simţurile şi văzut, iar cealaltă lume, adică cea cunoscută cu mintea şi cele din ea, primeşte lumina şi strălucirea de la Soarele cugetat al dreptăţii.

Deci cele supuse simţurilor şi cele cunoscute cu mintea sunt luminate în chip despărţit: cele dintâi, de soarele cunoscut cu simţurile, iar cele din urmă, de Soarele cunoscut cu mintea. Cele din urmă nu au nici o unire sau cunoştinţă sau comuniune cu cele supuse simţurilor. (Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia 6, pag. 58).

"Iar al treilea, care vorbise despre femei şi despre adevăr, este Zorobabel".

III Ezdra IV, 13

Acest Zorobabel este unul dintre tinerii ce stau în preajma regelui Darie, adică a legii naturale, şi cuprinde toată întinderea bunurilor dumnezeieşti din oameni în două cuvinte. El risipeşte cutezanţa celorlaltora şi atrage la sine legea care împărăţeşte peste fire, iar aceasta decretează slobozirea puterilor sufletului ţinute în

robia străină a patimilor.

Duhurile rele, care iau partea trupului ca mai pământesc, sunt două, prin însăşi doimea numărului indicându-se caracterul pătimaş şi pieritor al trupului. Iar mintea ce ţine partea sufletului, care e simplu după fiinţă, e una, fiind expresia unităţii lui neîmpărţite de care nu se poate atinge moartea cu nici un chip întrucât nu admite vreo tăiere care să-l împărţească.

Deci, zice unul dintre tineri, adică cel dintâi, prezentând vitalitatea pătimaşă a trupului: *"Cel mai tare este vinul"* (III Ezdra III, 10). El numeşte *"vin"* toată întinderea patimilor iubitoare de plăceri, pe care le circumscrie în acest singur cuvânt. Acest *"vin"* provoacă *"beţia"* ce scoate pe om din minţi şi perverteşte întrebuinţarea gândurilor fireşti. Căci spune Scriptura: *"Mânia dracilor este vinul lor şi mânia aspidelor fără vindecare"* (Deuteronom XXXII, 33). Ea numeşte fierberea plăcerilor trupeşti *"vinul dracilor"*, iar neascultarea îngâmfată şi dispreţuitoare, *"vinul aspidelor"*. Se spune despre această fiară că, spre deosebire de toate celelalte fiare ale pământului, îşi astupă urechile de la cântări, dispreţuind cu mândrie pe cei ce le cântă.

Altul dintre tineri, adică al doilea zice: *"Cel mai tare este împăratul"* (III Ezdra III, 11). El numeşte *"împărat"* toată slava deşartă a bogăţiei, a domniei şi a celorlalte străluciri de dinafară. E slava care naşte neştiinţa, prin care se produce sfâşierea firii, întrucât toţi se ignoră unul pe altul şi toţi se sfâşie între ei pentru un singur lucru: pentru că fiecare vrea să fie slăvit mai mult decât alţii, fie datorită puterii, fie bogăţiei, fie plăcerii sau altor pricini pentru care se vreau slăviţi cei ce nu cunosc slava dumnezeiască cea care rămâne şi dispreţuiesc puterea ei [...].

Dar al treilea, care este mintea ce ţine partea virtuţii şi a cunoştinţei şi se străduieşte să slobozească sufletul din robia cea rea a patimilor, zice: *"Mai tari sunt femeile şi pe toate le biruieşte adevărul"* (III Ezdra III, 12). *"Femei"* a numit el virtuţile îndumnezeitoare, din care se naşte în oameni iubirea, care îi uneşte cu Dumnezeu şi întreolaltă. Aceasta răpeşte sufletul tuturor celor supuşi naşterii şi stricăciunii, ca şi al fiinţelor spirituale care sunt

mai presus de acestea, şi îl împleteşte cu Dumnezeu însuşi într-o unire drăgăstoasă, atât cât este cu putinţă firii omeneşti, înfăptuind în chip mistic căsătoria dumnezeiască şi neprihănită. Iar *"adevăr"* a numit cauza cea mai unică şi singură a lucrurilor, începutul, stăpânirea, puterea şi slava, din care şi pentru care se susţin toate în existenţă şi de dragul căreia se face toată strădania şi mişcarea celor iubitori de Dumnezeu. Deci, prin *"femei"* a arătat sfârşitul virtuţilor: iubirea, căci aceasta e plăcerea unirii nedespărţite şi neîntrerupte a celor ce se împărtăşesc prin dorinţă de binele prin fire. Iar prin *"adevăr"* a indicat capătul tuturor cunoştinţelor şi chiar al tuturor celor ce pot fi cunoscute, capăt spre care sunt atrase, ca spre începutul şi sfârşitul tuturor lucrurilor, mişcările naturale, printr-o oarecare raţiune generală [...].

Deci înţelept şi prea înţelept este marele Zorobabel. Căci primind înţelepciunea de la Dumnezeu, el a putut, datorită ei, să combată, să învingă şi să răstoarne răspunsurile date de duhurile rele, care, ţinând partea trupului, căutau să aducă la amăgire şi la stricăciune neamul omenesc. Prin cele două răspunsuri ale sale, el a spulberat cu totul ambele răspunsuri vrăjmaşe şi a eliberat sufletul din robia cea rea a patimilor. Dat fiind că aceia prin lauda vinului se străduiau să obţină cea mai mare cinste pentru fierberea plăcerilor trupeşti, iar prin lauda împăratului ridicau mai presus de toate, puterea slăvii lumeşti, acesta a arătat, prin simbolul femeilor, superioritatea plăcerii duhovniceşti, care nu are sfârşit, iar prin adevăr a indicat puterea care nu poate fi clintită cu nimic [...].

Zorobabel cel adevărat şi nou, vestit prin cel vechi în mod figurat, este Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, care a conceput, purtat şi născut în *"confuzia"* ("confuzia" reprezintă Babilonul unde s-a născut Zorobabel şi de unde a eliberat pe Iudei) firii noastre, ca, făcându-se om după fire, să readucă la sine firea, scoţând-o din confuzie.

Acesta n-a fost dus în robie împreună cu noi şi n-a fost strămutat în confuzia patimilor *"Căci n-a săvârşit păcat, nici s-a aflat vicleşug în gura Lui"* (Isaia LIII, 9). Dar s-a născut între noi cei robiţi ca un rob şi *"a fost socotit cu noi cei fără de lege"* (Isaia

LIII, 12) făcându-se din iubirea de oameni *"întru asemănarea trupului păcatului, pentru păcat"* (Romani VIII, 3). S-a făcut *"întru asemănarea trupului păcatului"*, întrucât, fiind prin fire Dumnezeu nepătimitor, a binevoit să se facă, potrivit iconomiei, în chip neschimbat, om prin fire pătimitor. Şi s-a făcut aşa *"pentru păcat"*, deoarece *"pentru păcatele noastre a fost dus la moarte şi pentru noi a suferit dureri"*, *"pentru păcatele noastre a fost rănit şi pentru fărădelegile noastre a fost zdrobit, ca noi să ne vindecăm cu rana Lui"* (Isaia LIII, 4-5) [...].

El este Răsăritul cel drept din împrăştierea noastră, în care am ajuns prin păcat. Despre el spune Duhul Sfânt prin Proorocul: *"Că va răsări vouă Răsărit drept"* (Ieremia XXIII, 5) sau *"Iată bărbat, Răsărit este numele Lui şi va răsări dedesubtul Lui"* (Zaharia, VI, 12) sau *"Răsări-va Soarele dreptăţii, aducând tămăduire în aripile Lui"* (Maleahi III, 20). Prin cuvântul *"dedesubtul lui"* se arată taina neînţeleasă a întrupării Cuvântului, din care a răsărit mântuirea tuturor. Iar *"aripile Soarelui dreptăţii"* ar fi cele două Testamente, prin care zburând Cuvântul în noi, ne vindecă rana căderii în păcat şi ne dăruieşte desăvârşita sănătate a virtuţii, adică prin cel Vechi înlătură păcatul, iar prin cel Nou sădeşte virtutea. Sau iarăşi aripile sunt Pronia şi Judecata. Cuvântul zburând prin acestea, se sălăşluieşte în chip nevăzut în făpturi, tămăduind prin raţiunile înţelepciunii pe cei ce voiesc să se tămăduiască şi vindecând prin modurile certării pe cei greu de urnit spre virtute. [...]

El este Cel ce readuce din robie pe Israel cel adevărat. El îl mută nu dintr-o ţară într-alta, cum a făcut vechiul Zorobabel, strămutând poporul din Babilon în Iudeea, ci de pe pământ la cer, de la păcat la virtute, de la neştiinţă la cunoştinţa adevărului, de la stricăciune la nestricăciune şi de la moarte la nemurire, deci pe scurt, de la lumea văzută şi pieritoare, la lumea spirituală şi statornică şi de la viaţa ce se destramă la cea care rămâne şi nu se destramă.

El este adevăratul ziditor al templului raţional, surpat de păcate şi ars de focul străin, pe care noi l-am adus asupra lui umblând în lumina focului din noi şi în flacăra în care ardeam, întrucât noi nu

numai că am făcut să urmeze slugarnic partea mintală a sufletului cugetului trupesc, ci am şi aprins fără ruşine materia patimilor prin lucrarea noastră.

El este Cel care a înduplecat prin înţelepciune pe Darie împăratul, adică legea firii. Pentru că Darie s-a făcut împreună lucrător de bunăvoie cu harul în slobozirea poporului şi s-a lăsat convins că nimic nu e mai tare şi mai de folos firii spre mântuire, decât credinţa şi buna conştiinţă. Căci prin adevăr se înţelege credinţa care are în ea raţiunea adevărului, iar conştiinţa cea bună e semnul iubirii de Dumnezeu, indicată alegoric prin femei, întrucât unde este ea nu e cu putinţă călcarea poruncilor dumnezeieşti.

El este acela care a clădit din nou în Sine Însuşi, printr-o unire negrăită şi neîmpărţită, *"cortul lui David"* (Amos IX, 11; Fapte, XV, 16), adică firea stricată de moarte din pricina păcatului.

El este Zorobabel care a ridicat cu slavă casa căzută a lui Dumnezeu, despre care zice Duhul: *"Va fi slava din urmă a casei acesteia mai presus decât cea dintâi"* (Agheu II, 9). Căci Cuvântul a intrat într-o a doua comuniune cu firea, care e cu atât mai minunată decât cea dintâi, cu cât prima dată i-a dăruit din ceea ce era mai bun, iar pe urmă s-a împărtăşit El însuşi din ceea ce era mai rău. Aceasta ca să mântuiască şi chipul şi ca să facă nemuritor şi trupul. Deci ştergând cu totul cuvântul şarpelui, suflat în urechile firii, a făcut iarăşi curată firea, ca la început. Ba a făcut-o să întreacă prin îndumnezeire prima ei plăsmuire [...].

El este Zorobabel care a eliberat pe cei din robie şi are în mână piatra de cositor, împodobită cu cei şapte ochi ai Domnului, prin care priveşte Dumnezeu peste tot pământul (Zaharia IV, 10). (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 236-244).

"Şi când a ieşit tânărul - Zorobabel -, ridicându-şi faţa la cer, spre Ierusalim, a binecuvântat pe Împăratul Cerului zicând: «De la Tine este biruinţa, de la Tine înţelepciunea şi a Ta este

slava. Şi eu sunt robul Tău. Bine eşti cuvântat, Cel ce mi-ai dat mie înţelepciune şi Ţie mă mărturisesc Doamne al părinţilor»".

III Ezdra IV, 58-60

Zorobabel, după regula exactă a limbii ebraice, se pronunţă când aspru, când lin, şi e când un cuvânt compus, când o împreunare de două cuvinte despărţite, când un singur cuvânt elementar. Pronunţat aspru, acest cuvânt înseamnă *"sămânţa tulburării"*, iar pronunţat lin *"răsăritul tulburării"*. Când e cuvânt compus înseamnă *"răsărit în tulburare"*, iar când formează două cuvinte despărţite *"răsăritul din împrăştiere"*. Când e cuvânt unic înseamnă *"însăşi odihnă"*.

Zorobabel este, aşadar, mintea iubitoare de înţelepciune. Prima dată ea e semănată, după dreptate, prin pocăinţă în *"tulburarea"* provocată de robia patimilor. În al doilea rând urmează *"răsăritul tulburării"*, adică mintea dă la iveală *"ruşinea"* ce i-o pricinuieşte *"tulburarea patimilor"*. În al treilea rând vine *"răsăritul în tulburare"*, adică mintea prin cunoştinţă aduce lumină în lucrarea confuză a simţurilor îndreptate spre cele sensibile şi nu le lasă pe acelea să se apropie de lucrurile sensibile fără raţiune.

În rândul al patrulea vine *"răsăritul din împrăştiere"*, adică mintea oferă puterilor sufleteşti, împrăştiate în jurul lucrurilor sensibile, răsăritul faptelor dreptăţii, care dă naştere activităţii raţionale, întrucât aceasta nu mai e lipsită de cunoaşterea prin contemplaţie, care readuce puterile împrăştiate spre realităţile spirituale. În rândul al cincilea, mintea devine *"ea însăşi odihnă"*, după ce a împăciuit toate şi a unit activitatea cu binele prin fire, iar contemplaţia cu adevărul prin fire [...].

Mintea devenită astfel, prin diferitele propăşiri în virtute, iese, în urma biruinţei sale, de la împăratul Darie, adică din legea naturală, după ce i-a arătat aceleia puterea iubirii şi a adevărului prin compararea virtuţilor cu patimile şi a luat de la aceea scrisori care să întărească pornirea ei şi să o oprească pe cea a duşmanilor. Iar după ce iese, cunoscând de unde i-a venit harul biruinţei, *"îşi ridică faţa la cer, înspre Ierusalim şi binecuvântează pe Împăratul*

Cerului".

"Fața" unei astfel de minți este dispoziția ascunsă a sufletului, în care se află toate trăsăturile virtuților. Pe aceasta o ridică mintea *"la cer"*, adică spre înălțimea contemplației, *"înspre Ierusalim"*, adică înspre deprinderea nepătimirii.

Cuvintele *"la cer, înspre Ierusalim"* arată că mintea caută spre locașul ei din cer (II Corinteni V, 1-2), despre care *"lucruri preaslăvite s-au grăit"* (Psalm LXXXVI, 2).

Căci nu putea să binecuvinteze pe Dumnezeu fără să-și ridice fața sau dispoziția sufletului, compusă ca din niște trăsături din multe și felurite virtuți, spre înălțimea contemplației și a cunoștinței, prin deprinderea nepătimirii, adică a stării pașnice și nevinovate.

Și ridicându-și fața: *"De la Tine este biruința"*. Prin *"biruință"* arată sfârșitul făptuirii împotriva patimilor, ca pe o răsplată a nevoințelor dumnezeiești împotriva păcatului. *"Și de la Tine înțelepciunea"*. Prin *"înțelepciune"* arată sfârșitul la care se ajunge prin contemplație, sfârșit care înlătură, prin cunoștință, toată neștiința sufletului. *"Și a Ta este slava"*; *"slava"* numește strălucirea frumuseții dumnezeiești, care iradiază din acelea și constă din unirea biruinței și a înțelepciunii, a activității și a contemplației, a virtuții și a cunoștinței, a bunătății și a adevărului. Căci acestea, unindu-se întreolaltă, iradiază o singură slavă și aceea a lui Dumnezeu. De aceea foarte potrivit adaugă: *"Și eu sunt robul Tău"*, știind că toată activitatea și contemplația, virtutea și cunoștința, biruința și înțelepciunea, bunătatea și adevărul, le săvârșește în noi ca în niște organe, Dumnezeu, noi neaducând nimic decât dispoziția care voiește cele bune. Această dispoziție o are și marele Zorobabel. De aceea adaugă zicând către Dumnezeu: *"Bine ești cuvântat, Cel ce mi-ai dat mie înțelepciune și Ție mă mărturisesc, Doamne al părinților"*. Ca rob recunoscător, Zorobabel toate le-a atribuit lui Dumnezeu, care toate le-a dăruit. Drept aceea spune: *"Bine ești cuvântat, Doamne"*, arătând prin aceasta că Dumnezeu este însăși înțelepciunea. [...]

Iar *"Domn al părinților"*, Îl numește ca să arate că toate isprăvile Sfinților au fost în chip vădit daruri ale lui Dumnezeu și

deci nici unul dintre ei n-a avut nimic, decât bunul ce i s-a dat de la Domnul Dumnezeu, pe măsura recunoştinţei şi a bunăvoinţei celui ce l-a primit. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag.232).

"Cei ce nădăjduiesc în Domnul, vor înţelege adevărul şi cei credincioşi în dragoste, vor petrece cu Dânsul".

Înţelepciunea lui Solomon III, 9

După ce se împrăştie norii, văzduhul se arată curat. Iar după ce au fost împrăştiate toate nălucirile patimilor, de către Soarele dreptăţii Iisus Hristos, obişnuiesc să se nască în inimă înţelesuri luminoase şi stelare din tot văzduhul ei luminat de Iisus Hristos. (Isichie Sinaitul, Filocalia 4, pag. 91).

"Duhul Tău cel fără stricăciune este întru toate. De aceea pedepseşti cu măsură pe cei ce cad".

Înţelepciunea lui Solomon XII, 1-2

"Nu va intra Înţelepciunea în inima cea nesocotită, nici va locui în trupul supus păcatelor".

Înţelepciunea lui Solomon I, 4

Duhul Sfânt nu e absent din nici o făptură şi mai ales din cele ce s-au învrednicit de raţiune. El o susţine în existenţă pe fiecare, întrucât Dumnezeu şi Duhul lui Dumnezeu se află, prin puterea providenţiatoare, în toate. Şi El mişcă raţiunea naturală din fiecare, iar prin aceasta aduce la cunoştinţa faptelor săvârşite greşit, împotriva rânduielii firii, pe cel în stare să simtă, adică pe cel ce are voinţa dispusă spre primirea gândurilor drepte ale firii. Se poate spune în chip general că în toţi este Duhul Sfânt.

În alt înţeles, se află în toţi acei care trăiau sub lege. În ei

susţinea legea şi le vestea tainele viitoare, trezind în ei conştiinţa călcării poruncilor şi ştiinţa despre desăvârşirea viitoare în Hristos. Se află în toţi acei care au moştenit prin credinţă numele cu adevărat dumnezeiesc şi îndumnezeitor al lui Hristos.

Ca dătător de înţelepciune e numai în aceia, care şi-au curăţit sufletul şi trupul prin deprinderea în împlinirea întocmai a poruncilor. Întru aceştia petrece ca întru ai Săi, prin cunoştinţa simplă şi nematerială ce le-o împărtăşeşte, întipărind în mintea lor preacuratele şi negrăitele înţelesuri care îi ridică la îndumnezeire. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 3, pag. 47-49).

"De la frumuseţea zidirilor suntem ridicaţi, pe măsura lor, spre Făcătorul".

Înţelepciunea lui Solomon XIII, 5

Toată zidirea acestei lumi văzute şi simţite, adică cerul şi pământul şi toate cele din ele, s-a făcut ca un rai mare tuturor oamenilor, înainte de cel pregătit şi sădit lui Adam în Eden. Căci Dumnezeu a întocmit raiul la răsărit, după ce a făcut toată zidirea celor din nimic (Facerea II, 8). Pentru că ştiind, ca un înainte-ştiutor, greşeala aceluia şi că, odată scos de acolo, i se va închide raiul dumnezeiesc, a pregătit de mai-nainte şi pentru noi, cei ce aveam să ne naştem din acela, această lume văzută ca pe un al doilea rai, nu mai mare ca acela în ce priveşte mărimea harului, dar plin de toată putinţa de a fi contemplat şi de a produce desfătare. Căci îndoiţi fiind noi, îndoit a voit Dumnezeu să ne fie şi ospăţul nostru din el: prin simţuri şi prin minte. De aceea el este sensibil, fiind alcătuit din seminţe, din roduri, din animale şi păsări; şi inteligibil, fiind alcătuit din toate raţiunile făpturilor Lui, după Înţeleptul Solomon. (Nichita Stithatul, Filocalia 6, pag. 359).

"Dar pe poporul Tău L-ai hrănit cu hrană îngerească şi i-ai trimis din cer pâine gata, fără de osteneală, şi care avea toată dulceaţa şi plăcerea tuturor".

Înţelepciunea lui Solomon XVI, 20

Rugăciunea împreunată cu contemplaţia duhovnicească este pământul făgăduinţei, în care curge, ca un lapte şi ca o miere, cunoştinţa raţiunilor Providenţei şi Judecăţii lui Dumnezeu. Iar cea împreunată cu vreo contemplaţie naturală este Egiptul, în care se iveşte, în cei ce se roagă, amintirea poftelor mai groase. Rugăciunea simplă este mana din pustie, care, pentru nefelurimea ei, celor ce nu rabdă, le închide din pricina poftei bunătăţile făgăduite; iar celor ce stăruie pe lângă această hrană îngustată, le pricinuieşte o gustare mai înaltă, care dăinuieşte.(Ilie Ecdicul, Filocalia 4, pag. 307).

"Cei ce Mă mănâncă pe Mine, iar vor flămânzi; şi cei ce Mă beau, iar vor înseta".

Înţelepciunea lui Solomon XXIV, 23

Sufletele iubitoare de adevăr şi de Dumnezeu, nu rabdă nici cea mai mică slăbire a dragostei către Domnul, ci pironite întregi de crucea Lui, cunosc în ele simţirea sporirii duhovniceşti. Căci străpunse de dragostea aceasta şi, aşa-zicând, flămânde de dreptatea virtuţilor şi de lumina Duhului cel bun, chiar dacă se fac vrednice de taine duhovniceşti şi se împărtăşesc de veselia cerească şi de har, nu se încred în ele însele, nici nu-şi închipuie că sunt ceva, ci cu cât se învrednicesc mai mult de daruri duhovniceşti, cu atât se simt mai flămânde şi caută cu mai multă osteneală cele cereşti. Şi cu cât îşi simt mai mult sporirea duhovnicească, cu atât se fac mai însetate de împărtăşirea acestora. (Tema e proprie Sf. Grigorie de Nissa în *"Viaţa lui Moise"* şi mai ales în Coment. la Cânt. Cântărilor - Omilia III, P.G. XLIV, 941 D-942 A).(Sf. Simeon Metafrastul, Filocalia 5, pag. 358-359).

"Până la o vreme va răbda cel cu îndelungă răbdare şi pe urmă i se va răsplăti lui cu bucurie; până la o vreme va ascunde cuvintele lui, şi buzele multora vor spune înţelepciunea lui".

Isus Sirah I, 22-23

A sta neclintit în împrejurări aspre şi a răbda relele; a aştepta sfârşitul încercării şi a nu da drumul iuţimii la întâmplare; a nu vorbi cuvânt neînţelept, nici a gândi ceva din cele ce nu se cuvin unui închinător al lui Dumnezeu, sunt semnele îndelungatei răbdări.[...] Multe dintre cele ce ni se întâmplă, ni se întâmplă spre îndrumarea noastră sau spre stingerea păcatelor trecute, sau spre îndreptarea neatenţiei prezente, sau spre ocolirea păcatelor viitoare. Cel ce socoteşte că pentru una din acestea i-a venit încercarea, nu se răzvrăteşte când e lovit, nici nu învinovăţeşte pe acela prin care i-a venit încercarea, căci fie prin acela, fie prin altul el a avut să bea paharul judecăţilor dumnezeieşti. Ci el priveşte spre Dumnezeu şi-I mulţumeşte Lui care a îngăduit încercarea, şi se învinovăţeşte pe sine şi primeşte certarea cu inimă bună. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 13-14).

"Fiilor ascultaţi-mă pe mine, Tatăl, şi vă purtaţi aşa ca să vă mântuiţi".

Isus Sirah III, 1

Dacă este timp potrivit pentru tot lucrul de sub cer, dar între toate lucrurile sunt şi lucrurile sfinţite ale vieţuirii noastre, să avem grijă ca să căutăm în fiecare timp cele potrivite acelui timp. Căci este un timp al nepătimirii în cei ce se nevoiesc şi un timp al împătimirii pentru tinereţea celor ce se nevoiesc; un timp al lacrimilor şi un timp al inimii învârtoşate; un timp al supunerii şi un timp al stăpânirii; un timp al postului şi un timp al împărtăşirii de hrană; un timp al războiului din partea trupului duşman şi un timp al liniştirii fierbinţelii; un timp al iernii sufletului şi un timp

al liniştii minţii; un timp al întristării inimii şi un timp al bucuriei duhovniceşti; un timp de învăţare a altora şi un timp de ascultare; un timp al întinărilor, pentru închipuirea de sine şi un timp al curăţiei, pentru smerenie; un timp de luptă şi un timp de odihnă adăpostită; un timp de liniştire şi un timp de împrăştiere nestăpânită; un timp de rugăciune neîntreruptă şi un timp de slujire nefăţarnică.

Deci să nu căutăm înainte de timp, cele ale timpului, amăgindu-ne dintr-o pornire a mândriei. (Sf. Ioan Scărarul, Filocalia 9, pag. 340-341).

"Prietenul credincios este acoperământ puternic".

Isus Sirah VI, 14

Prietenii lui Hristos iubesc din inimă pe toţi. Dar nu sunt iubiţi de toţi. Iar prietenii lumii nici nu iubesc pe toţi, nici nu sunt iubiţi de toţi. Prietenii lui Hristos păstrează dragostea neîntreruptă până la sfârşit; ai lumii, până se ciocnesc întreolaltă din pricina lucrurilor lumii. Când îi merge prietenului bine, îi este sfătuitor bun şi ajutător din suflet; iar în vremea pătimirii îi este sprijinitorul cel mai sincer şi apărătorul cel mai duios. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 116).

"Pe prietenul credincios nu-l poţi schimba cu nimic".

Isus Sirah VI, 15

Căci el socoteşte nenorocirile prietenului ca ale sale proprii şi rabdă împreună cu el până la moarte, rău pătimind. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 115).

"Să nu fericeşti pe bărbat înainte de moartea lui".

Isus Sirah XI, 30

Chiar pentru înţelegerea celor mulţi, e limpede că, din pricina nesiguranţei şi a nestatorniciei voii omeneşti, nu trebuie să fericeşti pe cineva, până ce, trecând prin toată virtutea, nu-şi va încheia viaţa cu sfârşitul cel neîndoielnic. Iar în înţelesul mai înalt, cel ce-a început, prin pocăinţă şi nevoinţă, să umilească cugetul pământesc ce trăieşte în el şi să-l slăbească, încă nu trebuie fericit până nu se va mortifica prin asceza unor osteneli încordate şi nu va primi sfârşitul. Numai acesta e fericit, ca unul ce a murit împreună cu Hristos prin nelucrarea păcatelor, şi a înviat împreună cu El pentru înălţimea virtuţilor. (Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, pag. 233-234).

"Mai bine voiesc a locui cu leu şi cu balaur, decât a locui cu femeia cea rea. Răutatea femeii îi schimonoseşte obrazul şi-i întunecă faţa ca un sac".

Isus Sirah XXV, 18-19

Din roade poţi cunoaşte lumina ce luminează în sufletul tău, dacă e a lui Dumnezeu sau a satanei. Salata este asemenea măcrişului la vedere şi oţetul asemenea vinului, dar gâtlejul le cunoaşte din gustare şi deosebeşte pe fiecare (Isus Sirah XXV, 18-19). Aşa şi sufletul, dacă are putere de a deosebi, cunoaşte din simţirea minţii darurile Duhului Sfânt şi nălucirile satanei. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 201).

"Pâinea celor lipsiţi este viaţa săracilor şi cel care o ia pe aceasta este omul vărsării de sânge".

Isus Sirah XXXIV, 23

Dacă se roagă cineva numai cu gura, iar mintea îi rătăceşte, ce-a folosit? Dacă unul zideşte şi altul dărâmă, nu rămâne nimic, fără numai osteneala (Isus Sirah XXXIV, 23). Ci, precum lucrează cu trupul, aşa e dator să lucreze şi cu mintea, ca să nu se afle în ce priveşte trupul, drept, iar cu inima, plin de toată trândăvia şi necurăţia.

Aceasta o întăreşte şi apostolul zicând: *"Dacă mă rog cu limba, adică cu gura, duhul meu sau glasul meu se roagă, dar mintea mea e neroditoare. Mă rog deci cu gura şi cu mintea"* (I Corinteni XIV, 14-15). (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 177).

"Gâtlejul cu gustul alege bucatele vânatului; aşa inima cea înţeleaptă, cuvintele cele mincinoase".

Isus Sirah XXXVI, 21

Ia aminte, deci, cu de-amănuntul, iubitorule de Dumnezeu, întru cunoştinţă: dacă împlinindu-ţi lucrul, vei vedea o lumină sau un foc, din afară sau din lăuntru, sau un chip, zice-se al lui Hristos, sau al vreunui înger, sau al altcuiva, să nu le primeşti, ca să nu suferi vreo vătămare; ca nu cumva dându-le atenţie să laşi mintea să se întipărească de acestea. Căci toate aceste chipuri se plăsmuiesc din afară, când nu se cuvine, ca să amăgească sufletul. Căci începutul adevărat al rugăciunii este căldura inimii, care arde patimile şi naşte în suflet pace şi bucurie, asigurând inima, printr-un dor şi printr-o încredinţare lipsită de orice îndoială. Căci orice vine în suflet - zic părinţii -, fie din cele supuse simţurilor, fie din cele gândite cu mintea, dacă se îndoieşte inima în privinţa lui, să nu-l primeşti, fiindcă nu este de la Dumnezeu, ci e trimis de la potrivnicul. Iar de vei vedea mintea atrasă de afară sau de sus, de vreo putere nevăzută, să nu-i crezi, nici să o laşi să fie atrasă, ci strânge-o îndată la lucrul ei. Cele ale lui Dumnezeu, zice şi Sf. Isaac, vin de la sine, fără să ştii tu vremea. Vrăjmaşul firesc din lăuntrul cingătoarei se preface în cele ale duhului precum voieşte,

aducând prin nălucire unele în locul altora şi în loc de căldură aprinderea dezordonată, încât să îngreuneze sufletul de această amăgire; iar în loc de veselie, o bucurie dobitocească şi o dulceaţă vâscoasă, din care se naşte părerea de sine şi înfumurarea. Dar deşi acela se sileşte prin acestea să se ascundă pentru cei necercaţi, ca ei să socotească amăgirea lui drept har lucrător, vremea, cercarea şi simţirea îl descoperă celor ce nu sunt cu totul necunoscători ai vicleniei lui. Căci gâtlejul, zice Scriptura, deosebeşte mâncărurile, adică gustarea duhovnicească le arată fără greutate pe toate cum sunt. (Sf. Grigorie Sinaitul, Filocalia 7, pag. 180-181).

CUPRINS

ISBN 973-96666-9-8

Redactor: Pr. Ciprian NIŢĂ
Tehnoredactare, culegere computerizată:
ing. Rema ZUGRAVU
Corector: ing. Rema ZUGRAVU, inf. Daniela IFRIM
Coperta: Victor CHECHERIŢĂ

Tiparul executat la:
Tipografia mitropolitană TRINITAS,
Mănăstirea Golia - Iaşi